ENEZ

DOĞAL, KÜLTÜREL VE TURİSTİK GÜZELLİKLERİ

Editörler

Prof. Dr. Ahmet Yeşil
Prof. Dr. Adnan Uzun
Dr. Gül Aslı Aksu

Görsel Editör

Ali İhsan Gökçen

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ENEZ
DOĞAL, KÜLTÜREL VE TURİSTİK GÜZELLİKLERİ

Editörler:
Prof. Dr. Ahmet Yeşil
Prof. Dr. Adnan Uzun
Dr. Gül Aslı AKSU

Görsel Editör:
Ali İhsan Gökçen – Fotoğraf Sanatçısı

Şubat-2013

ENEZ: DOĞAL, KÜLTÜREL VE TURİSTİK GÜZELLİKLERİ

Yayın Tarihi
Şubat-2013

•

Grafik Yönetmeni
Mehmet Nebi GEDİK

•

Grafik Uygulama
Aydın PİNYAL

•

Reprodüksiyon
Babil Basım
Litros Yolu 2.Matbaacılar sitesi
Topkapı / İSTANBUL
0533 391 03 58

•

Baskı ve Cilt
Anadolu Ofset
Davutpaşa Cad. Kazım Dinçol San. Sit.
No:81/87 Topkapı / İSTANBUL

•

ISBN
978-605-4684-15-1

•

Bu eserdeki yazılardan yazarları sorumludur.

SUNUŞ

Ege Denizi'nin kuzey sahilinde, Trakya'nın en önemli akarsuyu olan Meriç Nehri'nin denize döküldüğü bölgede kurulmuş olan Enez, Türkiye-Yunanistan sınırının yanı başında yer almaktadır. Bu kadar önemli bir coğrafyada bulunan Enez'in dört bir yanı da mucizevi güzelliklerle doludur. Edirne'nin bu şirin ilçesi, Trakya düzlüklerinin neredeyse sembolü haline gelmiş olan ayçiçekleri; Ege'nin bahşettiği su ürünleri; medeniyetleri kucaklamış ve barındırmış olan limanı; Meriç'in himaye altına aldığı sulak alanları, çeltiği, başını göğe doğru uzatan Hisarlıdağı ve daha birçok zenginliğiyle ülkemizin en özel yerleşim yerleri arasındadır.

Antik çağlarda 'Ainos' olarak adlandırılan Enez'in tarihini ve arkeolojik değerlerini gün yüzüne çıkarmak için İstanbul Üniversitesi olarak şimdiye kadar çok önemli arkeolojik çalışmalara imza attık. Enez ile İstanbul Üniversitesi arasındaki bu çok önemli bilimsel işbirliğinin yanı sıra bir komşuluk ilişkisi de bulunmaktadır. Enez'de yer alan İÜ Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Eğitim Kültür ve Spor Tesisi, İstanbul Üniversitesi çalışanları ile Enez arasında çok önemli bir bağ kurmuştur. Her yıl yüzlerce akademik ve idari personelimiz ile öğrencimiz, yaz tatilini bu tesislerde geçirmektedir. Enez'e gelen herkes gibi onlar da bu şirin ilçenin tarihi ve doğal zenginlikleriyle büyülenmiş olarak tatilini tamamlamaktadır. Sevinerek belirtiyorum ki; 2009-2012 döneminde gerçekleştirdiğimiz yeniden inşa faaliyetleri neticesinde bu tesisleri sadece yaz aylarında değil yılın 12 ayı üniversitemiz mensuplarına hizmet edecek yapıya kavuşturduk. Kısacası artık tüm yıl boyunca Enez halkıyla birlikte olabileceğiz. Üstelik mensuplarımız artık sadece tatil amacıyla değil bilimsel toplantılar, yaz ve kış okulları, hizmet içi eğitim faaliyetleri, sürekli eğitim çalışmaları ve yaşam boyu eğitim gibi üniversitemizin birçok faaliyetini gerçekleştirmek için Enez'e gelecek.

İstanbul Üniversitesi tarihi, kültürel, coğrafi ve ekonomik açılardan önemli değerlere sahip olan bu bölgede, sosyal tesis sahibi olmanın verdiği mesuliyet duygusuyla, elinizdeki kitabın hazırlanmasını kendine vazife edinmiştir. Çoğu üniversitemiz mensubu olan uzmanların yönlendirmesiyle, Enez'in doğal ve kültürel özelliklerini tanıtmayı, karakteristik özelliklerini duyurmayı, ekolojik ve sosyolojik değerlerine dikkat çekmeyi hedefleyen bu rehber kitap, Üniversitemiz'in tüm kamuoyuna armağanıdır.

İ.Ü. Kütüphane ve Dok. D. Bşk.
Dem. No: 2013/277221
Sıra No :

İstanbul Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Yunus SÖYLET

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ
2013/27721

Uzun yıllarını vererek,

Enez'de çektiği fotoğraflardan oluşan arşivini,

kitabımızın kullanımına açmak suretiyle önemli görsel katkı sağlayan Sayın Ali Çitak'a,

ayrıca kuş fotoğraflarındaki desteği için Sayın Ömer Necipoğlu'na

teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRLER:

Prof. Dr. Ahmet YEŞİL
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dekanı
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dekanlığı, 34473 Bahçeköy-Sarıyer-İstanbul-TÜRKİYE
E-mail: ayesil@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Adnan UZUN
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı, Büyükdere Caddesi,
34473 Bahçeköy-Sarıyer-İstanbul-TÜRKİYE
E-mail: aduzun@istanbul.edu.tr

Dr. Gül Aslı AKSU
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı, Büyükdere Caddesi,
34473 Bahçeköy-Sarıyer-İstanbul-TÜRKİYE
E-mail: asliaksu@istanbul.edu.tr

BÖLÜM YAZARLARI*:

Prof. Dr. Sait BAŞARAN
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Ordu Caddesi,
34459 Laleli - İstanbul - TÜRKİYE
E-mail: sait.basaran@gmail.com ve basarans@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. Deniz EKİNCİ
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Türkiye Coğrafyası Anabilim Dalı, Ordu Caddesi,
34459 Laleli - İstanbul - TÜRKİYE
Email: ekincide@istanbul.edu.tr

---

* Yazarlar, kitaptaki bölümlere göre sıralanmıştır.

Yard. Doç. Dr. Zeynel ARSLANGÜNDOĞDU
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü Orman Entomolojisi ve Koruma Anabilim Dalı, Büyükdere Caddesi, 34473 Bahçeköy - Sarıyer - İstanbul - TÜRKİYE
Email: zeynel@istanbul.edu.tr

Dr. Vedat BEŞKARDEŞ
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Meslek Yüksekokulu, Büyükdere Caddesi, 34473 Bahçeköy - Sarıyer - İstanbul - TÜRKİYE
Email: vkardes@istanbul.edu.tr

Dr. Erdem HIZAL
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü Orman Entomolojisi ve Koruma Anabilim Dalı, Büyükdere Caddesi, 34473 Bahçeköy - Sarıyer - İstanbul - TÜRKİYE
Email: hizal@istanbul.edu.tr

Dr. Hatice YILMAZ
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Meslek Yüksekokulu, Büyükdere Caddesi, 34473 Bahçeköy - Sarıyer - İstanbul - TÜRKİYE
Email: yilmazhc@istanbul.edu.tr

Dr. Cem DALYAN
İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Hidrobiyoloji Anabilim Dalı, 34134 Vezneciler – İstanbul – TÜRKİYE
Email: dalyan_cem@yahoo.com

Prof. Dr. Süheyla BALCI AKOVA
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı, Ordu Caddesi, 34459 Laleli - İstanbul - TÜRKİYE
Email: balova@istanbul.edu.tr

Yard. Doç. Dr. Ulaş Y. ÖZKAN
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü Orman Amenajmanı Anabilim Dalı, Büyükdere Caddesi, 34473 Bahçeköy - Sarıyer - İstanbul – TÜRKİYE
Email: uozkan@istanbul.edu.tr

Dr. Serdar BİLGİ
İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi Geomatik Mühendisliği Bölümü, Maslak - İSTANBUL
Email: bilgis.itu.edu.tr

Dr. Mert EKŞİ
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı, Büyükdere Caddesi,
34473 Bahçeköy - Sarıyer - İstanbul - TÜRKİYE
Email: merteksi@istanbul.edu.tr

Ali İhsan GÖKÇEN
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı, Büyükdere Caddesi,
34473 Bahçeköy - Sarıyer - İstanbul - TÜRKİYE
Email: aigokcen@gmail.com

Yard. Doç. Dr. Nurgül ERDEM
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı, Büyükdere Caddesi,
34473 Bahçeköy - Sarıyer - İstanbul - TÜRKİYE
Email: nerdem@istanbul.edu.tr

Yard. Doç. Dr. A. Yeşim ÇAĞLAYAN KAPTANOĞLU
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı, Büyükdere Caddesi,
34473 Bahçeköy - Sarıyer - İstanbul - TÜRKİYE
Email: ayesim@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. İsmet AKOVA
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı, Ordu Caddesi,
34459 Laleli - İstanbul - TÜRKİYE
Email: ismetak@istanbul.edu.tr

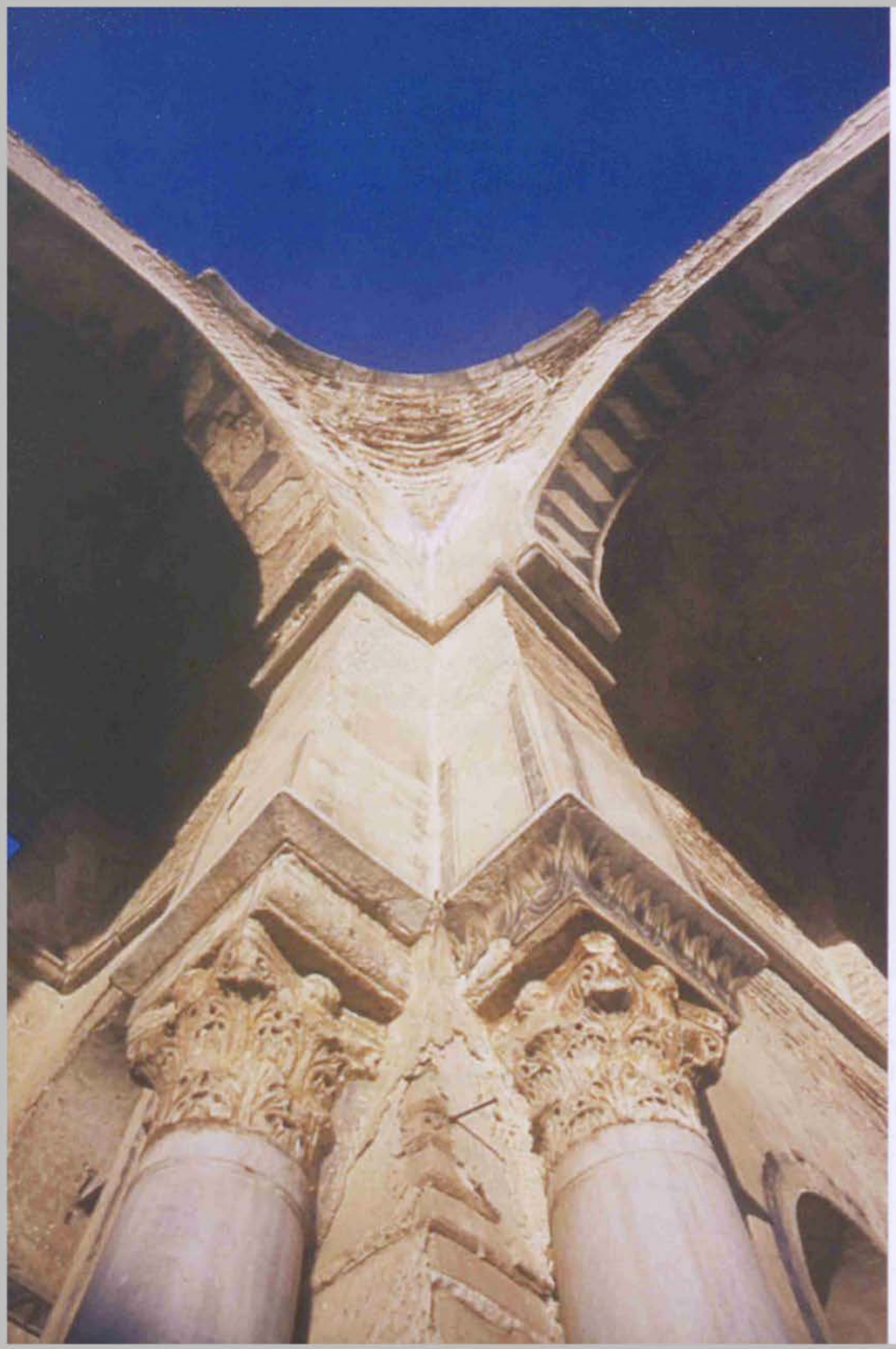

BÖLÜM 1

ENEZ-AİNOS

Prof. Dr. Sait BAŞARAN

GİRİŞ

Enez ya da eski adıyla Ainos olarak bilinen kent, Edirne İlinin Ege kıyısında Meriç Nehrinin denize kavuştuğu alanda yer almaktadır. Enez'e Keşan üzerinden (60 km) ya da İpsala'dan (30 km) ulaşılır. İstanbul'a 270 km, Edirne'ye ise 180 km uzaklıktadır.

Ainos' taki kazı, araştırma ve restorasyon çalışmaları 1971-72 yıllarında Prof. Dr. Afif Erzen başkanlığında İstanbul Üniversitesi adına başlatılmıştır. 1978 yılına kadar ara verilen çalışmalara bu tarihten itibaren yine Prof. Dr. Erzen başkanlığında 1993 yılına kadar yürütülmüştür. Başlangıcından itibaren görev aldığım Ainos kazısı başkanlığı T.C. Bakanlar Kurulu kararı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları Müzeler Genel Müdürlüğünün uygun görüşü ile 1994 yılında şahsıma devredilmiştir.

Bu günkü Enez, antik kentin üzerinde kurulmuştur. Bundan dolayı çalışmalarımız sınırlı alanlarında gerçekleştirilebilmektedir. Buna rağmen Ainos'ta yürütülen arkeolojik kazılar ve araştırmalarda gün ışığına çıkan kalıntılar, başta Trakya olmak üzere Anadolu, Ege Adaları, Yunanistan ve Güney Doğu Avrupa Arkeolojisine önemli katkılar sağlamıştır. Ainos ören yerinde ve Hoca Çeşme Höyüğünde yapılan kazı ve araştırmalar; bölgedeki ilk yerleşimin Neolitik Çağ'da (MÖ. 6500 yıllarında) başladığını, Kalkolitik ve Tunç çağlarda devam ettiğini, Demir Çağ, Klasik Çağlar, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlere ait uygarlıkların kesintiye uğramadan günümüze kadar gelişerek ulaştığını gösteriyor. Enez ve çevresinde yeşeren uygarlıkların bu denli gelişmiş olması, bölgenin ekonomik zenginliği, deniz, nehir ve kara bağlantılı ticaret yolların varlığı ile Ainos' un Anadolu - Avrupa arasında doğal köprü konumunda olmasının büyük rolü olmuştur.

Kuruluş yıllarında deniz kenarında yer alan Ainos, yüzyıllar süresince alüvyon taşıyan Meriç Nehri, ağzını ve yatağını hızlı bir şekilde doldurarak denizden 4.5 km uzaklaşmıştır. Geniş bir alanı kaplayan deltanın ağzında doğal güzellikleri ve içerdikleri çeşitli balıkları ile cazibe merkezi durumunda olan Bücürmene, Dalyan ve Taşaltı gölleri ile Enez'in kuzeyinde Gala (Stentoris) Gölü ve Milli Parkı, Armutlu ile Sığırcı gölleri bulunmaktadır. Enez'in çevresinde yer alan bu lagünler ve diğer sulak alanlar, uzak diyarlardan gelen çeşitli göçmen kuşlara konaklama ve üreme alanları sunuyorlar.

Çeşitli tarihlerde Ainos' a gelen seyyahlar, verimli bir arazinin ortasında ve nehir yolunun ağzında, iki dış limanı ile korunaklı iç limanını ve şehrin parlak durumunu anlatırlar. 19. yüzyılın başında halen maddi refah düzeyi yüksek olan Enez, Balkanların en güvenli limanına sahip olmakla birlikte bölgenin en gelişmiş kentlerin başında yer almıştır. Bu tarihlerde 300 den fazla küçük çaplı geminin Meriç üzerinden Edirne'ye değin gidip geldiğine, Ege ve Marmara'nın bütün limanları ile ticaret yaptığına dair yazılı belgelerde kayıtlar vardır.

Ainos, yakın zamanlara kadar yağ, şarap, tuz, yılan balığı, kurutulmuş deniz ürünlerinin üretimini ve ticaretini yapmıştır. Bölgede üretilen tuzun Ainos' a iyi bir gelir kaynağı sağladığı Osmanlı arşivlerinde yazılıdır. Antik yazarlar, Ainos' ta her çeşit meyvenin yetiştirildiğini ancak bunların en lezzetlisinin üzüm olduğunu ifade ederler.

Makale, Enez'in (antik Ainos) yer üstünde günümüze kısmen de olsa ayakta ulaşan yapı kalıntılarını ve bilimsel kazılarda gün ışığına çıkartılan taşınabilir eserlerin bir bölümünü görüşlerinize sunarak kentin geçmişini tanıtmak amacıyla kaleme alınmıştır.

T.C. Bakanlar Kurulu kararı ile Ainos'taki uygarlıkların gün ışığına çıkartılmasında yapılan çalışmalara maddi destek sağlayan Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne, Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğüne, maddi-manevi desteklerinden ötürü Edirne Valisi sayın Gökhan Sözer'e, kazı çalışmalarımıza yaptıkları destekten ötürü, kitabın basılması için maddi ve manevi destek sağlayan İstanbul Üniversitesi Rektörümüz sayın Prof. Dr. Yunus Söylet'e, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Fonu'na, Türk Tarih Kurumu'na, çalışmalarımızı her alanda destekleyen Enez'in değerli kaymakamları Hürrem Aksoy, Sırrı Arısoy ve Fatih Baysal'a ve Enez Belediyesi'nin değerli başkanları Şevket Kurt, Abdurrahman Altuğ, Abdullah Bostancı, Mustafa Arabacı ve Ahmet Çayır'a teşekkür etmeyi vazgeçilmez bir gönül borcu sayarım. 35 yıldan beri sürdürülen çalışmalarda görev alan; Kültür Bakanlığı Yetkili uzmanlarına, kazılarda özverili gayretlerini esirgemeyen meslektaşlarıma, Doç. Dr. Ufuk Kocabaş, Yrd. Doç. Dr. Işıl Kocabaş, Arş. Gör. Gülnur Kurap, Arş. Görv. Yrd. Doç. Dr. Banu Çakan, Uzman Ramazan Yılmaz, Uzman Yüksel Dede ve öğrencilerime ve kazıda çalışan işçilerime, kazıların başlangıcından bugüne değin kazı evini yöneten sevgili eşim Şadiye Başaran'a şükran borçluyum.

Makalede yer alan resimler Foto uzmanı Selamet Taşkın tarafından çekildi.
Çizimler: Yrd.Doç.Dr. Işıl Kocabaş ve Ayşegül Çetiner tarafından çizildi.
Mimari Çizimler Yıldız Üniversitesi ve Teknik Üniversite öğrencileri ile mimar M. Onur Başaran tarafından yapıldı. Emekleri için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Sait Başaran
2012 Cihangir

ENEZ - AİNOS

Eski Çağ'da Ainos olarak bilinen bugünkü Enez, Ege Denizi'nin kuzey sahilinde, Yunanistan ile sınırı oluşturan Meriç (Hebros) Nehri'nin denize ulaştığı ve büyük bir delta oluşturduğu alanda yer almaktadır. Enez'in, kuzeyinde İpsala, doğusunda Keşan güney ve güney batısında Ege Denizi, batı ve kuzeybatısında Yunanistan vardır.

Enez ve yakın çevresi, tarihi, doğal çevre özellikleri, bitki örtüsü, doğanın bu yöreye bahşettiği doğal güzellikleri ve çeşitli kültürleriyle tarih boyunca önemli bir yerleşim bölgesi konumunda olmuştur. Bunun en önemli nedeni, yakın çevresinde Neolitik Çağ'dan itibaren yeşeren ve gittikçe gelişen uygarlıkların ortasında yer almasından kaynaklanmaktadır. Enez'de uygarlıkların gelişmesinde, bölgenin biricik akarsuyu olan Meriç Nehri'nin önemli payı vardır. Büyük bir delta ve kuşların barındıkları sulak alanlar oluşturan nehir, tarih öncesi çağlardan başlayarak 20. yüzyılın başlarına değin deniz taşımacılığını iç bölgelere hatta Kara Deniz kıyısında kurulmuş kentlere ulaştıran veya tersi bir ticarete ve kültürel ilişkilere olanak sağlayan özelliğe sahipti.

Enez, denizden 25 m yükseklikte küçük bir yarım ada üzerinde kurulmuştur. Enez'in bugünkü topoğrafyası ile Eski Çağ'daki durumu arasında büyük farklar vardır. Yüzyıllar süresince alüvyon sürükleyen Meriç Nehri, yatağını hızlı bir şekilde doldurarak, geniş alanı kaplayan bir delta oluşmuştur. Bu deltanın ağzında bulunan Bücürmene, Dalyan ve Taşaltı gölleri, Yunanistan topraklarında kalan üç göl ile Enez'in kuzeyinde Gala (Stentoris) Armutlu ve Sığırcı lagün gölleri, delta hareketinin devam etmekte olduğunu gösteriyor. Bölgede yapılan jeolojik ve morfolojik araştırmalar, son Transgresyon'da deniz Meriç Nehri'nin aşağı yatağını işgal ederek

Harita 1: Ainos'un Haritadaki Yeri

bu alçak kıyı ovasını geniş bir körfez haline sokmuştur. Bundan dolayıdır ki, 19. yüzyılın ikinci yarısında Enez'in batısının göl ve Meriç Nehri'nin kalenin kuzeyinde bu göle döküldüğünü gösteren deniz haritaları bulunmaktadır. Morfolojik araştırmalar, Ainos'un kurulduğu tarihlerde (MÖ. 7.yy.) Meriç'in çok daha kuzeyde göl ya da koya döküldüğünü ve bugünkü kalenin batı eteğinin o dönemler kıyı olması gerektiği konusunda yapılan morfolojik araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır.

Osmanlı coğrafyacısı ve kaptan Piri Reis'in (1470-1554) Kitab'ı Bahriye (1526) adlı eserinde yer alan deniz haritasında Enez'in batısını geniş ve kuzeye doğru uzanan bir körfezin işgal ettiğini, Meriç Nehri'nin kuzey-batıdan bu körfeze döküldüğünü göstermektedir.

Enez Kalesi'nin batısında oldukça büyük bir iç liman ve bunun güneybatısında büyükçe Dalyan Gölü, doğusunda boğumlu tulum şeklinde sığ bir iç liman (Taşaltı Gölü) ile bu gölün güneyinde, doğuya doğru kıvrılan kıyı gölü (Bücürmene) yer almaktadır. Piri

Harita 2: Choisseul-Gouffier tarafından 1808 yılında yapılan Enez ve çevresinin haritası

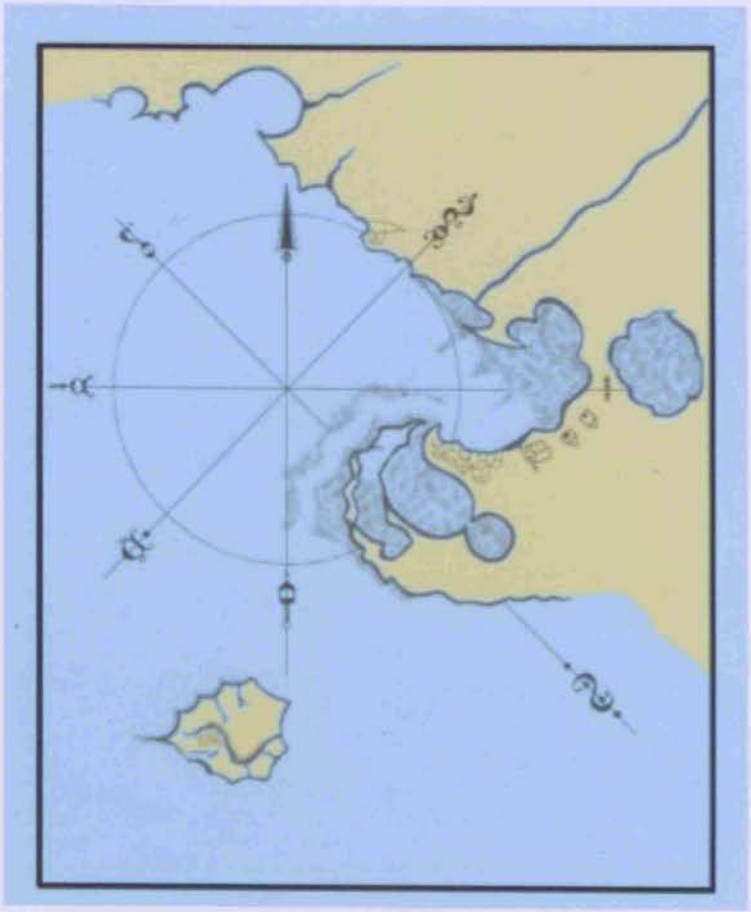

Harita 3: Piri Reis'in yaptığı deniz haritasında Enez ve çevresi

Reis, Enez'in önlerinin sığ olması dolayısıyla burada ancak küçük gemilerin demirleyebildiklerini, büyük gemilerin ise iskandille gelip derin yerlerde kaldıklarını yazmaktadır. Bu duruma göre, gerçekten Eski Çağ'da bugünkü Meriç Nehri'nin denize döküldüğü sahanın büyük bir körfez oluşturduğu ve Enez'in iki limanlı tipik bir liman şehri olduğu anlaşılıyor. Bu durum, kentin yaşamında çok önemlidir. Elverişsiz hava koşullarında gemiler ikinci limandan yararlanabiliyordu.

Meriç Nehrinin içinden aktığı geniş alüvyon tabanlı vadi, Edirne'den Enez yakınlarına kadar gre, çakıl ve marnlı kalkerlerden oluşmuştur. Meriç vadisinin doğu kenarı ile doğusundaki havza arasında kalan alan ise, genellikle kum, çakıl, kil ve yer yer kalker depolarından oluşmaktadır.

Bölgede yapılan coğrafya araştırmalarında, antik Ainos kentinin deniz kenarında kurulduğu, bu kıyı ovasında yer alan Gala Gölü'nün

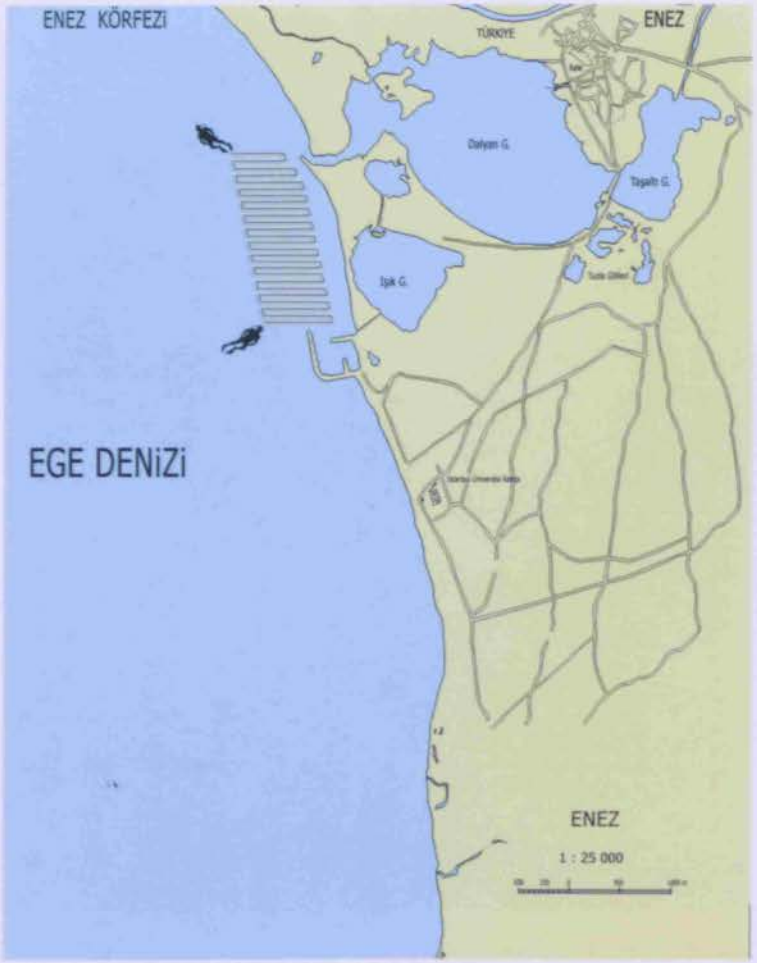

Harita 4: Enez'in Lokasyonu

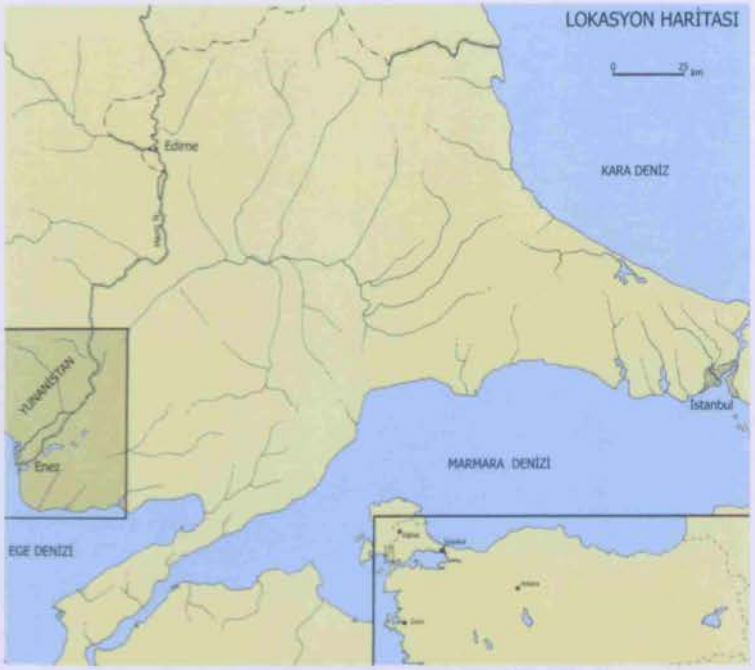

Harita 5: Enez'in Bugünkü Topoğrafik Durumu

güneyindeki rölyefin esas karakterinin birden bire değiştiği ve geniş bataklığın kenarında dimdik yükselen dağlık bir sahanın meydana çıktığı görülür. Rölyef bakımından çevre ile tezat oluşturan Hisarlı Dağ tamamıyla andezitlerden oluşmuş bir kitledir. Koru Dağların batı uzantısı olan bu dağın en yüksek noktası orta kısmında olup 385 m dir. Görüldüğü üzere, Enez'in gelişiminde coğrafi faktörlerin büyük rolü olmuştur. Güncel haritalardan anlaşılacağı gibi, yüzyıllar boyunca alüvyon sürükleyen Meriç Nehri, denize döküldüğü alanı ve limanı doldurarak bir delta oluşturmuştur. Deltanın meydana gelmesiyle liman önemini kaybetmiş, eskiden deniz kenarında kurulmuş büyük bir liman şehri olan Enez, bugün denizden 5 km kadar içerde kalmıştır. Meriç Nehri'nin taşmasıyla sular Enez'in bulunduğu tepelik sahanın kuzey ve kuzeydoğusundaki alçak yerleri kaplamakta, şehir bir ada haline gelmektedir. Sıcak aylarda ise bu kesimler bataklık duruma dönüşmektedir.

Meriç Nehri'nin taşkın yatağı ve onu çevreleyen yamaçlar ile sırtlar üzerinde, bitki örtüsü bakımından da büyük farklar görülüyor. Yer yer daralıp genişleyen taşkın alanlar, genellikle tarımsal faaliyetler için kullanılıyor. Nehrin kenarları ve sulak alanlar, söğüt ve kavak ağaçları ile kaplı olmasına karşın, drenaj koşullarının düzgün

Fotoğraf 1: Enez'in Güneyindeki Göletlerde Flamingolar.

olduğu alanlarda ise, dişbudak, karaağaç ve söğütlerden oluşan bir bitki örtüsü bulunuyor. Buna karşılık yamaçlarla çevredeki sırtlar üzerinde genellikle meşe ve gürgen toplulukları yer alıyor. Ergene-Meriç kavşağından denize ulaştığı yere kadar devam eden Aşağı Meriç vadisinde, suların iyi aktığı kısımlarda pirinç tarlaları geniş yer kaplamaktadır. Bataklık kısımlar ise genellikle sazlarla örtülüdür. Meriç deltasının doğusunda yer alan Hisarlı Dağ, bitki örtüsü bakımından diğerlerinden farklılıklar gösterir. Dağın batı yamacı üzerinde boyları 2-3 m civarında olan geyik dikenleri, karaçalı, akçakesme ve kermes meşesi gibi maki bitki örtüsü ile kaplıdır. Yüksek kesimlerde ise Macar Meşesi ile tüylü meşe çoğunluktadır.

Fotoğraf 2: Gala Gölü ve sulak alanları ile Hisarlı Dağ'ın batı yamaçlarındaki bitki örtüsü

Ege Denizi'ne paralel uzanan yüksek kıyı taraçaları ile Koru Dağları'nın uzantılarında Enez ile güneydoğusunda yer alan Kocaali Köyü arasında doğal bitki örtüsü palamut meşesi ormanları bulunuyordu. Ancak son yıllarda insan eliyle tahrip edilen bu ormanların yerini Hisarlı Dağ eteklerinde görülen türden maki bitki örtüsü ile çam ağaçları kaplamıştır. Bunların arasında kalan geniş tabanlı düzlükler ve hafif engebeli araziler tarım ve mera alanı olarak kullanılıyor.

ULAŞIM

Ainos, Eski Çağ kaynaklarında çifte limanlı kent olarak tanımlanıyor. Eski Çağ'da Taşoz (Thasos) boğazından Çanakkale Boğazı'na kadar olan Kuzey Ege sahili boyunca tek limanlı kent olmasının yanı sıra, çok iyi korunmuş olduğundan, bu bölge şehirleri arasında büyük bir önem taşıyordu. Meriç nehri orta Trakya bölgesinden geçtikten sonra Edirne'ye ulaşır. Buradan güneye kıvrılıp, geniş bir vadi içinden akarak denize ulaşmadan önce Ergene ile birleşir. Görüldüğü gibi Meriç, Enez'i Trakya'nın verimli ovasına bağlayan doğal ve kolay bir suyolu görevini yüklenmiştir. Ayrıca, yakın zamanlara kadar bu suyolu ve vadilerden Karadeniz'in Trakya kıyısında kurulmuş olan eski şehirlere ulaşmak mümkün oluyordu. Ainos, coğrafi konumundan dolayı Eski Çağ'da Doğu Trakya'nın en önemli liman şehri olduğu gibi, Meriç Nehri aracılığı ile Karadeniz'e kadar yapılan

taşımacılığa da egemen durumdaydı. Aynı zamanda Enez, Ege denizini doğu Trakya'nın iç kısmına ve buradan da Orta Meriç'in yatağı vasıtasıyla, Balkan yarımadasının batı bölgesine bağlayan su yolunun başında bulunan ve bu yolu kontrol eden bir limandı.

Diğer taraftan Karadeniz'deki Odessos (Varna) şehrinden güneye doğru uzanan ticaret yolu, yukarı Meriç vadisine oradan Meriç Nehri'nin oluşturduğu suyolu ile veya Meriç Nehri'ne paralel uzanan kara yolu vasıtasıyla Enez'de, Ege Denizine ulaşılmaktaydı. Bu yol, Karadeniz, İstanbul Boğazı, Marmara, Çanakkale Boğazı'ndan geçerek Ege Denizi'ne ulaşan yoldan daha kısa olduğu gibi, Karadeniz ile Ege Denizi arasında daha güvenli bir bağlantı sağlıyordu. Bu konumundan dolayı Ainos, liman şehri olarak ithalat ve ihracatta büyük rol oynamıştır. Aynı şekilde 14. yüzyılın sonunda dahi oldukça önemli bir şehir ve korunaklı bir liman olan Ainos, Ege Adaları ile Trakya arasındaki ticarette büyük bir alış-veriş merkezi

Fotoğraf 3: Dalyan Gölü ve Enez Kalesi Güneyden

Fotoğraf 4: Enez – Fere arasını birleştiren İÖ 2.yüzyıla ait yol kalıntısı (Baba öldüren kaldırım).

Fotoğraf 6: Ayamama Deresi üzerine Roma Dönemi'nde yapılan köprü

Fotoğraf 5: Enez'e doğu yönden ulaşan antik yol kalıntısı

olmuştur. 19.yüzyılın başlarında da emin ve elverişli bir liman kenti olarak anımsatılmaktadır. 300'den fazla küçük ve büyük çaptaki geminin Meriç üzerinden Edirne'ye kadar gidip geldiğine, Ege ve Marmara'nın bütün limanları ile taşımacılık yaptığına dair kayıtlar vardır. 19.yüzyılın sonunda henüz 7.000 nüfusu olan Enez'in ticaret alanında çok ileri düzeyde olduğuna dair Şemseddin Sami'nin " *Kamûs ül Âlâm*" kitabında kayıtlar vardır.

Ainos, kuruluşundan itibaren sahip olduğu doğal suyollarına koşut olarak, çok önemli kara yollara da egemen durumdaydı. Bu bölgede bilinen ve kalıntıları günümüze kadar gelebilen en eski kara yolu, Enez'in kuzeyindeki bataklık alanlar ile doğu-batı yönünde uzanan Hisarlı Dağın yamaçları arasından geçer ve kuzey-güney doğrultusunda uzanır. Yakın zamanlara kadar büyük bir bölümü kullanılan bu yol, Enez'e 20 km uzaklıkta yer alan Döken Çiftliğine kadar engebeli arazinin yapısına bağlı olarak uzanıyordu. Yol, Döken

Ainos'un Via Egnatia bağlantısı

Çiftliği'nde kuzey-batı yönüne saparak Gala ile Armutlu Gölleri arasındaki bataklık arazide izini kaybettirir. Halk arasında "Baba Öldüren Kaldırım" adıyla bilinen yolun bu kesimdeki genişliği 3 m. dir. Yolun yapımında dikdörtgen biçimli düzgün kesilmiş büyük taş bloklar kullanılmıştır. Eldeki verilere göre yol, Meriç Nehrini bir köprü ile geçerek Fere'de (Dymes), İstanbul-Dyrrachium arasını birleştiren ticaret ve askeri yol olan Via Egnatia ile birleşir.

Enez'e doğru uzanan yolun büyük bölümü, yakın zamanlara kadar sağlam durumdaydı. Ancak, yeni Enez limanının yapımında kullanılan kayaların taşınması sırasında üzerine mıcır dökülerek gömülmüştür. Buna rağmen yolun bazı kalıntıları aynı güzergah üzerinde yer yer kolayca izlenebilmektedir. MÖ 2. yüzyılda yapılan yol, Enez'in doğusundaki Çataltepe Tümülüsü'ne ulaşmadan önceki düzlükte ikiye ayrılır. Ana yol, bu mevkide batıya, Enez'e doğru kıvrılır. Yol, bugünkü spor tesisleri ile Taşaltı Gölü arasındaki sahadan geçerek Taşaltı Nekropolisine ulaşır. Bir kolu şehir içine doğru giren yolun diğer kolu ise, güneye doğru kıvrılarak Taşaltı Gölü'nün kenarından geçerek limana ulaşıyordu. Nitekim bugün Enez'i deniz kıyısına bağlayan ve Dalyan ile Taşaltı gölleri arasında yer alan köprünün kuzey tarafının Roma Dönemi'nde yapıldığı halen ayakta bulunan kemerlerden anlaşılmaktadır. Ayrıca, köprünün güney ucunda söz konusu yolun kalıntıları açık şekilde seçilebilmektedir.

Çataltepe düzlüğünde ikiye ayrılan yolun diğer kolu, güney-doğu yönüne saparak Yeniceköy Manastırı'na ulaşır. Bu kesimde bulunan Ayamama Deresi üzerinde, Roma Dönemi'nde yapıldıkları anlaşılan kemerli iki köprü bulunmaktadır. Eski Çağ'da Ainos'a ulaşan diğer yol ise, Anadolu'dan başlayarak kıyı boyunca Balkanlara ulaşan kara yolu, bugünkü Enez-Keşan kara yoluna paralel biçimde uzanıyordu. Ainos, anlaşıldığı üzere Balkanları, Anadolu ve Ege'ye bağlayan kara, deniz ve nehir yollarının kesiştikleri zorunlu geçiş yolu üzerinde kurulmuştu. Bu stratejik konumundan dolayı kent, 19. yüzyıla değin güvenli bir liman ve ticaret merkezi olarak yaşamını sürdürmüştür. Ancak, yüzyıllarca çok miktarda alüvyon sürükleyen Meriç Nehri, denize döküldüğü alanı ve limanı doldurarak limanın kapanmasına neden olmuştur.

Günümüzde Enez'e Keşan'dan batıya doğru ayrılan yolla (60 km) ve kuzeyden İpsala Karpuzlu üzerinden (30 km) ulaşılmaktadır. Ayrıca, balıkçı barınağı olarak düzenlenmiş limanı aracılığıyla deniz yolu kullanılabilir durumdadır.

AİNOS'UN KURULUŞU VE TARİHİ

Eski Çağ yazılı kaynaklarında Ainos şehrinin kuruluşuna dair değişik görüşler bulunuyor. Kent adının Ainos biçimindeki ilk yazılışına Homeros'un İlias destanında rastlanıyor. Destanda Trakların önderi İmbrasoğlu Peiras, Ainos'tan gelerek Troya savaşına katılmış ve kahramanlıklar göstermiştir (Homeros, *İllias* IV,520). Aynı şekilde Strabon (*Geographika* VII. 8, 319), Ainos'un kuruluş öyküsünde bir kahraman olan Troya'lı Aeneas'ın adı geçmektedir. Aeneas, tanrıça Aphrodite ile Troya'lı prens Anchisses'in oğlu, Troya Kralı Priamos'un yeğenidir. Söğlenceye göre Aeneas, Akalara karşı yiğitçe savaşır. Troyalıların yenilmesi üzerine Aeneas babası Anchises'i omuzlarına alarak ve oğlu Ascanios'u da elinden tutarak İda Dağı'na (Kazdağı) kaçar. Dağın eteklerinde donanma inşa eden Aeneas ve arkadaşları kendilerine yeni bir yurt edinmek için denize açılarak Trakya topraklarında yay biçimindeki körfeze ulaşırlar. Aeneas, Hebros (Meriç) Nehri'nin ağzında Ainos adını verdiği şehrin temellerini atar. Söylenceye göre Aeneas, Trakya kıyılarına ulaşınca tanrılara kurbanlar sunar. Sunağın üstünü yeşil yapraklı dallarla süslemek için yakındaki tümseğin tepesinden kızılcık ve

mersin ağaçlarının dallarını koparır. Ancak, kopardığı dallardan kan damlalarının aktığını görür. Burası, amcası Polydoros'un mezarı olduğunu aşağıdaki tümcelerden öğrenir. Üzerinde durduğu topraktan yükselen bir ses ona; *"niye Aeneas, zavallı beni parçalıyorsun, artık mezarımı rahat bırak, hayırlı ellerini de günahtan esirge. Troyalıyım kan ağaçtan değil bedenimden akıyor. Ah, bu zalim topraklardan kaç, kaç bu haris sahillerden; zira ben Polydoros'um".* Polydoros, söylenceye göre Troya kralı Priamos ile Hekabe'nin oğludur. Troya savaşı sırasında babası ona Troya hazinesini vererek damadı olan Trakya kralı Polymestor'a emanet eder. Troyalılar savaşı kaybedince, Polymestor altınlara el koymak için Polydoros'u öldürtmüş ve orada gömmüş. Bu olay Vergilius, *Aeneas* III.62'de şöyle anlatılır;

'....Kederli sunaklar yaptık ata tanrılarına, koyu renk
kurdelelerle, kara servi dallarından donattık hep.
Sardı çevresini Iliumlu kadınlar, çözdüler
Töreye göre saçlarını. Mezarın üstüne
Ilık köpüklü süt dolu kaseler, kurbanların
Kanıyla dolu birçok kupa bıraktık, sonra
Ruhunu bu törenle göndererek mezarına
Yüksek sesle çağırdık onun adını son defa...'

Aeneas, amcasına yeni bir mezar yaparak saygılarını sunmak için bir cenaze töreni düzenler. Tören yapıldıktan sonra Aeneas Ainos'tan ayrılır ve serüvenlerine devam eder.

"Pompeus Mela (De Chorographia II.28) "...Troya'dan göç eden Aeneas tarafından kurulmuş olan Ainos önemli bir kentti...."demektedir. Ammianus *Marellinus da (XXVII.4,13) Aeneas'ın yolculuğunu anlattığı bölümde Rhodopa kenti ..... terkedilmiş Ainos'a sahipti"* demektedir.

Diğer bir görüşe göre Ainos, Odysseus'un arkadaşı olan Guneus'un kardeşi tarafından kurulmuştur (*Ephor*.fr.154). Metinde adı geçen Guneus, Troya savaşlarında Akhileus tarafından öldürülen Paionialı Ainios'un kardeşidir *(Homeros* XX,210).

Tarihçi Herodotos (doğumu MÖ 485), kolonizasyon hareketlerinden ilginç öyküler anlatarak söz eder. Yunanistan'dan işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik nedenlerle dalgalar halinde Anadolu'ya göç eden insanların serüveni, İÖ 10. yüzyılda başlar ve MÖ 6. yüzyıl içlerine kadar devam eder.

Batı Anadolu'nun kıyılarına yerleşen bu halk, zamanla kendilerine daha iyi bir hayat tarzı ve ekonomik çıkarlar sağlamak için, Kuzey Ege, Marmara, Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında ana kente bağlı yeni şehirler kurarlar. Eski kaynaklarda Ainos'un MÖ 7. yüzyılda İzmir'in kuzeyindeki kıyı şeridine yerleşmiş Aioller adı verilen halk tarafından bir koloni olarak kurulduğu anlatılmaktadır. Aioller arasında Kymeliler, Mytileneliler ve Aleppokonnessoslular'ın yer aldıklarını Homeros VII,58; Thukydides VII,57'de zikredilmektedir. Bununla beraber, kolonizasyondan önce, daha eski dönemlere ait bir yerleşmeyi ve adlandırmayı gösteren kaynaklar da vardır. Coğrafyacı Strabon (VII,6,319) Ainos'un efsanevi Thrak kralı Poltys'ten sonra ilk kez "Poltyobria" olarak adlandırıldığını yazmaktadır. 'bria' sözcüğü Trak dilinde kent anlamında kullanılmaktadır. Bizanslı coğrafyacı Stephanos Byzantinos bu adlandırmayı benimsemekle birlikte, ayrıca Apsinthos adını da vermektedir (St. Byzantios 1. C). Bu ad büyük olasılıkla Meriç'in aşağı mecrasının doğusundaki bölgede oturan ve Apsinthoslular denen Thrak kabilesiyle ilgili olmalıdır. Buna göre bölgenin, kolonizasyondan önce yerli Thraklar'ın bir iskân yeri olduğu anlaşılıyor. Öte yandan "-nd" ya da "-nth" son ekli Apsinthos, tipik bir eski Anadolu yer adı olarak değerlendirilebilir (Erzen 1984,1). Bu durum Enez'in iskânını MÖ 3.binlere götürerek

Fotoğraf 7: Kale Duvarları ve Çan Kulesi (güneybatıdan)

Anadolu kökenli olduğunu düşündürmektedir. Yukarıda zikredilen bilgilere rağmen son yıllarda Enez ve çevresinde sürdürülen arkeolojik kazı ve araştırmalar, bölgedeki yerleşimin Neolitik dönemlere kadar geri gittiğini göstermiştir. Trakya'nın kıyılarında İÖ VIII. Yüzyılda kurulan kolonilerin, genellikle daha önce Traklar tarafından kurulmuş olan kentlerin üzerinde yer aldıkları anlaşılıyor.

Strabon ve Stephanos Byzantinos gibi Eski Çağ'ın coğrafyacıları, kentin adını Trakların efsanevi kralı Poltys ile ilişkilendirerek, Ainos'un ilk adının Poltyobria olduğunu bize aktarır. Büyük bir olasılıkla bu isim Meriç'in aşağı mecrasının doğusunda yerleşmiş olan Apsinthos isimli Trak kabilesiyle ilgili olmalıdır. Ainos adını ise ilk kez Hellenler kullanmıştır. Bu isim Aineo fiili ile bağlantılı olarak Hellen dilinde övgü, aynı zamanda öykü anlamına gelmektedir. Ancak bazı tarihçilerin Ainos'un, Ainia kökünden türediği yönünde görüşleri vardır.

Eski Çağ'da Ainos tarıma elverişli verimli bir ovaya ve ticaret yollarına sahip olmasından dolayı, kuruluşundan itibaren bölgedeki diğer kentlerle yaptığı ticaret sonunda kısa süre içinde zengin bir kent

olarak dikkatleri üzerine çekmeye başlamıştır. MÖ 513 tarihinde Pers Kralı Darius'un İskitler'e karşı yaptığı askeri seferi sırasında, Trakya ve Ainos kısa bir süre için Pers İmparatorluğunun hakimiyeti altına girdi. Bu tarihten sonra ekonomik çıkarları ellerinden giden Batı Anadolu ve Trakya'nın şehirleri Perslere karşı MÖ 499'da ayaklanarak özgürlüklerini tekrar elde etme başarısını gösterirler.

Batı Anadolu ve Trakya'daki çıkarları ellerinden alınan Persler, MÖ 480 yılında Kral Kserkes'in komutasında Gelibolu'dan hareket ederek, Saroz körfezini dolaştıktan sonra Ainos ve Gala (Stentoris) Gölü'nü geçerler ve Doriskos'a ulaşırlar. Bu sefer sırasında Ainos başta olmak üzere, Trakya'da yer alan diğer kentler, Persler tarafından alınır. Kserkes, Atina ve müttefiklerine karşı yaptığı savaşta yenilince (MÖ 479), Ainos tekrar bağımsızlığına kavuşur. Ainos, savaşlardan sonra MÖ 478 yılında, Atina'nın önderliğinde Delos Adası'nda Perslere karşı siyasi birlik olarak kurulan I. Attik-Delos Deniz Birliğine katılır ve bu birliğe para yardımında bulunur. Bu dönemde Ainos kültür ve sanat dallarında Atina ile rekabet edebilen, olağanüstü eserler üreten bağımsız bir devlet konumdaydı.

Fotoğraf 8: Ainos İÖ 5. yüzyılda bastırdığı gümüş sikkeler birer sanat şaheserleridir. Sikkenin ön yüzünde tanrıların habercisi yol gösterici tanrı Hermes genellikle 4/3 profilden betimlenmiş. Arka yüzde Ainos'un sembolü dağ keçisi ve şehir ismi AINOS ya da AINION yazısı bulunmaktadır.

Perslerin Trakya'dan atılmasından sonra, Doğu Trakya'da yer alan kabileler Kral Teres'in başkanlığında (MÖ 480-460) Odrys Kabilesinin idaresi altında birleşirler. Odryslerin yerleşim yerleri aşağı Tunca'dan (Tenzos) denize kadar uzanmakta, batıya doğru Meriç ovasına yahut da güneye Ergene (Ergines) Nehri'nin bölgesine kadar olan alana yayılmışlardı. Strabon'a göre, Odrys Krallığı Hebros ve İpsala'dan (Kypsela) Varna'ya (Odessos) kadar olan yerlere sahipti. Odryslerin egemenlikleri batıda güçlenen Makedonia Krallığının yayılımcı politikasının başlamasıyla son bulur. MÖ 342/41'de, Makedonya Kralı II. Philippos, Kersebleptes ve III. Teres'e karşı gerçekleştirdiği askeri seferlerden sonra, Odryslerin krallığını ortadan kaldırmış ve Trakya'da kurulmuş olan kıyı kentlerini alıp sınır güvenliğini sağlamıştır. Büyük İskender'in ölümünden sonra, Ainos ve Kuzey Ege kıyılarında yer alan Abdera, Maroneia ile Lysimakheia ve Chersonessos gibi kentler, önce Seleukosların, daha sonra Ptolemaiosların eline geçer. Romalılar MÖ 196 yılı sonbaharında Trakya'yı işgal ederek burada Roma'ya bağlı bir eyalet kurarlar. Bu eyalete başta Ainos olmak üzere, Abdera ve Maroneia de katılır. Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılmasından sonra Trakya ve dolayısıyla Ainos, Doğu Roma İmparatorluğuna (Bizans) bağlı olarak gelişimine devam etmiştir.

ENEZ'İN FETHİ

Ainos, Doğu Roma ve Orta Çağ'da önemli bir liman kenti, askeri üs yeri ve ticaret merkezi olduğunu halen bir kısmı ayakta bulunan veya bilimsel kazılarda ortaya çıkan mimari kalıntılardan anlaşılıyor. Kale surları 6. yüzyılda Doğu Roma İmparatoru Justinianus tarafından kuzeyden gelen bazı Slav akınlarına karşı tamir ettirilmiştir. Bizans döneminde Ainos, bölgenin başkenti olarak çok önemli bir ticaret merkezi konumundaydı. Kent, Orta Bizans Dönemi'nde ise (7. yüzyıldan itibaren), Semadirek (Samothrake) ve Gökçe Ada

(Imbroz) adalarını içine alan Aşağı Rodop Bölgesi'nin prenslik merkezi yapılmıştı. Ancak, Bizans İmparatorluğu içinde 14. yüzyılın ortalarında meydana gelen iç çekişmelerde Ainos'un durumunda büyük değişiklikler olmuştu. İstanbul idaresinde meydana gelen İonnes Kantakuzenos VI (1347-1354) ile İonnes Palaiologos 1341-1391) arasındaki iç çekişmelerde Ainos, idareyi elinde tutmaya çalışan İonnes Palaiologos tarafını tutmuş ve ona sadık kalmıştı. Ainos ve çevresinde yerleşmiş olan Türkler ise, söz konusu iç çekişme sırasında İonnes Kantakouzenos'a yardımda bulunmuşlardı. İç çekişmelerin İonnes Palaiologos lehine sonuçlanması üzerine, Enezli Türkler 1344 yılının yazında, Enez'den gemilere bindirilerek İzmir'e geçmek zorunda bırakılmışlardı. 1355 yılında Enez'de çok önemli olaylar yaşandı. Bu yıl Doğu Roma İmparatoru İonnes Palaiologos'un kızkardeşi Maria Palaiologia Cenevizli Françesco Gattelusio ile evlenmiş ve çeyizlik olarak Ainos, Midilli Adası ile birlikte Cenova ailesine verilmişti. Bu evliliğin en önemli nedeni, günden güne artan Türk tehlikesi karşısında yardım arayan Doğu Roma'nın Ege Denizi'ndeki adalarda güçlü durumu olan bu aileden yararlanmak istediği anlaşılıyor. Nitekim bir süre sonra Türk baskısı karşısında Trakya'yı parça parça kaybeden Doğu Roma, en güçlü kalesi olan Edirne'yi de 1362 yılında teslim etmek zorunda kalmıştı. Bu kalenin kumandanı bir gece sessizce bir sandala binerek Meriç Nehri vasıtasıyla ile Enez'e sığınmıştı. Aslında Enez halkı, Lala İbrahim Paşa'nın Rumeli seferinden, yani 1383 yılından beri Türklere haraç vermek suretiyle bağımsızlıklarını koruyabilmişlerdi. Buna rağmen Gattelusio ile Doria aileleri 1436 yılında Samothrake ve İmbroz adalarının da idaresini alarak Kuzey Ege'de büyük bir dukalık kurdular. Bu ailelerin Enez'deki egemenliklerini belgeleyen armalar bugün kale duvarları üzerinde duruyor. Limanın güney mendireği duvarında yer alan Gattelusio ailesine ait armanın üzerinde tek satırdan oluşan Gotik harflerle 1 Ağustos 1413 yazısı okunuyor.

Kalenin kuzeyindeki tek burcun üzerinde Gattelusio ile Doria ailelerine ait sembollerin betimlendiği ortak armaları bulunan mermer kitabe yer alıyor. Armanın üst tarafındaki tek satırdan oluşan

Fotoğraf 9: Gattelusio Ailesine ait Arma

Fotoğraf 10: Gattelusio ve Doria Ailelerine Ait Ortak Armalar

Gotik kitabede ise 1382 tarihi yazılıdır. Ortak arma, her iki ailenin kenti bu tarihlerde birlikte yönettiklerini gösteriyor.

ARMALAR

Ainos'u yöneten Palmede Gattelusio 1455 yılında ölünce, Ainos'un yönetiminde iç çekişmeler başlamıştır. Bu tarihten itibaren Ainos'un idaresi, Giorgio'nun dul karısı ile küçük oğlu Dorino'ya geçmişti. Midilli Dukası Dorino Gattelusio, yengesi ile yeğenlerini bertaraf ederek kentin tek sahibi olmaya kalkışınca, Giorgio'nun dul karısı bundan intikam almak için Fatih Sultan Mehmet'e Dorino'yu şikayet elmişti. 1455 yılı kış aylarında Fatih Sultan Mehmet'e Giorgino'nun dul karısından dayısı aracılığı ile ulaşan ihbara göre, Dorino Sultan'a karşı cephe almış olmakla itham ediliyor ve gerek Ainos'ta, gerek adalarda asker toplamakta olduğu haber veriliyordu. Ayrıca, Ainos'un tuzlalarından elde edilen kazançtan Osmanlılara verilecek hisseyi tam teslim etmediğini, çevredeki Türk köylerini rahatsız ettiğini bildiriyor. Zamanın tam kış ortası olmasına rağmen Fatih Sultan Mehmet derhal sefer emrini vermiş, ordu şiddetli bir kar fırtınası ve tipi içinde, soğuktan ve tipiden büyük kayıplar vererek yola çıkarken, Gelibolu'daki Türk donanması da Kaptan Has Yunus Bey idaresinde 10 kadırgadan oluşan bir filo ile denizden harekata katılmıştır. Gelibolu'dan ayrılan donanma denize açılarak, Saroz körfezine girmiş, ertesi geceyi Ainos yakınında Pakheia koyunda geçirdikten sonra, üçüncü gün Ainos limanı içine girmiştir. Ainos halkı limanda Türk donanmasını görüp, Türk ordusunun da İpsala'da konakladığını öğrenince dehşete kapılmış ve tek seçeneğin teslim olmak olduğunu anlamıştır. Eşraftan seçilen bir barış heyeti ile yapılan antlaşma sonunda kale teslim edilmiştir. Ertesi gün şehre gelen Fatih Sultan Mehmet, Dorino'nun sarayına yerleşerek Ainos'ta üç gün kalmıştır.

Osmanlıların Enos olarak isimlendirdikleri kentin, bu tarihten itibaren zengin bir ticaret şehri olarak gelişimine devam ettiği anlaşılıyor. Bu dönemde Kale içindeki büyük kilise olan Ayasofya kilisesi camiye çevrilmiş, ancak hayli kalabalık olduğu anlaşılan Hıristiyan ahali için birçok kilise ibadete açık olarak bırakılmıştır.

AKROPOLİS-KALE

Antik Ainos kenti miyosen kalkerden oluşmuş üç tepe üzerinde kurulmuştu. Akropolis (bugünkü Ortaçağ kalesinin bulunduğu tepe) güneybatıdaki en yüksek tepe üzerinde yer alıyor. Ainos antik kenti akropolis ve çevresindeki diğer iki tepe üzerinde şekillendi.

Ainos, tarih boyunca sürekli yerleşildiğinden yer üstünde antik şehirden günümüze çok az sayıda kalıntı ulaşabilmiştir. Antik şehrin asıl merkezi kısmı bugünkü kalenin doğusu ile güney doğusundaki yükseltiler üzerinde bulunuyordu.

Eskiçağ'da Akropolis adı verilen şehrin en yüksek tepesi üzerinde yer alıyor. Akropolis, batıda ve güney batıda dik yamaçlarla son bulur. Bugün büyük bir kısmı ayakta duran kalenin duvarları, tepenin doğal yapısına uygun biçimde yapılmıştır. Kale duvarı, 780 m uzunluğunda, kalınlığı ise bazı yerlerde 3,00 m'ye yaklaşmakta, yüksekliği ise doğu tarafta 25 m'yi bulmaktadır. Kalenin ne zaman yapıldığı konusu kesin olmamakla birlikte, aşağıda değineceğimiz IV numaralı açmanın batısında yer alan kale duvarının taban seviyesinde, MÖ 5. yüzyıla ait duvar kalıntısının bulunması, akropolisin kuruluş aşamasında sur ile çevrili olduğu, bugünkü kale duvarlarının bunun üzerinde inşa edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Kale duvarları 6. yüzyılda İmparator Justinianus döneminde kuzeyden gelen akınlara karşı tamir ettirdiğini kaynaklardan öğreniyoruz. Kale duvarları üzerinde, bir yuvarlak, bir altıgen, bir

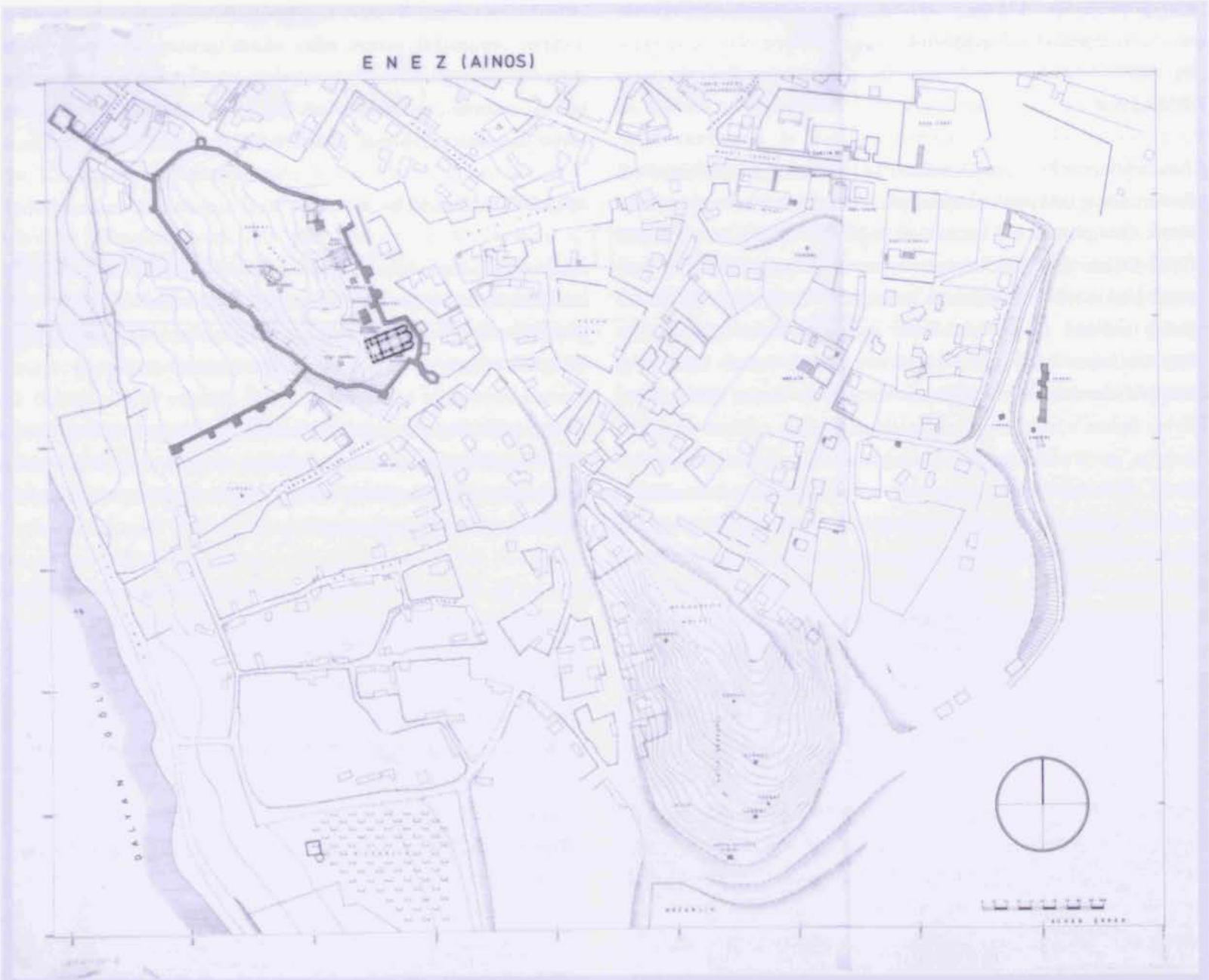

Şekil 1: Ainos'un Topoğrafik Planı

beşgen, diğerleri dörtgen biçimli 12 kule ile desteklenmektedir. Kulelerden dört tanesi iç liman tarafında diğerleri ise, doğu tarafta ve özellikle Fatih Cami'nin (Aya Sofya Kilisesi) arkasında surların zayıf oldukları yerdedir. Güneybatı tarafında yer alan duvarlar çok iyi korunmuştur ve denizden bakıldığında, fevkalade ihtişamlı bir manzara gösterirler. Bu özellikten dolayı insan kendini zapt

Fotoğraf 11: Kalenin girişi ve zindan olarak kullanılan çok köşeli kule

Fotoğraf 12: Kale giriş kapısı (içerden)

edilmesi çok güç bir deniz şehri veya Ortaçağ şehri karşısında hisseder. Kaleye, biri doğuda diğeri ise kuzey surlarında yer alan anıtsal iki kapıdan girilmektedir. Kuzeyde yer alan kapı kalenin batısında yer alan iç limana açılmaktadır. Doğu surlarında yer alan ana kapı akropolü antik Ainos kentine bağlayan tek kapı özelliğini taşımaktadır. Kapı 3.00 m genişliğinde kemerlidir. Dışarıdan yarım daire biçiminde taş örgülü kemerin iç kısmı tuğladan sivri olarak yapılmıştır. Bu durum kemerin Osmanlılar döneminde tamir edildiğini göstermektedir. Kemerin dışı yanlardaki kapı pervazlarına ahşap lento yerleştirilerek kemer kısmı taşlarla kapatılmıştır. Kapı, sağında ve solunda yer alan iki kule ile korunmaktadır. Sağdaki dikdörtgen biçimli kule günümüze temel seviyesinde ulaştığından, özgün yapısına uygun biçimde aynı malzeme kullanılarak 4.00 m yüksekliğe kadar restore edilmiştir. Kapının solunda yer alan kule dış taraftan çok köşeli içten yarım daire şeklindedir. Yaklaşık 25 m yüksekliği olan bu kule bir kaç kez onarım görmesine rağmen özgün yapısını korumaktadır.

Kule ile kapının yer aldığı duvarın üstünde dendaneler, mazgal delikleri ve seyirdim yeri günümüze sağlam ulaşmıştır. Kuleye çıkışı, duvarın seyirdim seviyesinde açılan kapı sağlıyordu. Geç Bizans Döneminde, kuleye dış taraftan bir kapı açılmış ve zindan olarak kullanılmıştır. Kuleye ve seyirdim yerlerine çıkışı kapının güneyindeki duvara yapılmış merdivenler sağlıyordu. Kale duvarlarında yer yer hatıl yuvaları, dolap olarak kullanılan kör pencereler ve çatılara ait izler görülmektedir.

Kalenin batısında yer alan iç liman oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Güney ve kuzey tarafı kalın duvarlar ve kulelerle korunmuştur. Limanı güney taraftan koruyan duvar günümüze

Fotoğraf 13: İç Liman ve güney koruma duvarı

kısmen sağlam durumda koruna gelmiştir. Doğu-batı yönünde 130 m uzanan duvarın üzerinde biri yuvarlak diğerleri kare planlı beş kule yer almaktadır. Kare planlı kulelerin ikisi bazı hasarlarına rağmen sağlam durumdadır. Kale duvarına yakın olan kulenin doğusunda liman giriş kapısı yer alır. Genişliği 3.00 m olan kapının kemer kısmı yıkılmış durumdadır. Limanı kuzeyden koruyan duvarın ancak 80 metrelik bölümü izlenebilmektedir. Bu bölümün nihayetinde taban kısmı 17 X 17 metre ölçüsünde basamaklı yüksek kaideli bir kule yer alıyor. Kulenin iri blok taşlarla yukarı doğru kademeli olarak yapılmış kaidesi, Helenistik döneme aittir. Ancak, kulenin doğu cephesinde Gattelusio ve Doria ailelerinin sembollerini içeren bir armanın yer alması ve duvarlarda kullanılmış olan devşirme malzemeler, kulenin Bizans Döneminin sonlarında tamir ettirildiğini gösteriyor. Limanı kuzeyden koruyan bu yöndeki duvarın Meriç Nehri'nin kenarında yapılmış olan ve halk arasında darphane olarak isimlendirilen kuleye kadar uzanıyor. Kale duvarları kesme taş, tuğla ve antik mimariye ait devşirme taşlardan inşa edilmiştir.

KAZI VE ARAŞTIRMALAR

Tarih Öncesinde Ainos ve Çevresi Enez'in kuruluşuna, kültür tarihi ve bölgedeki konumuna ilişkin bilgilere Eski Çağ'ın yazılı kaynaklarında ayrıntılı bilgilere rastlanmakla birlikte, kentin kuruluşundan itibaren erişmiş olduğu yüksek kültür düzeyi, Enez'de yapılmakta olan arkeolojik araştırmalar ve kazılardan ele geçen kalıntılarla belgelenmiştir. Bölgenin en önemli akarsuyu Meriç Nehri'nin oluşturduğu yarı batak durumdaki deltanın doğusunda, Hisarlı Dağ'ın güneyindeki alçak yükseltiler arasında verimli geniş tabanlı ovalar yer alır. Tarıma elverişli olan bu ovalar sayesinde bölgenin Tarih Öncesi çağlardan itibaren yerleşilmesine ve bu yerleşmelerin günümüze kadar kesilmeden devam etmesine olanak sağlamıştır.

Bölgede bilinen en eski yerleşim alanı, Enez – Keşan karayolunun 3.cü km'sinde yer alan Hoca Çeşme Höyüğünde olduğunu, Enez Kazısı ekibinin 1988 yılında yörede yaptığı yüzey araştırması sırasında ortaya çıkmıştır. Höyük, yaklaşık 150 m çapında yayvan bir kaya yükseltisi üzerinde yer almaktadır. Tepenin batı kenarı diğer kısımlarına oranla dik olup batı ve kuzey yönlere doğru kayalığın doğal yapısına uygun bir eğimle alçalarak gerideki dalgalı sırtlarla birleşmektedir. Kuzeyinde küçük bir dere yatağının yer aldığı tepenin güneyinden, Enez- Keşan kara yolu geçmektedir. Tepenin yüzeyinde yer alan kültür tabakası, tarımsal faaliyetlerden etkilenerek diğer kültür tabakalarıyla karışmıştır.

Höyükte yapılan kazı ve araştırmalarda Balkan kronolojisinde, İlk Neolitik olarak tanımlanan dönemden, Orta Kalkolitik Döneme kadarki süreci yansıtan dört kültür tabakası saptanmıştır. IV. Kültür tabakası, anakaya üzerinde yer almaktadır. Tepenin ortasında yapılan açmalarda, kayanın üstü tıraşlanarak ya da eğimli yerleri doldurularak düzeltildikten sonra içine kazık yuvaları açıldığı saptanmıştır. Neolitik Çağa (İÖ 6500) ait olduğu belirlenen bu tabakada, temelleri taş üst tarafları çamurla sıvanmış dal örgülü, yuvarlak ve oval biçimli kulübeler yapılmıştır.

Yerleşmenin kuzey tarafı irili ufaklı taşlardan yapılmış, günümüze kadar ulaşan uzunluğu 55 m olan bir sur duvarı ile çevrilmiştir. Tepedeki ilk yerleşimle birlikte yapıldığı anlaşılan sur duvarı üzerinde küçük yumru taşlardan yapılmış olup iki bastiyonu bulunmaktadır. Neolitik Çağ'da deniz, tepenin güney ve batı eteklerine kadar uzanıyordu. Bu nedenle Hoca Çeşme yerleşimcileri, tarımsal faaliyetlerin yanı sıra deniz ürünlerinden de faydalandıklarını ve midye toplayarak çamurdan hazırladıkları özel depolarda sakladıklarını, kazıda ortaya çıkan midye ambarlarından anlaşılıyor. Neolitik Çağ'a ait tabakadan ele geçen çanak çömlekler elle biçimlendirilmiş, kırmızı ve siyah

Fotoğraf 14: Hoca Çeşme Neolitik Dönem Yerleşmesi ve çanak-çömlek buluntuları

renkli parlak astarlıdır. Bunlar genellikle tutamaklı açık ağızlı taslar, kısa boyunlu veya geniş gövdeli dar ağızlı derin kaplardan oluşuyor. Çömleklerin bazıları kazıma ya da baskı yöntemlerle yapılmış üçgen, spiral insan ve hayvan desenlerle dekore edilmiştir. IV numaralı kültür tabakasından ele geçen çanak çömleklerin Güneydoğu Avrupa ve Trakya kültürleriyle uyuşmadığı, bunların Orta ve Güneybatı Anadolu Geç Neolitik Dönem kültürleriyle benzeştikleri anlaşılmaktadır.

Hoca Çeşme IV. kültür tabakası olarak tanımlanan yapı katı ve bunun hemen üzerinde yer alan III. tabakanın keramik buluntuları IV. tabakayla benzerlik göstermelerine rağmen, bazı ayrıntılarda farklılıklar göze çarpar. III. kültür tabakasından ele geçen çanak çömlek grupları arasında yer alan yeni formlar, daha çok dışa taşkın yuvarlak karınlı ve geniş ağızlılar olarak tanımlanmaktadır. Bunlar, genellikle kaba çalışılmış, çevreleri kazıma yöntemiyle belirlenerek iç kısımları çeşitli motiflerle doldurulmuş üçgen ve bant türü geometrik motiflerle dekore edilmiş monokrom keramikler çoğunluktadır. Bu keramik grubu Ön Sesklo boyalıları ile benzeşmektedir. III. Tabaka kalibre edilmiş C 14 tarihlemesine göre İÖ 6100-5950 yıllarına aittir.

Hoca Çeşme II. yapı katında Karanovo I türü boya bezemeli parçalara rastlanmıştır. Bunlar arasında perdahlanmış kırmızı zemin üzerine beyaz boya ile dekore edilmiş mallar yaygın olarak bulunmaktadır. Bu tabakada S profilli çanak çömlekler ile içe dönük ağızlılar, kabın boyuna dikey yapılmış zikzaklar çoğunluktadır.

Hoca Çeşme I yapı katında koyu renkli perdahlı mallar, boynuz biçimli kulplular ile geniş karınlı kaseler ve tabaklar ele geçmiştir. Buluntular bu tabakanın Karanovo III ile çağdaş özelliklere sahiptir. Hoca çeşmenin üst dolgusu, tarımsal faaliyetler nedeni ile çok tahrip olmuştur.

Hoca Çeşme'nin Neolitik ve Kalkolitik dönemlere ait kültür tabakalarından çeşitli küçük buluntular ele geçmiştir. Buluntuların büyük bölümünü, boynuz ve kemikten yapılmış kaşık, spatüla ve deliciler, öğütme taşları, taş baltalar, çeşitli taş tabaklar, pişmiş topraktan üretilmiş heykelcikler, taştan üretilmiş boncuklar, spondylus türü deniz kabuğundan yapılma halkalar oluşturmaktadır.

Hoca Çeşme kazıları Balkan yarımadasında ilk çiftçi toplulukların başlangıcı ve bunların Anadolu ilişkileri açısından çok önemli sonuç vermiştir. Bu yerleşme içinde ortaya çıkan yapı kalıntıları ve özellikle sur duvarı Enez ve Trakya için bilinen en eski örnekleri.

Bölgede, Geç Kalkolitik Çağ'ın sonlarından itibaren yoğun bir yerleşimin varlığı yapılan araştırmalarla saptanmıştır. Bu döneme ait kalıntılar, Hasköy Höyüğü başta olmak üzere, Küçük Evren'nin yakınlarındaki Pandır Bahçe ile Umurbey'in doğusundaki Değirmentepe ve Sultaniçe Köyü'nün güneyindeki sırtlarda belirlenmiştir.

AKROPOLİS/KALEDE YAPILAN KAZILAR VE SONUÇLARI

Akropolisteki (Kale) çalışmalar, Kale kapısının sağında I- IV, IV a-b numaralı sektörlerde, Kalenin kuzeyinde sur duvarına bitişik durumda inşa edilmiş ve Bizans Çağı'na tarihlenen ev ile kalenin kuzey ve ortasında yer alan iki ayrı şapelde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, kale girişinin sol tarafında H, H 1, D ve E sondajları yapılmıştır.

IV numaralı sektörde yapılan çalışmalarda gün ışığına çıkan gerek mimari ve gerekse taşınabilir durumdaki kültürel kalıntılar, akropoldeki yerleşimin başlangıcından günümüze kadar kesintisiz olarak süre geldiğini ortaya çıkarmıştır.

Fotoğraf 15: IV Numaralı sektörde kaya işçiliği ve oluşturulan işlikler

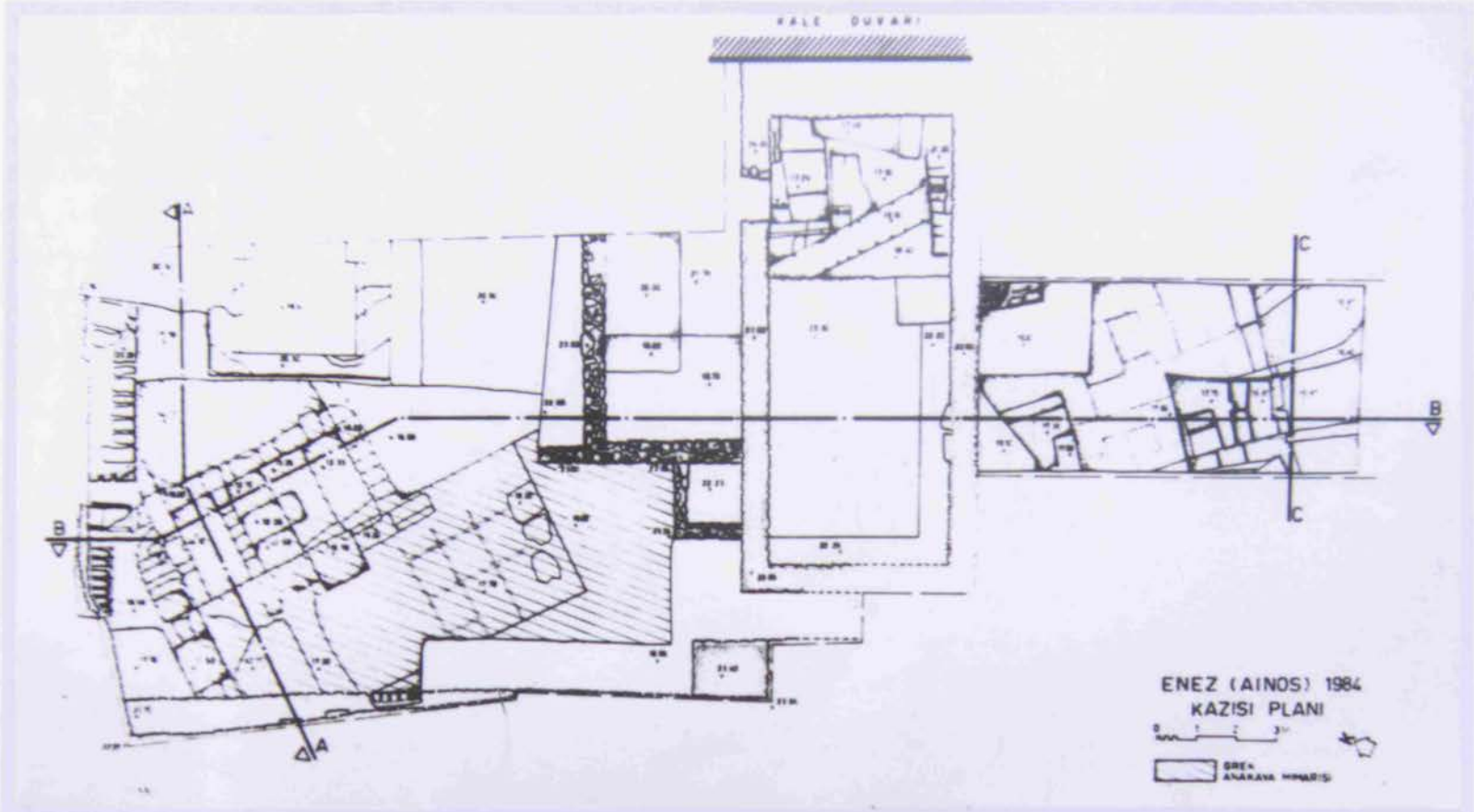

Şekil 2: IV Numaralı sektörün rölövesi

Akropolde ve Killik adı verilen tepede yapılan kazı ve araştırmalar neticesinde, Antik Ainos kentine ait önemli bulgular ortaya çıkmıştır. Kale girişinin kuzeyinde, 1200 m karelik alanı kaplayan IV numaralı sektörde gün ışığına çıkan kaya mimarisi ve üzerinde yer alan farklı dönemlerin mimari özelliklerini yansıtan yapılara ait duvar kalıntıları, Ainos'un kültür tarihine ışık tutacak ilginç sonuçlar vermiştir. Sektörün ortasında, toprak yüzeyinin - 6.00 m düzeyinde doğu-batı yönünde uzanan miyosen kalker kaya kütlesi yer almaktadır. Bu kütlenin doğu, kuzey ve güney kenarları düzgün bir şekilde kesilerek derinleştirilmiştir. Kaya kütlesinin üstü kuzey yönüne doğru meyilli rampa biçiminde düzenlenmiştir. Rampanın kuzey kenarı duvar biçiminde yükseltilerek işlenmiş, güney cephesine niş ve önüne oturma sekisi yapılmıştır. Rampanın doğu kenarı ile sur duvarı arasında kalan 10 x 10 m'lik bölüm, rampaya göre 3 m derinleştirildikten sonra içine, farklı büyüklüklerde dikdörtgen planlı dört adet işlik yapılmıştır. Açmanın kuzeybatısında yer alan 1 ve 2 olarak numaralandırılan bu mekanların batı ve kuzey duvarlarını oluşturan kayanın üst kenarında, karşılıklı açılmış

ahşap kiriş yuvaları bulunmaktadır. Duvarlarında kapı aralıkları bulunmayan bu mekanların ahşap tavan ile örtüldükleri, tavanlarına açılan aralıktan seyyar ahşap merdivenlerle inildiği sanılmaktadır.

Mahzenlere ait girişin önünde yer alan işliklerin güney kesiminde, diğerleri gibi, ana kaya yontularak 25m kare büyüklüğünde düzgün bir plan göstermeyen yamuk biçimli bir işlik ile bunun doğusunda bir bölümü sur duvarının altına doğru uzanan dikdörtgen biçimli başka işliğe yer verilmiştir. IV ve IV a-b sektörlerinde kaya yontularak oluşturulan bu işlikler, bugünkü toprak yüzeyinin - 7.00 m düzeyinde yer aldıkları saptanmıştır.

Sektörün merkezinde yer alan rampa biçiminde düzenlenmiş kaya kütlesinin altında mahzenler yapılmıştır. Mahzenlere, A işliğin batı duvarına tünel şeklinde oyulmuş dokuz basamaktan oluşan merdiven ile ulaşılıyor. Girişin genişliği 0.80 m yüksekliği 2.30 m olup tavanı tonoz biçiminde yapılmıştır. Mahzenler, bugünkü toprak yüzeyinin 12.00 m altında tamamı kayaya oyulmuş dört ayrı bölümden oluşmaktadır. Kaya kütlesinin kuzeydoğusunda yer alan giriş A odasına ulaşmaktadır. Bunun güneyinde yer alan B odası A odasına göre daha küçük ölçeklidir. Söz konusu iki oda arasında yüksekliği 0.80 m olan taş duvar bulunmaktadır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan, düzgün bir plan göstermeyen A ve B odaları, yaklaşık 200 m karelik alanı kaplamaktadır. Bunların kuzeybatısında yer alan C odası ise 110 m kare büyüklüktedir. Bu odanın diğerleri ile olan bağlantısı, uzunluğu 3.50 m, genişliği 0.80 m, yüksekliği 1.50 m olan tavanı tonoz biçiminde işlenmiş bir koridorla sağlanmıştır. Duvarları, A ve B odalarına göre daha itinalı işlenmiştir. Kuzey duvarının içine kaya oyularak, uzunluğu 2.00 m, genişliği 0.90 m, yüksekliği ise 1.90 m olan dikdörtgen planlı bir kült odası yer almaktadır. Odanın uzun yan duvarları belirli bir yükseklikten sonra yukarı doğru daralarak bir evin çatısı gibi semerdam biçiminde

Fotoğraf 16: Mahzenlerin merdivenli girişi

sonuçlanmaktadır. Kısa arka duvarının önünde 0.30 m yüksekliğinde bir oturma sekisinin yer aldığı kült odasının yan duvarlarında ise kandil yerleştirmek için yuvalar bulunmaktadır. Bu odaların güney-doğusunda tespit edilen ancak içindeki moloz henüz temizlenmediği için ölçüleri belli olmayan D odası yer almaktadır. Mahzenler, tavanlarına açılmış bulunan kare ve yuvarlak kesitli bacalar aracılığı ile havalandırılıyordu.

Fotoğraf 17: Arkaik Döneme ait çeşitli masklar

Mahzenlerin A, B ve C odalarından, İÖ 6. ile 4. yüzyıllar arasına tarihlenen çeşitli keramikler ele geçmiştir. Buluntular arasında yer alan Korinth kökenli kotyle ve ariballos parçaları, Oriyantalizan üslubu temsil eden tabaklar, bitkisel dekorlu tabak ve kaseler, siyah ve kırmızı figür üslupta bezenmiş krater, hydria ve amphora parçaları, tüm ve tüme yakın olarak ele geçen kantharoslar, başta bolsal olmak üzere siyah parlak firnisli çeşitli formlar gösteren tabaklar, balık tabakları, irili ufaklı yayvan ve derin kaplar ile yatay kulplu kapaklı tava biçimli tabaklar, pişmiş toprak figürinler, bu sektörün uzun süre kullanıldığını gösteriyor. Ayrıca, içinde şarap tortusu bulunan Thassos damgalı üç tanesi sağlam durumda ortaya çıkan amfora, buluntular arasında önemli bir yer tutmaktadır. Toprak yüzeyinin 12.00 m altında, kayaya oyulmuş durumda bulunan bu mahzenlerin Ainos'ta üretilen şarabın depolanması ve dinlendirilmesi amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır.

Akropoliste bugüne değin yapılan açmalarda, yerli kaya üzerinde düzgün zemin elde etmek amacıyla yapılan dolgu tabakası içinde, Arkaik dönem çömleklerle birlikte koyu gri tek renkli çanak çömleğe rastlanmıştır. Astarlı ve çok iyi açkılanmış durumda olan bu keramik çeşitlerine Enez'in ikinci yüksek tepesi olarak bilinen Killik'te yapılan açmaların en alt kültür tabakalarında fazla miktarda bulunmuştur. El veya çark ile biçimlendirilmiş olarak karşımıza çıkan bu tabakanın çanak çömleği, genellikle bezemesiz, seyrek olarak bazı parçalar üzerinde dalgalı hatlar veya çizgi bezekler bulunmaktadır. Kap biçimleri bakımından en çok keskin profilli yayvan kaplar, boyunlu küresel gövdeli türler ile yassı kulplu kase ve kadehler egemendir. Dağınık biçimde ortaya çıkan bu keramik parçaların benzerlerine, Trakya, Batı Anadolu ile Troas Bölgesi'nde İÖ. 2. binyılın sonlarına tarihlenen kültür tabakalarda yaygın olarak rastlanılmıştır.

Koyu gri tek renkli olan bu keramik türü en alt tabaka ile dolgu tabakasının içinde egemen olduğu halde, bunun üzerinde yer alan ve boyalı çanak çömleğin bulunduğu tabakada çok seyrek olarak görülmüştür. Üst tabakalarda ise, sözü edilen bu tür keramiğin yerini daha açık renkli ve kap biçimi bakımından geleneksel Grek Dönemi formlarının egemen olduğu tiplere bırakmıştır Ainos'ta, Traklara ait kültür tabakasının üzerinde, Grek Dönemini temsil eden kalıntılar

Fotoğraf 18: Oryantalizan üslupla betimlemeli meyve tabağı ve lekane

Fotoğraf 19: Arkaik-Klasik ve Helenistik dönemlere ait kandil çeşitleri

Fotoğraf 20: Roma Dönemi kandil çeşitleri

Fotoğraf 21: Aiol Sütun Başlığı (MÖ.6. yüzyılın son çeyreği)

saptanmıştır. MÖ 7. ve 6.yüzyıllara ait söz konusu kültür katlarından ele geçen Korith, Oryantalizan stilde üretilmiş ya da siyah figür tekniği ile yapılmış Attika, Ege adaları ve Batı Anadolu mallarının yanı sıra, Klasik döneme ait kültür katından gün ışığına çıkan kırmızı figür tekniği ile bezenmiş çömlekler, Ainos'un kuruluşundan itibaren Kıta Yunanistan, Ege Adaları ve Batı Anadolu şehirleri ile yaptığı ticareti ve kültür ilişkilerini gösteriyor. Ayıca, kalede yer alan mekanlar ve mahzenlerden, çok miktarda şarap kadehi, ortası çukur yayvan balık tabakları, çerez tabakları, aydınlatma cihazları olan kandiller, pişmiş toprak heykelcikler, plastik eserler ve içlerinde şarap tortusu bulunan amforalar ele geçmiştir. Ainos kazılarında bulunan binlerce amfora kulpu üzerinde, ait oldukları firmaların veya kentlerin damgası yer almaktadır.

Kazılarda ortaya çıkan binlerce tekstil ağırlığı, Ainos'ta gelişmiş bir tekstil endüstrisi olduğunu ve dokuma tezgahında dokunan yapağıdan dolayı, bölgede yoğun hayvancılık yapıldığını gösteriyor.

Ele geçen çeşitli küçük buluntularla birlikte, erken dönemlere tarihlenebilecek çeşitli mimari elemanlar da gün ışığına çıkmıştır.

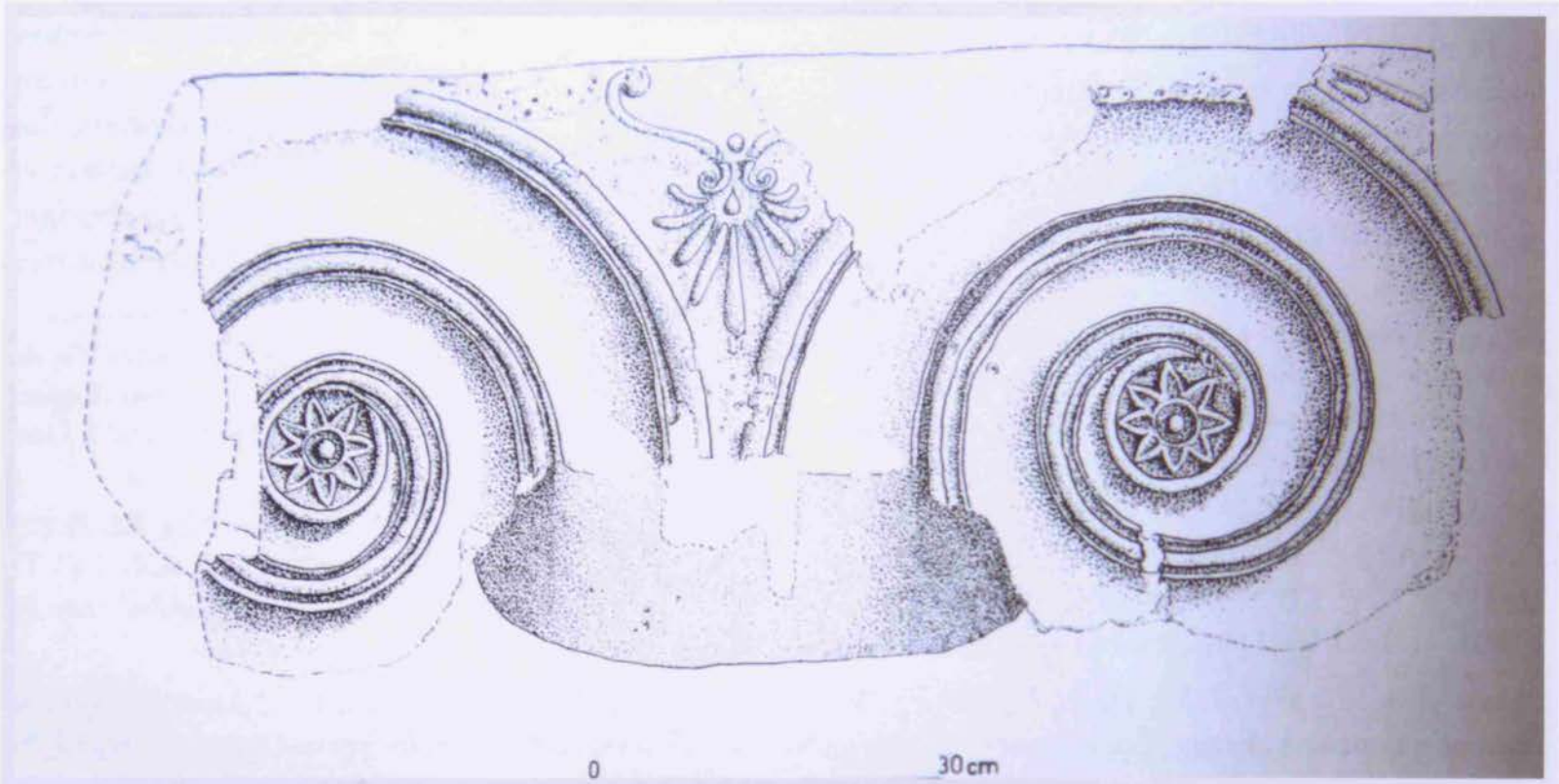

Şekil 3: Aiol Sütun Başlığının çizimi (Ölçek. 1/50)

Bunlar arasında önemli bir yere sahip olan ve MÖ 6. yüzyılın sonlarına tarihlenen 4 adet dikey volütlü Aiol tipi sütun başlığı dört taraftan işlenmiş, olağanüstü güzellikte yontulmuştur. Ainos sütun başlıklarını diğerlerinden ayıran en önemli özellik, volütlerinin işleniş biçimleri ile dört tarafının aynı güzellikte ve detaylı bir biçimde yapılmış olmalarıdır. Diğer önemli bir özellik ise, başlık alt bölümünü oluşturan taşıyıcı boyun kısmı altta hafif dışa doğru açılan silindirik bir kaide yapmasıdır. Ayrıca, başlık üst düzlemini oluşturan dikdörtgen biçimli taşıyıcı kısım düz bırakılarak ağırlığın eşit bir biçimde bu yüzeyin her tarafına dağılması sağlanmıştır. Başlıkların işlenişinde simetriğe önem verilmiştir. Üzerlerinde yer alan motiflerin tümü belirli kurallara bağlı olarak yapılmış olmalarına rağmen, ayrıntıların işleniş biçimlerinde serbestlik egemen durumdadır. Başlıkların her iki yüzünde yer alan süsleme öğeleri ile volütler, Önasya kültür çevresinden alınmış motiflerdir. Bu motifler Ege dünyasında Oryantalizan stil ile birlikte vazolar üzerinde ve pişmiş toprak kaplama levhalarında kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Başlıkların dar olan yan yüzleri üzerinde, geniş yüzlerde olduğu gibi, değişik kompozisyonlar yaratılmıştır. Bunların bazıları, volütlerin dönüşlerine uygun olarak ortası içe doğru yastık biçiminde bel vermekte, diğerleri üzerinde ise, kademeli olarak yapılmış yuvarlak kesitli yatay şeritler ve onları takip eden sığ

kanallar bulunmaktadır. Enez dikey volütlü başlıkların diğerlerinden değişik tarz ve farklı bir teknikle yapılmış olmaları, her iki uzun yüzü süsleyen motifler, başlıkların özenli işlendiklerinin göstergesidir.

Bunların yanı sıra, MÖ 5. yüzyıla tarihlenen mermer kabartmalar, Ainos'ta Arkaik ve Klasik dönemlerde yontu sanatının ulaştığı yüksek sanat düzeyini kanıtlamaktadır.

Kale dışında yapılan kazılarda ortaya çıkan çeşitli çömlekler ve çömlekçilikle ilgili buluntulardan, fırınlar, üç ayaklar, Ainos'un tarih öncesi çağlardan itibaren başlayan ve günümüze değin devam eden çömlek üretim merkezi olduğunu ortaya koyuyor. Özellikle günümüze yakın dönemlere kadar üretimi devam eden Enez Küpleri çok meşhur olup, ünü bütün Ege dünyasına ve Anadolu'ya yayılmıştır.

Fotoğraf 22: Arkaik mermer baş

Fotoğraf 23: Mermer Lahdin uzun ve kısa yüzündeki kabartmalar (MÖ.4. yüzyıl)

Fotoğraf 24: Pişmiş topraktan Satyr başı içki kabı (Ryton) olarak tasarlanmıştır. (MÖ.4. yüzyıl)

Fotoğraf 25: Kantharoslar içki kapları (MÖ.4. yüzyıl)

KALEDE YER ALAN YAPI KALINTILARI

1. FATİH CAMİ (AYASOFYA KİLİSESİ)

Günümüzde Fatih Cami olarak bilinen ve Bizans dini yapıları arasında önemli bir yeri olan Aya Sofya Kilisesi, kalenin güney doğu ucundaki en yüksek noktasında yer alıyor. Yunan Haçı planlı yapı 21x38 m ölçülerinde oldukça büyüktür. Ayasofya Kilisesi fetihten sonra 1456 yılında camiye çevrilmiş 1965 yılındaki depremde yıkılmış bu tarihten sonra terk edilmiştir. Deprem sırasında narteks orta ve kuzey nefler yıkılmıştır. Elimizdeki veriler kubbesinin daha erken dönemlerde yıkılmış olduğunu gösteriyor. Osmanlı Dönemi'nde yapıda gerçekleştirilen özellikle pencerelerin yeniden konumlandırılması, apsisler ve yan duvarlarda yüzeylerin yenilenmesi gibi onarımlar ile ilgili kanıtlar günümüze değin kısmen sağlam gelmiştir.

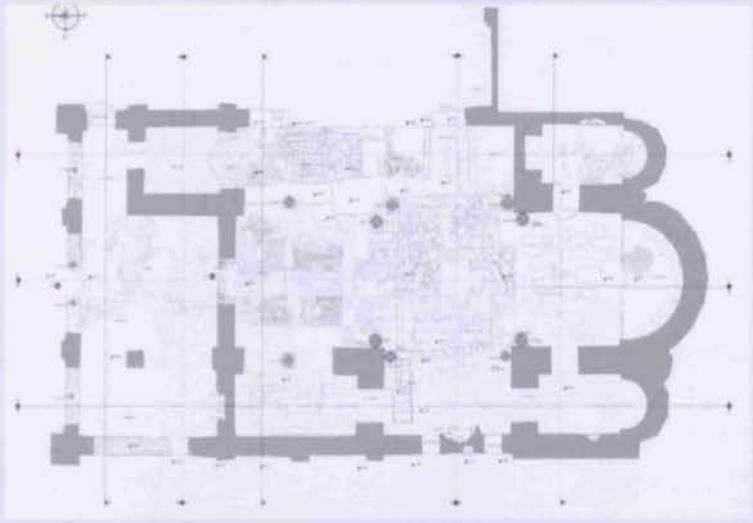

Şekil 4: Fatih Caminin Planı ve taban döşemesi

Caminin planı, bazı ayrıntılarla çağdaşı yapıların planlarından ayrılmaktadır. (Şekil-4). Geniş naosun önünde iki narteks yer alır. Zarif bir revaklı cephe ile kilisenin önünde yer alan exonarteks, kilisenin en ilgi çekici ve hareketli bölümünü oluşturuyor.

Exonarteksin cephesi paye ve sütunlarla bölünmüş, kemerli bir yapıya sahiptir. Kilise ile aynı dönemde inşa edildiği ileri sürülmesine rağmen, bu cephe naos cephesi ile görsel ve yapısal bütünlük içinde değildir. Esas binadan ayrı adeta narteksin duvarlarına yapışık durumda olduğu ek yerlerinden anlaşılan exonarteks, kilise inşaatının bitiminden sonra yapılmış olmalıdır. Bu kısım olasılıkla ahşap çatı ile örtülmüştür. Cephesinde kullanılan kübik biçimli sütun başlıkları 6. yüzyılın prototipine benzemekle birlikte, bunlar olasılıkla 9 veya 10. yüzyıl gibi daha geç bir tarihe ait olmaları gerekmektedir. Başlıklarda haç ve yaprak motifler bulunmaktadır. Yapının batı cephesinin uzunluğu 20 metre, mevcut yüksekliği ise 5.50 metredir. Cephenin ortasında üçlü kemer dizisi, iki yanda ikili kemerlerden oluşmaktadır. Kemerlerin üzerine 1990 yılındaki bir müdahalede bir taş sırası örülüp geçici olarak korunmuştur.

Üç bölümden oluşan narteksin orta kısmı beşik tonoz, yanları ise çapraz tonozlarla örtülmüştür. Bu bölüm, kilisenin camiye çevrilmesinden sonra, sağdaki hücrenin tonozu yıkılmış, sağ nefe girişi sağlayan kemerli kapı taşlarla örülerek kapatılmıştır. Ortada yer alan tonozun büyük kısmı çökmüştür. Kiliseye girişi, üzerindeki fresklerden Bizans döneminde kemer kısmı kapatıldığı anlaşılan, güzel işlikli mermer lento ve söveli bir kapı sağlıyordu. Soldaki bölümün açıklıkları taşla örülerek bir odaya dönüştürülmüştür. Osmanlı Dönemi'nde Narteks ve Exonarteks'in güney kısımları bir basamak yükseltilerek dikdörtgen ve şeşhane tuğlalarla kaplanmıştır. Giriş kapısının önüne, beyaz mermerden bileziği bulunan bir kuyu açılmış, ayrıca yanına atık suyun cami dışına akmasını sağlayan kanal ilave edilmiştir.

Fotoğraf 26: Fatih Caminin batı cephesi (Exonarteks)

Fatih Cami Bizans mimarisinde köşe duvarlı, kapalı Yunan Haç'ı planlı kiliseler grubuna giriyor. Haçın batı kolu diğer kollara göre daha uzundur ve yanlarda birer köşe mekanı yer almaktadır. Bunlar ikili çapraz tonozlarla örtülmüş ve haçın batı kolundan ortadaki sütuna oturan kemerler ile ayrılmıştır. Naos, çapı 7 m olan geniş bir kubbe ile örtülüdür ve L biçimli 4 adet payanda ile desteklenmiştir. Daha geç bir dönemde kubbenin güçlendirilmesi ve ağırlığın paylaşılması amacıyla payandaların önüne ikişer sütun ve üzerlerine kemerler ilave edilmiştir. Binada kullanılan sütun gövdeleri yivsiz monolittir. Sütun başlıkların dört tanesi Korinth tarzda işlenmiş diğerleri ise piramidal biçimde olup, yüzlerinde kabartma olarak haçlar yapılmıştır. Sütun başlıkları 6. yüzyıldandır. Ancak bu ilavenin kubbeyi taşıyamadığı, bir süre sonra kubbenin yıkıldığı ve yerine ahşap çatı yapıldığı anlaşılmıştır. Bu işlemin yapılış tarihine ilişkin herhangi bir kayıt bulunmamakla birlikte, Enez Camii'ne ilişkin Başbakanlık Arşivi'nde bulunan N.3882'de s.255'de H 1122 (1710 tarihli kayıtta; *"Inoz kalesi dahilinde vâki, merhum ve mağfur Ebul-feth Sultan Mehmet Han'ın bina eylediği cami-i Şerif mürur eyyam ile harabe müşerref ve eşed-i ihtiyaç ile tamire muhtaç olmakla..."* Bu nottan anlaşıldığına göre Cami 18.yüzyılda tamire muhtaç durumdaydı. Ancak, kubbe kasnağının bu dönemde yıkılmış olabileceğine ve tamir ettirildiğine dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Kuzey nef duvarının prothesise kadar olan kısmı yıkık durumdadır. Kilise, camiye çevrildikten sonra, bu nefin içine söveleri ve taban döşemesi mermer olan kapı açılmıştır. Aynı zamanda kuzey nefin döşemesi, orijinal kottan 50 cm yükseltilerek dış nartekse benzer, dikdörtgen ve şeşhane tuğlalar ile kaplanmıştır. Kuzey nefin batı duvarı yıkılmış, açıklıklar örülerek dış narteks ile bağlantılı bir oda haline getirilmiştir. Bu bölümün yıkılmadan önce çekilmiş fotoğrafından (Fotoğraf-27) söz konusu cephenin üst galerisinde iki sütun ve payelerle desteklenen üç kemerli pencerenin yer aldığı anlaşılıyor.

Minare yapının dışında orta apsis ile sağ yan apsis arasına düzenli kesme taştan inşa edilmiştir. Günümüze yarısı yıkık durumda ulaşmıştır.

Caminin güney nefi yapının diğer bölümlerine göre günümüze daha sağlam durumda ulaşmıştır. Burası Osmanlılar döneminde minber ve mihrap ilave edilmiş kemerli pencereler kapatılarak dikdörtgen biçimli yeni pencereler yapılmıştır.

Haçın doğu bölümünü oluşturan Bema ve iki yanında geniş beşik tonozlu prothesis ve diakonikon hücreleri kapalı mekanlar şeklinde düzenlenmiştir. Büyük apsis ve yan hücreler içte yarı dairesel dışta ise köşeli olarak biçimlendirilmiştir. Soldaki hücrenin apsisinde dışarı açılan pencere aralığı yer almaktadır. Kilise, taş ve tuğla sıralarından oluşan almaşık duvar tekniği ile inşa edilmiştir. Bu kilisede birkaç sıra kesme taş ve taşa göre daha geride örülmüş birkaç sıra tuğla dizisinden oluşan bir mimari özelliğe sahiptir. Bu duvar örme tekniği, yan duvar yüzeyinden daha geride yerleştirilen tuğla sıraları tekniği, 11. ve 12.yüzyıl İstanbul mimarisinde görülür. Duvar örgüsü, kilisede kullanılan tasarım detaylardaki zarafete özenli işçilik göstermektedir. Tuğlalarla oluşturulmuş dekoratif şekiller ve inşaat detayları kilisenin İstanbul'daki çağdaşları ile uyumludur. Bunlar Prothesis apsisinin dış yüzünde meander ve kuzey yüzü üzerinde yarım ay alanı içinde yuvarlak biçimli haç grubu, diakonikonun dış yüzündeki yarım ay alanında balıksırtı ve iç apsisinde zikzak motifi desenlerden oluşur. Benzer detaylar İstanbul'da Fenari İsa Camii'nde, Sinan Paşa Mescidinde de görülür. Caminin orta ve sağ neflerinde taban döşemesi olarak mavi damarlı mermer levhalar, Bema ve yan hücrelerde ise şeşhane tuğlalar

kullanılmıştır. Duvarlarda kullanılan tuğlalar

Yapının içindeki kemer ve tonoz başlangıcında üzüm salkımları, dal ve yapraklarından oluşan yüksek kabartma işlenmiş süslemeli bir silme kilisenin içinde dolanmaktadır. İç duvarların sıvaları üzerinde 19.yüzyılın kalem işi motifleri bulunmaktadır. Ancak dökülen son dönem sıvaların altından Bizans çağına tarihlenen aziz resimleri ve diğer resim kalıntıları ortaya çıkmaktadır. Sol yan hücrenin Bemaya açılan kapı içinde halen sağlam olarak günümüze değin gelebilen koyu renk saçlı, haleli ve sakallı bir aziz resmi bulunmaktadır. Figür basit kırmızı-turuncu bir tunik giymiştir. Kilise Erken Palaiologoslar Döneminde inşa edilmiş olmalıdır.

Haçın güney kolu içinde dört aziz resmini ihtiva eden bir fresk parçası şu anda restorasyonu yapılmak üzere laboratuara kaldırılmıştır. Naosa girişin üzerindeki yarım ay içinde yeşil üzerine yapılmış bir figür ve yanında basamak üzerinde duran, olasılıkla Meryem ana figürünü betimleyen kısmen korunabilmiş bir sahne bulunmaktadır. Meryem Ananın koyu mavi renk elbisesi ve mor kaftanı bulunmaktadır. Solundaki rahip düz koyu mavi tünik ve yeşil kahverengi karışımı pelerin giymiştir. Rahip sol elinde bir kitap tutarken sağ elini Meryem anaya doğru uzatmıştır. Sahnenin üst ve sol tarafı kayıptır. Yarım ay panelinin sağ ve üstünde sağlam kalmış tonoz kalıntısı içinde yeşil zemin üzerine yapılmış insan ayaklarına ait freskler ve diğer süslemeler vardır.

Fotoğraf 27: Camiye çevrilmesi sırasında kuzey kanada açılan giriş kapısı ve mihrap

HAGIOS GREGORIOS NEOKEISERIAS ŞAPELİ

Kalenin orta yerinde yer alan şapel günümüze temel seviyesinde yıkıntı durumda ulaşmıştır. Kubbeli tek apsisli, haç planlıdır. Şapelin (Küçük Kilise) yapılan rölövesi ve günümüze ulaşan kalıntılar ile resimlerinden, kubbesinin içten dört sütun ile desteklendiği anlaşılmaktadır. Yüksek kubbesi güzel görünümlüdür. Köşe bölmeleri ufaktır. Kuzey duvarının içine yarım daire nişler yapılmıştır. Şapelin tabanı devşirme iri mermer bloklarla kaplanmıştır. Bunların arasına ortası değişik geometrik motiflerin süslediği çok renkli mozaikli mermer blokar yerleştirilmiştir. Bugün toprak seviyesinin 1.5 m altında kalan şapelin güney duvarı 14. yüzyılda kaldırılarak buraya 3 m genişliğinde bir hol ilave edilmiştir. Holün tabanı 28 x 28 cm ölçülerinde pişmiş toprak levhalarla kaplanmıştır. Şapel 12. yüzyılda inşa edilmiştir.

Apsisin ekseninde yer alan ana giriş kapısı, tabanı devşirme taşlarla döşenmiş ve şapele göre 50 cm daha yüksek olan etrafı duvarlarla çevrilmiş geniş avluya açılıyor. Avlunun batısında kuzey-güney yönünde uzanan Arnavut kaldırımı biçiminde taş döşenmiş sokak bulunmaktadır. Şapel almaşık duvar tekniği ile yapılmıştır. Tuğlalar, Aya Sofya Kilisesi'nde olduğu gibi, taşa göre daha içerde yerleştirilmiştir. 1920'li yıllara kadar sağlam durumda olan şapelin içinde iki, apsisin arkasında üç lahit bulunmaktadır.

Fotoğraf 28: Hagios Gregorios Neokeiserias şapelin kalıntısı

THEOTOKOS CHRYSOPEGE ŞAPELİ

Şapel, kalenin kuzey-batısında yer alıyor. İçten içe 7.00 X 10.50 m boyutlarında, tek nefli bir plan gösteren şapelin kuzey duvarının büyük bir bölümü halen ayaktadır. Apsis taban seviyesinin üstünde dışa taşkın vaziyette yapılmıştır. Zemini dikdörtgen biçimli kalker taşlarıyla kaplıdır. Duvarlarında yer yer beyaz zemin üzerine kırmızı ve sarı renklerle yapılmış, genellikle baklava dilimi ve üçgen motiflerinden oluşan 15. yüzyıla ait resim kalıntıları yer alıyor. Yapının ayakta günümüze değin gelebilmiş duvarın örgüsü ve tekniği bakımından çok ilgi çekicidir. Taşlar arasında tuğlalarla desenler yapılarak renkli ve süslü duvar elde edilmiştir. Şapelin ortasında döşemenin altına yerleştirilmiş kalker taşından yapılmış iki lahit bulunmaktadır.

ORTAÇAĞ EVİ

Kale girişinin kuzeyinde sur duvarına dayatılarak yapılmış, günümüze temel seviyesinde ulaşmıştır. Ev, 9.6 x 11 m boyutlarında kareye yakın bir plan gösteriyor. Bina kompleksinin kuzey tarafında evin avlusu yer alır. Sur duvarının uzantısına uydurulduğu için yamuk biçimde yapılmış avlunun güneydoğu köşesinde 1.2 m genişliğinde bir kapı aralığı bulunmaktadır ki, bu kapı bodrumun doğu tarafında kuzey-güney yönünde uzanan koridora açılmaktadır. Söz konusu koridorun güney ucunda 1.00 x 1.00 m boyutlarında 2.00 m derinliğinde olan çöp ve foseptik çukuru bulunmaktadır. Bunun doğusunda aynı koridora açılan bir kapı ile ulaşılan çok güzel işçilik gösteren su kuyusu yer almaktadır. Avlunun kuzey duvarını oluşturan surun içinde ise, kuzeydeki manzarayı gözetleyen iki pencere aralığı bulunuyor.

Fotoğraf 29: Theotokos Khrysopege Şapeli (kuzeyden)

Yapıya ait çöp veya foseptik çukuru bize, gerek binanın tarihi ve gerekse içinde oturanların sosyo-ekonomik durumlarını yansıtan önemli buluntular vermiştir. Gün ışığına çıkan buluntular arasında yer alan seramikler, çok iyi fırınlanmış ince çeperli, açık pastel yeşil ve açık hardal sarısı renginin egemen olduğu gruplardan oluşuyor. Çömleklerin içi grafito tekniğinde değişik kuşlar (güvercin, keklik, vb.) veya kıvrımlı motiflerle dekore edilmiştir. Seramiklerle birlikte, çeşitli tekniklerle yapılmış cam eserler de zengin bir kolleksyon oluşturmaktadır. Gerek ev ve gerekse ele geçen seramik buluntular, 12./13. yüzyıllara aittir.

KENT İÇİNEKİ KAZILAR VE YAPI KALINTILARI

Uzun bir barış döneminin yaşandığı Roma Çağı'nda imar faliyetlerin yapıldığını kanıtlayan önemli kalıntılar, kazılarla ortaya çıkmıştır. Kent içinde bugüne kadar yapılan az sayıdaki kazıya rağmen, tabanı mozaik döşenmiş villa, tapınaklara, hamamlara ait kalıntılar, anıtlar, şehir içinde ve dışında ulaşımı sağlayan yollar, su şebekesi ve kanalizasyon gibi yapılar, Ainos'un maddi refah düzeyi en çok yükselen kentler arasında bulunduğunu gösteriyor.

ZENGİN EVİ (VİLLA)

Ainos kazılarının önemli bir bölümünü oluşturan Roma Dönemi Villasına ilişkin çalışmalar 1982-1985 ve 2000-2003 yılları arasında yapılmıştır. Villa, Ainos kentinin Gazi Ömer Bey Mahallesi'nde bugünkü kaymakamlık lojmanının karşısındaki bahçede, gerçekleştirilen kazıda, toprak üst yüzeyinin 1.60 m altında ortaya çıkmıştır. Evler arasında yer alan ve özel mülkiyetli beş ayrı parsele yayılmış durumda bulunan villanın yalnızca kamulaştırılan parseldeki bölümünde çalışıldı. Bunun sonucunda villaya ait orta avlunun bir bölümü, salon, mutfak ve banyosu gün

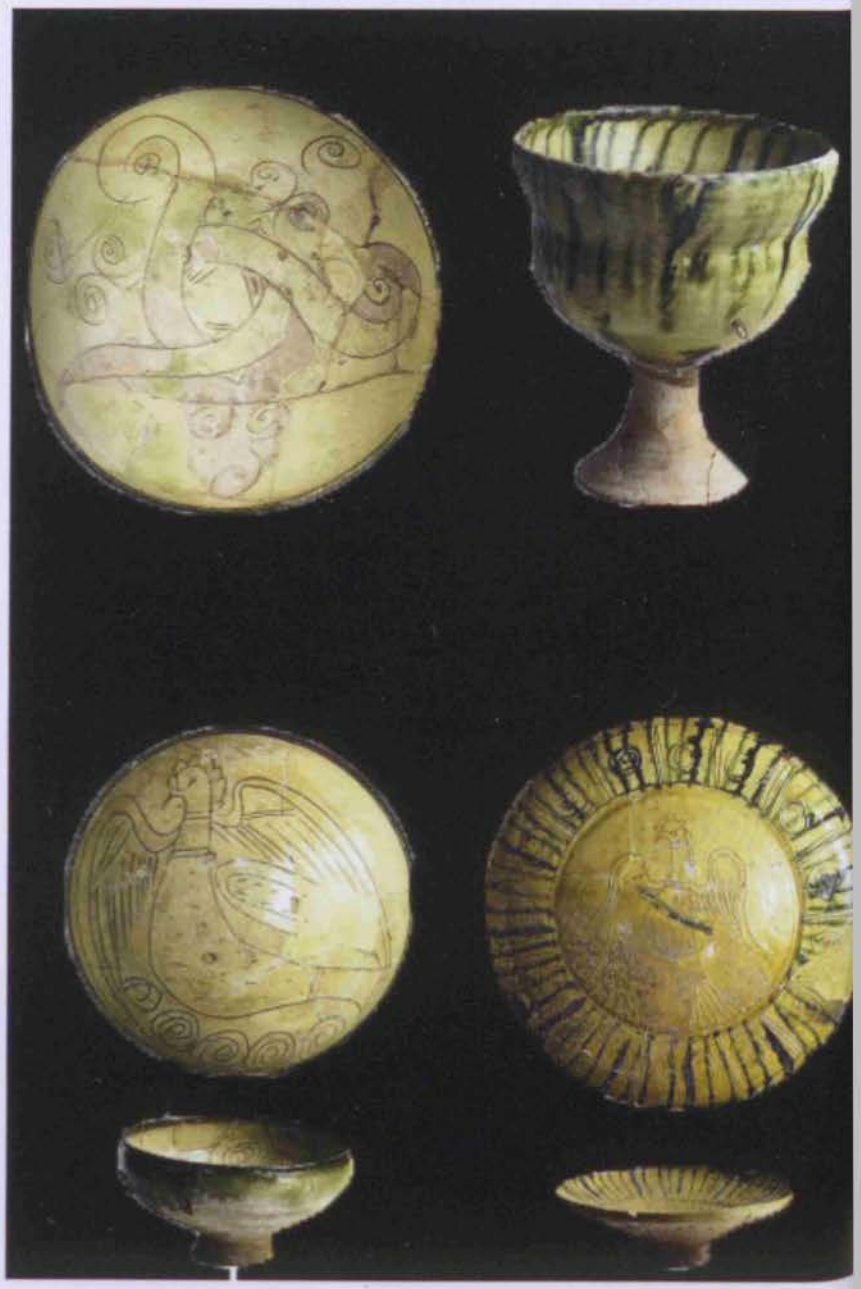

Fotoğraf 30: 13.yüzyıla ait sırlı bizans seramik çeşitleri

ışığına çıkmıştır. Villanın diğer birimlerinin yayıldığı alanların kamulaştırılamamış olmaları ve üzerinde yer alan binalar nedeniyle açığa çıkartılamamıştır. Bundan dolayı villanın planına ilişkin bilgiler eksik kalmıştır. Ancak, buradan ele geçen buluntular, villaya ait önemli bilgiler sunmaktadır.

Orta Avlu

Odanın güneyinde yer alan avlunun büyük bir bölümü özel mülkiyetli parsellerin içinde kaldığından ancak küçük bir kısmı açığa çıkartılabilmiştir. Avluda, ortaya çıkartılan mozaik döşemenin uzunluğu 6.00 m genişliği ise 1.85 m dir. Bu mozaiğin iki kenarı yalnızca beyaz teseralardan oluşan bant şeklinde geniş bordürlerle sınırlanmıştır. Bordürlerin içinde beyaz ve siyah renk teseralarla (mozaiği oluşturan renkli küçük taşlar) itinalı işlenmiş menderes motifli bantlar yer almaktadır. Bunların arasındaki geniş alanda ise, dört yapraktan oluşan dairesel motiflere yer verilmiştir. Oda, villanın kuzey kenarında 2.50 x 4.00 m ölçülerinde zemini değişik desenlerden oluşan çok renkli mozaikle döşenmiştir. Ancak geçirmiş olduğu şiddetli yangın dolayısıyla mozaiğin yapımında kullanılan tesseralardan siyah renkli olanların yanmasına, diğer tesseraların ise, renklerinin solmasına sebep olmuştur. Üstüne su dökülerek seçilebilen mozaiğin yapımında kullanılan taş çeşidi, kompozisyonun tasarımı ve ince işçilik, buranın önemli bir villa olduğunu gösteriyor. Odanın zeminini bir halı gibi kapladığı anlaşılan bu taban döşemesinin yapımında kullanılan ve değişik renklerden oluşan tesseralar, göz alıcı ve zengin içerikli bir bezemeye sahiptir. Mekanın mimari çerçevesine uygun düşecek şekilde tasarlanmış mozaik teknik olarak kusursuz ve özenli işlenmiştir.

Kompozisyonun odak noktasını üç figürden oluşan bir pano ve bunun çevresinde ayrı ayrı çerçevelerin içine yerleştirilmiş geometrik betimlemeli panolar yer alıyor. Bu ana betimlemenin etrafını 40 cm genişliğinde beyaz renk tesseralardan yapılmış geniş bir bordür çevrelemektedir.

Mozaik tabanın merkezinde kare biçimli pano içinde üç figürden oluşan bir kompozisyon yer alıyor. Panonun sağ tarafında başında şua tacı bulunan bir kadın figürü yüksek arkalıklı taht üzerinde oturur biçimde tasvir edilmiştir. Oval yüzünü çevreleyen açık renk saçları tacın altından omuzlara kadar uzanıyor. Başındaki şua tacı altın sarısı, zümrüt yeşili lacivert, kırmızı, mavi ve bej renkli taşlardan oluşuyor. Alnın tam ortasına gelen yerde altın suyuna batırılmış bir taş yerleştirilmiştir. Figür, yere kadar uzanan çok renkli bol kıvrımlı, bir manto giymiştir. Kolları dahil bütün vücudunu saran mantonun fazlalıkları bacaklarının üzerinde toplanarak, elbiseye bol kıvrımlı ve zengin bir görüntü sağlamıştır. Figürün yüzü ve vücudunda koyu kahverenginin ve turuncunun bütün tonları kullanılmıştır. Kadının

Fotoğraf 31: Tabanı mozaik döşemeli oda.

sağında aynı yükseklikte yapılmış taht üzerine oturan başka bir kadının betimi yer alıyor. Tiyatro maskı biçiminde yapılmış köşeli bir yüze sahiptir. Saçları koyu renk taşlarla yapılmış omuzlara kadar düz inmektedir. Diğerinde olduğu gibi omuzlarından aşağı doğru bol kıvrımlarla vücudunu saran koyu renkli bir manto giymiştir. Başının üstünde uçları aşağı sarkık durumda duvara asılı koyu renk taşlarla yapılmış çeşitli meyvelerden oluşturulan bir girland yer alıyor. Kompozisyonun sağında kadınlara göre daha genç bir figür belki hizmetkar ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. Kırmızı renkli dalgalı gür saçları ense hizasına kadar uzanmaktadır. Başını solundaki figürlere doğru çevirmiş, sağ eliyle göğüs hizasında bir kutu tutmaktadır. Genç bir kıza ait olan figür, diğerlerin aksine kısa kollu khiton giymiştir. Figürlerin arkasındaki boş alanlar, uçları aşağı sarkık vaziyette duvara asılı girlandlarla doldurulmuştur. İyi bir mozaik tasarımcısı ve uygulayıcısı tarafından yapılmış olan bu panoyu çevreleyen diğer panolarda da özenli işçilik görülür.

Mozaiğin merkezini oluşturan bu kompozisyonun yan kenarlarında dikdörtgen biçimli birer, köşelerde ise kare biçimli yine birer pano olmak üzere etrafına sekiz pano yerleştirilmiştir. Yanlarda bulunan dikdörtgen panoların ortalarına baklava dilimi ve ortasına dört yapraklı yonca benzeri birer rozet yerleştirilmiştir. Baklava diliminin sivri köşelerine pelte (deri kaplı küçük kalkan) yerleştirilerek boşluklar doldurulmuştur. Bu betimler figürlü kompozisyonun etrafında yer alan dikdörtgen şekilli bütün panolarda tekrarlanmıştır. Figürlü panonun köşelerinde yer alan kare biçimli panolar hasır örgüsü biçiminde yapılarak kompozisyona ayrı bir güzellik katılmıştır. Panoların dışını, üzerinde spiral biçimli dalga motifinin yer aldığı dar bir bant çevrelemektedir.

Mozaikli taban üzerinde, 0.80 m yüksekliğinde beyaz mermerden iki postament ile 2.60 m uzunluğu olan granit iki sütun, damarlı mermerden duvar kaplama levhaları ve parçalanmış durumda duvar resimleri bulunmuştur. Bunlarla birlikte yine mozaik üzerinden bronzdan yapılmış Nike, Serapis ve giyimli bir rahip heykelcikleri ile yekpare mermerden yapılmış bir pencere korkuluğu gün ışığına çıkmıştır. Bunların arasında yer alan Nike heykelciği, işçiliği ve kompozisyonu bakımından diğerlerinden daha dikkat çekicidir. Nike'nin kanatları yukarı doğru açık durumda naturalist biçemli yapılmıştır. Oval yüze sahip heykelciğin saçları alnının üzerinde önce arkaya sonra iki yana doğru taranmıştır. Kollarını açıkta bırakan şeffaf ve bacaklarını açıkta bırakacak şekilde kısa bir elbise giymiştir. Elbise, bel hizasında kemerle sıkıldığı için bel çevresinde bol kıvrımlı ve kemer üzerinden taşmıştır. Göğüs üzerinde V kıvrımları yapan elbise, belin altında uçuşur vaziyettedir. Sağ kolunu yana doğru uzatmış eliyle sırtında yer alan ve rüzgardan uçuşan elbisesinin ucunu tutmaktadır. Sol kolunu dirsekten öne doğru uzatmış eliyle olasılıkla bir taç taşımaktadır. Yere konma pozisyonunda betimlenmiş olan Nike gerek elbisesinin işleniş biçimi, gerekse duruşu ve biçemi Helenistik bir karakter göstermektedir. Mozaik tabanına dağılmış durumda gümüş, gümüş kaplanmış bronz ve bronzdan oluşan 3.yüzyılın ortalarına ait 160 adet sikke ele geçmiştir. Mozaik üzerinden ele geçen söz konusu buluntular, villanın şiddetli bir deprem sonucunda ya da bir savaş sırasında yakılıp yıkıldığı anlaşılmaktadır. Mozaikli alanın güney-batı tarafında, Enez Belediyesi'nin izinsiz açtığı yolun altında kalan villanın hamam ve mutfağına ait kalıntılar da ortaya çıkmıştır. Villaya ait diğer birimler özel mülkiyetli parsel ve evlerin altında bulunmaktadır.

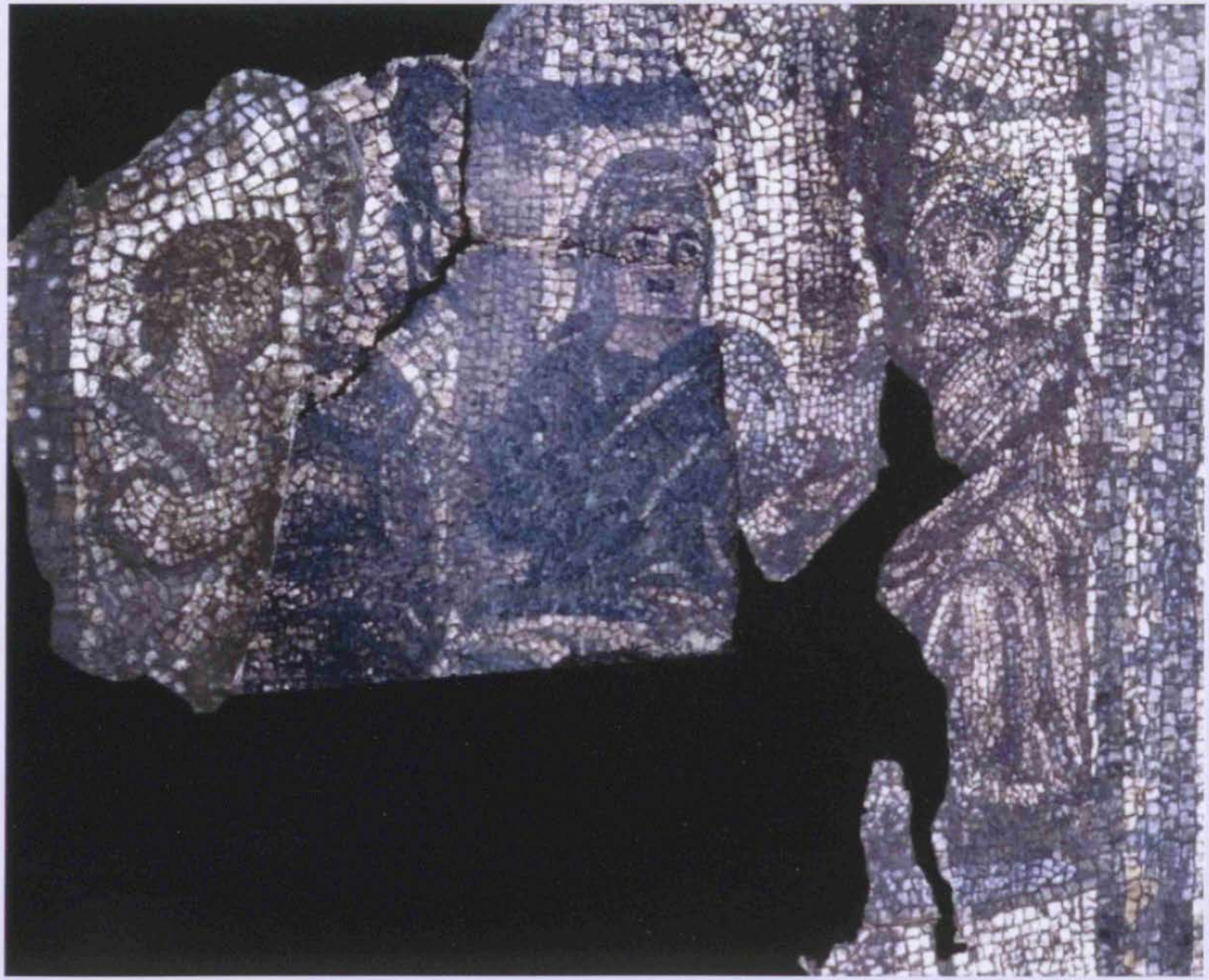

Fotoğraf 32: Figürlü pano

HAS YUNUS BEY TÜRBESİ

Enez'in güneyinde, Osmanlı Dönemine tarihlenen mezarlık alanında, Enez'in fethinde önemli rol onayan Kaptan Has Yunus Bey'in Türbesi olarak bilinen küçük bir şapel yer almaktadır. Hagios Evplos olarak bilinen şapel doğu tarafta yarım yuvarlak planlı, dışa taşkın ve üzeri yarım kubbe ile örtülü bir apsisi olan bu yapı, aslında Bizans dönemine tarihlenen bir mezar şapeli olarak inşa edilmiş olmalıdır. Bütün aksamlarıyla bir kilise mimarisi geleneğinin egemen olduğu anlaşılan bu şapelin içi, dört kolu hemen hemen eşit ölçülerde yapılmış haç biçimindedir. İçten içe ölçüleri, doğu-batı 5.8 m, kuzey-güney 5.1 m. dir. Bu plan tertibi dışarıya da aksettiğinden bina Hıristiyan mimarisinde serbest haç denilen mimari tipe girmekte ve böylece eski mezar geleneğinin bir örneği olduğunu ortaya koymaktadır. Haçın kollarının her birinin üzeri beşik tonozla örtülmüş, tam ortada ise pandantifli kubbe kasnağı yükselmektedir. 1.65 m yüksekliği olan kubbenin dört tarafında 15 x 60 cm ölçülerinde dört pencere aralığı vardır.

Fotoğraf 33: Mozaik tabanı üzerinde bulunan bronz figürinler

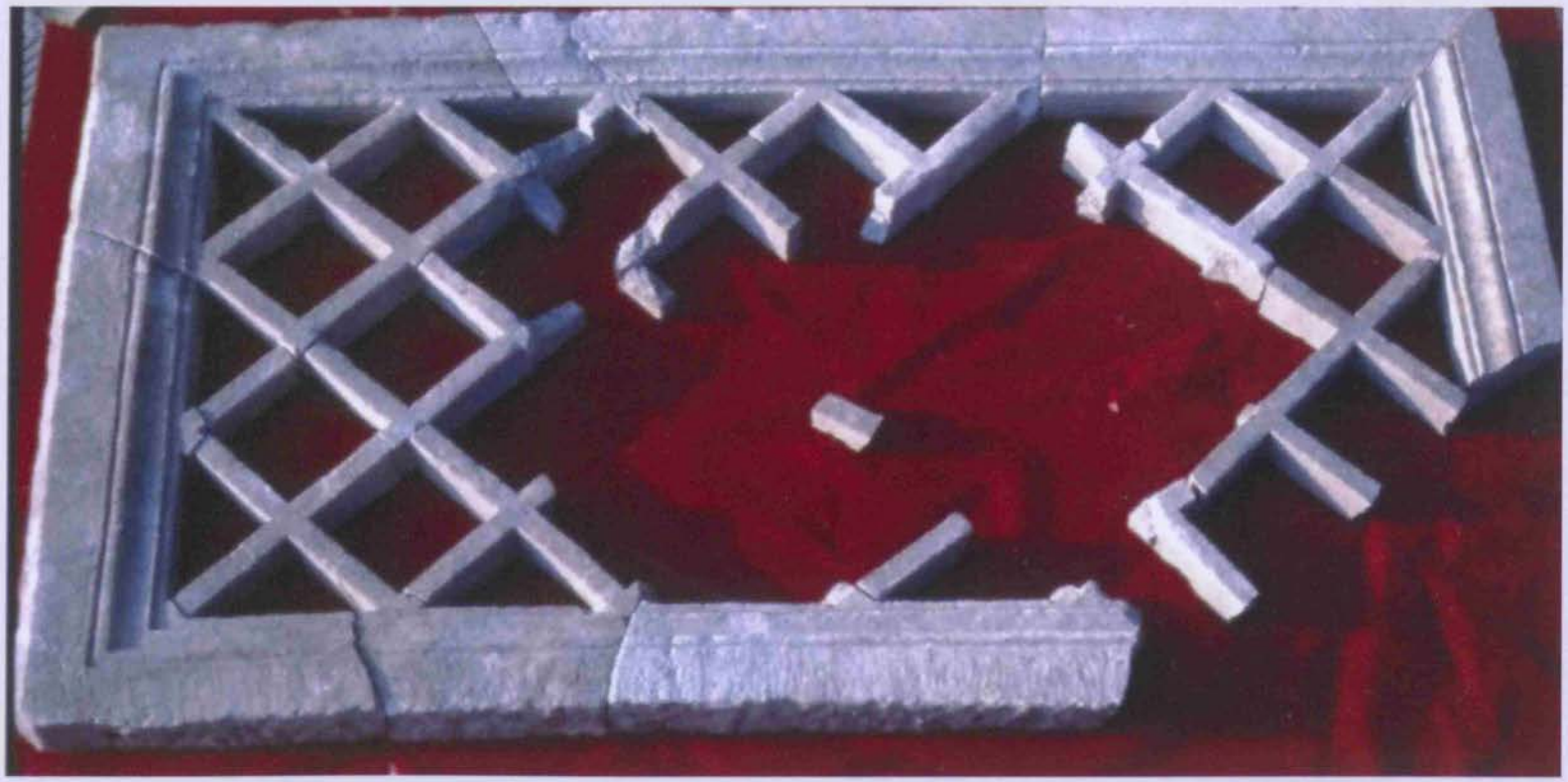

Fotoğraf 34: Mermerden pencere korkuluğu

Binanın doğu tarafında yarım yuvarlak planlı, dışa taşkın ve üzeri yarım kubbe ile örtülü bir apsis bulunmaktadır. Binanın planı ve yapı karakteri Bizans mimarisi özelliklerini yansıtıyor. Esas girişi batıda iken, türbeye çevrilmesinden sonra bu giriş kapatılmış ve haçın kuzey koluna kapı açılmıştır. Haçın güney kolu içinde basit bir sanduka yer alıyor.

Türbe, Enez'in güneyinde halk arasında Yunus Baba Tekkesi olarak bilinmektedir. Geç Bizans Çağı'nda şapel olarak yapılmıştır. 1456 yılında Has Yunus Bey'in ölümüyle girişi değiştirilen şapel türbeye çevrilmiş ve içine Has Yunus Bey gömülmüştür. Sandukası halen içerde olup sağlam durumdadır. Şapele değişik zamanlarda yapılmış olan yanlış onarım uygulamaları, kazı ekibi tarafından kaldırarak yapıya kendi özgün biçimi vermiştir. Türbenin çevresinde 18 dönüme yayılmış durumda Osmanlı Çağına ait sandukalı mezarların bulunduğu büyük bir mezarlık yer alıyor. Osmanlı Çağı mermer işçiliğinin en güzel örneklerinin sergilendiği bu mezarlık, açık hava müzesi biçiminde düzenlenmektedir.

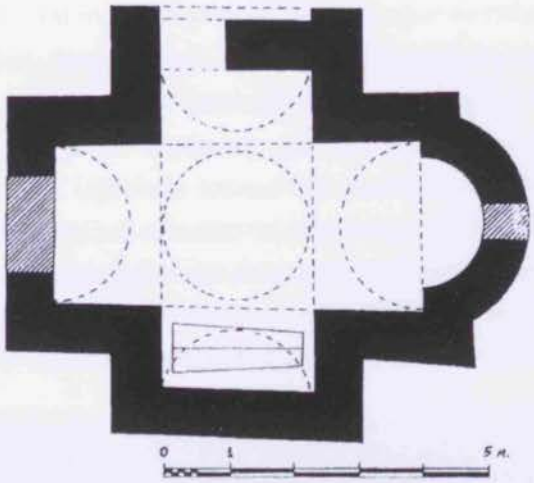

Şekil 5: Türbenin planı

PAN MAĞARASI

Pan Mağarası, kalenin dışında güney mendireği üzerinde yer alan ve iç limana girişi sağlayan kemerli kapının 15 m güneyinde yer altında bulunuyor. Agia Triada Şapeli olarak bilinen Mağara, girişin batı duvarına yapılmış bir niş içinde bulunan ve üzerinde Pan ile birlikte dans eden iki Nymphe'nin betimlendiği Helenistik döneme tarihlenen mermer kabartmadan dolayı Pan Mağarası olarak adlandırılmıştır. Başlangıçta Pan Kültüyle ilişkisi olan ve doğal bir yapı gösteren mağara, olasılıkla 14. yüzyılda yer altı mezar şapeline dönüştürülmüş ve Agia Triada adını almıştır. Şapel tek nefli olup, ekseni üzerinde apsisi ve yan duvarlarda kutsal eşyaların konduğu apsisler işlenmiştir. Apsisler içinde kireç harcı üzerine aziz resimlerin betimlendiği fresklar kısmen günümüze değin sağlam durumda gelmiş olmakla birlikte, şapelin son dönemlerde kalaycı

Fotoğraf 35: Has Yunus Bey Türbesi ve Sandukalı Lahitler

atölyesi olarak kullanılmış olması nedeniyle resimlerin büyük bir bölümü tahribata uğramış, duvarda tutunanların ise ön yüzleri islenmiş tanınmaz duruma gelmiştir. Apsisin ortasında kırmızı rengin ve tonlarının egemen olduğu haleli Meryem Ana'nın betimi bulunuyor. Yan duvarlarda yer alan fresklerde kırmızı rengin değişik tonları çoğunlukta olmakla birlikte, siyah ve özellikle gri renkler de yaygın olarak kullanılmıştır. Başlangıçta şapelin ekseninde yer alan esas giriş, sonraki tarihlerde bilinmeyen bir nedenle kapatılmış ve güney duvarı içine başka bir giriş açılmıştır. Tabanında, doğu-batı yönünde oyularak farklı ölçülerde yapılmış beş ayrı mezar vardır.

KRAL KIZI BAZİLİKASI

Enez'in güneydoğusunda, Eski Çağ'da doğu limanı olarak bilinen bu günkü Taşaltı Gölü'nün batısındaki yamaçta, halk arasında Kral Kızı olarak bilinen mevkide yer alıyor. Narteks kısmı henüz açılmayan bazilikanın içten içe mevcut uzunluğu 27 m, genişliği de 27 m dir. Üç apsisli, apsisler arasında koridorlar biçiminde düzenlenmiş bulunan postoforyumlardan dolayı bazilika beş nefli büyük bir plan göstermektedir. Apsisler, iç tarafta tam bir yarım daire gösterirken dış tarafta köşeli biçimlendirilmiştir. Çatı, nefler

Fotoğraf 36: Pan Mağarası

arasında yer alan oldukça büyük yapılmış fil ayaklarıyla taşınıyordu. Orta nefte, 3.00 m derinliğinde ve içinde kutsal su bulunan, özenli işçiliği olan, tonozlu kuyu yer alıyor. Tabanı tahribata uğramış olmasına rağmen, taban üzerinde yer yer özgün durumda büyük mermer blokların bulunması, kilise taban döşemesinin son evrede mermer levhalarla kaplı olduğu anlaşılıyor. Orta nefin batı kesiminde ve yan neflerde döşeme altında geç dönemlere tarihlenen birçok mezar ortaya çıkmıştır. Ayrıca sağ nef içinde iki arkosol tespit edilmiştir. Narteks henüz ortaya çıkartılmadığı için yapısına ilişkin bilgiye sahip değiliz. Ancak, narteksten orta nefe girişi sağlayan kapıda ortaya çıkan işlenmiş mavi damarlı beyaz mermer blokların varlığı ve parçalanmış bloklardan birinin üzerinde Meduza başı ile haç kabartmaları ve balık kabartmalı kasetin özenli işçilikleri, bu kesimin ve dolayısıyla bazilikanın önemini göstermektedir.

Küçük buluntulardan, Kilisenin donatımı ile ilgili önemli detaylar öğrenebilmekteyiz. Kazı sırasında ele geçen bir kaç renkli cam tessera, binanın duvarlarında (özellikle apsislerde) cam mozaiklerin mevcut olduğunu ispat göstermektedir. Narthex'in dolgu toprağında ele geçen bir kaç mermer opus sectile parçaları ise, orada özel bir

Fotoğraf 37: Kralkızı Bazilikası

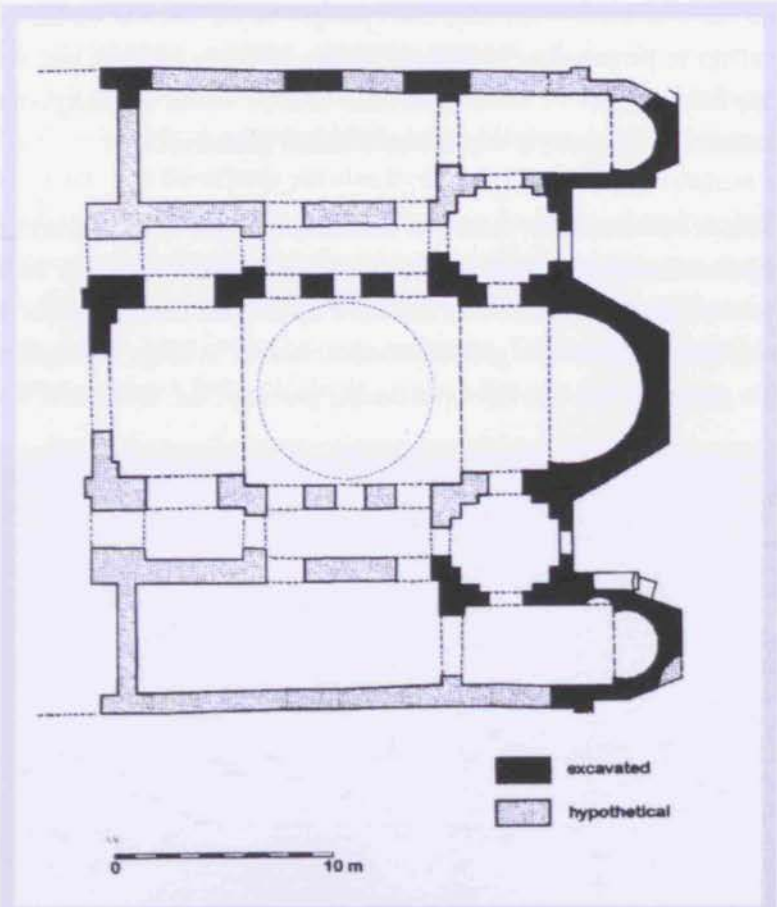

Şekil 6: Bazilikanın geçici planı

tabanın mevcut olduğu göstermektedir.

Apsisin kuzey-doğu ucunun altında yapılan çalışmada, apsisin kuzeyinde bulunan daha eski bir apsisin güney ucuna rastlanmıştır. Tümü ortaya çıkartılmayan bu kalıntıların, planı ve anlamı henüz bilinmeyen bir Roma binasına ait olmaları muhtemeldir. Bazilikada yapılan son çalışmalar bize bu yapının yedi yapı evresi geçirdiğini göstermektedir.

KAYA ŞAPELİ = PANAGIA PHANEROMENE

Gazi Ömer Bey mahallesinin güneyindeki tepenin güneybatı yamacında kaya oyularak yapılmıştır. Şapel tek neften ve bir apsisten oluşmaktadır. 8.65 x 4.5 m ölçülerinde olan şapelin tavanı muntazam değildir.

ÇAN KULESİ

Kalenin güneyinde yer alıyor. Kare plan gösteren kule oldukça yüksektir. Duvarları mükemmel taş işçiliği gösteriyor. Halen konut olarak kullanılan yapı olasılıkla geç Bizans Dönemi'ne tarihlenen bir kilisenin çan kulesidir.

KİLİSE KALINTISI

Pazar yerinin doğusunda özel mülkiyetli bahçe içinde yer alıyor. Yıkıntı durumundaki kilise kalıntısının yalnızca apsisi ile doğu duvarı ayakta kalmıştır. Dıştan beş köşeli ve muntazam kesme taşlardan yapılmış olan apsis içte yarım daire biçimindedir. Çevresinde dağınık olarak mermer kalıntılar bulunmaktadır.

Kale içinde ve dışında yapılan kazı ve araştırmalarda Bizans Döneminin çeşitli evrelerine ait ancak hangi yapıya ait oldukları anlaşılamayan mimariye ait birçok kalıntı ele geçmiştir. Bunların bazıları üzerinde haç ve rozetler işlenmiş bazıları üzerinde ise ejderha benzeri motiflere yer verilmiştir.

Enez Bölgesi içinde yakın zamanlara kadar ayakta duran ancak şu anda yıkık durumunda bulunan Yeniceköy, Çavuşköy ve Çandır manastırları, Ainos ve çevresinde güçlü dini yapıların varlığına işaret etmektedir.

Fotoğraf 38: Kilise kalıntısı

Fotoğraf 39: Karışık Yaratık Betimlemeli Korkuluk Levhası 12./13. yüzyıl

NEKROPOLİS (MEZARLIKLAR)

Ainos antik kentide bugüne değin Taşaltı, Çakıllık, Su Terazisi ve Kralkızı olmak üzere dört ayrı nekropolis (mezarlık) otaya çıkartılmıştır.

1. TAŞALTI NEKROPOLISI

Bugünkü Enez'in girişinde, otogarın karşısında Taşaltı olarak bilinen yaklaşık 25 m yüksekliğindeki dik yamaçta katmanlar biçiminde bulunmaktadır. Eskiçağ kentlerinde mezarlıklar kentin dışında, çoğunlukla şehre ulaşan yolun kenarlarında yapılırdı. Taşaltı Nekropolü de bugünkü spor kompleksinin güneyinde, futbol sahası ile Taşaltı Gölü arasında kalıntıları bulunan ve doğu batı yönünde uzanan yolun şehre girişinde yer almaktadır. Böylece kente gelen yabancılar her biri bir anıt olan mezarları gördükten ve ölüleri selamladıktan sonra kente ulaşıyordu. Bu nedenle kentin zengin sınıfına mensup şahıslara ait görkemli anıtsal mezarlar yolun hemen kenarında en ön sırada yer almıştır.

Taşaltı yamacının eğiminden yararlanılarak burada üst üste gelen üç, yer yer dört gömüt tabakası yapılmıştır. Yamacın en alt kısmında ve en ön sırada, Ainos'ta Klasik, Hellenistik ve Roma çağları nekropolis mimarisinin kendine özgü üslubu ve sanatsal zenginliğini

Fotoğraf 40: Çeşitli dönemlere ait pişmiş toprak figürinler

Fotoğraf 41: Taşaltı Nekropolisi

Fotoğraf 42: Mezar Steli; Ölü Ziyafet Sahnesi Betimlenmiştir. (Helenistik Döneme aittir)

Fotoğraf 43: Doğum yapan figürin Hellenistik Çağ

Resim 44: Cam koku şişeleri. Roma Çağı

gösteren gömütlere yer verilmiştir. Nekropolisin ön sırasında yüksek podyumlu anıtsal lahitler, duvar ile korunmuş ön tarafı resim ya da kabartmalı mezar taşları ile kaplanmış üç veya dört basamaklı kaide üzerine oturtulmuş lahitler de yer alır. Bunların arasında kentin saygı değer kahramanları için anıtlar da yapılmıştır. Bazı lahitlerin kısa ya da uzun kenarına dayalı olarak mezar sahibiyle ilgili mermer kabartmalar bulunmuştur. Gün yüzüne çıkan bir mezar steli üzerinde yüksek kabartma olarak işlenmiş, adının Lucius Fabricus olduğu anlaşılan, kline (yatak) üzerine uzanmış Enezli bir subay, başucunda koltuğa oturur durumda eşi Fabrica Maxima ve hizmetkarları, özel

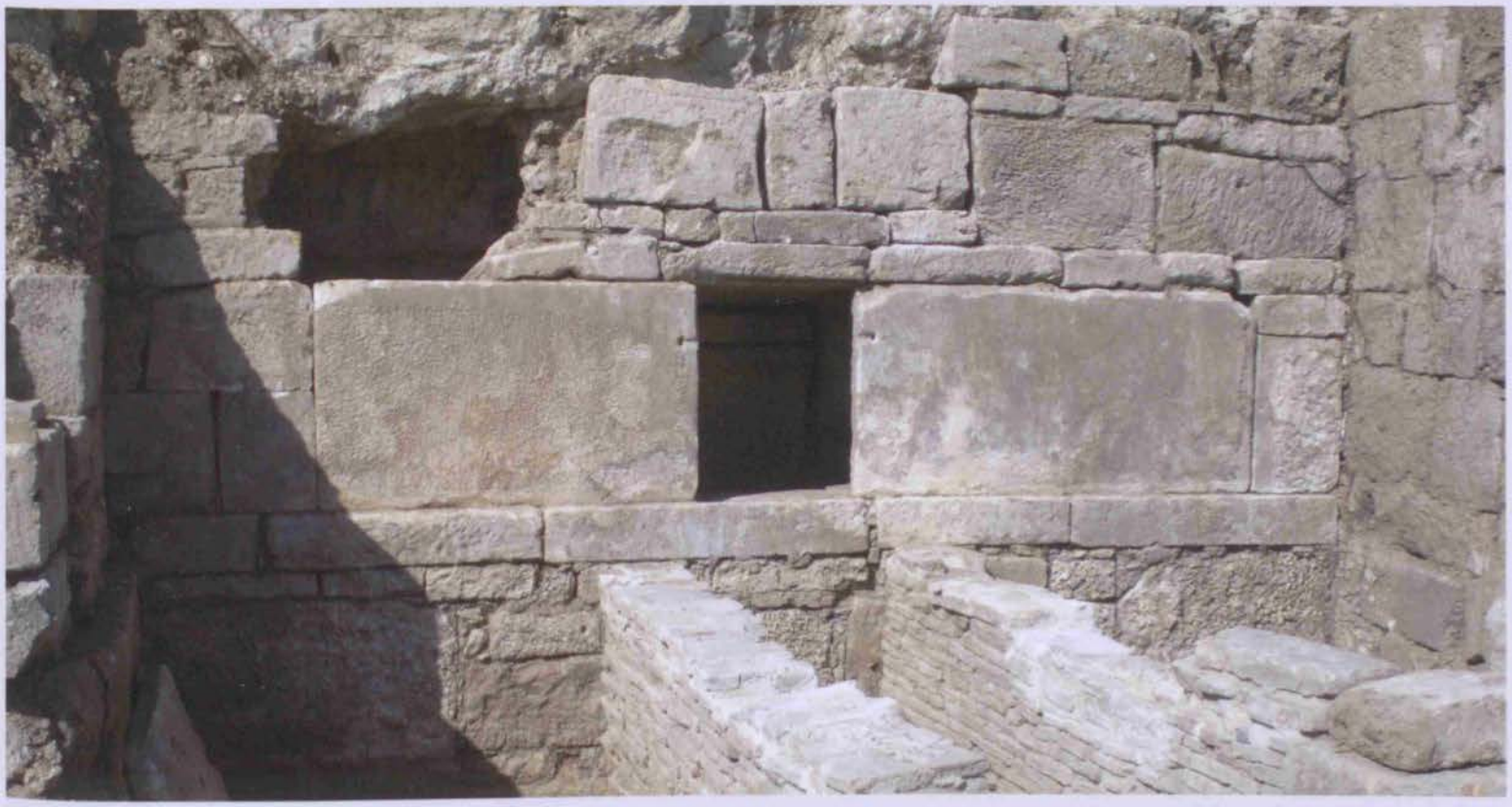

Resim 45: Taşaltı Yamacındaki Aile Mezarları. 6.yüzyıl

eşyaları ile arka planda kalkanı atnın baş kısmı, ağaca sarılmış yılan ve bereketi sembolize eden haşhaş kozalak betimi bulunmaktadır. Kabartma stil ve yazı karakteri bakımından MÖ 1. yüzyıl özelliklerini gösteriyor. Anıtların ve lahitlerin yapımında andezit ve kalker taşlar kullanılmıştır.

Bu lahitlerin arasında etrafı duvarlarla çevrili aile mezarları, kiremit mezarlar ve kremasyonda (yakarak gömme) kullanılan küp, amfora veya hydria benzeri derin çömlekler yerleştiriliştir. Eski çağlarda ölüye büyük saygı vardır. Ölü yıkandıktan sonra zeytin yağı ile yağlanır, üzerine kokular sürüldükten sonra çenesi bağlanır ve ketenden dokunmuş bir örtüye sarılırdı.

Yas töreni müzik eşliğinde yapılırdı. Ölümden sonraki üçüncü gün, cenaze bir araba ya da sedye ile güneş doğmadan önce sessizce sokaklardan geçirilerek nekropole götürülürdü. Ceset bazen içi kırmızı boyalı ahşap tabut içine yerleştirilir veya keten elbiseye sarılı vaziyette hazırlanan mezara basit bir törenle sırtüstü vaziyette yerleştirilirdi. Ceset mezarın içinde düz yatırılır ve yanına hayatta iken sevdiği özel eşyaları ile ölüm diyarında (Hades), Styks Irmağını

karşıdan karşıya geçirecek olan kayıkçı Kharon'a ödenmek üzere dil altına, avuç içine veya göğüs hizasına para yerleştirilirdi. Mezarın başına su ya da şarap dökülerek tören yapılırdı. Ölü gömme töreni bittikten sonra, ölü evine dönülür burada pişirilen yemek bir arada yenir ölüye ilişkin anılar tazelenirdi. Yas 30 gün devam ederdi. Ancak ölüye saygı her yılın belli gününde mezarı başında tekrar edilirdi.

Ainos'ta normal gömünün yanı sıra kremasyon (yakarak gömme) geleneğine sıklıkla rastlanılır. Bu uygulamada ceset bir çukurda istif edilen odun üzerine yerleştirilir ve yakılırdı. Ateş söndükten sonra cesetten arta kalanlar küllerle birlikte toplanır ve urne adı verilen bir çömleğe yerleştirilirdi. Urne, küp, amfora veya hydria gibi derin kaplardan biri olabilirdi. Hazırlanan urne bir çukur açılarak veya özel bir mezar yapılarak yerleştirilirdi. Urnenin ağzı bir içki kabı, bir

Fotoğraf 46: Çeşitli Boylarda Adak İçin Yapılmış Pişmiş Toprak Tanrıça Afrodit Figürinleri (Helenistik Dönem)

kase, özel hazırlanmış kurşun kapak veya yassı bir taş ile kapatılarak toprak ile örtülürdü. Nekropolsin içindeki anıtsal mezarlar ve mezarların içinden ele geçen ölü hediyeleri, söz konusu zenginliğin en önemli tanıklarını oluştururlar.

Nekropolisin güneybatısındaki yamacın orta yerinde, Ainos'un Geç Roma ve Erken Bizans döneminin mezar geleneğine ışık tutacak nitelikte değişik mezar tipleri ortaya çıkmıştır. Bu alandaki mezarlar kayaya oyulmuş olmakla birlikte, doğuya bakan cephelerinde iri blok taşlar kullanılarak bir ev cephesi yapılmak istenmiştir. Mezarlardan Geç Roma ve Erken Bizans dönemine ait hediyeler ortaya çıkmıştır. Buluntular arasında yer alan bronzdan yapılmış çeşitli formlar gösteren kemer tokaları ve bronz haçlar, altın sikkeler dikkat çekicidir.

2. ÇAKILLIK NEKROPOLİSİ

Enez kazılarının önemli bir bölümünü oluşturan Çakıllık Nekropolisi Enez-Keşan karayolunun 2.kilometresinde Küçük Sancak Tepe Tümülüsü'nün güneyindeki hafif engebeli arazide yer alıyor. Alan, adından da anlaşılacağı gibi, kayalık olduğundan mezarlar seyrek yapılmıştır. Bugüne kadar bu alanda yapılan kazılarda çeşitli tiplerden oluşan 28 mezar gün ışığına çıkartılmıştır. Alan, mezarlık yeri olarak belirlendiği andan itibaren parsellenerek bölümlere ayrıldığı ortaya çıkan kalıntılar gösteriyor. Değişik ölçülerde olan parsellerin her biri ayrı bir ailenin kullanımına verilmiş olmalıdır. Bölmeleri kuşatan duvarlar, genel olarak tek veya çift sıra taş dizisinden oluşturulmuştur.

Çakıllıkta gün ışığına çıkan mezarlar arasında; kremasyon (yakarak gömme) için kullanılan tunç ve pişmiş toprak hydrialar, kuyu mezar, sandık mezar, toprak mezar, taş ve pişmiş toprak lahit çeşitleri bulunmaktadır. Bunlar, Çakıllık Nekropolisi'nde İÖ 5. yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan ve bu yüzyılın sonlarına değin süre gelen değişik biçimli gömüt geleneğini temsil etmektedir. Aynı dönemlere ait ölü gömme geleneğindeki bu çeşitlilik, Ainos'ta değişik yörelerden gelen ve inançları farklı olan insanların bir arada yaşamış olmalarından kaynaklanmış olmalıdır.

Fotoğraf 47: Çakıllık Nekropolünün bekçisi aslan (MÖ 5.yüzyıl)

Fotoğraf 48: Bronz Hydrialar. Kremasyon (yakarak gömme) geleneğinde insan külünü saklamak için kullanılan kaplar

Fotoğraf 49: Pişmiş Toprak Lahitler

3. SU TERAZİSİ NEKROPOLÜ

Enez'in girişinde yer alan köprünün duğusudaki tarlada Ainos'un en eski nekropolisi ortaya çıktı. Bu alandaki mezarlar üst üste gelen çoğunlukla üç, seyrek olarak dört tabakadan oluşuyor. Toprak yüzeyine yakın tabakada çok az sayıda Geç Roma Dönemine ait mezarlar tespit edilmiştir. Bugüne değin açılan alanlarda genel olarak toprak yüzeyinin 1.00 ile 1.50 metre derinlikler arasında

Fotoğraf 50: Lahitlerden ele geçen gümüş ve altın takılar

Hellenistik, bu derinlikten sonra 1.50-3.00 metreler arasındaki katmanda karışık durumda çoğunlukla Klasik ve az sayıda Arkaik Dönemlere tarihlenen mezarların yer aldıkları görülmüştür. Alanda yer alan su terazisinden dolayı aynı isim verilen nekropolde çeşitli mezar tipleri ortaya çıkmıştır. Toprak yüzeyine yakın tabakada ortaya çıkan mezarlar, duvarları moloz taşlarla örülmüş, iç yüzleri kireç harcıyla sıvanmış basit sandık mezar tiplerinden oluşmaktadır. Farklı yönlerde yapılmış olan bu tür mezarlardan birden fazla iskelet ortaya çıkmıştır. Bunlar dışında, Ainos'un Taşaltı Nekropolü'nden tanıdığımız çatı kiremitlerden oluşturulmuş mezarlar da kullanılmıştır. Bu döneme ait mezarlarda bronz sikkeler dışında herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Nekropoldeki ikinci tabaka, Hellenistik ve Klasik dönemlere ait karışık mezarlardan oluşmaktadır. Bu tabakada pişmiş toprak

lahitler, kalker taşından yapılmış lahitler, küp mezarlar, basit toprak mezarlar ve urneler (kül kapları) gün yüzüne çıkmıştır. Pişmiş toprak lahitler oldukça iyi fırınlanmış, ağız kenarları düz ya da içe ve dışa doğru genişleyen pervaz biçimindedir. Pervazın iç ve dışında çoğu kez kabartma olarak işlenmiş boncuk-yumurta ve dil motiflerinden oluşan friz ile süslüdür. Bazı lahitlerin ağız pervazları üzerinde siyah ve kırmızı figür tekniği ile yapılmış göze hoş gelen spiraller, lotoslar, geometrik desenler ve acayip yaratıklar ile çeşitli hayvan betimlemeler bulunmaktadır. MÖ. 5. ve 4. yüzyıllara tarihlenen nekropolün ikinci tabakasında çeşit bakımından hayli farklı mezar tipleri ortaya çıkmıştır.

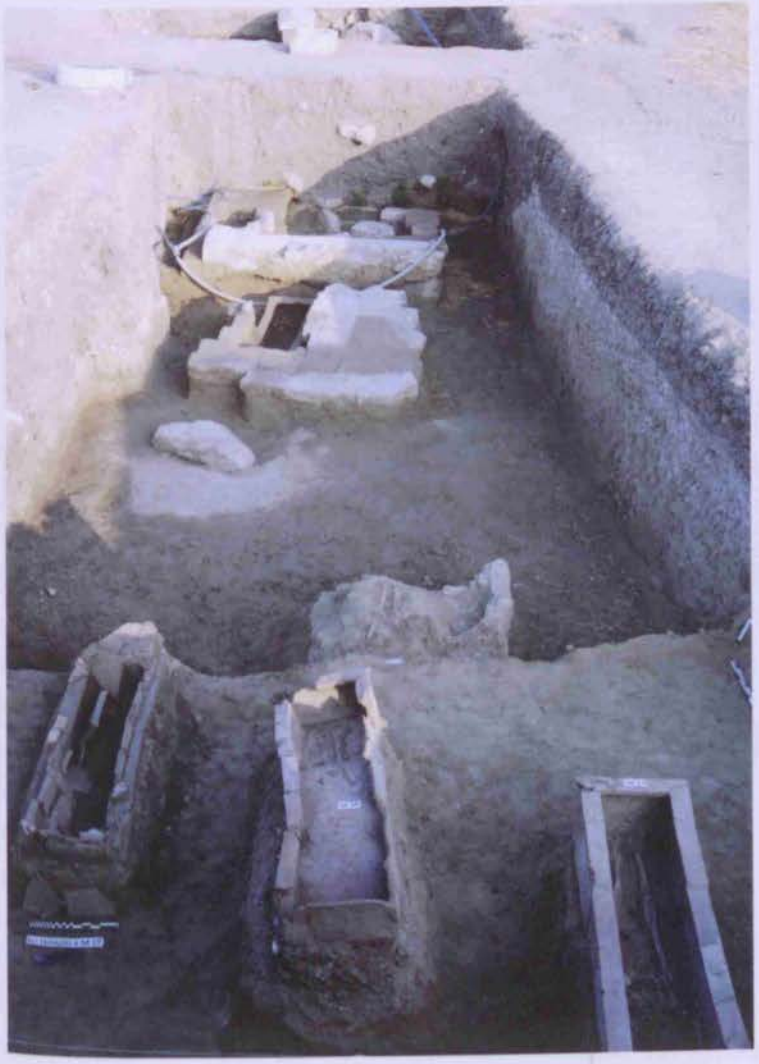

Fotoğraf 51: Su Terazisi Nekropolünde yapılan açma içindeki lahitler

Taştan yapılmış lahitler ise sade olup üzerlerinde herhangi bir süs bulunmamaktadır. Ağızları semerdam biçimli iki ya da üç taş ile kapatılmaktadır. Nekropoliste lahitlerin yanı sıra toprak mezarlar, Kremasyon için kullanılmış olan bronz ve pişmiş topraktan üretilmiş amfora, hydria ve benzeri kül kapları da gün ışığına çıkmıştır. Pişmiş toprak lahitler hem kremasyon hem de normal gömü (inhimasyon) için kullanılmıştır.

Osmanlı Dönemi'nde lahit ve mezarların üzerinden künkleden oluşan su yolu, yakın dönemlerde telefon kabloları ve plastik su boruları geçirilmiştir. Bundan dolayı pişmiş toprak lahitlerin tümü parçalanarak dağılmış durumda ortaya çıkmıştır. Mezarlardan genellikle çeşitli büyüklüklerde üretilmiş ince silindirik gövdeli içine kokulu yağ doldurmak için kullanılan lekytoslar, kyliksler (içki kapları) süs ve ziynet eşyaları ortaya çıkmıştır.

Gömü tarzı inhümasyon ve kremasyondur. İnhümasyon gömü çeşitleri oldukça farklıdır. Bu alanda ölünün maddi olanaklarına göre mezar seçildiği gibi halkın geldikleri yörenin geleneksel mezar tiplerini de beraberinde getirerek Ainos'ta uyguladıkları anlaşılmıştır. Maddi refah düzeyi yüksek olanlar genellikle Taş ya da pişmiş toprak lahitler ve pitoslar, orta sınıf için çatı kiremitlerinden oluşan mezarlar, fakirler için toprak mezarların tercih edildiği, kazının başlangıcından bugüne değin ortaya çıkan mezar hediyelerinden anlaşılmaktadır. Örneğin genç bir kadına ait büstün içinde bulunduğu

Fotoğraf 52: Hydria: Theseus çıplak, koluna astığı pelerini ve silahlarıyla, bol kıvrımlı elbiseler giymiş üç genç kız tarafından sağa doğru götürülüyor. Kırmızı figür tekniği ile yapılmış hydria kül kabı (urne) olarak kullanılmıştır. Attika üretimi hydria MÖ. 500/490 yıllarına aittir.

pişmiş toprak lahit ve içerdiği diğer hediyeler mezarın maddi refah düzeyi yüksek birine ait olduğunu kanıtlamaktadır (Fotoğraf 54).

Kremasyon için çoğunlukla derin kaplar kullanılmış olmasına rağmen, seyrek olarak pişmiş toprak lahitler ve küpler de kullanılmıştır. Nekropolisin en alt tabakasında, karışık olarak Arkaik ve Klasik dönemleri içeren mezarlar ortaya çıkmıştır. Bu tabakadaki mezarların dönem farklılıkları, biçimlerinden çok, içerdikleri buluntular sayesinde anlaşılabilmektedir. Arkaik Dönem'e ait mezar buluntuları arasında yer alan Oryantalizan stilde bezenmiş tabak ve kaseler, mitolojik sahnelerin dekore ettiği Attika ve Ainos üretimi kyliksler, Orta Korint'e ait ariballoslar, Suriye malı cam eşyalar ve pişmiş topraktan yapılmış Arkaik Dönem'e ait olan bir genç kızın büstü, ele geçen eserler arasında ön plana çıkan önemli bir gruptur. Ayrıca, bu döneme ait Attika ve yerli üretim keramikler de azımsanmayacak oranda ortaya çıkmıştır.

Arkaik Dönem'de kremasyon için kullanılan urneler arasında, bir adet siyah figürlü amfora, genellikle yerli üretim olan gri renkli derin kaplar ve pitosların yer aldığı tespit edilmiştir.

Arkaik Dönem'e ait mezarlardan ele geçen hediyeler, Ainos'un kuruluşundan itibaren Anadolu, Ege Adaları, Korint ve Atina ile

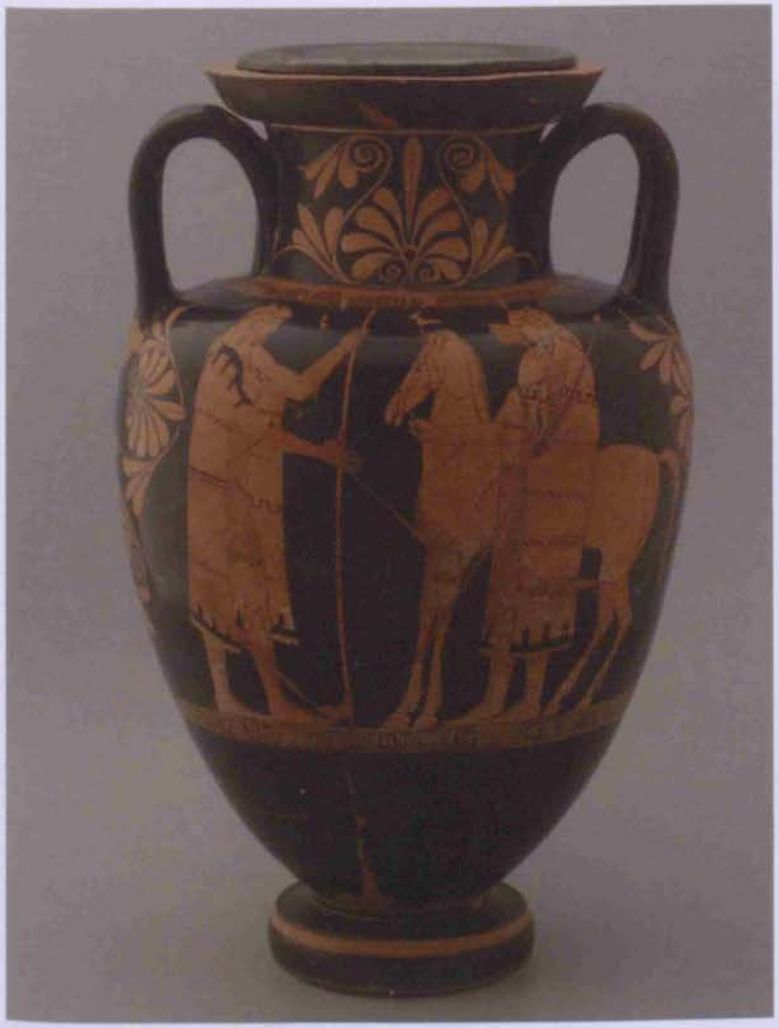

Fotoğraf 53: Amfora. Atina üretimi. A yüzünde Herakles'in Amazon kraliçesi Hippolyte tarafından karşılanışı.
B yüzünde ise, Herakles ile Amazon kraliçesi Hippolyte 'nin ok atma yarışının kırmızı figür tekniği ile yapılmış betimlemeleridir. Eser MÖ.520/500 aittir.

ticari ilişkilerde bulunduğunu ve çömlek üretiminde komşularıyla rekabet edebilecek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Arkaik Dönem'de başlayan pişmiş toprak lahit mezar geleneğinin Klasik ve Helenistik dönemlerde devam ettiği görülmektedir. Siyah ve kırmızı figür tekniği ile mitolojik sahnelerin yer aldığı ya da geometrik ve bitkisel motiflerle süslenmiş olan lekythoslar, yine bu dönemde

Fotoğraf 54: Genç kadın mezarından ele geçen pişmiş toprak kadın büstü, dağ kristalinden bir çift düğme, Kuzey Suriye üretimi camlar, yonca ağızlı minyatür oinochoeler ve lekythos MÖ. 520/500

Fotoğraf 55: Kırmızı Figür Tekniği ile yapılmış iki pelike ve bir hydria. Kremasyon gömülerde Urne olarak kullanılmıştır.

Fotoğraf 56: Çeşitli Lekythoslar. Gövdeleri üzerinde siyah figür tekniği ile yapılmış mitolojik betimler yer alıyor. MÖ. 5.yüzyılın başlarına aittir

kremasyon için kullanılan urneler çeşitlilik bakımından oldukça zengin bir envanter gösterirler. Özellikle, kırmızı figür tekniği ile üretilmiş iki adet hydria, iki adet pelike ve bronz hydrialar olağanüstü güzelliktedir. Bizans ve Roma dönemlere ait mezarların sayısı diğerlerine göre oldukça azdır. Bunlar genellikle alt yapı (Telekom, su ve kanalizasyon) faaliyetleri sırasında tahribata uğramıştır.

Fotoğraf 57: Bitkisel Dekorlu skyphos ve tabak

Fotoğraf 58: Kylikler MÖ. 550/40

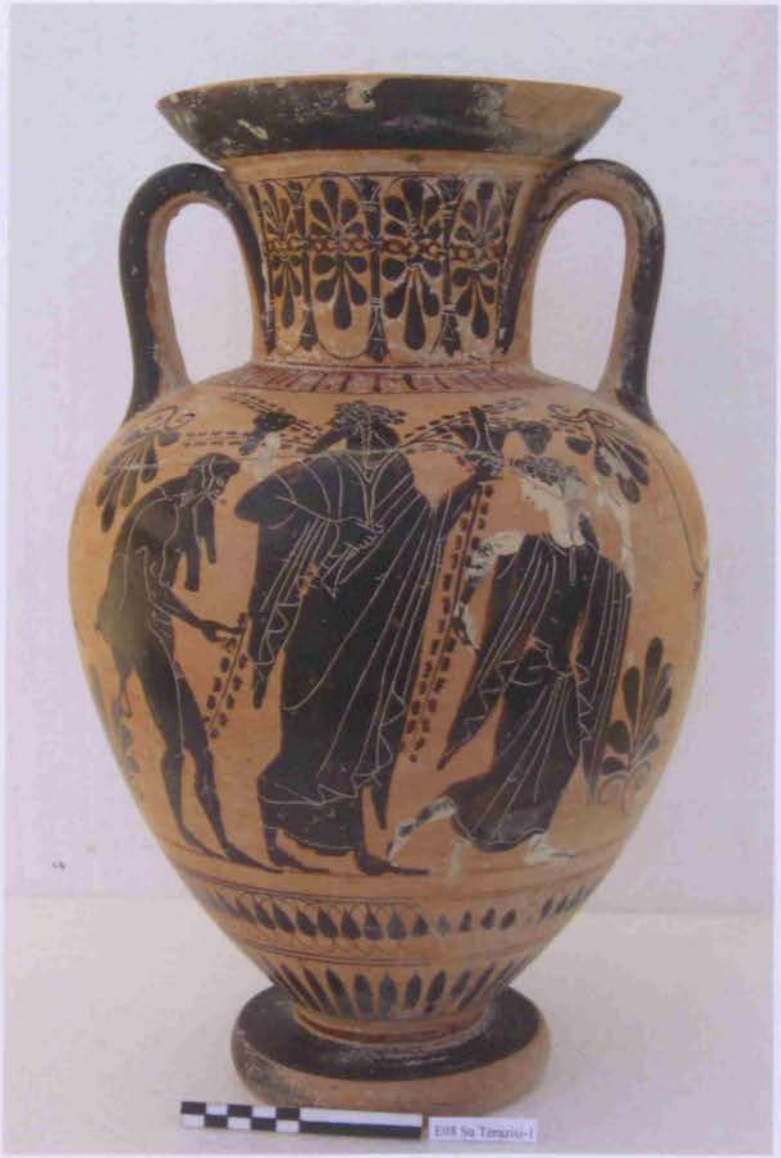

Fotoğraf 59: Siyah figür tekniği ile yapılmış olağanüstü bir amfora. A yüzünde; ortada şarap tanrısı Dionysos sol eliyle tuttuğu kantharosu önünde dans etmekte olan Menad'a doğru uzatmakta, arkasında arkadaşı silen durmaktadır. Dionysos başını arkaya çevirmiş Silene bakmaktadır. B yüzünde; ortada Argos Kralı Dyomedes sol eliyle Troyalı bir genç kızı kolundan yakalamış, sağ elinde tuttuğu kılıcı kadına doğru yönlendirmiştir. Arkasında duran yaşlı bilge ona cesaret vermektedir. Troyalı kadın korkmuş durumda Dyomedesin elinden kurtulmaya çalışmaktadır. MÖ.540/30

Helenistik Klasik ve Arkaik dönemlere ait urneler ve mezarlar ile iskeletler ve buluntuları genel olarak taban suyunun ve çamurun içinde yer aldıklarından çoğunlukla günümüze sağlam durumda ulaşmıştır. Çamurdan dolayı olabilecek kayıpların önlenmesi amacıyla mezarların çamuru kurutulduktan sonra elenerek buluntu kayıpları önlenmiştir.

ÇATALTEPE TÜMÜLÜSÜ

Tümülüs Enez'in doğusunda, Salça Fabrikası'nın yanındaki tarlaların ortasında yer alıyor. 10 m yüksekliğinde olan tümülüsün etekleri, çevresindeki tarlalarda yapılan tarımsal faaliyetlerden

Fotoğraf 60: Çataltepe Tümülüsünde ortaya çıkan dikdörtgen, tonozlu mezar odası

dolayı tahribata uğramıştır. Buna rağmen, koruna gelen kısmı, konumu itibarıyla çevresine egemen bir yığma tepe görünümündedir. Güney tarafından günümüze kalıntısı ulaşmayan Ainos - Via Egnatia bağlantısını sağlayan yol geçiyordu.

Tepenin içinde yer alan anısal mezar odası, kuzeybatı-güneydoğu yönünde düzenlenmiştir. Dromosu (giriş koridoru) ve kapısı güneydoğuya bakmaktadır. Tonozu çökmüş olan mezar odasının üst örtüsüne ait taşlar, odanın içine çökmüş durumda ortaya çıkmıştır. Oda, 4.70 m uzunluğunda, 3.25 m genişliğinde, tonoz başlangıcına kadar olan yüksekliği 4.00 m dir. Kuzeybatı duvarı beşik tonozun başlangıç noktasına kadar olan bölümü, günümüze değin ayakta sağlam gelmiştir. Diğer duvarların üst kısımları tepenin eğimi doğrultusunda yıkılmıştır. Duvar kalınlıkları genel olarak 0.55 metredir. Zemin üzerinde yer alan birinci taş sırası 1 cm, üzerine oturan ikinci taş sırası ise 0.5 cm içe doğru çekilerek 25 cm genişlikte üst üste gelen kademeli silmeler yapılmıştır. Bunların üstüne oturtulan duvarlar 2.00 m yüksekliğe kadar düz çıkmaktadır Bu yükseklikten sonra duvarlar içe doğru orantılı biçimde daraltılarak yarım daire şekilli beşik tonoz oluşturulmuştur. Duvarlardan tonoza geçişte mezar odasını 27 cm eninde bir kısmı halen özgün yerinde duran üç oluklu dört şeritli yatay bir silme çevrelemektedir. Mezar odasının giriş kapısı 0.90 m genişliğindedir. Kapının önünde uzanan dromosun yalnızca batı duvarı yapılmış, diğer duvara ilişkin herhangi bir veri bulunmamış olması, bu duvarın yapılmadığını göstermektedir. Dromosun batı tarafında yer alan duvarın mevcut uzunluğu 4.20 m'dir.

Mezar odasına kapıdan girişte, odanın sağ tarafında, iri blok taşlardan yapılmış taban döşemesinin arasına gömülmüş vaziyette, kuzeybatı-güneydoğu yönünde yerleştirilmiş beyaz mermerden yapılmış bir lahit yer almaktadır. Biri büyük diğeri küçük semerdam biçili mermer kapaklar ile kapatılmıştır. Odanın sol tarafında ise içten içe uzunluğu 2.40 m, genişliği 0.70 m, derinliği ise 1.10 m, kenar kalınlığı 12 cm olan kalker taşından yapılmış başka bir lahit bulunuyor. Kapakları bulunmayan lahdin içi ve üst kenarları beyaz renkli ince bir sıva ile sıvanmıştır. Her iki lahit içinden herhangi bir buluntu ya da kemik kalıntısı ele geçmemiştir. Mezar odası, yapımında kullanılan yumuşak ve henüz sertleşmemiş tüf cinsi taşların üzerine yerleştirilen toprağın ağırlığını taşıyamamış olmasından dolayı, yapım aşamasında tonoz kısmı çökmüş olmalıdır. Mezar odasının inşaatında kullanılan tüf taşın cinsi kötü olmasına rağmen, taş işçiliği oldukça güzeldir. Duvarlar, büyük panolar biçiminde ince kum katkılı kireç harcıyla sıvandıktan sonra üstü beyaz renk badana yapılmıştır. Bu yapısıyla duvarlara mermer kaplama süsü verilmiştir.

Mezar odasının kuzey doğusunda, mezar odası ie aynı seviyede kalker taşlarından yapılmış masayı andıran alçak bir seki ile etrafı taşlarla çevrilmiş ocak ulunan şölen yeri bulunmaktadır. Ayrıca, bu kalıntıların güneyinde hizmetkara ait olduğu sanılan tüf taşından yapılmış bir mezar yer alıyor. Şölen yerinde ve çevresinde at kemiklerinin bulunmuş olması dolayısıyla, burda yapılan definden sonra ölüye at kurban edildiği ve pişirildikten sonra yendiği anlaşılıyor. Ölen kişilere at kurban etmek Traklara özgü bir gelenektir. Tümülüsten ele geçen sikkeler ve keramik kap parçaları, Mezar odası ile şölen yerinin İÖ 5. Yüzyılın sonlarına ait olduklarını göstermiştir.

Taşaltı Gölü'nün doğu tarafında yüksekliği 25 m olan Büyük Sancaktepe Tümülüsü yer alır. Bu denli görkemli ve olağanüstü büyüklükte bir tümülüs Ainos kentine büyük hizmetlerde bulunmuş kişiye, şehrin kurucusuna veya halk tarafından sevilen kral ya da bir prense ait olmalıdır.

OSMANLI DÖNEMİ MEZARLIĞI

Osmanlı Dönemi Mezarlığı, biri Has Yunus Bey Türbesi'nin çevresinde diğeri bugükü mezarlığın içinde olmak üzere iki bölümden oluşuyor. Has Yunus Bey Türbesi'nin çevresinde bulunan mezarlık 18 dönüm alan içinde yer almaktadır. Fetihten itibaren defin yapılmaya başlanan mezarlık, 18.yüzyılın sonlarına kadar kullanılmıştır. Fatih Dönemi'ne ait ilk mezarlar türbenin güneyinde yer almaktadır. Bu mezarların baş ve ayak şahideleri devşirme malzemelerden oluşturulmuş olup yazısızdır. Sandukalı mezarlar genel olarak türbenin doğusunda dar bir alana sıkıştırılmıştır. Bunların çoğu Enez'in yönetim kademelerinde görev almış kişilere aittir. Sandukalı mezarlar damarlı beyaz mermerden yapılmış, servi, çeşitli çiçek ve Süleyman mührü motifleriyle süslüdür. Osmanlı Hat sanatının en güzel örneklerinin yer aldığı sandukalı mezarların bir kısmı restore edilerek mezarlığın çevresine koruma duvarı yapılmış ve ağaçlandırılmıştır.

KALE HAMAMI

Kalenin kuzeyinde sur duvarına yaklaşık 40 m mesafede özel mülkiyetli bir arsanın içinde yer alıyor. Dikdörtgen planlı (10.6 x 8 m boyutlarında) hamamın girişinde mihraplı bir ibadet yeri, soyunma odası, biri dikdörtgen, ikisi kare planlı üç yıkanma odası ile üst örtüsü tonozlu dikdörtgen planlı su deposundan oluşuyor. Duvarları, tonoz ve kubbe başlangıcına kadar korunmuş, üst kısımları ise yıkılmıştır. Kapılarda kullanılan sivri kemerler, duvarların taş ve tuğla malzemeden oluşan örgüsü ile yapısal özellikleri, hamamın Erken Osmanlı Dönemine ait olduğunu gösteriyor.

Fotoğraf 61: Osmanlı Türk Mezarlığında genç kadına ait mezar taşı.

Ayrıca bkz. Resim 35

Fotoğraf 62: Hamam

ANTİK CADDE

Ainos kentinin merkezinde bugünkü Bekir Kara Caddesine paralel olarak uzanıyor. Roma Çağı'na tarihlenen cadde balıksırtı biçiminde tonozlu yapılmış, üst tarafı iri taş bloklarla kaplanmıştır. Yağmur suyu için caddenin iki yanına arklar açılmıştır. Caddenin altında, 0.60 m genişliğinde 0.80m yüksekliğinde tabanı kesme taşlarla döşenmiş atık su kanalı bulunmaktadır. Roma Çağına tarihlenen caddenin Meriç Nehri'nin kenarına kadar uzandığı, atık suyun Meriç'e boşaltıldığı kalıntılardan anlaşılmaktadır.

KERVANSARAY

Enez halkının İngiliz Kışlası olarak tanımladığı Kervansaray kalıntısı, Enez sahilinde merkeze 7 km uzaklıkta Gümrük adı verilen mevkide yer alıyor. Bugün kıyıdan yaklaşık 400 m içerde kalan yapı,

Fotoğraf 63: Sahilde Yer Alan Kervansaray

kıyıya dik olarak yapılmıştır. Kervansaray, 110 m uzunluğunda 15 m genişliğinde dikdörtgen planlıdır. Dış duvarları yer yer çatıya kadar sağlam durumda günümüze ulaşmıştır. Yapı iki katlı, 6 ayrı birimden oluşmaktadır. Kervansaray 18. yüzyıla tarihlenmektedir.

Çeşitli tarihlerde Ainos'a gelen seyyahlar, verimli bir arazinin ortasında ve nehir yolunun ağzındaki zengin ticaret limanını ve şehrin parlak durumunu anlatırlar. Bu durumun Balkan ve Birinci Dünya savaşına değin devam ettiği anlaşılıyor. 19. yüzyılın başında halen maddi refah düzeyi yüksek olan Enez, Balkanların en güvenli limanına sahip ve bölgenin en gelişmiş kentlerin başında yer almıştır. Bu tarihlerde 300'den fazla küçük çaplı geminin Meriç üzerinden Edirne'ye değin seyrüsefer ettiğine, Ege ve Marmara'nın bütün limanları ile taşımacılıkta bulunduğuna dair yazılı eserlerde kayıtlar vardır. Ancak, bu tarihten sonra Meriç Nehri'nin binlerce yıl süresince taşıdığı alüvyonlar, Ainos'un limanlarını kapatmış, limanlar kullanılamaz duruma gelmiştir. Ticaret yolları kapanan Ainos, 20. yüzyılda yapılan sürekli savaşların etkisinde kalarak ekonomik yönden gerilemiş ve küçük bir balıkçı kasabasına dönüşmüştür. Ancak son yıllarda iç turizmin yaygınlaşmasıyla Enez'de de canlanma başlamıştır. Bunun sonucu olarak ileride yat limanı olabilecek büyük bir liman yapılmıştır. Ayrıca şehir içinde ve sahilde herkesin kesesine uygun olan konaklama tesisleri, eğlence ve dinlence yerleri kurulmaya başlanmıştır.

Tarihin en eski dönemlerinden itibaren yerleşilen Enez, tarihi güzellikleri ve kazılar sonucu gün ışığına çıkan kültürel kalıntıları, bölgeye ilişkin bugüne değin bilinmeyen birçok sorunu aydınlatıyor. Kazı ve araştırma sonuçları, başta Trakya olmak üzere, Anadolu, Adalar, Yunanistan ve Güney Doğu Avrupa Arkeolojisine önemli katkılar sağlamıştır. Enez ve çevresinde yer alan höyükler, tümülüsler, antik yollar ve köprüler, kiliseler, manastırlar, kervansaray ile diğer

Fotoğraf 64: Su Terazisi (Erken Osmanlı Dönemi)

kalıntılar, Enez'deki ilk yerleşimin Neolitik Çağ'da başladığını ve bunun kesintiye uğramadan günümüze kadar gelişerek ulaştığını gösteriyor. Enez ve çevresinin bu denli yerleşilmiş olması, bölgenin ekonomik zenginliği, ticaret yolları ve Anadolu ile Avrupa arasında doğal köprü konumunda olmasının büyük rolü olmuştur. Çevresinde yer alan doğal güzelliklerden özellikle Meriç deltası içindeki lagünler ve diğer sulak alanlar, uzak yörelerden kopup gelen çeşitli göçmen kuşlara konaklama alanları sunuyorlar. Yeşil, sarı ve mavi renkler ile tonlarının karıştığı bu sulak alanlarda nazlı nazlı dans eden kuğular, türkülere konu olmuş yeşil başlı ördekler, paytak paytak yürüyen kazlar, göllerde dans edercesine yüzen kuğular ve isimlerini saymakla bitiremeyeceğimiz yüzlerce çeşit kuş sürüsüne sürekli rastlanılır bu yörelerde. Lagünlerde, başta yılan balığı, kerevit, sudak, yayın, turna, kefal ve diğerleri en eski dönemlerden itibaren hep avlanılmıştır. Denizin suyu içilebilecek temizliktedir. Yanlış yapılan avcılığa karşın, balıkçıların deyimiyle henüz deniz kurumamıştır. Deniz avcılığına merakı olanlar, deniz kenarında ya da sandal ile birkaç yüz metre açılarak karagöz, mercan, çipura, levrek avlanarak dinlenme ve hoşça zaman geçirebilme olanağına sahiptir.

Ainos, kuruluşundan itibaren başlayan ve yakın zamanlara kadar süre gelen yağ, şarap, tuz, kurutulmuş deniz ürünlerinin üretimini ve ticaretini yapmıştır. Ürettiği zeytin yağının dış satımını Ege'nin diğer üretim merkezlerine kaptırmamak ve rekabet yapabilmek için, ucuza satma yollarını araştırmış ve Halk Meclisi'nin onayı ile satışlar, gümrük ödenmeyen açık denizde yapılmasına izin verilmiştir. Tuzlalardan elde edilen tuz Ainos'a iyi bir gelir kaynağı sağladığı Osmanlı Arşivi'ndeki belgelerde yazılıdır. Her çeşit meyve yetişirdi Ainos'ta. Ancak bunların en lezzetlisinin üzüm olduğu söğlenir. Burada yetişen üzümden Eski Çağ'da en güzel şaraplar üretilmiş olmalıdır. Kazılarda ortaya çıkan kulpları damgalı binlerce şarap testisinden anlaşılıyor bu durum. Söylencelerin Şarap Tanrısı Dionysos (Bakchus) Trakyalı olmakla övünür. Dionysos en iyi şarabı içer, sürekli dağlarda diğer yaratıklarla dans ederek eğlenir. Dionysos'un Trakyalı olarak benimsenmiş olması, bölgenin şarapçılık konusunda gelişmiş bir endüstriye sahip olduğunun göstergesi olsa gerekir.

En eski dönemlerden itibaren ticaret ve ekonomi alanlarda gelişmeye başlamış ve olağanüstü sanat eserleri üretmiş olan Enez'in, geçmişini yakalaması zor olmasa gerek. Bunun için, Enez tutkunu olan her kesimden insanların ve özellikle sorumluların yüksünmeden hizmetine ihtiyaç vardır. Tüm güzelliklerine karşın Enez'in turizmi henüz istenilen düzeye gelememiştir. Oysa Enez, İstanbul'a 260, Edirne'ye 180, İpsala'ya ise 30 km mesafede yer almaktadır. Aslında doğal güzellikleri ve burada yapılmakta olan arkeolojik kazılar, Enez'in turizmi için büyük bir şans oluşturmaktadır. Burada yapılacak bazı yatırımlar örneğin su sporlarının burada düzenlenmesi, avcılığın kontrol altına alınarak kuş katliamının önlenmesi, kuş gözetleme yerlerinin kurulması, arkeolojik çalışmaların yaygınlaştırılmasına olanak sağlanması, ortaya çıkan ve halen ayakta bulunan yapı kalıntıların onarılması, MÖ. 2. yüzyılda yapılmış olan Enez – Fere arasındaki yolun turizme açılması gibi kısa vadeli yatırımlar, Ainos ekonomisinin canlanmasına ve Enez turizmine canlılık kazandırılmış olunacaktır.

Fotoğraf 65: Pişmiş Topraktan Yapılmış Çeşitli Hayvanlardan Oluşan Çocuk Oyuncakları (MÖ.6/5.yy.)

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

Akurgal, A., 1993: Eski İzmir I. Ankara.

Ardel, A., 1959: Keşan-Enez Bölgesinde Coğrafi Müşahedeler. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, V/10, 138-144. İstanbul Üniversitesi yayını.

Ardel, A.: Marmara Bölgesinin Yapı ve Reliefi. Türk Coğrafya Dergisi, XX, 14.

Ayverdi, E.H., 1989: Enez Fatih Cami. Osmanlı Mimarisi'nde Fatih Devri, Sayı 3, İstanbul.

Başaran, B., 2010: Enez Ayasofya Kilisesi (Fatih Camisi) nde Kullanılan Yapı Malzemesinin Analizi ve Konservasyon Yöntemleri. İstanbul Kadir Has Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Başaran, S., 1996: Ainos Kazıları. Anadolu Araştırmaları Dergisi, Sayı XIV, İstanbul Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.106-112.

Başaran, S., 1998: Ortaçağda Enez. Sanat Tarihi Dergisi, Sayı IX, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, s.1-9.

Başaran, S., 1999-a: Zum Strassennezt um Ainos. Steine und Wege. Feastschrift für Dieter Knibbe 343-348. Österreichisches Archaeologisches Institut. Wien.

Başaran, S.,1999-b: Enez Çevresinde Yapılan Arkeolojik Araştırmalar. Anadolu ve Trakya Araştırmaları. Zafer Taşlıklıoğlu Armağanı I, 169-197 İstanbul.

Başaran, S., 2000-a: Enez (Ainos) Kazıları. Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi, 252-257, Ankara.

Başaran, S., 2000-b: Aeolische Kapitelle aus Ainos (Enez). Istanbuler Mitteilungen 50, 157-170.

Başaran, S., 2002: Ainos Kazıları. Anadolu Araştırmaları Dergisi, Sayı XVI, İstanbul Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi Yayınları, s.59-85, İstanbul.

Başaran. S. "Enez 2003 yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları" *Kazı Sonuçları Toplantısı,* Sayı 26. Konya. s. 115-128, 2004.

Başaran, S., 2004: Enez 2003 yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları. Kazı Sonuçları Toplantısı, Sayı 26, s. 115-128, Konya.

Başaran,S., 2007-a: Die Ausgrabungen in Ainos. Thracein The Graeco-Roman World, 72-79 Athens.

Başaran,S., 2007-b: Enez'de Ortaya Çıkan Klazomenai Tipi Lahitler. Refik Duru'ya Armağan, 271-276. Ege Yayınları Ed.G.Umurtak-Ş.Dönmez-A.Yurtsever, İstanbul.

Başaran, S., 2011: Enez (Ainos). İstanbul.

Casson, St., 1926: Macedonia, Thrace and Illyrica. Oxford.

Ceylan. S. 2009, *Enez İlçesinin (Edirne) Coğrafyası,* Ankara

Cormarc, J.M.R., 1970: Abdera. The Oxford Classical Dictionary.

Demircioğlu, H., 1993: Roma Tarihi. Ankara.

Dönmez, Y., 1968: Trakya'nın Bitki Coğrafyası. İstanbul.

Erdoğan, M., 1953: Osmanlı Mimari Tarihinin Arşiv Kaynakları. Tarih Dergisi III, 101-111.

Erdoğan. M., 1953: "Osmanlı mimari tarihinin Arşiv kaynakları". *Tarih Dergisi III.* 101-111.

Eroğan, M., 1978: Osmanlı Devrinde Trakya Abidelerinde Yapılan İmar Çalışmaları. Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, Sayı 6-7, 121-188, İstanbul.

Erzen, A.: Edirne, Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Merkezi ve Enez Kazıları. Arkeoloji ve Sanat 24/27,4-12.

Eyice, S., 1980: Son Devir Bizans Mimarisi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Eyice, S.: Trakya'da Bizans Devrine Ait Eserler. Belleten, 325-354.

Eyice, S., 1963: Enez'de Yunus Kaptan Türbesi ve Has Yunus Bey'in Mezarı Hakkında Bir Araştırma. Tarih Dergisi XIII, 141-158.

Göçmen, K.: Meriç Deltası. Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 2-3, 253-265, 1973/74.

Hasluck, F.W., 2000: Monuments of the Gattelusi. Annuel of the British School at Athens 1908-9, 53-126.

Jones, A.H.M., 1971: The cities of the Eastern Roman Provinces. Oxford.

Kantarcı, M.D., 1974: Trakya Orman Sahalarının Tabii Ağaç ve Çalı Türlerine Göre Bölgesel Sınıflandırılması. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi 2-3,* 283-314.

Makineci, E., 1994: Meriç Havzasındaki Orman Ağaçlandırmaları Üzerine Ekolojik Bir Değerlendirme. Enez Çevre Sempozyumu, Edirne Çevre Vakfı Yayınları 1, 59-75, Edirne.

Mango, C., 1986: The Art of Byzantine Empire. Englewood Cliffs, Toronto.

Mango, C., 2006: Bizans Mimarisi. Mine Kadiroğlu (Çev.), Ankara.

May,J.M.F., 1950: Ainos, its history and coinage. Oxford.

Omar, B., 1993: Türkiyedeki Tarihsel Adlar. İstanbul.

Ousterhout, R., 1985; Champaing, U.: The Byzantine Church At Enez; Problems in Twelfth Century Architecture. Byzantinistik, Der Österreichischen Akademie Der Wissenschaften, s.260-281, Wien.

Oustherhout, R.; Bakirtzis C., 2007: The Byzantine Monuments of the Evros/Meriç River Valley. European Center For Byzantine and Post-Byzantine Monuments, Thessaloniki.

Özdoğan, M., 1996: Tarihöncesi Dönemde Trakya. Araştırma Projesinin 16. Yılında Genel Bir Değerlendirme. Anadolu Araştırmaları XVI, 329-360.

Piri Reis, 1926: Kitab-ı Bahriye.

Prokopios: Buildings (Lobe). Böl. IV, 305.

Triantaphyllos, D., 2004: Das Antikte Thrakien. 35-97, Thrakien.

Umar, B., 1993: Türkiye'deki Tarihsel Adlar. İstanbul.

SÖZLÜK

Abdera: Batı Trakyada İskeçe sınırları içinde kalan deniz kıyısında yer alan Antik Yunan kentidir.

Açma: Kazıda kazısı yapılan plankarelerin her biri.

Aeneas: Tanrıça Aphrodite ile Troyalı Ankhises'in oğlu. Troya savaşından sonra göç ederek Ainos'u ve ardından Roma'yı kuran Troyalı mitolojik kahraman.

Akalar: Mora'nın kuzey merkezinde bulunan Akhea denilen bölgenin yerleşikleridir.

Akhilleus: Yunan Mityolojisi'nde kahraman, kaba kuvvetli, üstün bir savaşçı olarak tanınır.

Aleppokonnessos: Gelibolu Yarımadası'nın güneyinde yer alan antik bir kent.

Attik-Delos: MÖ.5.yüzyılda Delos Adası'nda Atina önderliğinde oluşturulan siyasi birlik.

Aphrodite: Eski Yunan mitolojisinde aşk ve güzellik tanrıçası

Ainos=Enoz: Bugünkü Enez'in eski adları.

Aiolia: Eski Çağda İzmir-Edremit arasında kalan kıyı bölgesi

Aioller: Aiolia bölgesinde yerleşen halk.

Aiol Başlığı : Arkaik mimarlıkta Aiolia bölgesinde üretilen kaide üzerinde dikey volütler arasında palmet veya rozetle süsleri bulunan dört tarafı işlenmiş başlık tipidir.

Amfora=Amphora: İki kulplu, dibi sivri veya bir kaide ile nihayetlenen sıvı ve katı maddeleri korumak ve taşımak için kullanılan kap.

Amphoriskos: Dibi sivri iki kulplu küçük amphora tipinde kap.

Ankhises: Troya kral soyundan gelen prens Aeneas'ın babası.

Akropolis ya da Akropol: Antik Yunan'da şehrin en yüksek ve savunmaya elverişli tepe.

Akroter: Antik mimarlıkta alınlığın tepesi ile iki köşesine yerleştirilen süsler.

Alopekonnesos: Gelibolu Yarımadasında Eski Çağ'da Aioller tarafından kurulmuş kent adı.

Apsinthos: MÖ.12.yüzyıldan itibaren Ainos'un yerinde Trak kabilesi tarafından kurulan kentin adı.

Apsis: Roma yapılarında, kilise ve bazilikalarda doğrultu belirleyen, yapı dışına taşan yarım daire şeklindeki bölümler.

Arkaik Dönem: MÖ.650-480 yılları arasını kapsayan dönem.

Argos: Yunanistan'da, Orta Peloponnes (Mora) Yarımadası'nda yer alan antik bir kent.

Attika: Yunanistan'da Atina kentinin içinde bulunduğu yarımada

Augustus: MÖ.63-MS.14 yılları arasında yaşamış, Roma İmparatorluğunu kuran Roma İmparatoru.

Bema: Rum Ortodoks Kiliseleri'nde orta apsisin önündeki bölüm. Bu bölüme sadece din adamların girmesine izin verilmektedir.

Chersonessos: Gelibolu yarımadasında antik bir kent.

Devşirme malzeme: Daha önceki dönemlere ait yapılardan alınıp başka yapılarda kullanılan malzeme.

Diakonikon: Bizans mimarisinde kilisenin bir bölümü. Erken dönemlerde kiliseye sunulan armağanların saklandığı bir mekan işlevini görürdü ...

Dionysos:Eski Yunan mitolojisinde şarap tanrısı.

Doria Ailesi : Ortaçağ'da Gattelusio ailesiyle Ainos'u yöneten Cenovalı aile.

Dromos: Mezar odalarına ulaşan uzun koridor.

Dyomedes: Antik Argos kentinin kralı.

Dyrrachium: Arnavutluk'ta bugünkü Dıraç şehri.

Ergene (Ergines): Antik çağda adı Ergines olan Ergene, Trakya'nın büyük bir kesiminin sularını toplayan bir akarsudur ve bütünüyle ülkemiz topraklarında akar.

Exonarteks (Dış narteks): Kiliselerde girişteki iki bölümden dıştakine verilen isim.

Firnis: İnce kilin vazo yüzeyine sürülmesiyle elde edilen parlak veya mat astar.

Gattelusio: Ortaçağ'da Ainos'u yöneten korsan Cenovalı aile

Geometrik Dönem: MÖ.1050_700 yılları arasını kapsayan, sanatta geometrik süslemelerin kullanıldığı dönem.

Girland: Yaprak,çiçek ve çeşitli meyvelerden oluşan bezeme türü.

Guneus: Yunan Mitolojisi'nde kahraman Odysseus'un arkadaşı.

Hebros: Meriç Nehri'nin Eski Yunanca adı.

Hekabe: Troya kralı Priamos'un karısı.

Helenler: Yunanistan'da yasayan kavimler ve onların kurduğu eski devlet ve uygarlık.

Hellenistik Dönem: MÖ.330-30 yıllarını kapsayan dönem.

Hermes: Tanrı Hermes, Tanrıların habercisi, hırsızların ve tüccarların koruyucusudur.

Herodot ya da Herodotos: MÖ.5.yüzyılda yaşamış Yunanlı tarihçi. Bugünkü Bodrum'da (Halikarnas) doğmuştur. (M.Ö. yaklaşık 484-426)

Homeros : MÖ.9/8.yüzyılda yaşadığı düşünülen İlyada ve Odysssei destanların yazarı.

Höyük: Üst üste gelen kültür tabakalarının bulunduğu yerleşim tepesi.

Hydria: Biri dikey ikisi yatay kulpu, silindirik boynu ve küre ya da armudi biçimli gövdesi bulunan derin kap.

İda Dağı: Bugünkü Kazdağı'nın antik çağdaki adı.

Jeomorfoloji : yeryüzü biçimlerini inceleyen bilim dalı.

Kalkolitik: MÖ.5000/4500-3200 arasını kapsayan süreç. Bakır Çağı.

Kantharos : Dikey kulplu açık ağızlı içki kabı.

Kersebleptes: (d. M.Ö. 381 - ö. M.Ö. 341), Odyris kralı (M.Ö. 359 - M.Ö. 341). Trak kralı olarak da bilinir. Ülkesi Trakya'da bulunmaktaydı.

Klasik Dönem : Yunan uygarlığında MÖ.480-330 yılları arasında

sanatın ulaştığı parlak süreci ifade eder.

Klazomenai:İzmir İli Urla İlçesi sınırları içinde yer alan bir İon kenti.

Kline: Dinlenmek veya yemek yemek için üzerine uzanılan kanepe şeklindeki döşekli mobilya.

Kolonizasyon: MÖ.1050-550 yılları arasında Eski Yunan şehirlerinin Ege, Akdeniz, Karadeniz, Marmara kıyılarında ana kente bağlı yeni kentler kurulması.

Korinth: Yunanistan'ın Peloponnes yarımadasında kurulmuş zengin ve sanat alanında gelişmiş kent devletiydi. Arkaik Çağ'da keramik üretim merkezi olarak ve MÖ.5.yüzyıldan itibaren Korinth Düzeni adı verilen yeni bir mimari ve özellikle akantus yaprakları ile donanmış sepet biçimli sütun başlıkları ile tanınmıştır.

Kremasyon: İnsan cesetlerinin yakılarak gömülmesi.

Kyliks: Çift kulplu, geniş karınlı, açık ağızlı, alçak ya da yüksek ayaklı antik Yunan içki kabı.

Kyme: Aliağa'nın güney batısında, günümüzde Nemrut koyundadır. Aiolis'in en büyük kentlerinden birisidir.

Lahit: Ölü ve armağanlarının içine konulduğu Taş, pişmiş toprak, ahşap veya kurşundan yapılmış kapaklı tekne.

Lekane: leğen biçimli pişmiş topraktan üretilmiş kap.

Lysimakheia: Lysimakhos tarafından M. Ö. 309/308 yıllarında Gelibolu yarımadasında Bu günkü Bolayır'da kurulan kent.

Macar Meşesi: Latincesi -FAGACEAE. Quercus frainetto - 25-30 m'ye kadar boylanabilen kalın dallı geniş tepeli kışın yaprağını döken ağaçlardır..

Marn, kil ve kalsiyum karbonattan oluşan katman.

Maroneia :Batı Trakya'da bir antik kent.

Meander: Kıvrımlı süs öğesi. Menderes Nehri'nin eski adı.

Miletos : Aydın İli Söke İlçesi sınırları içinde yer alan antik kent.

Menad: Dionysos şenliklerinde dans eden kadınlar.

Mytilene : Midilli adasında Eski Çağ'da Aioller tarafından kurulmuş bir kent adı.

Narteks: Kiliselerde girişteki bölüm.

Naos: Yunan tapınaklarında, içinde tanrı heykeli yer alan cella (sella)nın bulunduğu orta nef'e verilen isimdir. Naos Yunanca'da tanrının evi demekti.

Nef: Kilise ve bazilikalarda uzunlamasına olan koridor biçimli mekanlar.

Nekropolis: Ölüler şehri, antik kentlerin mezarlıkları anlamında kullanılan sözcük.

Neolitik:İnsan oğlunun göçebelikten yerleşik düzene geçtiği çağ. MÖ.9000/8000-5500 yılları arasını kapsar. Bu dönemde; koyun, inek, at, keçi benzeri hayvanlar ehlileştirilmiştir.

Nike: Grek Mitolojisinde kanatlı olarak betimlenen zafer tanrıçası.

Odysseus: Yunan Mitolojisi'nin ünlü kahramanı.

Oinokhoe: Tek kulplu yonca ağızlı sürahi.

Orientalizan : Yunan sanatında MÖ.720- 650 yılları arasında doğu etkisinin yaygın olduğu Dönem.

Paye: Yapının üst kesimlerini destekleyen destek duvarı.

Persler: MÖ.6.yüzyıl ortalarından, MÖ.330 yılına değin İran ve Anadolu'da egemen olan Devlet.

Palaiologoslar: Palaiologos Hanedanı dönemi, VIII. Mihael'in başlattığı geçici bir canlanma döneminden sonra Bizans İmparatorluğunun giderek zayıfladığı, küçük feodal beylikler halinde parçalandığı ve nihayet Osmanlılar karşısında yok olduğu dönemdir.

Piri Reis; Ahmet Muhiddin Piri, Ahmet ibn-i el-Hac Mehmet El Karamani (1465-70 - 1554, Osmanlı denizcisi ve kartograf. Amerika'yı gösteren Dünya haritaları ve Kitab-ı Bahriye adlı denizcilik kitabıyla tanınmıştır.

Plinius: Gaius Plinius Secundus MS 23-79 yılları arasında yaşamış Romalı bilgin ve tarihçi.

Polymestor: Trakların krallarından birinin adı.

Polydoros: Troya'lı, Ainos'u kuran prens Aeneas'ın amcası.

Poltyobria: Meriç Nehri'nin aşağı bölümünde (belki Ainos'un yerinde) Eski Çağ'da kurulmuş bir Thrak kenti.

Poltys: Poltyobria kentinin kurucusu ve kralı.

Postophoriun: Kiliselerde naosun (cella) doğu ucundaki bemanın iki tarafından odalara verilen ad. Kuzey tarafındaki oda (prothesis) doğrudan bemaya açılmaktadır, güneydeki oda (diakonikon) erken dönemlerde bemaya açılırken 14.yy.'daki onarımlardan sonra mermerle kapatılıp Pareklesion'na açılmıştır.

Priamos: Troya kralı. İlyada destanında büyük rol oynar.

Revak: Üstü örtülü, önü açık yer, sundurma. (Mimarlık) Önyüzü kemerli, arkası kör duvarlı, üstü örtülü yer.

Ryton: Boynuz, hayvan başı biçiminde yapılmış, törenlerde kullanılan içki kabı.

Satyr: Eski Yunan mitolojisinde yer alan yarı keçi yarı insan yaratık.

Seleukoslar: Hellenistik Dönem'de, B.İskender'in ölümünden sonra Kuzey Suriye ve çevresinde hüküm sürmüş hanedanlık, devlet.

Semerdam: Beşik ya da kayığın tersi biçimli çatı veya mezar –lahit kapakları için kullanılan sözcük.

Serapis: Bir Mısır tanrısıdır.

Skyphos: Yatay iki kulpu, ayaklı, düzgün kenarlı, tasa benzeyen antik içki kabı.

Stel: Eskiçağ'da mezarların başına dikilen yazıtlı,kabartmalı ya da hiç bir şey içermeyen düzgün yontulmuş taş.

Stephanos Byzantinos; 6.yüzyılda yaşamış Bizanslı coğrafyacı, Ethnika" isimli coğrafya sözlüğü yazmıştır.

Stentoris: Gala Gölü'nün Eski Çağ'daki adı.

Strabon: MÖ.63-MS.19 yılları arasında yaşamış Amasyalı coğrafyacı.

Tessera: Mozaik yapımında kullanılan köşeli, küçük taşçıklar.

Thasos: Kuzey Ege'de ada. Eskiçağ'da yaptığı ticaret ile tanınmıştır.

Toga: Antik Roma'da erkeklerin giydikleri bir çeşit giysi.

Tonoz: Mekanların üzerini kapatan kemerli tavan.

Transgresyon=Jeolojik zamanlar içinde denizin karaları basması. deniz sularının yükselmesi.

Troya: Truva olarak da bilinen antik kent, Çanakkale sınırları içinde yer alan Hisarlık Tepe kalıntılarıdır.

Thukydides: M.Ö. 460 - 400) Heredot'tan sonra Yunanlıların ikinci büyük tarihçisidir. Atina ile Isparta arasındaki 30 yıl süren ve M.Ö. 404 yılında sona eren ünlü Pelopponnes savaşlarını kaleme almıştır.

Tunca - (Tenzos): Bulgaristan'dan doğar ve Edirne'den Türkiye sınırlarına girer. Tunca Nehri'nin 12 kilometrelik bölümü Türk-Bulgar sınırını oluşturur. Meriç Nehri'nin önemli kollarındandır.

Tümülüs: Eski Çağ'da kral,prens veya kente yarar sağlamış kişilere yapılan mezar odalarını örten yapay tepe.

Tünik: Romalı erkeklerin giydikleri bir çeşit gömlek.

Unguentarium: Kozmotik maddelerin konulduğu uzun boyunlu şişe.

Urne: Antik Çağ'da taş, pişmiş toprak ya da bronzdan çeşitli boyda yapılmış vazolar. Bunlar, genellikle ölülerin küllerini korumak için kullanılırdı. Ayrıca bunların içine su ve içki de konulurdu.

Vergilius: (15 Ekim MÖ 70 - 21 Eylül MÖ 19) yüzyılda yaşamış ünlü bir Romalı şairdir. Roma İmparatorluğu'nun destanı olarak kabul edilen Aeneas'ın de yazarıdır.

Wia Egnatia: İstanbul- Dyrrachium arasını birleştiren askeri ve ticaret yolu. MÖ.2.yüzyılda yapılmıştır.

Volüt: Sütun başlıklarında bulunan spiral biçimli kıvrımlar.

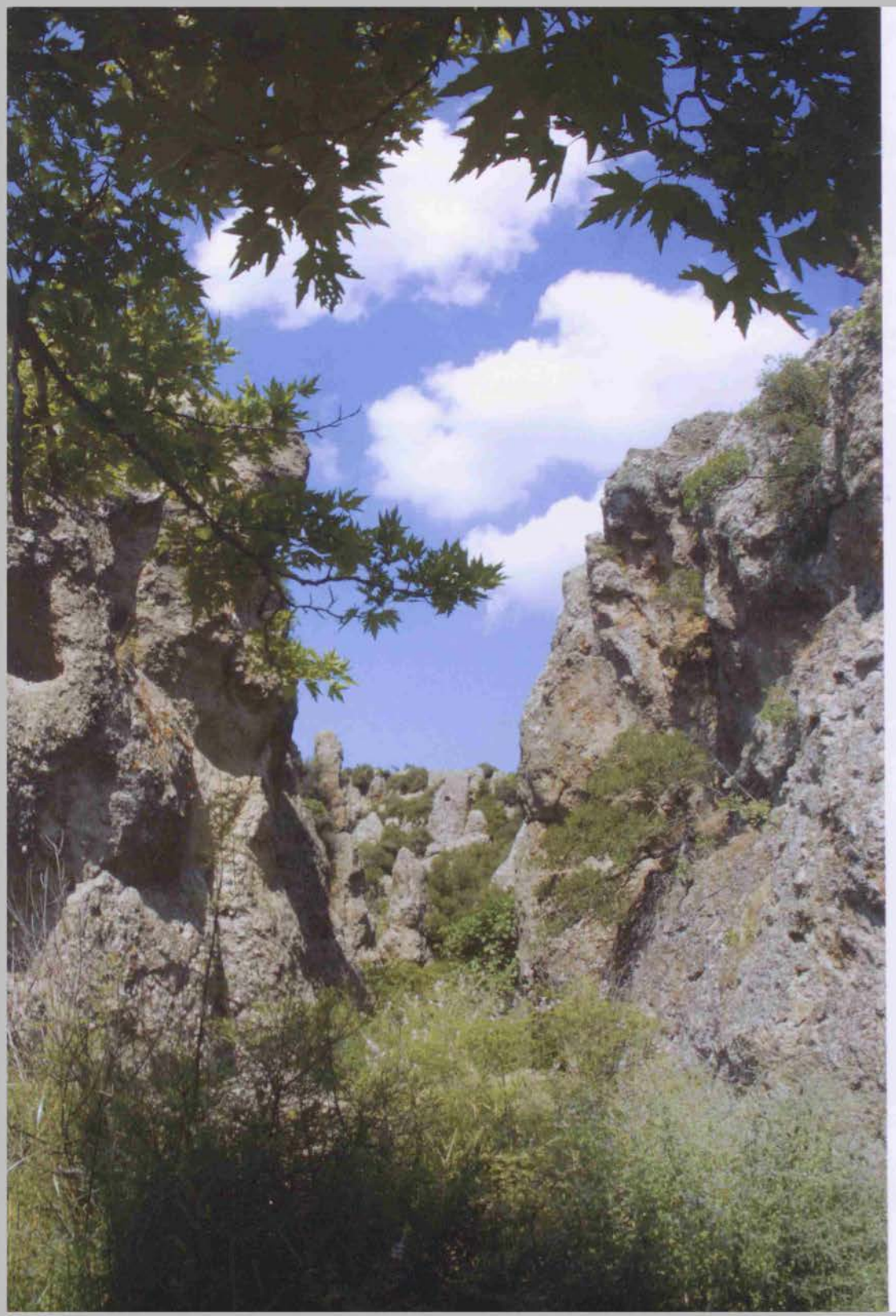

BÖLÜM 2

ENEZ'in KONUMU & FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Deniz EKİNCİ

ENEZ'İN KONUMU & FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Türkiye idari birimler bakımından Edirne ili sınırları içerisinde kalan Enez Coğrafi bakımdan Marmara Bölgesinde, onun Ergene Bölümü üzerinde Türkiye Avrupası olarak bilinen Trakya'nın en batı ucunda Ege Denizi Kıyıları'nda yer alır. Coğrafi Koordinat Sistemine göre ise 26° 01' 34"-26° 22' 11" doğu boylamları ile 40° 35' 08" – 40° 49' 16" kuzey enlemleri arasında kalmaktadır. Universal Transversal Mercatör (UTM) Projeksiyon Koordinat sistemine göre ise, Kuzey 35 numaralı zonda yer almaktadır (Harita-1).

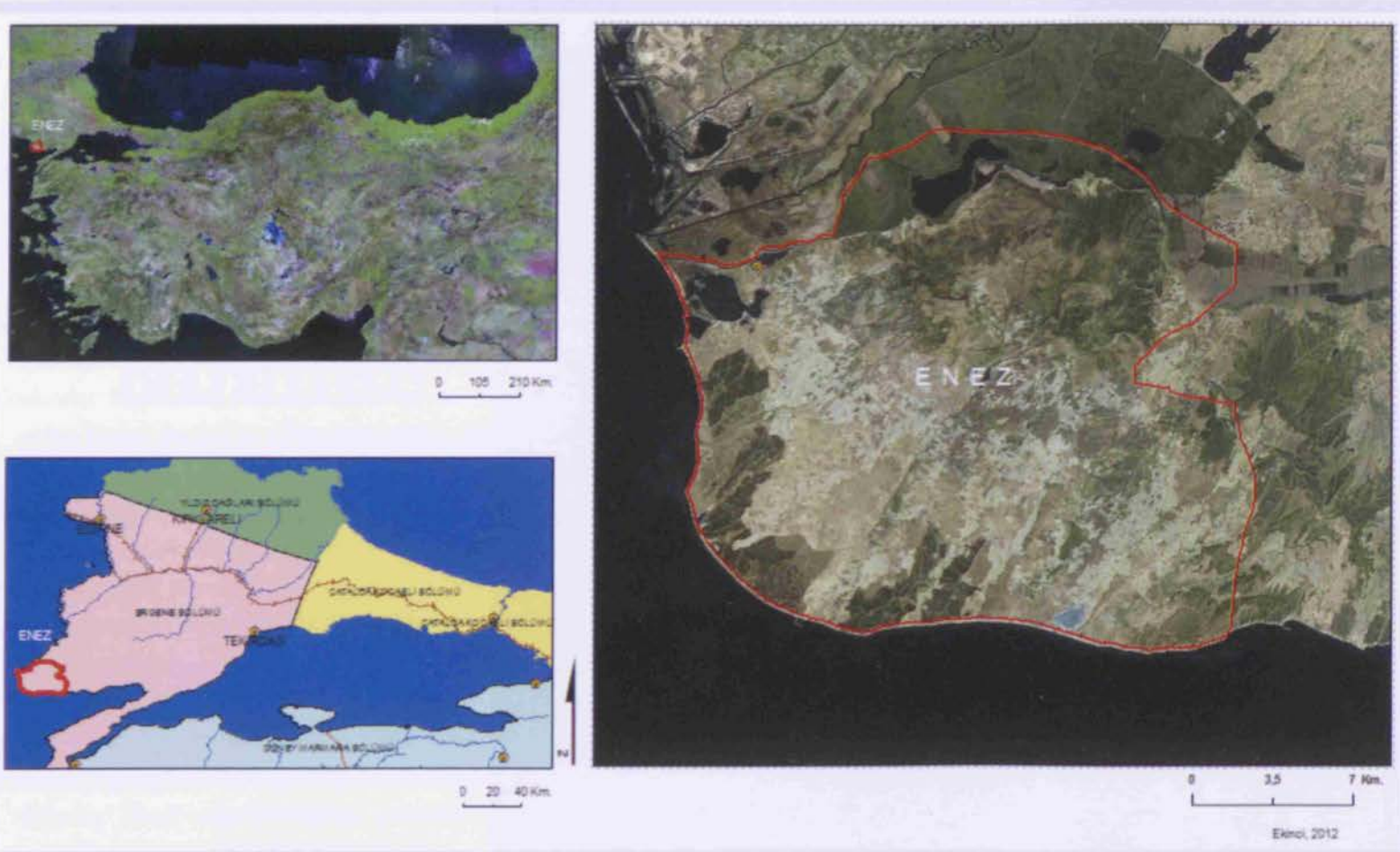

Harita 1 : Enez'in Konumu

1/25.000 ölçekli topoğrafya paftaları bakımından ise G16 a3-a4, G16 b4, G16 c1-c4 ve G16 d1-d2-d3-d4 paftalarını kapsamaktadır (Harita-2).

Burası, batıda Meriç Nehrinin denize döküldüğü noktadan başlar Ege Denizi kıyıları boyunca devam eder ve doğuda Keşan ilçe sınırına kadar uzanır. Böylece güneyde Ege Denizi, batıda Ege Deniz'inin uzantısı konumunda olan Saroz Körfezi ile sınırlanan Enez kuzeybatıdan Meriç Nehri talvegi ile Yunanistan'la, kuzeyde İpsala, doğuda ise Keşan ilçeleri ile çevrelenmektedir.

Harita 2: Enez İlçesini Kapsayan 1/25000 Ölçekli Topoğrafya Paftaları

Kuş uçuşu uzunluğu doğu ile batısı arasında en fazla 25 km, genişliği ise güneyi ile kuzeyi arasında en fazla 26 km'dir. Kuş uçuşu olarak önemli merkezlerden İstanbul'a 240, Edirne'ye 115, Keşan'a 49 ve İpsala'ya 40 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Enez ana ulaşım bağlantısını Keşan üzerinden sağlamaktadır. Kapıkule Sınır Kapısından itibaren devam eden Edirne-Uzunköprü-Keşan-Gelibolu-Çanakkale (D-550) karayolu en önemli ulaşım hattıdır. Bundan başka İpsala Sınır Kapısından doğuya doğru devam eden İpsala-Keşan-Malkara- Tekirdağ-İstanbul karayolu (D-110) ise diğer önemli bir hattı meydana getirir. Her iki ulaşım ağı Keşan'da kesişmektedir. Enez'e D-110 karayolu Keşan kavşağından Keşan-Enez karayolu yolu ile ulaşılmaktadır (Harita-3). Bunlardan başka Saroz Körfezi kıyılarında Enez Yat Limanı ve Balıkçı Barınağı denize açılan kapılarıdır.

Harita 3: Enez İlçesi Ulaşım Ağı Haritası

Ortalama yükseltisi 63,49 m olan Enez İlçesinin, en yüksek noktası 423 m ile Kömür Dağı, en alçak noktası ise deniz seviyesidir. Bu duruma göre inceleme alanının yükselti amplitüdü 423 m'dir.

Enez İlçe sınırları dâhilindeki başlıca yükseltiler; Çetlemek T. (336), Karatoprak T. (227), Candar T. (361), Çaltıbayır T. (247), Karatoprak T. (112), Kayrak T. (135), Mal T. (51), Tulumkoru T. (39), Davutahlat T. (56), Bağlık T. (54), Karaçalı T. (59), Yelli T. (109), Topdemirler T. (141), Bostanlık T. (111), Kumluk T. (45), Göz T. (31), Bağ T. (38), Kavaklıpınar T.(84), Kale T. (99), Ada T. (93), Bostanlık T. (51), Koru T. (20), Karşı T. (58), Tekağaç T. (77), Külahlı T. (142), Ağıl T. (113), Manastır T.(190), Gedik T. (274), Çıplak T. (354), Domuzburun T. (182), Kuduzun T. (145), Değirmen T. (165), Ovasırt T. (51), Kum T. (62), Kocaman T. (51), Göz T. (66), Kartal T. (67), Hasan T. (63), Karakuzu T. (109), Değirmen T. (217), Eminağıl T. (36), Arpatarla T. (62), Kavaklıdere T. (62), Domuz T. (99), Koru T. (137), Pırnal T. (243), Sivri T. (197), Sulak T. (328), Kocadağ T. (358), Kömür Dağı (423) metredir (Harita-4).

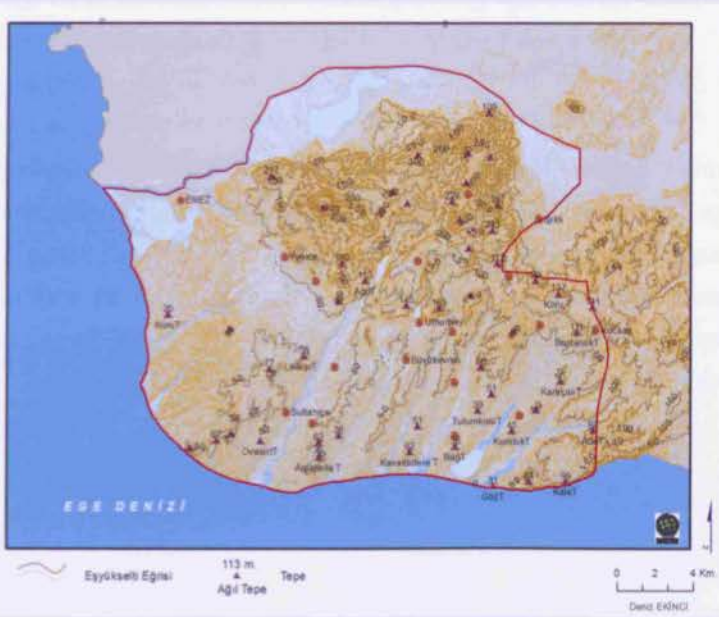

Harita 4: Enez İlçesi Topoğrafya Haritası

Taban kademesinde (0 metreden) başlayan yükselti kuzeyde en yüksek değere (423 metreye) ulaşır. Yükselti değerleri büyük oranda 50 metreden aşağıdadır. Bu yükselti değerinden aşağıda yer alan sahanın toplam havza yüzölçümü içindeki payı % 60, 86'dır. 50 ila 100 metre seviyeleri arasındaki oran ise %19, 14'tür. Diğer % 19,99'luk kısım ise 100 metreden yüksekte yer almaktadır (Grafik-1, Harita-5).

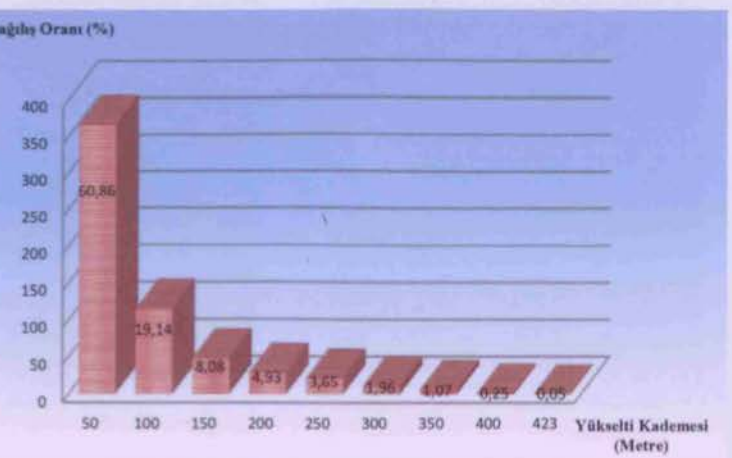

Grafik 1: Enez İlçesi'nin Hipsografik Diyagramı

Hipsometrik integralin incelenmesiyle sahanın döngüsü bakımından safhası hakkında değerlendirmeler yapmak mümkündür. Hipsometrik integral ortalama ile en düşük yükselti seviyesi arasındaki farkın en yüksek ile yine en düşük yükselti seviyesi arasındaki farka oranıdır (Keller ve Pinter, 2002; Pike vd., 1971; Mayer, 1990).

$$\text{Hipsometrik integral Hi)} = \frac{\text{Ortalama yükselti - Endüşük yükselti}}{\text{Enbüyük yükselti - Endüşük yükselti}}$$

$$= \frac{63{,}49 - 0}{423 - 0} = 0{,}1500 \text{ olarak belirlenmiştir.}$$

Bu değere göre inceleme sahasının aşınım döngüsü bakımından kabaca yer yer ileri gençlik yer yer de olgunluk devresinde olduğunu aşındırma, taşıma ve biriktirme faaliyetlerinin hala etkin olarak devem ettiğini ifade etmektedir.

Olgun sayılabilecek topoğrafyanın varlığını, hemen hemen her yönde yarılmış ve parçalanmış rölyefin bakı özelliklerinden de anlamak mümkündür. Genel olarak sahayı kuzey-güney yönlü ayıran akarsuların vadilerinin batısı doğuya; doğusu ise batıya bakmaktadır. Bununla birlikte bakının tüm yönlere dağıldığı görülmektedir (Grafik-2, Harita-6). Tüm alanın % 10,25'i Kuzey'e, % 6,37'si Kuzeydoğu'ya, % 14,91'i Kuzeybatı'ya, % 8,77'si Güney'e, % 11,81'i Güneydoğu'ya, % 10,50'si Güneybatı'ya, %

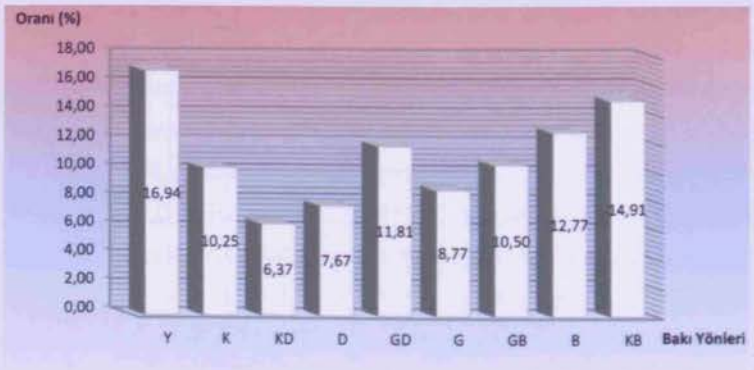

Grafik 2: Enez İlçesinde Bakı Sınıflarının Dağılış Grafiği

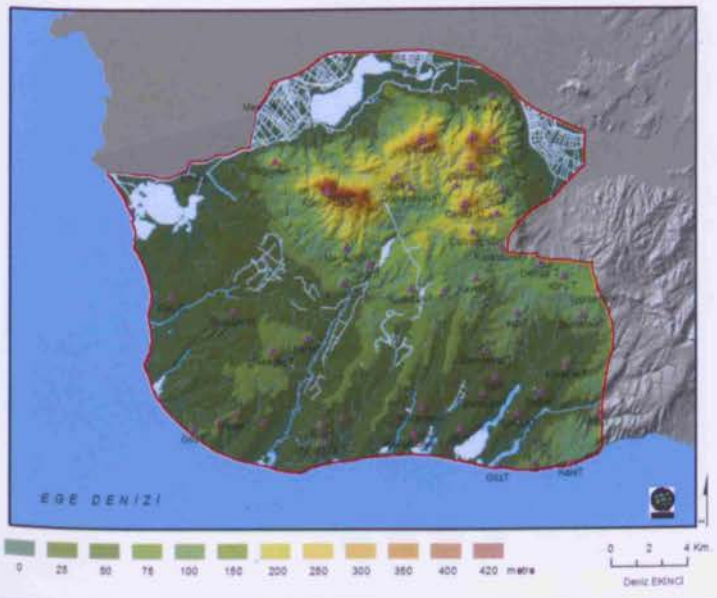

Harita 5: Enez İlçesinin Yükselti Kademeleri Haritası

Harita 6: Enez İlçesinin Bakı Haritası

7,67'si Doğu'ya, % 12,77'si Batı'ya bakmaktadır. Geriye kalan % 16,94'lük alan ise yatay sahalar olarak tespit edilmiştir.

Bu birbirine yakın dağılış değerleri, flüvyal morfojenetik bölge olan inceleme alanında akarsuların aktif olduğunu ve araziyi parçaladığını ortaya koyması bakımından da son derece dikkate değerdir. Ayrıca gerek tektonik nedenlerle, gerekse aşınma ve parçalanma sonucunda sahada, eğim değerlerinin birbirinden farklı olduğu alanlar meydana gelmiştir. Eğim değerlerinin alansal dağılışı bakımından toplam alan içerisinde % 46,61'lik oranla yayılış alanına sahip 0–2° arasındaki eğim değerlerinin en büyük paya sahip olduğu görülür. Bu değerleri, % 22,77'lik paya sahip 2–5°, % 16,21' lik paya sahip 5-10°, %7,86'lık alanda dağılmış olan 10–15° arasındaki sahalar izler. Bu büyük değerleri, % 4,04 oranla, 15-20°, % 2,28 oranla, 20-30°, % 0,22 oranla 30-45° arasındaki, % 0,01 oranla 40–85° arasındaki eğim değerleri izler (Grafik-3, Harita-7). Bu bakımdan dikkat çeken husus 15° ye kadar olan saha tüm alanın % 93,45'ine sahip iken bu değerden büyük derecelerin yalnızca tüm alanın % 6,55'ine sahip bulunmaktadır.

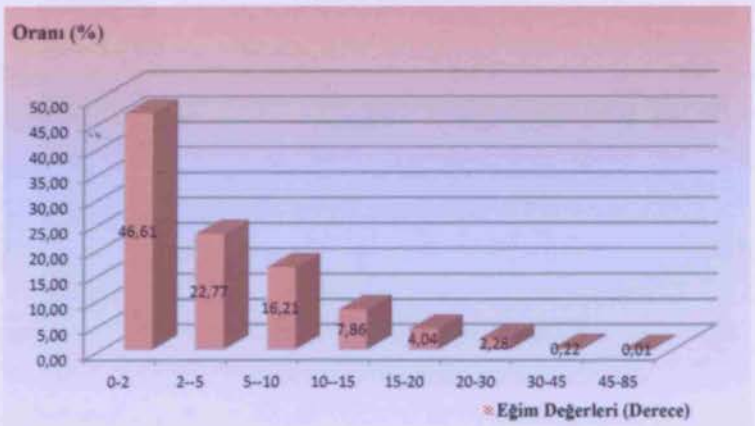

Grafik 3: Enez İlçesinde Eğim Sınıflarının Dağılış Grafiği

Rölyefi değiştiren, onu farklı oranlarda parçalayan, böylece her yöne doğru gelişmiş yamaç ve farklı eğim değerleri kazandıran kuvvet ise flüvyal etmen ve süreçlere aittir. Bu havzada, gerek suların ilk kanalize oldukları, akarsuyun en sade şekli olan sel yatakları gerekse de sürekli ve debisi yüksek büyük akarsuların veya kanalize olamadan akan seyelan sularının aşındırma ve taşıma işlevini yürüttükleri büyük bir saha söz konusudur. Bu bakımdan Enez ve çevresi monojenik bir topoğrafyaya sahiptir. Post Alpin tektonik hareketlere ve deniz seviyesindeki oynamalara bağlı olarak akarsularda gençleşmeler meydana gelmiştir. Bu tektonik hareketler esnasında yatay olarak bulunan tortul tabakalar eğimlenmiş ve kıvrımlanmıştır (Fotoğraf-1).

Sahanın en eski litolojik yapısını Üst Eosen yaşta Yenimuhacir ve Orta Oligosen yaşta Danişmen formasyonları teşkil eder. Danişmen

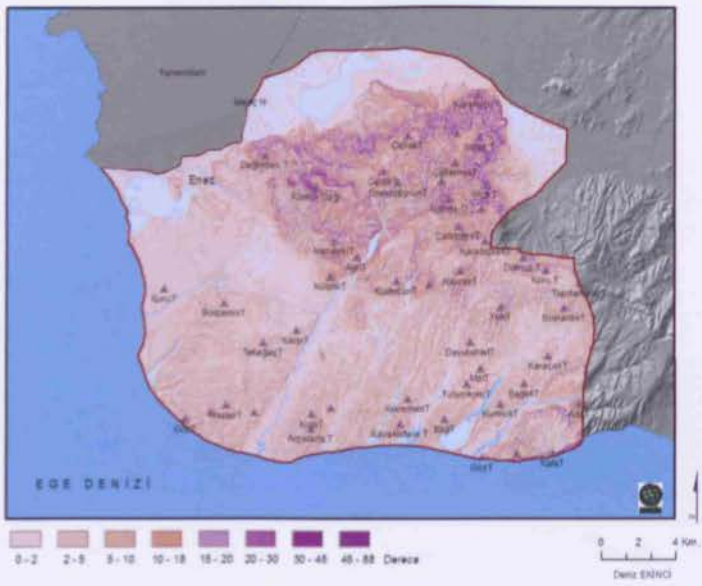

Harita 7: Enez İlçesinin Eğim Haritası

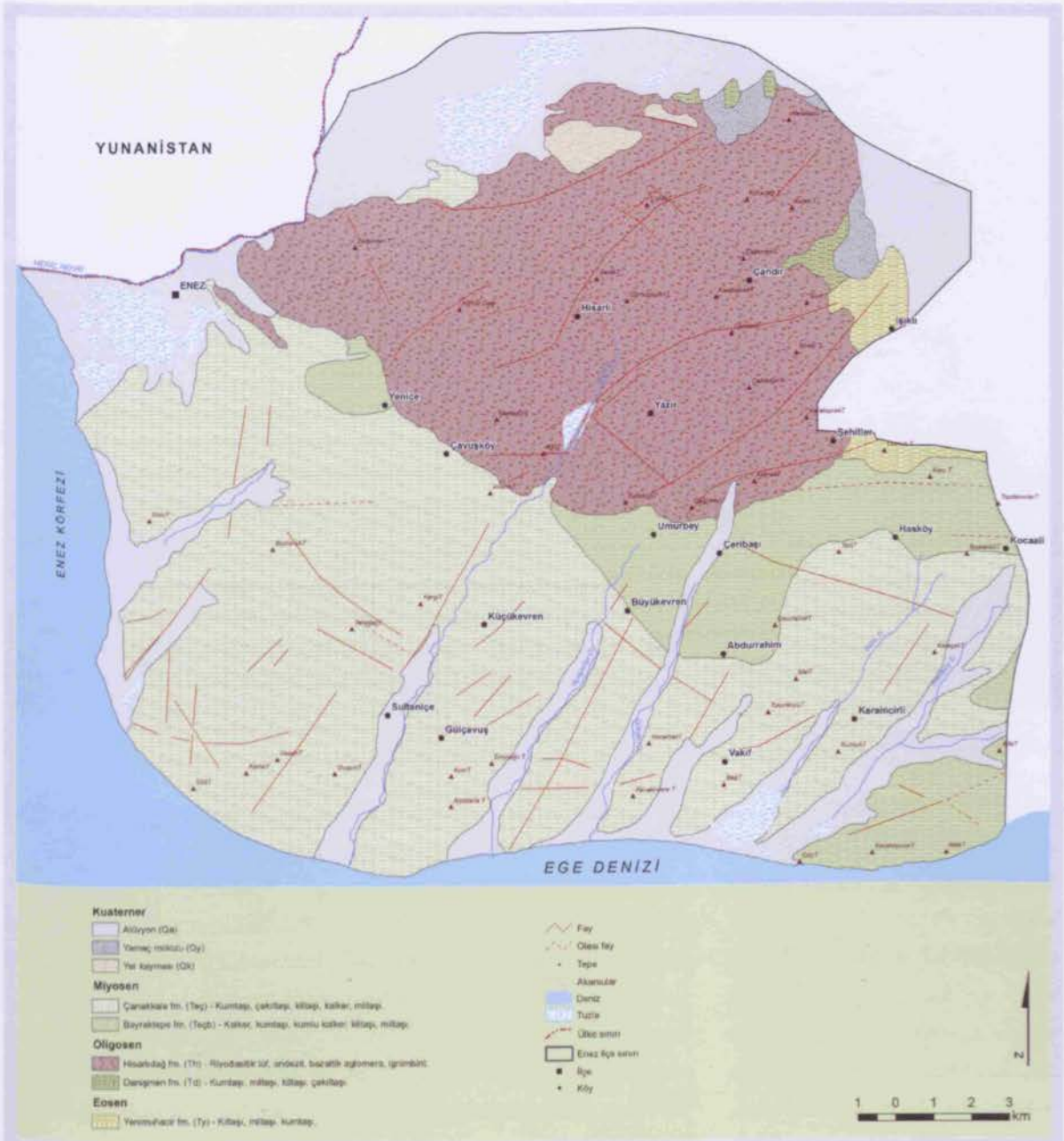

Harita 8 : Enez İlçesinin Jeoloji Haritası

formasyonu üzerinde Hisarlıdağ Volkaniti yer alır. Uyumsuz olarak Çanakkale ve Bayramtepe formasyonları bunların üzerinde bulunur. Deltada ve akarsu yataklarında ise alüvyonlar yayılış gösterir (Harita 8).

Üst Eosen yaşlı Yenimuhacir Formasyonu genellikle kiltaşı ve kumtaşından oluşur. Orta Oligosen yaşlı Danişmen formasyonu, aralarında çakıltaşı bantları ve kalın kireçtaşı seviyeleri ile değişik düzeylerde, linyitler içeren kumtaşlarından oluşmaktadır. Yenimuhacir formasyonu ile dereceli geçişli olan Danişmen formasyonu, yer yer 1000 m kalınlık göstermektedir. Neojen ve Kuvaterner çökellerinden oluşan düzlüklerle çevrili bulunan, sahanın en yüksek kısmını teşkil eden dağlık lokasyon çeşitli volkanik kayaçlar topluluğundan müteşekkil Hisarlıdağ Volkanitlerinden oluşur. Hisarlıdağ Volkanitleri, altta riyodasitik tüfler, andezit,

Fotoğraf 1: Keşan –Enez Karayolunda Yol Yarması Üzerinde Tabakaların Konumu

altere andezitik tüfler, kırmızımsı ve yeşil renkte lahar akma ile oluşmuş tüflerle başlamaktadır, üste doğru sırası ile riyolitik tüf, riyodasit, andezit, bazalt, bazaltik aglomera ve ignimbritlerle devam etmektedir. Çanakkale formasyonu Orta ve Üst Miyosen yaşta, akarsu, göl ve kıyı ortamı çökellerinden oluşmaktadır. Bu çökeller içerisinde çakıltaşı, kumtaşı, silttaşı, çamurtaşı, marn, oolitik kireçtaşları bulunur. Bayraktepe Formasyonu lagün, kıyı ve kıyı ötesi ortamlarında çökelen kireçtaşı, kumtaşı, kumlu kireçtaşı, miltaşı ve kiltaşından oluşmaktadır. Akarsular boyunca, delta sahasında ve yamaç bölgelerinde döküntülere ve kütle hareketlerine bağlı meydana gelmiş olan kırmızımsı renkli toprak, silt ve kilden oluşan Kuvaterner yaşlı alüvyonlar sahanın en genç birimini teşkil ederler.

Tektonik süreçler bakımından ise Polisiklik topoğrafyaya sahip bulunur. Morfolojik yapının ana görünümünü kıyı ve onu çevreleyen çerçeve meydana getirir. Kıyılar genellikle alçak ve plajlıdır. Yer yer ise yüksek ve falezli özellik gösterir. Çerçeve ise alüvyal taşkın ovası vaya alüvyal taban, onu kuzeyden ve doğudan çevreleyen Plato ve bu Plato üzerindeki tepelerden oluşmaktadır (Harita-9, Harita-10, Harita-11).

Gala Gölü ve Pamuklu Gölü'nü de içine alan Taşkın Ovası ve Meriç Deltası veya Aşağı Meriç Vadisi taban dolgusunun oluşumunda gerek flüvyal, gerekse talassojen süreçler etkili olmuş ve bunun sonucunda Flandriyen Transgresyonu esnasında Ergene koyuna kadar sokulan oldukça derin bir deniz kolu zamanla doldurularak bugünkü görünüm ortaya çıkarılmıştır.

Gala Gölü-Pamuklu Gölü ve Aşağı Kocadere Tabanı Kesimi Meriç Taşkın Ovası'nın uzanışı, güneyde Karpuzlu-Koyuntepe ve Hisarlıdağ arasında bozulur ve genişliği 8-9 km'yi bulan büyük bir alüvyal girinti halinde kendisini çevreleyen plato diklikleri arasına sokulur. Bu büyük girinti doğuya doğru daha küçük iki girinti ile devam eder. Bunlardan biri kuzeyde Koyuntepe'de ideal rezervuar sahası olarak planlanan girintidir. İkincisi ve daha büyük olanı ise Kocadere Vadisi Aşağı kesiminde Akhoca-Orhaniye önlerine kadar takip edilir. Bu geniş alüvyal taban Meriç Taşkın Ovası'nın doğuya doğru devamı niteliğindedir. Pamuklu Gölü, taşkın havzasının tabanında yer alır (Göçmen, 1977). Meriç Delta Ovası tabanını Ege kıyısının, tepesini ise Çatal Mevkiinin teşkil ettiği bir üçgeni andırır. Delta ovasının kıyı çizgisi, kısmen parçalanmış kıyı setleriyle sınırlanmış olarak uzanmaktadır. Meriç Nehri'nin geniş alüviyal ovası içinde iki ana kola ayrıldığı Çatal kesimi, Yukarı Delta'nın başladığı alana tekabül etmektedir. Yukarı Delta lagünlerin kuzeyine kadar devam eder. Meriç Deltası eski lagün içinde oluşmaya başlamış ve kısa bir devrede bütün bu sahayı doldurarak şimdiki durumuna gelmiştir.

Meriç Deltası'nın Yukarı Delta kesiminde alüvyal taban genişliğinin 20 km'yi bulduğu görülmektedir. Aşağı Delta, flüvyal biriktirme süreçlerine bağlı olarak sürekli bir değişim halindedir. Ağızda ve

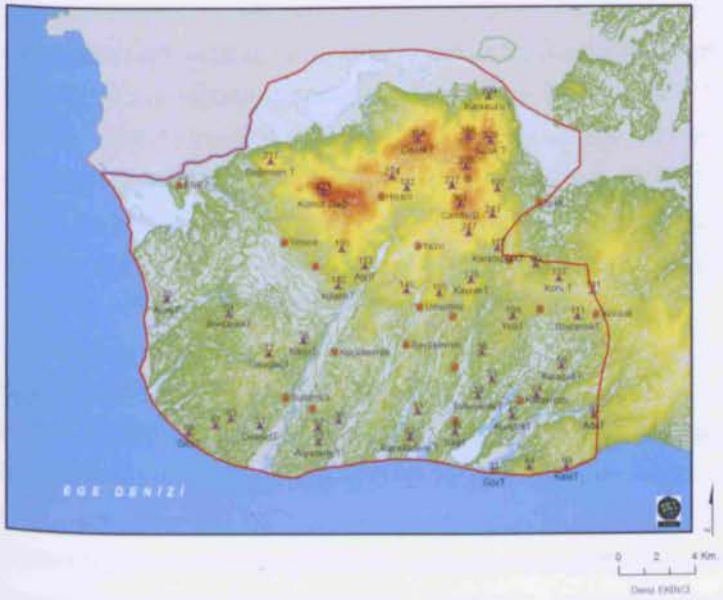

Harita 9: Enez İlçesinin Topoğrafya Haritası

Harita 10: Enez İlçesinin Rölyef Haritası

ona yakın yerlerde mevcut lagünler, Enez'in yanı başında Dalyan Gölü, Bücürmene Gölü (Işık Gölü), Yunanistan'da kalan dört küçük göl, Enez'in kuzeyinde kalan Büyük Gala Gölü dolgunun henüz tamamlanmadığını göstermektedir. Gerçekten de deniz çok yakın bir zamanda bölgeden çekilmiştir (Ardel, 1959). Aşağı Delta, Meriç kollarına ait uzama lobları ile tuzlu marşlar ve henüz dolmamış bulunan lagünlerin gruplaşma alanını içine alır. Bu kesim, güney-kuzey yönünde 4-5 km genişlikte kıyıya paralel bir alanı kapsar. Aşağı Delta'nın Ege Denizi'ndeki kıyısı, kuzeybatı-güneydoğu yönünde oldukça düz bir hat teşkil etmektedir. Bu monotonluğu batı yönünde uzanan iki burun bozar. Bunlardan bir tanesi kuzeyde batı kola ait lob, diğeri ise güneyde doğu kola ait lobdur (Göçmen, 1977). Yukarıda belirtildiği gibi alüvyal taşkın ovasının devamı olan deltaik ova, tabanı Ege Denizi'ne dayanmış bir üçgeni andırmaktadır. Delta dolgusunun eğimi kıyıdan kuzeydoğu istikametine doğru nisbi olarak artar ve % 2'ye ulaşır. Delta dolgusunun yükseltisi Enez'in kuzeyinde 1 m iken. Karpuzlu Köyü yakınlarında 3 m'yi bulmaktadır. Yakın bir geçmişe kadar deltanın başlıca ilerleme alanı doğu kolu ağzı çevresindeydi. Çatal mevkiinde ikiye ayrılan Meriç Nehri'nin batı kolu ile batı ve doğu kolları arasında kalan yukarı delta kesimi büyük ölçüde Yunanistan topraklarında kalmaktadır. Delta cephesinde bariz çıkıntı teşkil eden loblardan biri Meriç Batı Kolu'na aittir. Dolgusu içinde geniş menderes hükümleriyle kuzeyde Drakutos Gölü ile güneyde Asonis Mevkileri arasında takriben 1 km uzunluğunda çıkıntı yapar. Bu şekliyle deltanın bu kesiminde süratli bir ilerleme olduğu anlaşılmaktadır. Delta lobunun ağzında ve derinde bir denizaltı oku güney-kuzey yönünde gelişmektedir. Denizaltında uzayan bu topuk, dip akıntılarının Enez Körfezi'nde güneyden kuzeye doğru sulan sürüklediğini göstermektedir. Meriç Batı Kolu'na ait lobun denizaltındaki devamı çok büyük bir birikinti konisi şeklinde bir hayli açıklara kadar devam etmektedir. Meriç Nehri'nin doğu kolu, Çatal mevkiinden itibaren küçük menderesler oluşturarak Hisarlıdağ volkanik kütlesine yaklaşmakta ve bu kütlenin batı kenarını takiben Enez'in de üzerinde bulunduğu Adatepe'nin hemen batısından geçerek ve Meriç Deltası'nın en büyük çıkıntısını oluşturacak şekilde Enez Körfezi'ne ulaşır. Enez'in güneyinde ise birbirinden kıyı oklarıyla aynlmış bulunan lagünler dikkat çekmektedir (Yaşar, 2009).

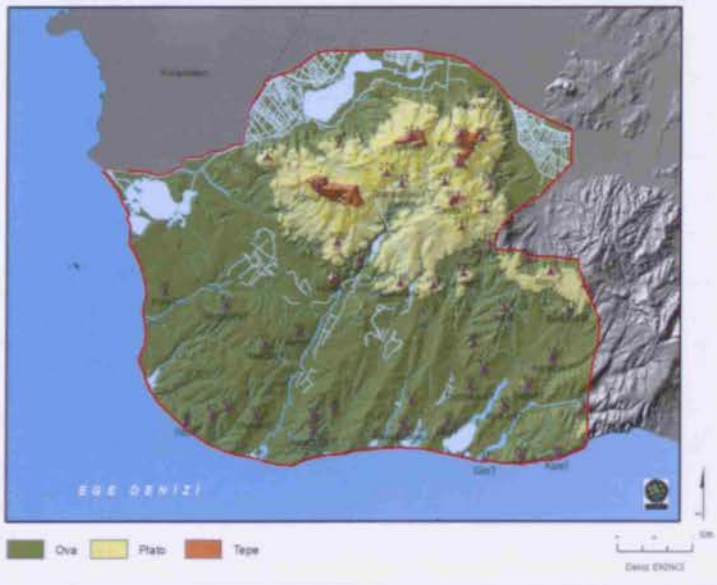

Harita 11: Enez İlçesinin Ana Yerşekilleri Haritası

Aşağı Meriç Vadisi ve deltasını doğudan sınırlandıran alçak plato yüzeyinde 350 m'nin üzerindeki yükseltisiyle, çapı kuzey-güney yönünde 10 km, doğu-batı yönünde 15 km'yi bulan volkanik Hisarlıdağ kütlesi, çerçevenin, yapı ve morfoloji bakımından farklı sahasını teşkil etmektedir. Burada mevcut bulunan bir yarmanın tabanında aglomera ile başlayan seri üste doğru volkanik kumlarla ve küllerle devam etmektedir. Tabakalar çok muntazam istiflenmiş olup, hepsi de konkordanttır. Bu tüllerin üzerinde ise 15

m kalınlığında andezit lav akıntısı yayılmıştır. Tüflerin son derece ufki tabakalanmış olmaları volkanizmanın deniz veya göller içinde başladığını göstermektedir. Nitekim Enez'in batısında Pleistosen taraça dolguları altından yüzeylenen Miyosen marnları içinde de volkanik bloklar tespit edilmiştir (Göçmen, 1977).

Hisarlıdağ'ın kuzeyindeki fay, morfolojik olarak da büyük değişikliklere sebep olmuş, bunun neticesi parçalar halinde korunmuş olan Alt Pliyosen aşınım yüzeyi kalıntıları Meriç Vadisi yönünde çarpılmalara maruz kalmıştır. Kütlenin güneyindeki fay da Alt Pliyosen yüzeyinin kırılarak farklı yükseltilerde iki kademenin oluşmasına yol açmıştır. Alt Pliyosen yüzeyini etkileyen bu yeni dislokasyonlar Hisarlıdağ yöresinde ikinci volkanik faaliyet sahasının başlamasına yol açmış ve bunun neticesinde yüzeye çıkan andezit lavları, kısmen ilk volkanik safhaya, kısmen de Pliyosene ait tortul malzeme ve bunları tesviye eden yüzey üzerinde yığılarak Hisarlıdağ'ın bir kümülodom karakteri kazanmasına sebep olmuştur. Buna göre, Hisarlıdağ'a ana çizgileriyle bugünkü şeklini veren bu ikinci volkanik safhanın Üst Pliyosene ait olduğunu kabul etmek gerekir (Göçmen, 1977). Kümülodom üzerine yerleşen akarsulardan Dolap Dere kümülodomun merkezi bölümüne kadar ilerleyerek bu kesimin boşalmasına sebep olmuştur. Böylece tepelik bu volkanik kütle üzerinde yer alan Hisarlı ile Yazır köyleri arasında çapı 4-5 km'yi bulan aşınım depresyonu gelişmiştir (Göçmen, 1977).

Kocadere Vadisi'ni güneyden sınırlandıran Oligosen fliş arazisi, alüviyal tabana taraça kademeleriyle bağlanmaktadır. Bu taraça kademeleri bir tarafa bırakılacak olursa, 80-100 m'lerde gelişmiş olan ve Kocadere'ye güneyden katılan kollar tarafından çok parçalanan plato yüzeyi ile bu yüzey üzerinde nispeten bariz bir relief teşkil eden ve akarsuların kabul havzaları civarında korunmuş mosor tepeleri yörenin karakteristik şekillerini teşkil eder (Göçmen, 1977). Platonun doğusunda önemli topografik arızalar olarak görülen Hızırilyas ve Karahisar volkanik kütlelerinin andezit oldukları tespit edilmiştir. Adı geçen volkanik kütleler Kocadere senklinali kanatlarındaki faylarla, kuzeybatı-güneydoğu yönlü fayların kesişme yerlerinde bulunur. Bu volkanik tepeler dışında kuzeydeki alüviyal vadiye hafif eğimli yamaçlar ve taraça kademeleriyle inilmektedir. Bu taraça kademeleri özellikle Orhaniye ve Akhoca köyleri arasında doğuya doğru bir şerit halinde uzanmaktadır (Yaşar, 2009).

Enez'in doğusundan başlayarak Hisarlıdağ Volkanik kütlesi (Yenice, Çavuşköy ve Umurbey köylerinin güneyi) güneyi ve Kocadere Vadisi güneyindeki fliş platosu ile Şehitler, Çelebi, Kocaali. Koruklu ve Erikli köylerinin güneyinden Saros Körfezi kıyılarına doğru uzanan alçak plato ise Büyükevren Platosudur. Bu plato Erikli Lagünün doğusuna kadar uzanmaktadır. Büyükevren plato yüzeyi Üst Pliyosen aşınım yüzeyine karşılık gelmektedir. Enez ve doğusunda Orta Miyosen'e ait kalker ve kumlar ile lav ve tüller üzerinde uzanan yüzey, daha doğuda Oligosen filişleri ile Pliyosen üzerinde gelişmiştir (Göçmen, 1977). Büyükevren Platosu güneybatı yönlü olarak Saros Körfezi "ne doğru alçalmakta ve aynı yönlü akarsular tarafından da birbirine paralel vadilerle parçalanmıştır. Plato yüzeyini parçalayan akarsuların ağız kısımları Flandr Transgresyonu' na maruz kalarak birer koy haline dönüşmüş ve bunu takip eden devrede de kıyı okları ile denizle ilişkileri kesilerek ilk önce tuzlu bataklıklar, sonra da alüvyal dolgulu tabanlar halini almışlardır. Bunlardan büyük alanlı iki tanesi, Vakıf Köy güneyindeki Tuzla Lagün Gölü ile Erikli güneyindeki Tuzla Lagün Gölü henüz alüvyonlarla tamamıyla dolmamış tipik lagünler halindedirler. Buna mukabil plato yüzeyinin fazla yarılmadığı ve az eğimli bir satıh halinde kıyıya kadar geldiği kesimlerde dik falezler çok dar kıyı plajlarıyla plato yüzeyi arasındaki irtibatı temin ederler. Bazı kıyı kesimlerinde alçak plajlı kıyılar teşekkül etmemiştir ve falezli kıyıları görmek

mümkündür (Göçmen, 1977). Plato yüzeyinin güneybatı yönünde alçalan kesimleri denizel taraçalar olarak işlenmişler ve kavkılı, kumlu denizel depolarla örtülmüşlerdir. Enez'in kurulduğu tepeye güneybatı yönünde dalan ve Tasaltı Gölü çukurluğuna tipik kuesta alınları şeklinde bakan lümaşelli ve kumlu kalkerler, kuzeyde volkanik kütlede andezit lavların altına dalmaktadır. Bu yapısal özellik Yeniceköy, Çavuşköy ve Umurbey'de çok tipik olarak tespit edilebilmektedir (Göçmen, 1977). Büyükevren Plato yüzeyi, kuzeyden güneye yükselti kaybederek Saros Körfezi kıyılarında yer yer dik falezlerle son bulur. Bu dik falezler akarsu vadilerinin ağız kısımlarında yer almaz; bu kesimlerde yerini kumlu plajlara, lagünlere ve bunları denizden ayıran kıyı oklanna bırakmaktadır. Plato yüzeyi ile kıyı çizgisi arasında farklı yükselti kademeleri gösteren ve yer yer oldukça geniş sahalara yayılan kıyı taraçaları (30-35 m, 15-18 m. ve 7-8 m.) yer almaktadır. Kıyı taraçaları plato yüzeyi ile kıyı arasında kademeli bir topoğrafya meydana getirir. Kıyı taraçalarının önünde ise lagünler, kıyı setleri ve kumlu plajlara geçilmektedir. Enez'in güneyinde, üzerinde eski mezarlıkların bulunduğu kademeler Pleistosen seviyelerinin yöredeki en tipik örneklerini teşkil eder. Bu kesimde Pleistosen seviyelerinin devamlı ve geniş sahalı olması üzerinde yapı etkisi rol oynamaktadır. Yenibağlık Tepe'nin doğu ve kuzeydoğu cephesi tipik kuesta alınları şeklinde belirmektedir (Göçmen, 1977). Taşaltı Gölü doğu kıyısında da aynı yapı tespit edilmiştir (Yaşar, 2009).

Bücürmene (Işık Gölü) Lagünü doğusundan Karagöl Lagünü mevkiine kadar olan kıyılarda kıyı setleri ile eski lagünlerin dolmasıyla oluşmuş tuzlu bataklıklar yer almaktadır. Başka bir ifadeyle kıyı setleri ve onların gerisinde eski lagün tabanları yer almaktadır. Kıyı setleri üzerinde kumullar yer almaktadır. Eski kıyı setleri üzerindeki kumullar, üzerinde gelişen bitki örtüsü nedeniyle sabit hale gelmiştir. Bücürmene Lagünü doğusundan Karagöl mevkiine kadar olan kıyılarda Enez Altmkum plajı yer almaktadır. Karagöl, kıyı oku ile denizden ayrılmış bir lagün olup henüz dolma aşamasına gelmemiştir. Göl ile deniz arasındaki bağlantı yaz mevsiminde tamamen ortadan kalkabilmektedir. Ancak Platin Dere, Kışlaovası Lagünü'nü tamamen doldurmuştur. Kışla harabeleri kesiminde de eski falezler iyi korunmuş bir görünüme sahiptir. Karagöl-Vakıf Köyü Tuzla Lagünü arasında yer alan kıyı kesimi, yer yer akarsu ağızlarında kesintiye uğrasa da gerisindeki platonun dik falezlerle son bulduğu bir kıyı özelliği göstermektedir. Dik falezler önünde dar alanlı kumlu plajlar yer almaktadır. Bu falezler yer yer derler ile işlenerek parçalanmıştır (Fotoğraf-2).

Ancak kumlu plajlar küçük akarsuların Saros Körfezine ulaştığı kesimlerde genişlemektedir. Bu kıyı kesiminde dik falezler İncirli, Savur, Gökgör ve Suludere çentik tipi vadilerinin Saroz Körfezine ulaştığı kesimlerde aralanmaktadır. Adı geçen akarsuların ağız kesimleri Flandriyen Transgresyonu sırasında koy haline dönüşmüş ve sonradan gelişen kıyı setleriyle lagün halini almıştır. Lagünlerin de dolmasıyla taban seviyesi ovası oluşmuştur. Buna en güzel örneği İncirli Dere vadisi ağzındaki kıyı ovası teşkil etmektedir (Göçmen, 1977). Vakıf Köyü'nün güneyindeki Tuzla Lagünü 1 km'yi bulan kıyı okuyla denizden ayrılmaktadır. Karagöl mevkii doğusunda Sultanice Köyü kıyılarında 1,5 km, Gülçavuş Köyü kıyılarında 350 m, Büyükevren güneyinde 4 km ve Vakıf Köyü sahilinde 2,5 km'yi bulan kumlu plajlar yer almaktadır. Enez, Sultanice, Gülçavuş ve Büyükevren plajları ortalama 20-150 m arasında genişlik gösterirken, Vakıf Köyü kıyılarında 10-80 m arasında değişen bir genişlik göstermektedir (Yaşar, 2009).

Vakıf Köy ile Erikli arasında kalan alanda kıyı çizgisinin uzanışı batıdaki kesime nazaran biraz daha bariz girinti ve çıkıntılar göstermektedir. Kocaali Dere ağzında plaj ve kumul sahası dışında

Fotoğraf 2: Koru Tepe Yakınlarından Bir Falez Aşınma Süreci

önünde hiç plaj bulunmayan ve plato yüzeyini kesintiye uğratan dik falezler yer alır. Kıyının bu karakteri 7 km kadar devam eder ve doğuda Yaylaköy Köy ile Danişment arasındaki alanda plajlı alçak kıyı şeridi haline dönüşür. Ova Dere ağzından doğuya doğru kıyı çizgisi yine dik falezlerle devam eder. Ancak kıyıdaki dar plaj sahası kuzey yönünde genişleyerek Erikli güneyindeki kumul sahası ile birleşir (Göçmen, 1977). Vakıf Köyü doğusunda Karaincirli Köyü güneyinde kumlu plajlar yer alır. Bu plajın uzunluğu 2.600

m iken, genişliği 20-80 m arasındadır. Yaylaköy'ün Saros Körfezi kıyılarında 3.250 m boyunda 1-10 m genişlik gösteren kumlu plajlar yer almaktadır. Güneybatı-kuzeydoğu istkametinde uzanım gösteren kıyı şeridi, farklı litolojik birimlerden oluşmuş olup, kısa mesafeler içinde değişiklik gösteren bir kıyı şekillenmesi göstermektedir (Göçmen, 1977).

Enez ilçesinin hidrografyasını lagünler, kısa boylu akarsular, kaynaklar ve yaeraltı suları meydana getirir (Harita-12). Gala Gölü - Pamuklu Gölü-Aşağı Kocadere Tabanı Kesimi art bataklık depolarıyla kaplı bir alt yöredir. Hisarlıdağ'ın batı ve kuzey yarısı ile Gala ve Pamuklu Gölleri, Gala Gölü Milli Parkı alanı içerisinde yer almaktadır ve bu sulak alan önemli bir eko turizm potansiyeline sahiptir (Yaşar, 2009).

Başlıca lagünler olarak Büyük ve Küçük Gala Gölü, Pamuklu Gölü ile Ege Denizi kıyısındaki Taşaltı, Dalyan ve Bücürmene sayılabilir. Gala Gölü Meriç Nehri'nin doğusunda ve Enez'in 10 km kadar kuzeydoğusunda bulunan bir alüvyon set gölüdür. Meriç Deltası sulak alanındaki en önemli lagündür. Yükseltisi göl su düzeyine bağlı olarak ortalama 0.18 m'dir. Sulak alanda bulunan diğer bir göl de Pamuklu Gölü'dür (188 ha). Göller geniş bataklıklarla çevrilidir ve bu alanların bir kısmı yaz mevsiminde kurur. Pamuklu ve Gala göllerinin sularının nitelikleri mevsimlere göre değişir ve kışın tatlı yazın ise tuzlanabilmektedir. Gala Gölü ve göl ile bağlantılı bataklık alanların, göller de dâhil olmak üzere toplam alanı 9.200 ha'dır. Gala Gölü, Büyük Gala Gölü (617 ha) ve Küçük Gala Gölü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bu iki göl ile Pamuklu Gölü, havzadaki taşkınlar sırasında tek bir göl durumuna geçebilmektedir. Gala Gölü'nü besleyen başlıca su kaynakları Basamaklar Deresi, Muzalı Deresi ile diğer küçük dereler ve göl yüzeyine düşen yağışlardır. Gala Gölü'den su çıkışları Meriç Nehri ve Taşaltı Lagününe bağlı göl ayağı ve buharlaşmalar ile gerçekleşmektedir. Göl ayağı mansabında inşa edilmiş olan 10 gözlü menfez ve balık geçidi menfezi aracılığıyla Meriç Irmağı'na; göl ayağından ayrılan Taşaltı Drenaj Kanalı aracılığıyla da Taşaltı Lagün'ü ve diğer lagün gölleri ve Ege Denizi'ne fazla sularım boşaltmaktadır. Büyük Gala Gölü ile Küçük Gala Gölü'nün tümü ve Pamuklu Gölü çevresi su üstü bitkilerinden saz ve kamışlarla kaplıdır. Meriç Deltasındaki lagünlerin mülkiyeti devletin tasarrufundadır. Gala Gölü 2873 sayılı Milli Park Kanunu'nun 3. maddesine göre, 05.03.2005 tarih ve 25746 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak' yürürlüğe giren 2005/8547 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile "Gala Gölü Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir (Yaşar, 2009).

Akarsuların bir kısmı Saroz körfezine diğer bir kısmı ise kuzeydeki lagünlere dökülür. Buradaki başlıca özellik Enezin doğu batı istikametinde bir su bölümü hattı üzerinde olması ile ilgilidir (Harita-13). Meriç Nehri'nin denize döküldüğü mevkinin doğusunda ise Taşaltı, Bücürmene ve Dalyan lagün gölleri (550 ha) yer alır. Bu göller içerisinde en büyüğü Dalyan Gölü'dür. Bu göllerin suları tuzlu ve sodyumludur. Taşaltı Gölü'nün alanı kışın genişlemekte, yazın ise daralmaktadır. Taşaltı Gölü sığ bir göl olmakla birlikte, suları az tuzludur. Bücürmene (Işık) Gölü, Dalyan Gölü'nün güneyinde yer almaktadır. Suları sodyumlu ve tuzludur. Dalyan Gölü doğusunda ve Taşaltı Gölü güneyinde Tuzla Gölleri yer almaktadır. Çevresel etkiler nedeniyle oldukça küçülmüş olan bu göllerin suları tuzludur (Yaşar, 2009).

Harita 12: Enez İlçesinin Hidrografya Haritası

Harita 13: Enez İlçesi Dâhilindeki Su Bölümü Hattı

Başta gelen akarsu Meriç Nehri'dir. Meriç Nehri Bulgaristan'ın Rodop Dağları üzerinde Rila Tepesi'nden doğmaktadır. Meriç Nehri Bulgaristan'da yaklaşık 200 km yol kat ederek Edirne yakınlarında Karaağaç istasyonu kuzeyinde Türk topraklarına girer. Meriç Nehri, Türk sınırları içinde ilk olarak Edirne kuzeyinde Arda Nehri ile Edirne güneyinde ise Tunca Nehri ile birleşir. Uzun bir süre Türk-Yunan sınırını çizerek akan Meriç Nehri'ne İpsala İlçesi yakınlarında Ergene Nehri ile karışır. Toplam su toplama alanı 52.386 km olan Meriç Nehri'nin, bu drenaj alanının % 66'sı Bulgaristan'da, % 6.4'ü Yunanistan'da ve % 27.6'sı da Türkiye'de yer almaktadır (Şan, 1989). Meriç Nehri İpsala güneyinde başlıca iki kola ayrılır. Batı kolu Yunanistan'a geçer ve Ege Denizi'ne dökülür. Doğu kolu ise bataklıklar oluşturarak, göllenmeler yaparak ve Türkiye-Yunanistan arasında sınır oluşturarak Enez yakınlarında Ege Denizi'ne dökülür. Meriç Nehri'nin debisi mevsimlere göre değişir. Kışın daha fazla olan akım yazın azalır. Meriç Nehri 400 km'yi bulan uzunluğuyla geniş alanları kat ettiğinden, farklı iklim bölgelerinden geçmekte ve böylece farklı beslenme kaynaklarına sahip olmaktadır (Kurter, 1976). Tunca ile birleştikten hemen sonra Edirne'nin güneyinde Meriç Nehri üzerinde bulunan Kirişhane istasyonu akım verilerine göre nehirde kış ve erken ilkbahar taşkınları dikkat çekmektedir. Gerek Kirişhane İstasyonu ve gerekse İpsala Köprüsü İstasyonu akım verilerine göre, akımda maksimum Mart ayında görülmektedir. İlkbahar taşkınları nehirde ikinci azamiyi teşkil etmektedir. Bu maksimum akış üzerinde akarsuyun yukarı havzasında kar erimelerinden sağlanan suların artmasıyla beraber, yağışların azami göstermesi etkili olmaktadır. Meriç Nehri'nin yukarı havzasında ilkbahar mevsiminde kar ve yağmur, aşağı çığırında ilkbahar yağışlarıyla beraber bu mevsimde ikinci bir seviye yükselmesi görülmektedir. Meriç Nehri üzerinde görülen ikinci seviye yükselmesi, yıllık ortalama akımların seviyesi

ve üzerindedir. Böylece Meriç Nehri 2 azami (Kış ve İlkbahar) ve 2 asgari (yaz, kısmen sonbahar) sahip bulunan bir akarsudur. Bu bakımdan Karma Rejimli ve hatta bu rejim tipinin yağmurlu-karlı alt tipine sahip bulunur.

Gala Gölü ve çevresi ile Hisarlıdağ civarında yer altı sularının sutaşıma özelliği orta derecededir. Aşağı Meriç Havzası'nda serbest basınçlı iyi akiferler mevcuttur. Gala Gölü ve Hisarlıdağ civarında volkanif tüf, aglomera, breş formasyonları görülmekte, yer altı suları yönünden ise burada iyi derecede serbest basınçlı akiferler yer almaktadır. Enez'in güneyinde sahil şeridindeki akiferlerin su kalitesi düşüktür. Bu kesimlerdeki yer altı suları tuzludur. Yer altı sularının debileri ortalama 35-50 lt/sn, diğer bölgelerdeki yer altı su kaynaklarının debileri ortalama 35-40 lt/sn civarındadır. Enez sahil şeridindeki yer altı sularının tuzlu olması nedeniyle sulamada kullanılmamaktadır.

İklim özellikleri bakımından Enez ve çevresi Marmara Geçiş İklim tipine sahiptir. Araştırma alanına en yakın ve en uzun meteorolojik ölçümleri yapan istasyon 46 yıl ile İpsala İstasyonu'dur. O nedenle bu istasyonun verileri dikkate alınmıştır. Sıcaklığın yıl içindeki dağılımında, aylık ortalama sıcaklığın 20 °C'nin üzerinde olduğu aylar sayısı Marmara Denizi kıyılarında Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarıdır. Temmuz ve Ağustos aylarının ortalama sıcaklığı ise 24.4 °C'dir (Grafik-4). Enez Marmara Bölgesi termik rejimi altındadır. Yazlar orta sıcaklıkta geçer. En sıcak ay Temmuzdur ve ortalama sıcaklığı 24,4 °C dir. En soğuk ay Ocaktır ve ortalama sıcaklığı 3,8 °C dir. Temmuz ayının en sıcak ay olması yaz mevsiminin zamanında, en soğuk ayın Ocak olması da kış mevsiminin zamanında başladığını ifade eder. yaz sıcaklıkları çok yüksek olmadığı gibi, kış sıcaklıkları da eksi değerlerde, çok düşük değildir. Diğer bir deyişle, çok sıcak bir yaz mevsimi olmadığı gibi, çok soğuk bir kış mevsimi de yoktur. Mevsimleri açıkça belirgin olan, sıcaklık değerleri sistemli bir şekilde artan ve azalan, yıllık sıcaklık farkı fazla olmayan, yazın aşırı sıcaklıkların kışın ise aşırı soğukların olmadığı inceleme sahası, "orta kuşak sıcaklık rejimine sahip iklim" tipindedir. Yıllık ortalama sıcaklık ise 14 °C'dir.

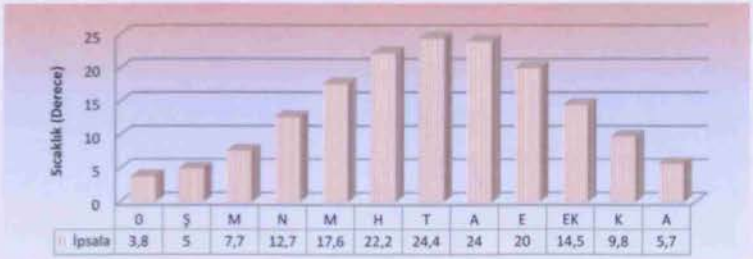

Grafik 4: Enez ve Çevresinin Termik Rejim Diyagramı

Yıllık ortalama yağış miktarı 510 mm'dir ve her ay yağış görülür. En fazla yağış alan ay, Aralık ayıdır. Bu ayda 85,6 mm yağış düşmektedir. Buna karşılık en az yağış, Ağustos ayındadır. Ağustos ayında 8,8 mm yağış düşmektedir. Genellikle kış mevsimine tekabül eden aylarda yağışın fazla olduğu görülmektedir. Mevsimlik yağışların dağılışında kış ve yaz yağışları oransal olarak belirgin bir şekilde ayrılmakta, sonbahar ve ilkbahar yağış miktarları ise oransal olarak birbirine yakın değerler göstermektedir (Grafik-5).

Grafik 5: Enez ve Çevresinin Ortalama Aylık Yağış Değerleri (mm)

Enez ve çevresinde hem kuzey hem de güney sektörden rüzgârlar esmektedir. Ayrıntılı olarak ifade edersek; yaz aylarında NE hâkim rüzgâr yönü iken, diğer aylarda SW yönlü rüzgârların hâkimiyeti görülmektedir. Daha genel bir deyimle araştırma alanında lodos en çok esen rüzgâr olup, bunu poyraz izlemektedir.

Sonuç olarak iklim elemanlarına ait özellikler birlikte değerlendirildiğinde, sahada her mevsimi yağışlı olan, kar yağışları ile don olaylarının fazla görülmediği, yağışların genellikle yağmur şeklinde olduğu ve kış mevsiminde fazla, yine günlük ve yıllık sıcaklık değerleri arasındaki farkın çok fazla olmadığı gerek yaz, gerekse kış sıcaklıklarının orta derecede olduğu ve sıcaklıların yılın tüm aylarında sıfır derecenin altına inmediği, daha serin ve yağışlı yazları, yaz aylarında devamlı esen kuzeydoğu rüzgârlarıyla denizel ve karasal termik şartlar arasında Marmara geçiş tipinin hâkim olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA:

Göçmen, K., 1977: Aşağı Meriç Vadisi Taşkın Ovası ve Deltasının Alüviyal Jeomorfolojisi. İstanbul Üniversitesi Yayını, No:1333, Coğrafya Enstitüsü Yayını, Yayın No:30, İstanbul.

Gökçen, L. S., 1967: Keşan bölgesinde Eosen-Oligosen sedimantasyonu. Güneybatı Türkiye Trakyası: Maden Tetkik ve Arama Enst. Derg. 69, 1-10.

Kamper, C.,1974: Ergene havzası kuzeyinin stratigrafisi: Türkiye II. Petrol Kongresi tebliğleri, 137- 163.

Önem, Y, 1974: Gelibolu ve Çanakkale dolaylarının jeolojisi: TPAO Rap.877, Ankara (yayımlanmamış).

Saltık, O., İ972: Saros Körfezi, Gelibolu Yarımadası, İmroz, Bozcaada ve Çanakkale sahil şeridi jeoloji incelemesi. TPAO Rap.716, Ankara (yayımlanmamış).

Sümengen, M., Terlemez, İ., Şentürk, K., Karaköse, C., Erkan, E. N., Gürbüz, M., Ünay, E., Atalay, Z., 1987: Gelibolu yarımadası ve güneybatı Trakya Tersiyer havzasının stratigrafi, sedimentolojisi ve tektoniği: MTA Rap. 8128, Ankara (yayımlanmamış).

Şentürk, K., Karaköse, C, 1987 a: Çanakkale Boğazı ve dolayının jeolojisi MTA Rap.9333, Ankara (yayımlanmamış).

Ternek, Z., 1949: Geological study of region Keşan-Korudağ. İstanbul, IÜFF doktora tezi, İstanbul.

Yaşar, O., 2009: Saroz Körfezi Kuzey Kıyıları Ve Çevresinin Turizm Coğrafyası. Anka Matbaacılık Ltd. Şt., İstanbul.

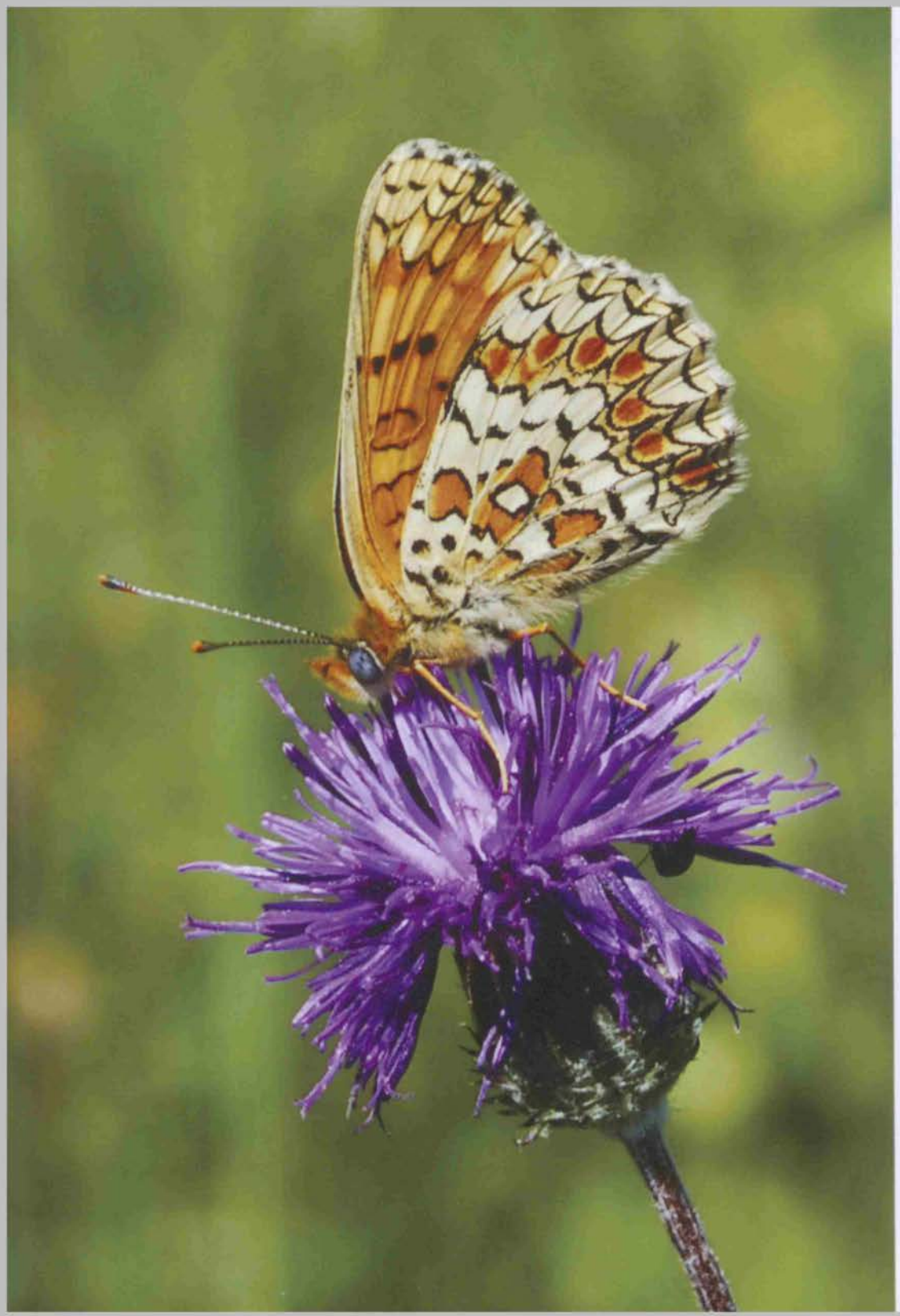

BÖLÜM 3

BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

Yard. Doç. Dr. Zeynel ARSLANGÜNDOĞDU
Dr. Vedat BEŞKARDEŞ
Dr. Erdem HIZAL
Dr. Hatice YILMAZ
Dr. Cem DALYAN

BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

Günümüzde insan nüfusu 7 milyara ulaşırken, bu artış doğal alanların azalmasına ve hatta yok olmasına neden olmaktadır. İnsanoğlu, çevresini ve doğayı hiçbir zaman 20. yüzyılda olduğu kadar bozmamıştır. Günümüzden 10.000 yıl kadar önce dünyamızdaki karasal alanların en az %40'ının ormanlarla kaplı olduğu ileri sürülmektedir. Oysa şimdiye kadar ormanlık alanların 1/3'ü insanoğlu tarafından yok edilmiştir (Çolak, 2001). İnsanlar yaşadıkları habitatları tamamıyla değiştirebilme yeteneğine sahip tek canlı türüdür. Otobanlar, yollar, köprüler, tarımsal alanlar, fabrikalar, barajlar, termik santraller, büyük binalar ve benzerlerinin tamamı bir zamanlar orman, çayır, mera veya otlak olan alanlar üzerinde kurulmuştur. Bunların kurulması sırasında burada yaşayan birçok canlı ya yaşam ortamlarından uzaklaştırılmış ya da yok olmuşlardır. Sonuç olarak, insanların artan nüfusu ve yukarıda saydığımız değişiklikler yaban hayatı yaşam alanlarını sürekli daraltarak, hayvan ve bitki türleri ile sayılarının azalmasına neden olmuştur. Tüm bunlara ek olarak, insanların yanlış avlanma politikaları da birçok hayvan türünü neredeyse yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirmiş, hatta bazı türleri yok etmiştir (Caughley ve Sinclair, 1994).

Tarih boyunca, doğanın insan üzerinde olumlu etkileri bulunduğu bilimsel araştırmalarla ortaya konulduğu gibi, doğayla iç içe olmanın insana fiziksel ve psikolojik yönden olumlu katkılar sağladığı da bilinmektedir (Özgüner, 2004). Kızılderili Şefi Seattle 1854 yılında "Her şey aynı nefesten alır, hayvanlar, ağaçlar, insanlar... Hayvanlar olmazsa insanlar ne yapar? Bütün hayvanlar gitse insanların ruhu büyük bir yalnızlığa boğulur; insanlar yalnızlıktan ölür" demiştir (Cüceloğlu, 1997). Bu bilinç veya içgüdü insanların doğaya, yaban hayatına ve çevreye olan ilgilerini her zaman canlı tutmaktadır.

Biyolojik çeşitlilik sağlıklı bir çevrenin göstergesi olup ekosistemlerin insanlığa yaşam destek sürecini sürdürebilme yeteneğini ortaya koymaktadır. Biyolojik çeşitlilik üç önemli parçadan oluşmaktadır. Bunlar; genetik çeşitlilik, tür çeşitliliği ve ekosistem çeşitliliğidir. Genetik çeşitlilik, bir bireyin sahip olduğu genler tarafından belirlenen genetik bilgilerin toplamıdır. Genetik çeşitlilik türlerin, doğanın değişen koşullarına uyum sağlama yeteneğini ortaya koymaktadır. Tür çeşitliliği, kendi aralarında verimli döller üretebilen ve genetik olarak benzerlik gösteren organizmaların çeşitliliğidir. Tür çeşitliliği, genellikle belli coğrafi sınırlar içindeki türlerin toplam sayısı kapsamında ölçülmektedir. Ekosistem çeşitliliği, bitkiler ve hayvanlar ile toprak, su, hava, mineraller gibi cansız varlıkların oluşturduğu sistemin karşılıklı ilişkilerin ortaya koyduğu çeşitliliktir (Demirayak, 2002).

Türkiye biyolojik çeşitlilik açısından küçük bir kıta özelliği gösterir. Türkiye'nin coğrafi yapısı, üç kıtanın birleştiği konumu ve farklı iklim rejimlerinin bulunmasından dolayı biyolojik çeşitliliği çok zengindir. Bu zenginlik bitki ve hayvan türü çeşitliliğine yansır. Enez ve çevresinde tarımsal alanlar, ormanlık alanlar, kıyı ve deniz ekosistemleri ile sulak alan gibi farklı ekosistemlerin bulunması biyolojik çeşitliliği zenginleştirmektedir.

1. FLORA

Türkiye'de topoğrafik yapının zenginliği, farklı toprak ve iklim tipleri, zengin su kaynakları, değişik habitatların oluşumuna ve bu habitatlara özgü bitki türlerinin yaşamasına olanak sağlar. Bu nedenledir ki; Türkiye, dünyada 3 fitocoğrafik bölgenin (Avrupa-Sibirya, Akdeniz, İran-Turan) buluştuğu tek ülke olup 10.000 kadar çiçekli bitki ve eğrelti türüne ev sahipliği yapar ve bu bitkilerin 1/3'ü endemik yani ülkeye özgüdür. Özellikle endemik ve nadir

bitkilerin zenginliği Türkiye florasının biyoçeşitlilik açısından önemini arttırır. Türkiye Florası 1965-1984 yılları arasında 9 cilt, 1988 ve 2000 yıllarında iki ek cilt olmak üzere toplam 11 cilt halinde yayınlanmıştır. (Davis, 1965-1988; Güner ve diğ., 2000).

Enez'in de içinde yer aldığı Trakya'da 2450 eğrelti ve çiçekli bitki türü yetişir (Özhatay ve diğ., 1996). Ege denizi kıyısında yer alan Enez ve çevresindeki başlıca habitatlar; ormanlar, maki toplulukları, kumullar, tatlı ve tuzlu göller, mevsimsel bataklıklar, su basar çayırlar ve sazlıklardan oluşan sulak alanlar ile çeltik tarlaları ve diğer tarım alanlarıdır (Eken ve diğ., 2006). Her farklı yaşam alanının kendine özgü bir vejetasyon tipi vardır. Enez; akarsu, tatlı ve tuzlu su gölleri, kıyı kumulları, tatlı ve tuzlu bataklıklar, yaprak döken ve herdem yeşil ormanlar ile maki vejetasyon tiplerini bünyesinde barındırdığından dolayı, zengin bir bitki çeşitliliğine sahiptir. Bu farklı habitatlar ve özellikleri aşağıda ayrı ayrı verilmiştir.

A. KIYI KUMULLARI

Kıyı kumulları yüksek tuzluluk, kuraklık, hareketli kum taneleri, humus ve besin maddesince fakir verimsiz toprak yapısı gibi bitki yaşamını sınırlayıcı özelliklere sahiptir. Üzerlerinde çoğu kumul habitatı dışında yaşamını sürdürmesi mümkün olmayan ileri derecede farklılaşarak kumul şartlarına uyum sağlamış sınırlı sayıda bitki ve hayvan türleri yaşayabilir (Bayfield ve Özhatay, 1994). Bu nedenle kıyı kumulları yayılışı sınırlı olan nadir, endemik bitki ve hayvan türlerini barındıran önemli biyotoplardır.

Enez'de başlıca kıyı kumulları Vakıf, Büyükevren, Gülçavuş ve Sultaniçe kumulları olup toplam 59,3 ha alanı kaplar (Yılmaz, 2006). Önemli ekosistemlerden biri olan Enez kıyı kumulları üzerinde yetişen başlıca kumul bitkileri "Ön kumul zonunda; *Cyperus capitatus* (Fotoğraf-1), *Cakile maritima* (Fotoğraf-2), *Eryngium maritimum, Calystegia soldanella, Salsola ruthenica, Raphanus raphanistrum, Xanthium strumarium* ve *Phragmites australis* türleri düşük bir örtülülükle bulunmaktadır. Bunu izleyen kuşakta *Chondrilla juncea, Bromus sterilis, Centaurea* sp., *Medicago marina* (Fotoğraf-3), *Anchusa azurea, Silene kotschyi, Lolium annuum, Alyssum umbellatum, Hypecoum procumbens, Polygonum maritimum, Scirpoides holoschoenus* ve *Crepis* sp. türlerinin oluşturduğu bir topluluk yayılmıştır. *Ephedra distachya* ssp. *monostachya* yaygındır ve stabil kumul alanında *Quercus ithaburensis* subsp. *macrolepis*'e eşlik eder" (Kaya 2010).

Enez kıyı kumulları Kuzey Saros Kıyıları önemli bitki alanı (ÖBA) içerisinde yer alır ve *Aurinia uechtritziana, Dianthus ingboldyi, Trachelium jacquinii* ssp. *dalgiciorum* bu ÖBA'da Avrupa ölçeğinde nadir türlerdendir (Özhatay ve diğ., 2005). Bu türlerin yayılışı ile ilgili kayıtlar Mecidiye, Keşan gibi Enez'e yakın yerlerdendir ancak

Fotoğraf 1: *Cyperus capitatus* -Topalak (Foto: H. Yılmaz)

Fotoğraf 2: *Cakile maritima* – Deniz teresi (Foto: H. Yılmaz)

Enez'den toplandığına dair kayıt olmadığından listeye alınmamıştır. Buna karşın, Enez kumul alanlarında da bu türlerin bulunma olasılığı yüksektir.

Fotoğraf 3: *Medicago marina* – Kum yoncası (Foto: H. Yılmaz)

B. SULAK ALANLAR

Enez'de sulak alanları Meriç Nehri'nin aşağı kısımlarında yer alan su basar alanda bataklık bitki toplulukları, Taşaltı, Dalyan ve Bücürmene Lagünleri ile Gala Gölü ve etrafındaki bataklık bitki topluluklarından oluşur. Bir tatlı su gölü olan Gala Gölü'nün kenarındaki açık sular ve göle bitişik bataklıklar içindeki açık sular zengin bir floraya sahiptir. *Ceratophyllum demersum*, *Hydrocharis morsus-ranae*, *Lemna* sp., *Myriophyllum spicatum*, *Najas marina*, *Najas minor*, *Nymphoides peltata* (Fotoğraf- 4), *Potamogeton* sp, *Salvinia natans*, *Trapa natans*, *Vallisneria spiralis* burada yetişen önemli bitkilerdendir (Özhatay ve diğ., 2005).

Göl kenarlarında ve sürekli su altında kalan diğer kesimlerde sazlıklar hakimdir. Bu sazlıkların arasındaki açık alanlarda *Butomus umbellatus*, *Sium latifolium* gibi türler yer alır. *Nymphaea alba* da alanda yetişen bitkilerdendir (Fotoğraf-5). Sulak alanların kenarında *Myosurus minimus*, *Trifolium ornithopodioides* gibi nadir türleri barındıran mevsimsel su basar hafif tuzlu meralar, daha kurak yerlerde ise *Tamarix smyrnensis* gibi çalı toplulukları görülür (Özhatay ve diğ., 2005).

Enez'de Vakıf-Kuruağaçlı deresi ağzında kumulların yüzey sularının denize akışını engellemesi sonucu hafif tuzlu lagünler oluşmuştur. Yazları hemen hemen kuruyan ya da suyu azalan hafif tuzlu bataklık habitat karakteristiklerine sahip bu alanlarda "*Hordeum marinum*, *Atriplex portulacoides*, *Salicornia perennis*, *Artrochnemum fruticosum*, *Juncus maritimus*, *Plantago coronopus* ve *Festuca heterophylla* türlerinin oluşturduğu topluluklar yayılmıştır" (Kaya, 2010).

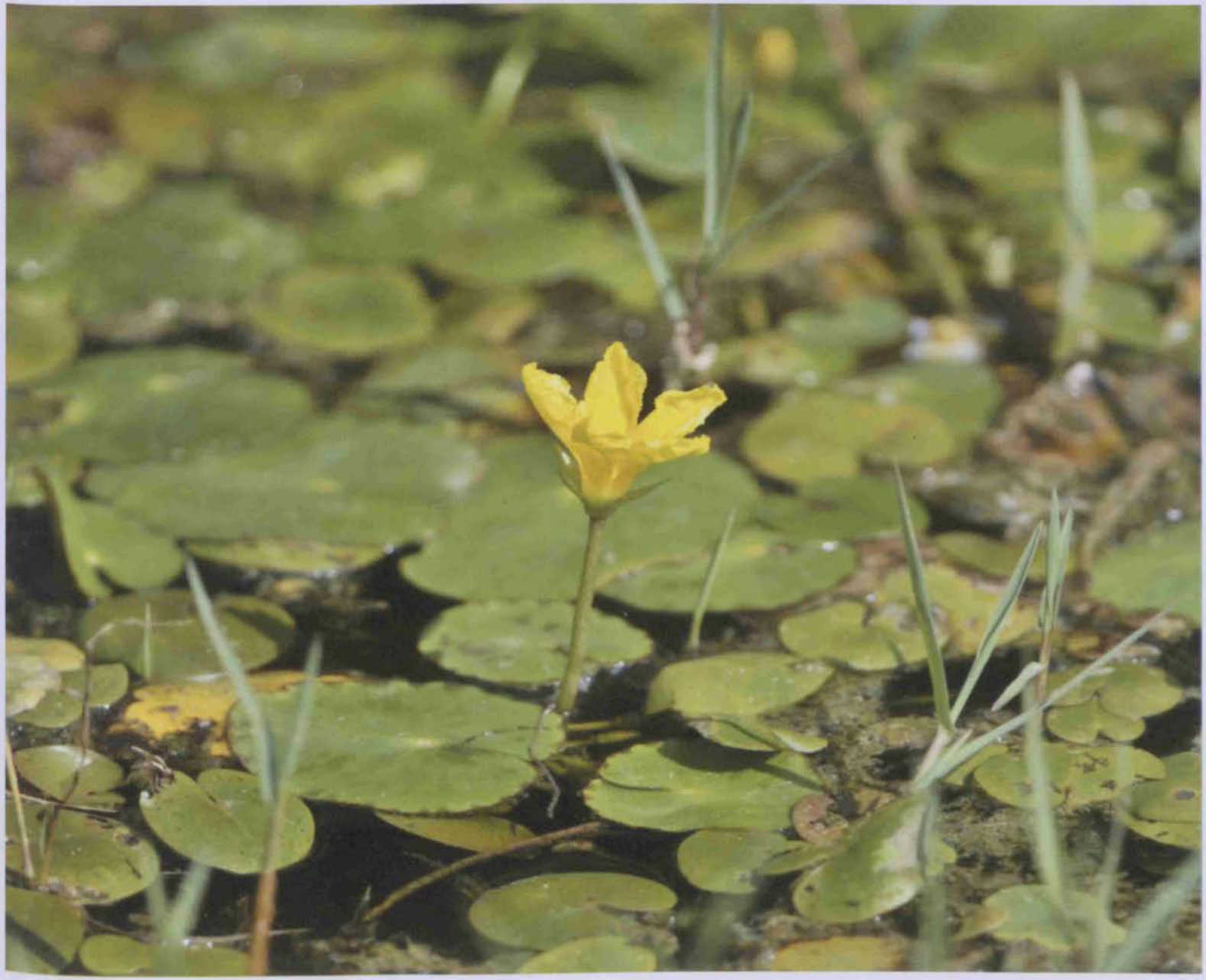

Fotoğraf 4: Nymphoides peltata (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 5: *Nymphaea alba* – Nilüfer (Foto: H. Yılmaz)

Kış aylarında su altında kalan çeltik tarlaları ve diğer tarım alanları bitkiler için önemli bir başka yaşam alanıdır. Enez ve çevresi tarım alanlarında yapılan bir flora çalışmasında 150 bitki taksonu saptanmıştır (Kireç ve Yarcı, 1998). Bu çalışmada saptanan *Consolida phyrgia* subsp. *thessalonica* nadir bitkilerdendir.

C. ORMANLAR

Enez'de orman vejetasyonu herdem yeşil ve kışın yaprak döken orman tiplerinden oluşur. Herdem yeşil ormanlarda hakim ağaç türü kızılçam (*Pinus brutia*) (Fotoğraf-6) olup orman altı bitki örtüsünü ise özellikle kıyıya yakın yerlerde maki elemanları oluşturur. Ayrıca ilçede sahil çamı (*Pinus pinaster*) ve fıstık çamı (*P. pinea*) ağaçlandırmaları mevcuttur. Enez'de alçak platolarda ise farklı meşe türlerinden oluşan ormanlar hakimdir. Bu türlerden palamut meşesi (*Quercus ithaburensis* ssp. *macrolepis*) kıyıdan

Fotoğraf 6: *Pinus brutia* -Kızılçam (Foto: H. Yılmaz)

Fotoğraf 7: *Quercus ithaburensis* subsp. *macrolepis* -Palamut meşesi (Foto: H. Yılmaz)

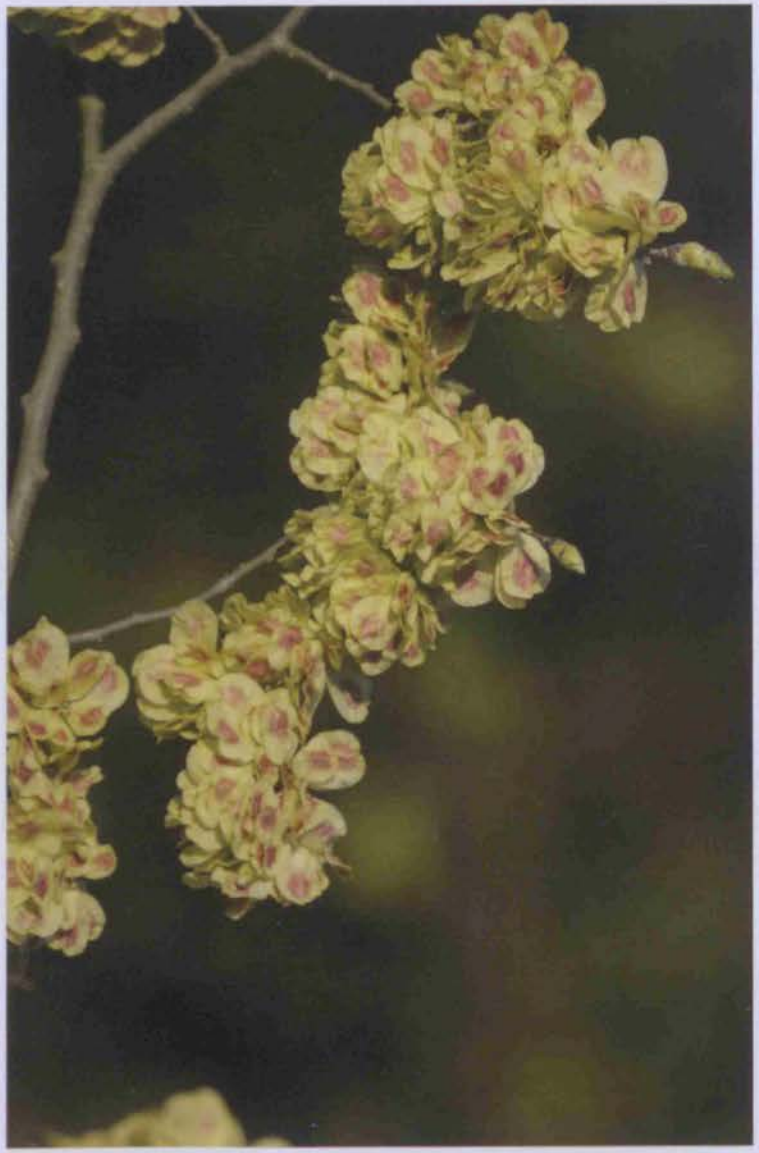

Fotoğraf 8: Ulmus minor-Ova Karağacı (Foto: Ali Çıtak)

başlayıp yamaç arazilere kadar yayılmıştır (Fotoğraf-7). 350 m yükseltiye sahip Hisarlıdağ'ın eteklerinde batı ve kuzeyde kermes meşesi, güney ve doğusunda tüylü meşe (*Q. pubescens*) hakim iken yukarı kısımlarında macar meşesi (*Q. frainetto*) ve tüylü meşe hakimdir. Saçlı meşe (*Q. cerris*), mazı meşesi (*Q. infectoria*), Doğu gürgeni (*Carpinus orientalis*), çiçekli dişbudak (*Fraxinus ornus*), ova akçaağacı (*Acer campestre*) Hisarlıdağ'da meşe ormanlarında karışıma giren diğer ağaç türleridir (Kantarcı, 1976). Dere içlerinde ise gürgen, dişbudak ve karaağaç (*Ulmus minor* Fotoğraf-8) türleri görülür (Dönmez, 1990).

D. MAKİ VEJETASYONU

Enez-Tekirdağ arasında kalan kıyı bölgede meşe ve kızılçam ormanlarının tahrip edildiği yerler kısa boylu çalı formunda bitkilerin hakim olduğu maki bitki örtüsü ile kaplıdır. Çalı formasyonunun hakim olduğu bu makilik alanlar kermes meşesi (*Q. coccifera*) (Fotoğraf-9), gül (*Rosa sempervirens*), karaçalı (*Paliurus spina-christii*), tüylü laden (*Cistus creticus*) (Fotoğraf-11), adaçayı yapraklı laden (*C. salviifolius*) (Fotoğraf-9), alıç (*Crataegus monogyna*) ve akçakesme (*Phillyrea latifolia*) gibi türler ile kaplıdır. Tuzla Gölü'nün batısından kıyıya kadar uzanan platolarda ise maki elemanları yerini kermes meşesi birlikleri ve araya karışmış laden (*Cistus* sp.) çalılıklarına bırakır (Dönmez, 1990).

Fotoğraf 9: *Quercus coccifera* - Kermes meşesi (Foto: H. Yılmaz)

Trakya'da yapılmış çok sayıda yayından yararlanarak oluşturulan Enez'in Eğrelti ve Çiçekli Bitkileri Listesi incelendiğinde 483 km² alanı kaplayan Enez'in 96 familyaya dahil 370 bitki taksonunu içermesi florasının zenginliğinin göstergesidir (Ek liste 1). Kıyı kumulları kesimi "Kuzey Saros Kıyıları Önemli Bitki Alanı" Gala, Çeltik tatlı su gölleri, sazlıklar ve denize yakın hafif tuzlu lagünlerin de bulunduğu Meriç Deltası'nda yer alan kesimi de "Meriç Deltası Önemli Bitki Alanı" içinde kalan Enez'in zengin florası içinde nadir bitki türleri de bulunur. Enez florasında yer alan *Salvinia natans* ve *Trapa natans* Bern sözleşmesi Ek Liste I'de yer alan ve Avrupa ölçeğinde tehdit altında; *Myosurus minimus* (VU), *Sium latifolium*

Fotoğraf 10: *Cistus creticus* - Tüylü laden (Foto: H. Yılmaz)

Fotoğraf 11: *Cistus salviifolius* - Adaçayı yapraklı laden (Foto: H. Yılmaz)

var. *lancifolium* (VU), *Ephedra distachya* ssp. m*onostachya* (EN), *Hypericum rumeliacum* (VU), *Trifolium balansea* (VU), *V. ovalifolium* subsp. *thracicum* (EN) *ise* ülkemizde varlığı tehdit altında olan taksonlardır (Ekim ve diğ., 2000). *Nymphoides peltata, Trifolium ornithopodioides, Vallisneria spiralis, Logfia minima, Verbascum pinnatifidum* ise ülkemiz için nadir türlerdendir. Meriç Deltası ÖBA'sında Avrupa ölçeğinde nadir 2, Ulusal ölçekte nadir 5, Kuzey Saros ÖBA alanında Avrupa ölçeğinde nadir 3, ulusal ölçekte nadir 16 bitki taksonu yetişir (Özhatay ve diğ., 2005). Enez'de Meriç Deltası ÖBA'sında yetişen tüm nadir türler için, Kuzey Saros ÖBA'sına ait ise ulusal ölçekte nadir 8 bitki türü için buradan toplandığına dair kayıt vardır. Kaydı bulunmayan diğer 8 tür listeye alınmamıştır; ancak Enez kumul alanlarında da bulunma olasılığı yüksektir.

2. FAUNA

Yeryüzündeki yaşam ilk olarak su içinde ortaya çıkmıştır. Karasal canlılar da dahil olmak üzere bütün canlılar için suyun hayati bir kaynak olduğunu düşündüğümüzde, canlıların su gereksinimlerini karşıladıkları sulak alanların önemi anlaşılır. Sulak alanlar, sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin yanında doğal işlevleri ve ekonomik değerleriyle yeryüzünün önemli ekosistemlerindendir. Dünyadaki tüm sulak alanların ekonomik değeri 14,9 trilyon ABD doları olarak tahmin edilmektedir. Bu değer dünyadaki tüm ekosistemler için biçilen 33 trilyon ABD dolarının %45'ine denk gelmektedir. Bunlar hesaplanırken, sulak alanların taşkın kontrolü, yeraltı sularının beslenmesi, kıyı çizgisinin korunması, fırtınalardan koruma, sediment ve besin depolama, iklim değişikliğinin kontrolü, su artımı gibi birçok işlevi ile sulak alan ürünleri, dinlenme ve turizm gibi fayda fonksiyonları dikkate alınmıştır (Constanza ve diğ., 1997). Kısaca, sulak alanlar ormanlarla birlikte yeryüzünün en fazla biyomas üreten ekosistemleri olup başka hiçbir ekosistemle karşılaştırılamayacak işlev ve değerlere sahiptir (Keten, 2009).

Yaban hayatı denildiğinde insanın aklına ilk olarak avlanan memeli ve kuş türleri gelmektedir. Ancak bilinmelidir ki, doğayı oluşturan ağaçlar, çiçekler, otlar, omurgalı ve omurgasız hayvanların tamamı yaban hayatı içinde düşünülebilir. Dünyadaki varlığımız, onların besin zinciri ve enerji akışı döngüsündeki rollerine, bitki ve hayvan komünitelerindeki ilişkilerine bağlı olarak devam etmektedir. Besin döngüsü ve enerji akışı doğal güçlerle birlikte çevrede birçok değişikliğe neden olmaktadır (Patton, 1992).

Ormanlar, tarımsal alanlar, sulak alanlar ve meralar önemli yaban hayatı alanları olmakla birlikte yaban hayvanları; ekstrem iklim koşullarının hüküm sürdüğü çöller, kutuplar ve hatta okyanusların

Fotoğraf 12: Odonata – Yusufçuk (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 14: Coleoptera – Kınkanatlı (Foto: Ali Çıtak)

en derin yerlerinde bile yaşayabilmektedir. Bu yaşam ortamları içerisinde ormanların özel bir yeri vardır. Ormanlar hayvanların ihtiyaç duyduğu besin, örtü, su ve alan gibi bir habitatın en temel unsurlarını bir arada bulundurduklarından diğerlerine göre daha çok yaban hayatı potansiyeli taşımaktadır.

Fotoğraf 13: Coleoptera – Kınkanatlı (Foto: Ali Çıtak)

Günümüzde tarımsal alan olarak işlev gören yerlerin önemli bir kısmı eski orman alanlarıdır. Tarımsal alanlar çok sayıda kuş ve memeli türlerine barınak imkanı sağlar. Yaban hayatı özellikle ağaç ve çalılardan oluşan korunaklarla kuşatılmış, polikültür tarımın yapıldığı alanlar çevresinde daha fazla çeşitlilik göstermektedir (Öymen, 2010). Yoğun tarım yapılan alanlarda ise ürün miktarını arttırmak için kullanılan kimyasal gübreler ve çeşitli pestisitler ile anız yakılması, tarım arazilerinin zamansız sürülmesi ve monokültür tarımı gibi faaliyetler yaban hayatını olumsuz etkilemektedir.

Arazi kullanımının değişmesi bugün yaban hayatını tehdit eden en büyük tehlikelerin başında gelmektedir. Değişimin en önemli nedenleri arasında yapılaşma ve tarım arazisi kazanmak için ormanlık alanların daraltılması, sulak alanların

kurutulması ve akarsular üzerinde barajların kurulması sayılabilir. Ayrıca geniş ormanlık alanlar içinden otoyolların geçirilmesi veya yerleşim yerlerinin zaman içinde orman içlerine yayılması gibi habitat parçalanmaları büyük doğal alanların daha küçük alanlara bölünmesine neden olarak, türlerin yok oluşlarını hızlandırmaktadır (Moulton ve Sanderson, 1999). Bilim insanları dünya üzerinde bulunan canlı türlerinin ortaya çıkışlarına, baskın veya daha fazla sayıda olma durumlarına göre dünyanın içinde bulunduğu devirleri; örneğin Devoniyen devrini "Balık dönemi" ve Karbonifer devrini "Amfibi (İki Yaşamlı)

Fotoğraf 15: Lepidoptera – Kelebekler (Papillionidae) (Foto: Ali Çıtak)

dönemi" gibi isimlerle adlandırmışlardır (Demirsoy, 1996). Günümüz dünyasını ve içinde bulunduğumuz zaman dilimini, insan aktivitelerinin yoğun olması ve habitatları değiştirebilme yeteneğinden dolayı "insanların çağı" olarak adlandırabileceği zannedilir. Hızla gelişen teknoloji ve tıp bilimi insanların bu başarısını ve insanın doğa güçlerine karşı koyma şansını daha da arttırmaktadır. Ancak dünya üzerinde insanların da içinde bulunduğu memelilerden çok daha önce ortaya çıkmış ve çok daha başarılı bir canlı grubu vardır. Bu canlı grubu da böceklerdir. Böcekler tür ve birey sayısı, coğrafik yayılış ile birçok ortam ve koşulda yaşamaya uyum sağlayabilme derecelerinin yüksekliği gibi özelliklerinden dolayı memelilere göre çok daha başarılı kabul edilebilir. Bu nedenlerle insanlar aslında "böceklerin çağında" yaşamaktadır. Örneğin bilim adamlarınca yapılan çalışmalar bugün tanımlanmış bir milyon civarında böcek türünün bulunduğunu göstermektedir. Dünya üzerindeki böcek türü sayısının 5 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir (Gaston, 1991).

Fotoğraf 16: Lepidoptera – Kelebekler (Nymphalidae) (Foto: Ali Çıtak)

Dünya üzerindeki çiçekli bitkilerin 2/3'ü tozlaşma için böceklerin yardımına gereksinim duyarlar. Bu sebeple böcekler hem ekonomik hem de biyolojik çeşitlilik açısından büyük öneme sahiptir. Kelebekler, yusufçuklar ve kınkanatlıların bazı türleri koleksiyoncular tarafından güzel görünüme sahip oldukları için toplanırken çekirgeler, hamamböcekleri, termitler, pireler, tahtakuruları, sinekler gibi bazı böcek türleri ise insanlar için büyük sorunlar oluşturmakta ve büyük ekonomik kayıplara neden olabilmektedir (Demirsoy,1992).

Bu bölümde böcek listelerine tür sayısının çok olmasından ve fazla yer kaplayacağı düşünüldüğünden ek listede yer verilmemiştir (Resim 12, 13, 14, 15 ve 16).

Türkiye'nin farklı iklim özellikleri ve üç kıtanın birleşme noktasında olması biyolojik çeşitliliğine de yansımaktadır (Oğurlu, 2003). Bu nedenle Türkiye'nin bitki ve hayvan türü çeşitliliği Avrupa'daki tüm ülkelere göre daha fazladır. Enez ve çevresinde sulak alanların, ormanların ve tarımsal alanların bulunması bölgenin biyolojik çeşitliliğini artırarak, önemini paha biçilmez kılar. Enez ve çevresinde yaşayan balıklar, amfibi ve sürüngenler, kuşlar ve memeli türleri fauna kısmında ele alınmıştır.

A. BALIKLAR

Ege, kuzey ve güney olmak üzere iki farklı bölge olarak tanımlanan bir denizdir. Kuzey Ege Denizi uzun bir kıta sahanlığına, çamurlu ve kumlu düz bir dip yapısına sahiptir (Maravelias ve Papaconstantinou, 2006). Ayrıca Güney Ege Denizi ile kıyaslandığında fito- ve zooplankton açısından da daha zengindir (Theocharis ve diğ., 1999). Ege Denizi'nin kuzeydoğu kesiminde yer alan Enez, Saros Körfezi yakınında yer almaktadır. Saros Körfezi, 2000 yılından beri trol

Fotoğraf 17: Yılan Balığı (Foto: Ali Çıtak)

avcılığına kapalıdır. Enez kıyılarının bu durumdan olumlu olarak etkilendiği düşünülmektedir. Bu nedenlerle Enez kıyıları önemli bir biyoçeşitliliğe sahiptir. Ayrıca yine önemli bir balıkçılık sahasıdır.

Cengiz ve diğ., (2011) Saros Körfezi'nden 124 balık türü bildirmiştir. Bilecenoğlu ve diğ., (2002) ise Ege Denizi'nde çoğu Kuzey Ege'de de bulunan yaklaşık 400 tür bulunduğundan bahsetmektedir. Bu sayı egzotik türlerin bölgedeki yayılımları nedeniyle gittikçe artmaktadır. Bölge de yaygın olarak bulunan balık türlerine Ek liste 2'de (Bilecenoğlu ve diğ., 2002; Fricke ve diğ., 2007; Cengiz ve diğ., 2011) yer verilmiştir.

Enez, Meriç Nehri deltası yakınında bulunan ve Gala, Pamuk, Çeltik, Dalyan, Taşaltı, Işık, Tuzla gibi barındırdığı ekolojik anlamda farklı göl ve lagün habitatları ile iç sularda yaşayan balık türleri açısından da zengin olarak değerlendirilebilecek bir faunaya sahiptir. Henüz yeterince araştırılmamış olan bir bölgedir. Ek liste 3'te sunulan ve 1986 yılında sadece Gala Gölü'nde gerçekleştirilen araştırmada 16 takson belirlenmiştir (Baran ve Ongan, 1988). Ayrıca Meriç Nehri'nde yaygın olarak bulunan türler Ek liste 4'te sunulmuştur.

Enez Dalyan'ı 1972'den beri, S.S. Enez Su Ürünleri Kooperatifi tarafından işletilmektedir. Kefal, levrek, çipura ve yılan balıkları dalyandaki asıl hedef türlerdir ve bunlar tuzaklar, uzatma ağları ve pinterlerle avlanmaktadır. 1997–2007 sezonlarında, yıllık balık miktarları 14456 kg dan 69563 kg'a (ortalama: 33168 ± 5199 kg) değişmiştir. Hektar başına balık üretimi ise 44 kg/ha ile 211 kg/ha (ortalama: 101 ±15,6 kg/ha) arasında olmuştur. Dalyan balıkçılığında yılanbalıkları ile kefaller ön plana çıkmaktadır. Yağ oranı yüksek kefaller bölgede en çok aranan balık türüdür. Yılanbalıkları ise daha çok İtalya'ya ihraç edilmektedir (Fotoğraf-17). Ancak 1960-70'li yıllarda yılda 50 tonun üzerinde avlanan yılan balıklarının miktarı 1980'lerde 10 tonun altına düşmüştür (Akyol ve Ceyhan, 2010). Yörede önemli olan balıkçılık ile ilgili olarak 1977 yılından beri her yıl temmuz ayında "Balık Festivali" düzenlenmektedir.

B. AMFİBİ (İKİ YAŞAMLILAR – KURBAĞALAR) ve SÜRÜNGEN TÜRLERİ

Amfibiler yaşam tarzları ile ilginç hayvanlar olup hayatlarının bir kısmını suda bir kısmını karada geçirirler. Bu nedenle su kenarlarına yakın yerlerde yoğun olarak görülürler. Örneğin ağaç kurbağası (*Hyla arborea*) ağaçlarda yaşar ve üreme zamanı suya geçer (Fotoğraf-18). Amfibiler korkulan birçok hayvan türü gibi insanlara doğrudan zararlı olmayan bir hayvan grubudur (Fotoğraf-19). Böceklerle beslendiklerinden bazı zararlı böceklerin çoğalmalarına engel olurlar. Aynı zamanda ova kurbağası (*Pelophylax ridibunda*) gibi türleri ise insanlar için besin kaynağıdır (Fotoğraf-20).

Fotoğraf 18: Ağaç Kurbağası (*Hyla arborea*) (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 20: Ova Kurbağası (*Pelophylax ridibundus*) (Foto: E. Hızal)

Fotoüraf 19: Siğilli Kurbağa (*Bufo bufo*) (Foto: E. Hızal)

Amfibilerin doğada pek çok düşmanı vardır. Bazı su kuşları, su kaplumbağaları ve yılanlar bunlardan sadece birkaçıdır. Ancak, amfibilere en büyük zarar insanlar tarafından verilmektedir. Sulak alanların kurutulması, insanların gelir elde etmek amacıyla ova kurbağalarını toplamaları ve sulak alanlar yakınındaki tarımsal alanlarda kimyasal ilaç ve gübreleri kullanmaları gibi doğrudan veya dolaylı etkileri nedeniyle sayıları azalmakta ve yaşam ortamları giderek bozulmaktadır. Kuyruklu kurbağalardan semenderler kirli sularda yaşayamadıklarından, su kaynaklarının kirliliğinde indikatör türler olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf-21).

Sürüngenler grubuna genel olarak birbirinden çok farklı görünüşlerde olan kaplumbağalar, kertenkeleler, yılanlar ve timsahlar dahildir. Bu hayvanların vücutları yere değdiği ya da yere çok yakın olduğu için sürüngenler adı verilmiştir. Sürüngenler vücut iç sıcaklığını düzenleyecek bir mekanizmaya sahip değillerdir. Bu nedenle vücutlarını ısıtabilmek için genellikle güneşlenirler. Sürüngenlerin

Fotoğraf 21: Pürtüklü Semender (*Triturus karelini*) (Foto: E. Hızal)

tür çeşitliliği dünyanın sıcak bölgelerinde yüksek iken ılıman ve soğuk bölgelere gidildikçe azalır. Genel olarak diğer hayvanları avlayarak beslenirler; boylarına göre memeli ve kuş türlerini yiyenler yanında, böcek türleri ile beslenenler de vardır. Sürüngenleri diğer hayvan gruplarından ayıran en önemli özelliklerinden biri de bir kısmının zehirli olmasıdır. Türkiye'de engerek türleri ve Çöl kobrası bunlar arasına girmektedir. Günümüze kadar yapılan çalışmalar sonucunda Türkiye'de 160 civarında amfibi ve sürüngen türü yaşadığı belirlenmiştir.

Ülkemizde çok sık olarak gözlenebilen Tosbağa (*Testudo graeca*)'nın son yıllarda sayısı hızla azaldığından, bu tür IUCN tarafından hazırlanan Kırmızı Liste (Red List) kategorilerinden VU (Hassas tür) statüsünde yer almaktadır (Fotoğraf-22). Ayrıca *Testudo* cinsinin diğer türü olan Trakya tosbağası (*Testudo hermanni*) ise tehdide yakın tür (NT) kategorisindedir (Fotoğraf-23). Yarı sucul olan Benekli kaplumbağa (Emys orbicularis) suyun temiz oluşuna gösterge bir türdür. Bu tür de tehdide yakın tür (NT) kategorisindedir (Fotoğraf-24).

Enez ve çevresinde gerek gözlemler gerekse literatür (Özeti ve Yılmaz 1994; Baran 1976; Baran 2005; Başoğlu ve Baran 1977;

Fotoğraf 22: Tosbağa (Testudo graeca) (Foto: V. Beşkardeş).

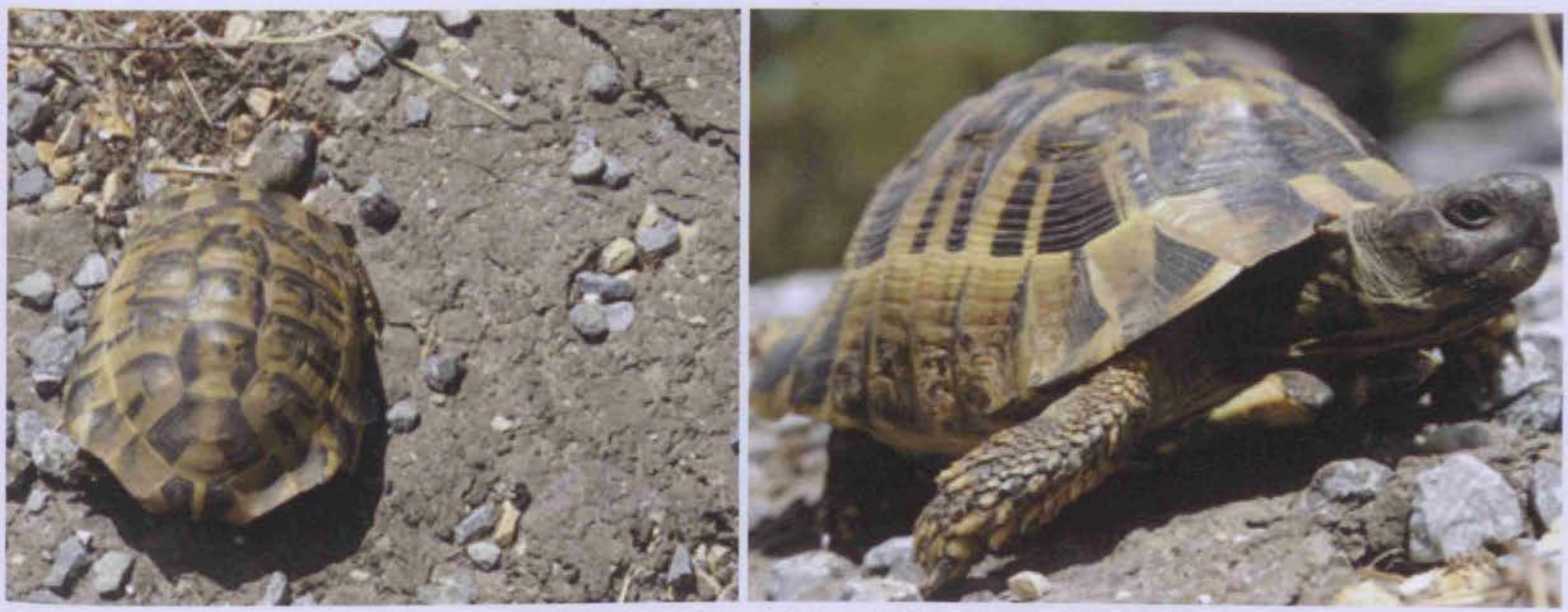

Fotoğraf 23: Trakya tosbağası (Testudo hermanni) (Foto: V. Beşkardeş).

Fotoğraf 24: Benekli Kaplumbağa (*Emys orbicularis*) (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 25: Dikenli Keler (*Laudakia stellio*) (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 26: İri Yeşil Kertenkele (*Lacerta trilineata*) (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 28: Yarı Sucul Yılan (*Natrix natrix*) (Foto: Ali Çıtak)

Budak ve Göçmen, 2008, Anonim 2012a) incelemeleri sonucunda 7 amfibi ve 20 sürüngen türünün yaşadığı belirlenmiştir (Ek liste 5, Ek liste 6). Yörede çekilmiş bazı keler, kertenkele ve yılan türlerine ait fotoğraflar yer almaktadır (Resim 25, 26, 27 ve 28).

Fotoğraf 27: Oluklu Kertenkele (*Pseudopus apodus*) (Foto: Ali Çıtak)

C. KUŞLAR

Kuşlar uçma özellikleri sayesinde her yerde bulunabilirler. Vücutları tüyle örtülü olup ön üyeleri kanat şeklini almıştır. Uçmayı kolaylaştırmak için kemiklerinin içleri boştur. Vücut ısıları dış ortamdan bağımsız olup halk arasında sıcakkanlı hayvanlar olarak bilinir ve yumurta ile ürerler. Kuşlar, görme ve işitme organları çok gelişmiş omurgalı sınıfındandır. Dünya üzerinde 10 bine yakın kuş türü bulunmaktadır. Türkiye'nin kuş varlığı ise soyu tükenmişler dahil 468 kuş türünden oluşmaktadır. Bu kuş türlerinin yarısına yakınının Enez ve çevresinde yaşadığı düşünülmektedir.

Enez ilçesi sahip olduğu farklı ekosistemlerden dolayı kuşlara eşsiz yaşam alanları sunar. Meriç nehri ve Ege'ye döküldüğü Enez

lagünü, kıyıdaki göller, sahildeki kumsal ve ormanlık alanlar, Gala Gölü ile çevresindeki tarım arazileri, makilik alanlar kuşlar için uygun yaşam alanı oluşturarak, yıl boyunca değişik kuş türlerine ev sahipliği yapar.

Enez'de şehir merkezine giderken yol kenarındaki göletlerde flamingoları ve kıyı kuşları beslenirken görülebilir (Fotoğraf-29). Dalyana doğru yol kenarından ilerlerken ötücü kuşların güzel ötüşleri eşliğinde bir taraftan kıyı kuşları beslenmekte, diğer taraftan

Fotoğraf 29: Flamingo beslenirken (Foto: Ö. Necipoğlu)

Saz Delicesi dalyanın bir yanından öbür yanına doğru süzülmektedir. Sahile ulaşıldığında çarşaf gibi berrak bir deniz, her mevsim farklı bir güzelliktedir. Bahriler, martılar hatta deniz memelilerinden yunuslar denizin bu keyfini sürmektedir (Fotoğraf-30).

Gala Gölü Enez'e 10 km uzaklıktaki bir kuş cennetidir. Göl yolu üzerinde tarım alanları bulunur. Gölün kenarında inekler ve keçileri otlamakta, onların arasında balıkçıllar, kuyruksallayanlar dolaşmaktadır. Gala Gölü'nün ilerisinde Karpuzluk bölgesi avcılığa kapalı olsa bile, av mevsimi ve dışında çok miktarda ördek avlanıldığı bilinmektedir (Fotoğraf-31).

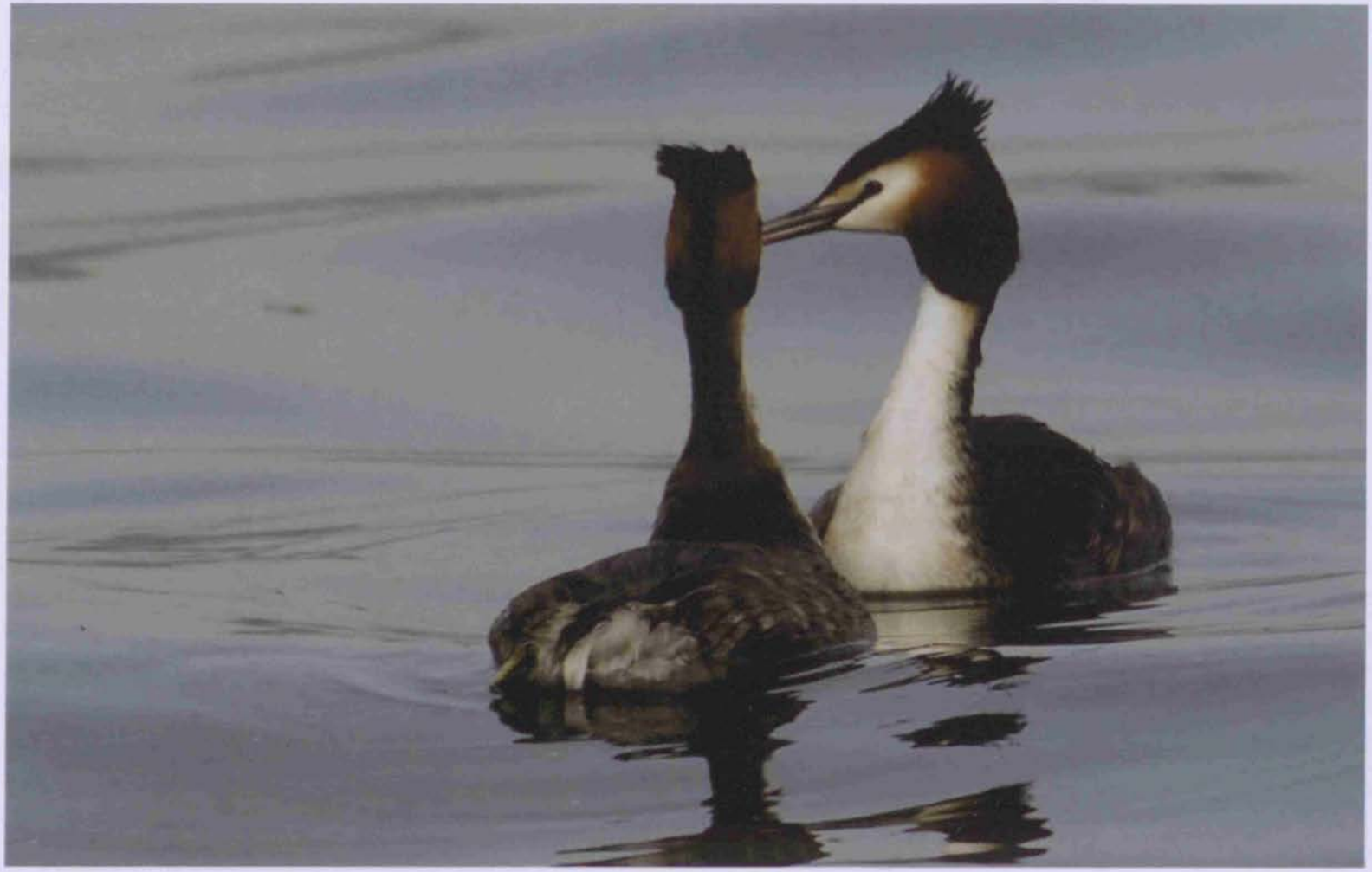

Fotoğraf 30: Bahriler kur yaparken (Foto: Ö. Necipoğlu)

Gala Gölü'nde son yıllarda bilimsel çalışmalar başlamış ve kuş gözlemleri artmıştır. Bu araştırmalar Gala Gölü'nü de içine alan Meriç Deltasında yapılmış periyodik olmayan gezi notları şeklindedir. Enez ve çevresinde yapılan ilk çalışma Asaf Ertan'a ait 146 türü kapsayan Gala Gölü kuş türleri listesidir (Ertan, 1994). Yarar ve diğ., (1996)'nın ise Meriç Deltası'na ait kış ortası su kuşu sayım sonuçları bulunmaktadır. Daha sonra Kaya ve Kurtonur (2003)'un yaptığı çalışmada, Şubat 1997 - Temmuz 1998 tarihleri arasında yapılan gözlemler sonucu 14 takım, 41 familyaya ait 134 kuş türü kaydedilmiştir.

Meriç Havzası 1989 yılında Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi

Fotoğraf 31: Enez-Gala Gölü'nden çekilmiş fotoğraflar (Foto: Ö. Necipoğlu)

tarafından önemli kuş alanı (ÖKA) olarak belirlenmiştir. Gala Gölü ve çevresini de içine alan Meriç Deltası 530 km uzunluğundaki Meriç Nehri'nin Ege Denizi'ne döküldüğü yerde oluşmuş yaklaşık 45.000 hektarlık bir alanı kaplayan önemli bir sulak alandır. Türkiye - Yunanistan sınırında yer alması nedeniyle bölgede giriş ve çıkışlar sıkı bir askeri denetim altındadır. Deltanın yaklaşık 10.000 hektarlık bir bölümü Yunanistan tarafında kalmakta olup önemli kuş alanlarındandır (Yarar ve Magnin, 1997). Deltanın Türkiye bölümündeki önemli kuş alanı, Gala Gölü, Pamuklu Gölü, geniş sazlık alanlar, lagünler ve büyük bir bölümü çeltik ekiminde kullanılan tarım alanına çevrilmiş 35.000 hektar büyüklüğünde nehir taşkın ovasından oluşmaktadır (Kantarcı 1989).

Enez ve çevresinde daha önceden tarafımızdan yapılan kuş gözlemleri de mevcuttur. Ayrıca kuş gözlemcileri tarafından gönüllü olarak kurulan ve sürekli güncellenen KuşBank (www.kusbank.org) veri tabanından da Enez ve çevresi ile Gala Gölü'nde yapılan kuş gözlemleri incelenmiş ve elde edilen verilerle karşılaştırılarak alanda bulunan kuş türü listesi oluşturulmuştur. KuşBank'tan elde edilen gözlemlerde: Kuş gözlemcileri tarafından Enez ve Gala Gölü için veritabanına eklenen kuş türleri; yaşam alanı ihtiyaçları ve özellikleri düşünülerek ile alanın habitat özelliklerinin hangi kuş türüne uygun olup olmadığı sorgulanarak listeye dahil edilmiştir.

Kuşların statüleri Yerli, Kış Göçmeni, Yaz Göçmeni ve Geçit Kuşu olarak sınıflandırılmıştır. Ancak bazı türler bu statülerden bir kaçına sahip olabilmektedir.

Statüler (Enez ve Gala Gölü'ndeki statüsü):

Yerli: Yıl boyunca bölgede bulunan ve alanda üreyen türler (a)
Kış Göçmeni: Kış mevsimini geçirmek için bölgeye göç eden türler (b)
Yaz Göçmeni: Yazın üremek için bölgeye gelen türler (c)
Geçit Kuşu: Transit geçen türler (d)

a-Yıl boyunca bölgede bulunan ve üreyen kuş türleri: Bütün yıl boyunca o alanda yaşayan ve üreyen kuş türleridir. Zorunlu olmadıkça alanı terk etmezler. Bu kuşlar, genel olarak tohum, meyve ve böceklerle beslenirler. Örn: Ağaçkakanlar, ispinozgiller, baştankaragiller, kargagiller. Genellikle kemirgen ve ötücü kuş türleriyle beslenen yırtıcı kuş türleri de yıl boyunca o bölgede kalabilmektedir. Örn: Şahin, atmaca, kerkenez.

b-Kış mevsimini geçirmek için bölgeye göç eden türler: Kuzey bölgelerde üreyip, kışı Türkiye'de geçirmek için bulunan türlerdir. Kuzey Avrupa'da kışın başlamasıyla, besin azlığından dolayı güneye ve ülkemize göç eden türlerdir. Örn: Çulluk, Ekin Kargası, Sığırcık türleri.

c-Yazın üremek için bölgeye gelen türler: Kış mevsimini güneyde geçirdikten sonra üremek için kuzeye gelen türlerdir. Alana yazın üremek için gelirler ve yavrularını yetiştirdikten sonra sonbahar göçüyle tekrar güney göç etmektedirler. Çoğunluğu böcekçil olup vejetasyon süresince hayvansal gıda ile beslenir. Özellikle ötücü kuşlar içinde yer alan kırlangıçlar, ötleğenler, kuyruksallayanlar, kuyrukkakanlar, ebabiller bu grup içerisinde bulunmaktadır.

d-Transit geçen türler: Alanı göç yolu olarak kullanan türlerdir. Bu türler bölgede uçarken ya da kısa süreli beslenirken ve dinlenirken görülmektedir. Bunlar arasında süzülerek göç eden yırtıcı kuşlar, leylekler, balıkçılar ve bir takım ötücü kuşları görmek mümkün olmaktadır.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda Enez ve çevresinde 209 kuş türü

tespit edilmiştir (Fotoğraf-32, 33, 34 ve 35). Enez ve Gala Gölü'nde görülen kuş türlerinden 44'ü yerli, 63'ü yaz göçmeni, 29'u geçit kuşu, 44'ü kış göçmeni, 18'i yerli ve kış göçmeni, 5'i yaz göçmeni ve geçit kuşu, 2'si kış göçmeni ve geçit kuşu, 1'i yerli ve geçit kuşu, 2'si yerli ve yaz göçmeni, 1'i kış ve yaz göçmenidir. IUCN'in uluslararası kırmızı tür listesine göre alanda bir tür NT (Near Threatened = Tehdite yakın), iki tür VU (Vulnerable = Duyarlı) geriye kalan tüm kuş türleri LC (Least Concern = düşük riskli) kategorisinde olup yaygın bulunan türler sınıfında yer almaktadır (Ek liste 7).

Meriç Deltası çok sayıda kuş türünün üreme ve kışlaması için dünya ölçeğinde önem taşır. Farklı sumru ve balıkçıl kuş türleri ile Kaşıkçı (*Platalea leucorodia*) (40 çift) (Fotoğraf-36) ve Çeltikçi (*Plegadis falcinellus*) (100 çift) (Fotoğraf-37) gibi bölgesel ölçekte tehlikedeki türler için önemli bir üreme alanıdır. Nesli dünya ölçeğinde tehlikedeki Tepeli Pelikan (*Pelecanus crispus*) (51-610) yüksek sayılarda kışlamaktadır (Fotoğraf-38). Delta bazı kış aylarında Küçük Karabatak'ın (*Phalacrocorax pygmeus*) (58-20.000) dünya nüfusunun önemli kısmını barındırmaktadır (Fotoğraf-39) (Er, 2006).

Fotoğraf 32: Gala Gölü'nden kuş fotoğrafları (Foto: Ö. Necipoğlu)

Fotoğraf 33: Atmaca (*Accipiter nisus*) Foto: Ali Çıtak

Fotoğraf 35: Arıkuşu (*Merops apiaster*) (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 34: Yılan Kartalı (*Circaetus gallicus*) (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 36: Kaşıkçı (*Platalea leucorodia*) (Foto: Ö. Necipoğlu)

Gala Gölü Küçük Balaban (*Ixobrychus minutus*) (50-200 çift), Gece Balıkçılı (*Nycticorax nycticorax*) (200 çift), Alaca Balıkçıl (*Ardeola ralloides*) (300 çift), Erguvani Balıkçıl (*Ardea purpurea*) (100 çift), Bataklıkkırlangıcı (*Glareola pratincola*) (200 çift), Küçük Sumru (*Sterna albifrons*) (220 çift) ve Bıyıklı Sumru (*Chlidonias hybrida*) (500 çift) için önemli bir üreme alanıdır. Kuğu (*Cygnus olor*) (1.135-10.000), Ötücü Kuğu (*Cygnus cygnus*) (maks. 1.200) ve Elmabaş Patka (maks. 15.528) dahil olmak üzere büyük sayıda sukuşu (maks. 48.440) kışı burada geçirir (Kılıç ve Eken, 2004).

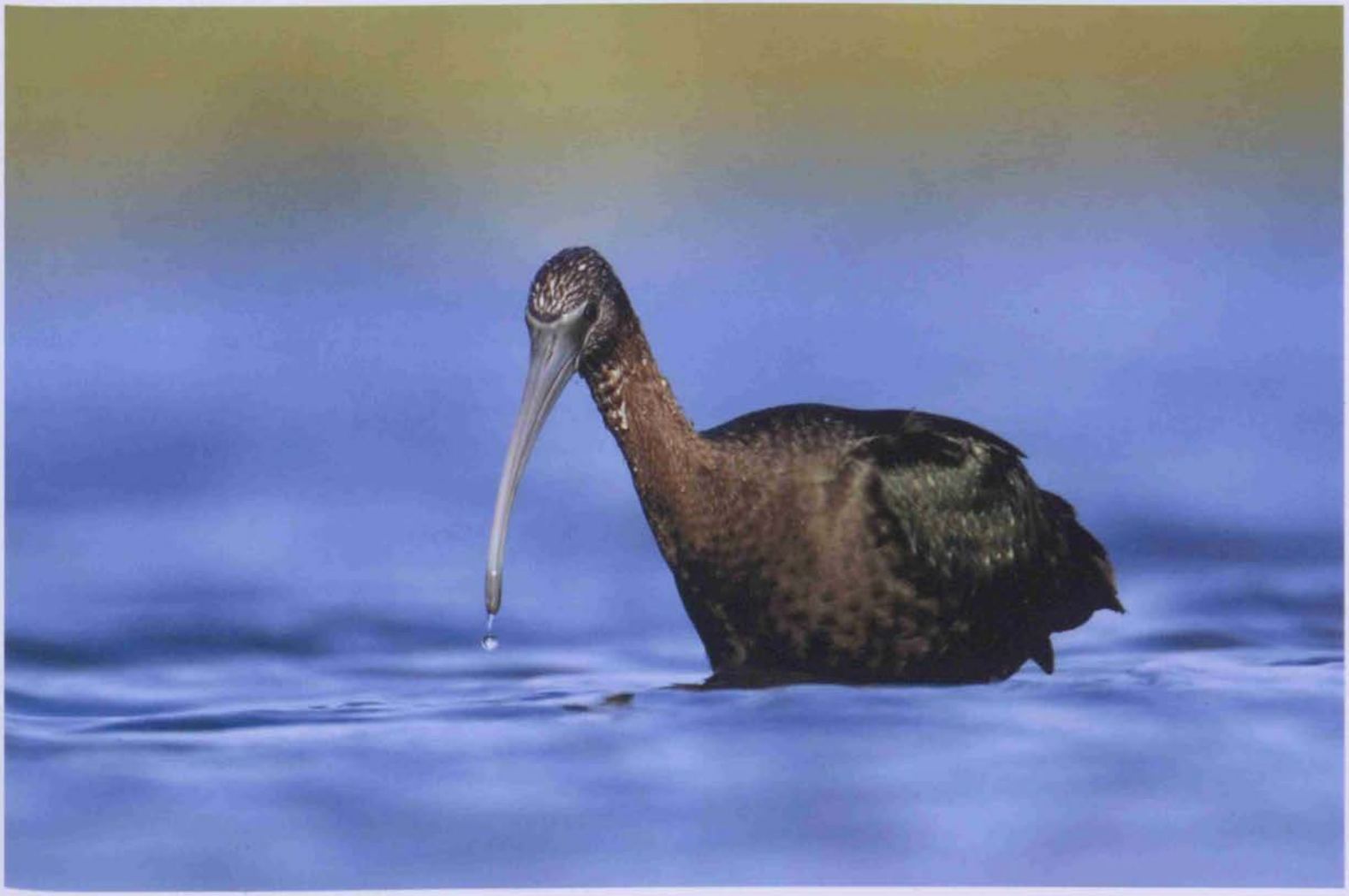

Fotoğraf 37: Çeltikçi (*Plegadis falcinellus*) (Foto: Ö. Necipoğlu)

Fotoğraf 38: Tepeli Pelikan (*Pelecanus crispus*) (Foto: Ö. Necipoğlu)

Fotoğraf 39: Küçük Karabatak (*Phalacrocorax pygmeus*) (Foto: Ö. Necipoğlu)

D. MEMELİ TÜRLERİ

Kuşlar (9000 tür), balıklar (27000 tür) ve böceklerle (bir milyon tür) karşılaştırıldığında memeliler (400 tür) nispeten daha az sayıda türe sahip olmalarına rağmen hayvanlar aleminin en gelişmiş grubudur. İnsanoğlu tarih boyunca birçok amaçla memeli hayvanların etinden, sütünden, derisinden ve güçlerinden yararlanmıştır. Kendi amaçlarına hizmet etmek için birçok memeli hayvanı da evcilleştirmiştir. Ayrıca birçok memeli hayvandan biyomedikal araştırmalarda yararlanılmaktadır. IUCN tarafından 300 civarında memeli türü nesli tehlike altında olan türler kategorisinde sınıflandırılmaktadır (Hickman ve ark., 1993).

Dünya üzerinde memelilerin ilk olarak günümüzden 150 milyon yıl önce Jura döneminde (Sürüngenler çağı) ortaya çıktığı tahmin edilmektedir. Senozoik dönemde yaklaşık 70 milyon önce ise memeli hayvanlar çeşitlenmeye başlamıştır (Hickman ve ark., 1993). Memelilerin süt üreten meme bezleri ve yavrularını emzirmeleri en ayırt edici özellikleridir. Kıllar memelilerin bir diğer özelliğidir ve keratinden yapılmıştır. Zoologlar kılların kökeninden emin olmasalar da bunları kuşların tüyleri gibi keratinden yapılmıştır. Memeliler endotermiktir, yani vücut sıcaklığını sabit tutmak için enerji harcarlar. Bu nedenle aktif bir metabolizmaya sahiptirler. Etkin bir sonunum ve dolaşım sistemleri vardır. Kastan yapılmış diyafram akciğerlerin havalandırılmasına yardım eder. Kıllar ve deri altında bulunan yağ tabakaşı vücuttaki metabolik ısının korunmasına yardım eder. Memelilerin büyük çoğunluğu yumurtadan çıkmak yerine doğarlar. Döllenme, iç döllenme şeklinde olup, embriyo ana rahminde gelişir. Memelileri gelişmiş yapan en önemli özelliklerden biri de diğer omurgalılara göre daha gelişmiş bir beyinlerinin ve öğrenme yeteneklerinin bulunmasıdır. Ayrıca memelilerde yavrular için ebeveyn bakımı bulunmaktadır (Campbell ve Reece, 2001).

Ülkemizde yaklaşık 170, Avrupa'da ise 200 civarında memeli türü yaşamaktadır. Ülkemizin tek başına neredeyse bir kıta kadar memeli türüne sahip olması, biyolojik çeşitlilik açısından da ülkemizin önemini karşımıza çıkarmaktadır.

Enez ve çevresinde gerek gözlemlerle gerekse literatür incelemeleri sonucunda 42 memeli türünün yaşadığı belirlenmiştir (Krystufek ve Vohralik, 2001, 2005 ve 2009; Demirsoy ve diğ. 2006; Anonim 2012b ve 2012c) (Ek liste 7). Alanda görülen türlerden Balkan Kirpisi (Fotoğraf-40), Kızıl Sincap (Fotoğraf-41), Gelengi (Fotoğraf-42), Tavşan (Fotoğraf-43) ve Tilki (Fotoğraf-44)'nin yörede çekilmiş fotoğrafları bulunmaktadır.

Fotoğraf 41: Kızıl Sincap (*Sciurus vulgaris*) (Foto: E. Hızal)

Fotoğraf 40: Balkan Kirpisi (*Erinaceus roumanicus*) (Foto: E. Hızal)

Fotoğraf 42: Gelengi (Yer Sincabı) (*Spermophilus citellus*) (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 43: Tavşan (*Lepus europaeus*) (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 44: Tilki (*Vulpes vulpes*) (Foto: Ali Çıtak)

KAYNAKÇA:

Akyol, O. ve Ceyhan, T., 2010. Enez Dalyanı (Edirne, Kuzey Ege) Balıkçılığı. E.Ü. Su Ürünleri Dergisi, 27 (1): 31-34.

Altınayar, G. ve Onursal, N.F., 1982. Sulama sistemlerinde sorun yaratan su yabancı otlarının türleri ve yayılış alanları. Bitki Koruma Bülteni, Cilt 22, Sayı 3.

Anonim 2012a. http://www.turkherptil.org/ [Erişim tarihi 17.04.2012]

Anonim 2012b. http://tr.wikipedia.org/wiki/Memeliler [Erişim tarihi 28.04.2012]

Anonim 2012c. http://www.tramem.org [Erişim tarihi 17.04.2012]

Baran İ., 1976. Türkiye Yılanlarının Taksonomik Revizyonu ve Coğrafi Dağılışları. Tübitak Yayınları, No: 309, Ankara.

Baran, İ., 2005. Türkiye Amfibi ve Sürüngenleri. Tübitak, Ankara, 165 s.

Baran, İ., Ongan, T., 1988. Gala Gölü'nin Limnolojik Özellikleri, Balıkçılık Sorunları ve Öneriler. 27 Mayıs 1988, Enez, Türkiye, 46 -53.

Başoğlu, M. ve Baran, İ., 1977. Türkiye Sürüngenleri Kısım I. Kaplumbağa ve Kertenkeleler. İlker Matbaası, Bornova, İzmir.

Bayfield, A. ve Özhatay, N., 1996. Türkiye'nin Karadeniz, Marmara ve Kuzey Ege Sahillerinde Sürdürülen Bir Botanik Çalışma ve Doğa Koruma Önerileri (Tercümesi: Atay, S. ve Özhatay, N.). Doğal Hayatı Koruma, 34 s.

Bayfield, A. ve Özhatay, N., 1998. Two new species to Turkey from Turkish Thrace: *Mibora minima* (L.) Desv. (Gramineae) & *Trifolium ornithopodioides* (L.) Sm. (Leguminosae). Journal of Botany 22: 425-429.

Baytop, A., 1969. Trakya Florası Üzerine Bazı Notlar. III. Quelques Notes sur la flore de la Turquie d'Europe. III. Istanbul Univ. Eczac. Fak. Derg. 5: 143-146.

Baytop, A., 1971. Trakya ve Istanbul cevresi bitkileri uzerinde sistematik arastirmalar: 2. Solanaceae. (Etude systematique des plantes de la Turquie d'Europe et des environs d'Istanbul: 2. Solanaceae). Istanbul Univ. Ecz. Fak. Mecm. 7: 109-137.

Baytop, A. ve Ertem, G., 1971. Trakya'da Euphorbia Cinsi. İstanbul Eczacılık Fak. Derg. 7: 42-55.

Baytop, A., 1972. Quelques notes sur la fiore de la Turquie d'Europe. IV-İstanbul Üniv. Ecz. Fak. Mecm. 8: 109 -114.

Bilecenoğlu, M., Taşkavak, E., Mater, S. ve Kaya, M., 2002. Checklist of the marin fishes of Turkey. Zootaxa, 113, 1-194.

Budak, A. ve Göçmen, B., 2008. Herpetoloji, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 230 s.

Campbell, N. A. ve Reece, J. B., 2001. Biology, Sixth Edition. Benjamin Cummings – Pearson Education, 0-8053-6624-5

Caughley, G. ve Sinclair, A. R. E., 1994. Wildlife Ecology and Management. Blackwell Science, 0-86542-144-7, Massachussets, p 334 + X s.

Cengiz, Ö., İşmen, A., Özekinci, U. ve Öztekin, A., 2011. Saroz Körfezi (Kuzey Ege Denizi) Balık Faunası Üzerine Bir Araştırma. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 11, 31-36.

Costanza, R., D'arge, R., Groot, R., Farberk, S., Grasso, M., Hannon, B., Limburg, K., Naeem, S., O'neill, R. V., Paruelo, J., Raskin, R. G., Sutton P. ve Van den Belt, M., 1997. The Value of the World's Ecosystem Services and Natural Capital. Nature, 387: 253-260.

Cüceloğlu, D., 1997. *İyi* Düşün Doğru Karar Ver. 19. Basım, Sistem Yayıncılık, 975-7397-10-5, İstanbul, 404 s.

Çolak, A. H., 2001. Ormanda Doğa Koruma (Kavramlar-Prensipler-Stratejiler *Önlemler).* Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Ankara, 975-8273-33-7, 354 s.

Davis, P.H., (ed.) 1965-1988. Flora of Turkey and The East Aegean Islands. Vol. 1-10. Edinburg University Press (Edinburgh).

Demirayak, F., 2002. Biyolojik Çeşitlilik-Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma. Tübitak Vizyon, 2023 Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli, Tübitak, Ankara, 30 s.

Demirsoy, A., 1992. Yaşamın Temel Kuralları, Entomoloji. Cilt 2 / Kısım 2, ISBN 975 7746 02 9, Ankara.

Demirsoy, A., 1996.Genel ve Türkiye Zoocoğrafyası, Hayvan Coğrafyası. ISBN 975 7746 18 5, Ankara.

Demirsoy, A., Yiğit, N., Çolak, E., Sözen, M. ve Karataş, A., 2006. Rodents of Türkiye (Türkiye Kemiricileri). Meteksan, Ankara, 154 s.

Dönmez, Y., 1968. Trakya'nın Bitki Coğrafyası. İ.Ü. Yayın No: 1321, İstanbul.

Eken, G., Bozdoğan, M., İsfendiyaroğlu, S., Kılıç, D.T. ve Lise, Y., 2006. Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları. Doğa Derneği, Ankara, Türkiye.

Ekim, T., Koyuncu, M., Duman, H., Aytaç, Z. ve Adıgüzel, N., 2000. Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı. Ankara.

Ertan, A., 1994. Önemli Bir Kuş Alanı Olan Gala Gölü ve Havzalarında Doğayı Koruma ve Kullanma Sorunları. Enez Çevre Sempozyumu Tebliğleri, 48-52, Edirne Çevre Vakfı Yayınları, No: 1.

Ersoy H., 2009. EDTU Herbarumu'nda Bulunan Lamiaceae (Ballıbabagiller) Familyasının Revizyonu, Trakya Ün. Fen Bilimleri Enst. Doktora Tezi.

Fricke R., Bilecenoğlu, M. ve Sarı, H.M., 2007. Annotated checklist of fish and lamprey species of Turkey, including a Red List of threatened and declining species. Stuttgarter Beitrage zur Naturkunde, 706, Serie A, 1-169.

Gaston, K. J., 1991. The Magnitude of Global Insect Species Richnes. Conservation Biology, V (3):5, 283-296.

Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T. ve Canbaşer, K.H.C. (ed.) 2000. Flora of Turkey and The East Aegean Islands. Vol. 11. Edinburg University Press (Edinburgh).

Heinzel H., Fitter R. ve Parslow J., 1995. Türkiye ve Avrupa'nın Kuşları. Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul, 384 s.

Hickman, C. P., Roberts, L., S. ve Larson, L., 1993. Integrated Principles of Zoology – 9th Edition. 978-0697235145, 1024 s.

Hügli, M.N., 1999. Ergänzungen zu «Flora of Turkey». Bauhunia 13: 41-60.

Kantarcı, D. 1979. Trakya Ormanlarının Bölgesel Yetişme Muhiti Özelliklerine Göre <Doğal Ağaç ve Çalı Türleri ile Sınflandırılması. İ.Ü. Orman Fak. Dergisi, Cilt 26, Seri A, Sayı 2, 138-210.

Kantarcı, M.D., 1989. Hisarlı Dağ ile Gala Gölü ve Çevresi'nin Ekolojik Özellikleri ve Yörenin Tabiatı Koruma Alanı Olarak Değerlendirilmesi Olanakları. Gala Gölü ve Sorunları Sempozyumu Tebliğleri, DHKD Bilimsel Yayınlar Serisi, 12-24.

Kaya, M. ve Kurtonur, C., 2003. Gala Gölü ve Çevresinin (Edirne) Ornitofaunası Üzerine Araştırmalar. Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Dergisi 4 (2): 169-179.

Keten, A., 2009. Düzce-Efteni Gölü Vertebrata (Omurgalı) Faunası Üzerine Araştırmalar, İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.

Kılıç D.T. ve Eken G., 2004. Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları - 2004 Güncellemesi. Doğa Derneği, Ankara (2004).

Kireç M. ve Yarcı, C., 1999. The flora of the agricultural areas in Enez (Edirne) and environs. Tübitak, Journal of Botany 23: 53-62.

Krystufek B. ve Vohralik V., 2001. Mammals of Turkey and Cyprus (Introduction, Checklist, Insectivora). Koper, Slovenya, 140 s.

Krystufek B. ve Vohralik V., 2005. Mammals of Turkey and Cyprus (Rodentia I: Sciuridae, Dipodidae, Gliridae, Arvicolinae). Koper, Slovenya, 292 s.

Krystufek B. ve Vohralik V., 2009. Mammals of Turkey and Cyprus

(Rodentia II: Cricetinae, Muridae, Spalacidae, Calomyscidae, Capromyidae, Hystricidae, Castoridae). Koper, Slovenya, 371 s.

Maravelias, C.D., ve Papaconstantinou, C., 2006. Geographic, Seasonal and Bathymetric Distribution of Demersal Fish Species in the eastern Mediterranean. Journal of Applied Ichthyology. 22, 35–42.

Moulton, M. P. ve Sanderson, J., 1999. Wildlife Issues in a Changing World. Lewis Publishers, Boca Raton, London, New York, Washington D.C., 1-56670-351-4, 524 s.

Oğurlu, İ., 2003. Yaban Hayatında Envanter. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Av ve Yaban Hayatı Dairesi Başkanlığı, Ankara, 207 + VIII s.

Öymen, R.T., 2010. Yaban Hayatı Bilgisi. İ.Ü. Yayın No: 4899, Orman Fakültesi Yayınları: 494, 978-975-404-859-9, 391 s.

Özeti N. ve Yılmaz İ. 1994. Türkiye Amfibileri. Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Kitaplar Serisi No: 151, Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova, İzmir.

Özgüner, H., 2004. Doğal Peyzajın İnsanların Psikolojik ve Fiziksel Sağlığı Üzerine Etkileri. SDÜ Orman Fakültesi Dergisi, Seri A (2), 97-107.

Özhatay, N., 1984a. Cytotaxonomic studies on the genus Allium in European Turkey and around Istanbul. II. Sect. Codonoprasum. İst. Üniv. Ecz. Fak. 20: 29-42.

Özhatay, N., 1984b. Cytotaxonomic studies on the genus Allium in European Turkey and around Istanbul: III. Sect. Melanocrommyum. İst. Üniv. Ecz. Fak. 20: 43-65.

Özhatay, N., Kültür, Ş. ve Aksoy, N., 1999. Check-List of additional taxa to the supplement Flora of Turkey II. Turk J Bot 23: 151-169.

Özhatay N., Bayfield, A. ve Atay, S., 2005. Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları. Mas Matbaacılık, İstanbul.

Patton, D. R., 1992. Wildlife Habitat Relationships in Forested Ecosystems. Timber Pres., Portland, Oregon, 0-88192-202-1, 392 s.

Seçmen, O. ve Leblebici, E., 1991. Aquatic Flora of Thrace (Turkey). Willdenowia 20: 53-66.

Theocharis, A., Balopoulos, E., Kioroglou, S., Kontoyiannis, H., ve Iona, A., 1999. A Synthesis of the Circulation and Hydrography of the South Aegean Sea and the Straits of the Cretan Arc (March 1994–January 1995). Progress in Oceanography. 44, 469-509.

Yaltırk F, Eliçin G., 1982. Trakya'nın Ağaç ve Çalıları, İ.Ü. Orman Fak. Dergisi, Seri A, Cilt 32, Sayı 2, 33-63.

Yarar, M. ve Magnin, G., 1997. Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları. DHKD, İstanbul, 1-313.

Yarcı, C. ve Özçelik, H., 1999. The Vascular Flora of the Meriç (Edirne) River Basin. OT Sistematik Botanik Dergisi 6/2: 7-24.

Yılmaz, R., 2006. Saroz Körfezi'nin Turizm ve Rekreasyonel Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi 1: 124-135.

Vladimirov, V., Dane, F., Matevski, V. ve Tan, K., 2007a. New floristic records in the Balkans: 5. Phytologia Balcanica 13 (2): 261–276, Sofia.

Vladimirov, V., Dane, F., Stevanovic, V. ve Tan, K., 2007b. New floristic records in the Balkans: 6. Phytologia Balcanica 13 (3): 433–455, Sofia.

Vladimirov, V., Dane, F. ve Tan, K., 2008a. New floristic records in the Balkans: 7. Phytologia Balcanica 14 (1): 131–148, Sofia.

Vladimirov, V., Dane, F. ve Tan, K., 2008b. New floristic records in the Balkans: 7. Phytologia Balcanica 14 (2): 291–304, Sofia.

Vladimirov, V., Dane, F. ve Tan, K., 2010a. New floristic records in the Balkans: 13. Phytologia Balcanica 16 (1): 143–165, Sofia.

Vladimirov, V., Dane, F., Stevanovic, V. ve Tan, K., 2010b. New floristic records in the Balkans: 14. Phytologia Balcanica 16 (3): 415–445, Sofia.

BÖLÜM 4

ENEZ'in SOSYO-EKONOMİK ve KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Prof. Dr. Süheyla BALCI AKOVA

ENEZ'in SOSYO-EKONOMİK ve KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

GİRİŞ

Edirne ilinin sekiz ilçesinden biri olan Enez Türkiye'nin kuzeybatısında, Trakya yarımadasının güneybatısında, Ege denizinin kuzeyinde Türkiye-Yunanistan sınırında yer almaktadır.

Bir bölge veya yörenin kalkınmasında coğrafi faktörlerin etkileri yadsınamaz. Bir bölgenin konumu, yer şekilleri, iklimi, su kaynakları vb. doğal özellikleri ve nüfusun yapısı, ekonomik faaliyetleri gibi beşeri özellikleri ne kadar iyi tespit edilirse; o bölgeye ait gelişme ve kalkınma hedefleri o derece başarılı olur. Enez olabildiğince düz ve hafif dalgalı yüzey şekilleri, verimli toprakları, başta Meriç nehri olmak üzere zengin su kaynakları, yazların sıcak ve kurak, kışların ılık ve yağışlı geçtiği Akdeniz iklimi etkisi altındadır. Ancak doğal, tarihi ve kültürel değerleri, nitelikli nüfus yapısıyla çok çeşitli ekonomik faaliyetlerin çekim sahası olması gerekirken Enez ilçesinde nüfus gittikçe azalmakta, maalesef sahip olduğu coğrafi potansiyel yeterli ölçüde değerlendirilememektedir. 1980 yılında 13 230 olan nüfus, 1990'da 12 700' e, 2000 yılında 11 920' ye, 2007 yılında da 10 714'e gerilemiştir. Tablo-1'de görüldüğü üzere, kır nüfusunda önemli azalmalar söz konusudur. Yaz mevsiminde genelde yazlıkçı nüfusun hareketine bağlı olarak ilçe nüfusunda büyük bir artış görülmektedir.

Günümüzde kıyıda yer alan bir saha olarak, yöreyi deniz aşırı bölgelere bağlayacak liman olma özeliğine sahip olması sebebiyle ticaret ve turizm faaliyetlerinin yapılabilmesi için oldukça elverişlidir. Nitekim bu avantaj eski tarihlerde çok iyi değerlendirilmiştir. Ainos (Enez) 'in yerleşme tarihi çok erken (M.Ö. 5300) tarihlere uzanmaktadır. Enez bölgesinin bu denli eskiye tarihlenen yerleşmelere sahip olması, buranın coğrafi durumuyla doğrudan ilgilidir. İfade edildiği üzere; gerçekten Enez, Balkanlar ve Güneydoğu Avrupa'yla Ege Denizi ve Karadeniz ile Anadolu yarımadası arasında yer almakta, bu bölgeleri birbirine bağlayan deniz ve kara yolları buradan geçmekteydi. Bu bölgenin önemli yollarından biri, Enez'in kuzeyinden geçerek doğu-batı yönünde uzanan, Perslerin İskit ve Yunanistan seferlerinde, ayrıca Büyük İskender ordularının Trakya ve Anadolu'ya geçişleri sırasında kullanıldığı sanılan ve M.Ö. 2. yy'da Romalılar tarafından Via Egnatia olarak adlandırılan yol, diğeri ise, Meriç nehri aracılığıyla kuzey-güney yönünde uzanan su yoludur. Ainos, Eskiçağda Doğu Trakya'nın en önemli ve iyi korunmuş iki limanlı kenti olarak ifade edilmektedir. Burası Eskiçağda başlayarak 19. yy'a kadar korunaklı bir liman olma özelliğini muhafaza ettiği için, Meriç nehri yoluyla Karadeniz'deki antik Odessos (Burgaz) şehrinden güneye giden ticaret yolu, Enez'den geçerek Ege denizine ve buradaki adalara ulaşıyordu.(Başaran, 1996:107) Makedonya hakimiyeti sırasında ve Helenistik çağda Enez gerek ticari, gerekse kültür sahasında oldukça yüksek bir seviyede bulunmuştur. Genç antik çağda ise, Enez Küçük Rhodope bölgesinin başşehri olmuştur (Erzen,1972: 239).

14.asrın sonunda kalabalık bir şehir olan Enez, Ege adaları ile Trakya arasındaki ticareti kendinde toplamıştı. Balık üretimi itibariyle oldukça zengin olan bu şehir, aynı zamanda tuzlalarından çok gelir sağlıyordu. Bütün Trakya ve Makedonya'ya tuzu burası

sağlıyordu (Ardel,1959:141). 19. asrın başında Enez, emin ve elverişli bir liman olarak kaydedilmektedir. Burada yün, deve tüyü, pamuk, deri, safran, ipek, balmumu, kıl ve bakır üzerine oldukça büyük bir ticaret yapılıyordu. 300 den fazla küçük çapta gemi Meriç' i takiben Edirne'ye kadar gidiyor, yahut Marmara'nın ve Ege denizinin bütün limanlarıyla burası arasında nakliyat yapıyordu. Balıkçılığı gelişmişti, çok miktarda yılan balığı avlanıyordu (Ardel,1959:141). Günümüzde deltanın ilerlemesi ve nehir yatağının dolmasıyla nehir ulaşımı ortadan kalkmıştır. Ancak kıyı bölgesi olma özelliği hala devam etmektedir. Limanın iyileştirilmesi, liman fonksiyonunun canlandırılması gerekmektedir.

NÜFUSUN DEĞİŞİMİ

Yerleşme tarihi oldukça eskilere inen Enez'de nüfus, gerek bölgede yaşanan tarihi olaylar, gerekse coğrafi potansiyelin değerlendirilip değerlendirilememesine bağlı olarak bazı dönemler artış, bazı dönemler azalma göstermiştir. Bölgenin nüfuslanmasında Türkiye'ye ve özellikle Balkanlardan Trakya'ya gerçekleştirilen göçlerin önemli etkileri olmuştur. Enez'e de gerek Osmanlı döneminde gerekse Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Yugoslavya,

Tablo 1: Enez'de Nüfusun Değişimi

Yıl	Toplam	Şehir	Kır
1935	5621	337	5284
1940	5904	499	5405
1950	8042	791	7251
1955	9746	1731	8015
1960	10688	1478	9210
1965	11930	1808	10122
1970	12334	2239	10095
1975	12624	2486	10138
1980	13230	2878	10352
1985	12806	2864	9942
1990	12700	3509	9191
2000	11929	3941	7988
2011	11066	4074	6992
1935/2011 (%)	**96,9**	**1108,9**	**32,3**

Kaynak: DİE_TÜİK; 1935-2007 Arası Nüfus İstatistikleri

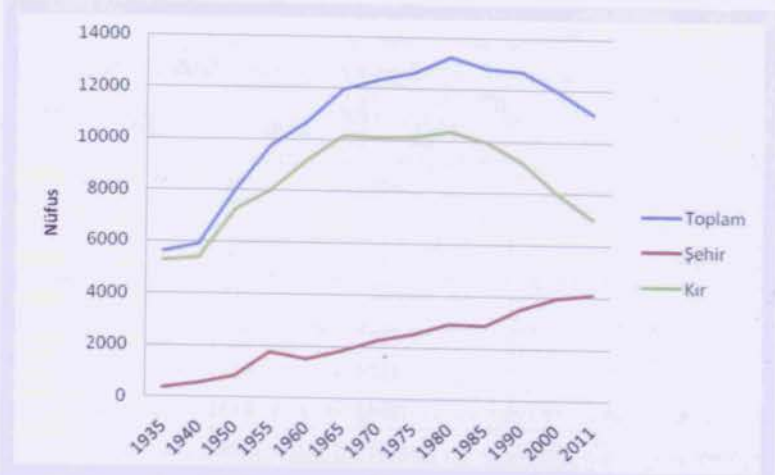

Grafik 1: Nüfusun Yıllara Göre Değişimi

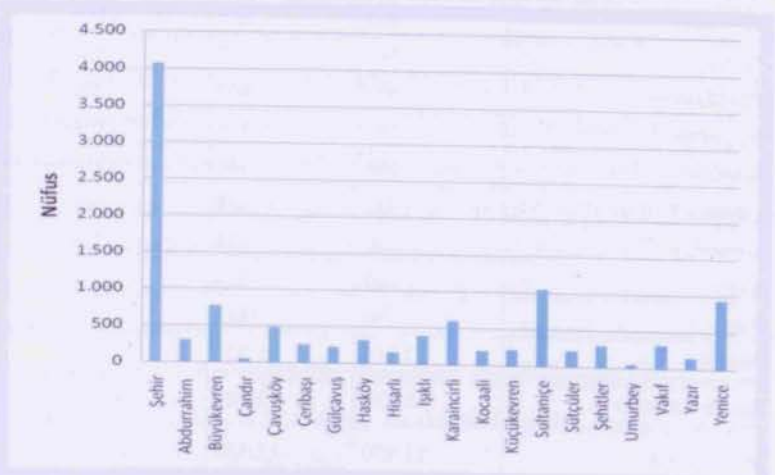

Grafik 2: Enez Şehir ve Köyler Nüfusu

Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya gibi Balkan ülkelerinde yaşayan çok sayıda yurttaşımız Balkanlarda yaşanan olaylar sonucunda Ülkemize, Trakya'ya ve özelde Enez'e göç etmiştir. İlçenin sınırda yer alması özellikle II. Dünya savaşında olduğu gibi nüfusun yer değiştirmesinde önemli etkileri olmuştur. 1945-1950 döneminde nüfus artışının savaşın etkisinden kurtulduğu ve hızlandığı görülmektedir. 1950 yılında Bulgaristan'dan yaklaşık 50 000 kişi ülkemize göç etmiş, göç olgusu 1970-1975 döneminde de gerçekleşmiştir.

Enez ilçesinde 1935 yılında 5621 olan nüfus, 2011 yılında 11066'ya ulaşmıştır. 1935 yılı ile 2011 yılları arasında yani 76 yıllık bir sürede ancak %96,9' luk bir artış göstermiştir. Aynı bölgede Edirne'nin başka bir ilçesi olan, 1935 yılı itibariyle benzer nüfus değerlerine

Tablo 2: Yıllar İtibariyle Enez'de Kır ve Şehir Nüfusu

Belediye/Köy	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2011	1965/2011 (%)
Şehir	**1.808**	**2.239**	**2.486**	**2.878**	**2.864**	**3.509**	**3.941**	4.074	**125,3**
Abdurrahim (Merkez)	474	495	464	486	451	427	363	296	**-37,6**
Büyükevren	897	878	810	900	979	1.039	934	773	**-13,8**
Çandır	52	32	26	27	27	13	10	46	**-11,5**
Çavuş	1.020	995	1.008	1.000	859	743	562	475	**-53,4**
Çeribaşı	431	413	428	465	421	386	294	247	**-42,7**
Gülçavuş	354	313	264	257	226	296	277	225	**-36,4**
Hasköy	707	616	618	574	541	446	399	322	**-54,5**
Hisarlı	198	176	200	210	233	200	93	165	**-16,7**
Işıkla	344	390	399	447	433	307	248	385	**11,9**
Karaincirli	953	975	1.002	1.052	971	896	713	599	**-37,1**
Kocaali	466	452	466	442	390	344	275	204	**-56,2**
Küçükevren	403	420	392	419	391	379	273	220	**-45,4**
Sultaniçe	955	996	1.016	1.048	1.104	1.089	1.172	1.047	**9,6**
Sütçüler	260	294	296	266	237	196	168	219	**-15,8**
Şehitler	531	521	521	448	471	421	366	297	**-44,1**
Umurbey	157	158	158	142	113	100	73	53	**-66,2**
Vakır	509	475	543	538	534	543	522	323	**-36,5**
Yazır	296	288	307	317	326	289	200	152	**-48,6**
Yenice	1.115	1.208	1.220	1.314	1.235	1.077	1.046	944	**-15,3**
Bucak Toplamı	**10.122**	**10.095**	**10.138**	**10.352**	**9.942**	**9.191**	**7.988**	**6.992**	**-30,9**
İlçe toplamı	**11.930**	**12.334**	**12.624**	**13.230**	**12.806**	**12.700**	**11.929**	**11.066**	**-7,2**

Kaynak: TÜİK istatistik verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

sahip İpsala'da nüfusun artış oranı % 237,7'dir. Nüfus yıllar arasında da gerek kır gerekse şehir özelinde önemli değişiklikler göstermektedir. Enez ilçesi toplam nüfus değerleri 1950 yılına kadar fazla artış göstermemiş, 1950 yılından sonra artmaya başlamış, 1965 yılı itibariyle nüfus değerleri yaklaşık iki katına ulaşmıştır. Nüfus değerleri 1980 yılına kadar artış göstermiş olup, 1980'den günümüze kadar nüfusta azalma görülmektedir. 1965'ten günümüze artış oranı % -7,27dir. Sınıra yakın yerleşmeler ve faal ulaşım ağına yakın olmayan yerleşmeler diğer yerleşmelere göre gelişme ve nüfuslanma bakımından dezavantajlı bölgelerdir. Bu sebeple Enez de bu dezavantajların avantaja dönüştürülememesi sebebiyle nüfus gelişimini arttıramamıştır. Enez ilçesinde nüfus gittikçe azalmakta olup, maalesef sahip olduğu coğrafi potansiyel yeterli ölçüde değerlendirilememektedir.

2011 yılı itibariyle 11066 kişinin yaşadığı Enez'de nüfusun 4074'ünü şehir nüfusu, 6992'sini kır nüfusu oluşturmaktadır.1935 yılında 5284 olan kır nüfusu 2011 yılında 6992'dir. 1935 yılından 2011 yılına kadar olan artış oranı % 32,27dir. Kır nüfusu 1935 yılından 1965 yılına kadar artış göstermiş, 1965 yılından günümüze nüfus gittikçe azalmıştır. Nüfustaki azalma % -30,9 oranındadır. 1950 sonrası ülke genelinde yaşanan kırlardan şehirlere göç olgusu burada da görülmektedir. Kır nüfusunun bir kısmı şehre göçerken, önemli bir kısmı da ilçe dışına diğer büyük şehirlere gitmiştir. Tablo-2 de görüldüğü üzere köylerdeki nüfus gittikçe azalmaktadır. 1965-2011 yılları arasındaki artış oranı % -70'lere ulaşmaktadır.

2011 adrese dayalı sayım sonuçlarına göre şehir nüfusu 4074 kişidir. Enez'in merkez nüfusu 1935 yılında 337 kişi iken 2011'de %1108,9 artışla 4074 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde kır nüfusunda artış oranı % 32,27dir. 1950 sonrasında Türkiye genelinde yaşanan kırlardan şehirlere göç olgusu çevresine göre merkez olan Enez'de de kendini göstermiş, nüfusu kırlardan kendine çekmiştir. 1950 yılında nüfus 791 iken, 1955'te 1731'e, 1980'de 2878, 2000 yılında 3941'e nihayet 2011 yılında 4074'e çıkmıştır.

NÜFUSUN YAPISI

Enez'in yerleşme tarihi oldukça eskilere inmektedir. Osmanlılar döneminde Trakya'daki kır yerleşmelerinin arttığı, kırsal hayatın canlandığı görülmektedir. Anadolu'da yaşayan çiftçi, göçebe, topraksız aileler ve hatta şehirli halk bölgeye devlet tarafından yerleştirilmiştir. Havzada büyük mülkiyeti temsil eden çiftlikler hakim olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Balkan'larda tarihi süreç içinde yaşanan bir çok olay sonucu çok sayıda göçmen Trakya'ya yerleşmiş, daha sonra da Cumhuriyet döneminde sınırlarımızın gerilemesiyle bu göçler devam etmiştir. Bu nüfus hareketi, yakın döneme kadar devam etmiş, bölgede hem şehir hem de kır yerleşmelerinin biçimlenmesinde etkili olmuştur. Devletin sahip olduğu topraklar üzerinde yeni yeni köyler oluşmuştur. Balkan'lardan gelen göçmenlerin büyük bir kısmı daha önce yaşadıkları bölgelerle uygunluk gösteren Trakya'yı yerleşim alanı olarak tercih etmişlerdir. Bölgede bulunan büyük çiftliklerin bir kısmı devlet tarafından satın alınarak, buralara da göçmenler yerleştirilmiş, birçok çiftlik de bizzat kendi aralarında birleşen göçmenler tarafından satın alınmış, ayrıca bazı köyler çevrelerindeki çiftlikleri satın alarak topraklarına katmışlardır. Enez'de de köylerin çoğu bu şekilde yerleşilmiştir.

Enez'in köylerinden;

Büyükevren Köyü- 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı öncesinde, 7-8 hanenin ikamet ettiği köye, savaş nedeniyle göçmen olarak gelenlerin yerleştiği bir köydür.

Çavuşköy - 1927 yılından önce köy dışında bir kulübede yalnız Çavuş adında biri yaşamaktayken daha sonra bu kişinin yanına başka ailelerle, Bulgaristan ve Yunanistan'dan gelen göçmenler yerleşmiştir.

Hisarlı Köyü- Kurtuluş Savaşı'ndan sonra, Bulgarlar, köyü terk edince Yeniceköy halkından buraya gelip yerleşmişler daha sonra Keşan'ın Gündüzler ve Muhacir köylerinden gelenler dışında, 1928-1936 yıllarında Bulgaristan göçmenleri yerleşmiştir.

Işıklı Köyü- Köy Yugoslavya ve Arnavutluk'tan gelen göçmenlerce kurulmuştur. Sonraki yıllarda köye Yunanistan ve Bulgaristan'dan gelenler köye yerleşmiştir.

Karaincirli Köyü- 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı sonrasında Bulgaristan'ın Hasköy kazasından gelen göçmenlerce kurulmuştur.

Sultaniçe Köyü- Sultaniçe Abdülhamit'in vakıf arazisi olup, Köy 1877-78 Rus Savaşı yıllarında gelen göçmenlerce kurulmuştur.

Sütçüler Köyü- Köy, 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı öncesinde dört beş hanenin yaşadığı bir çiftlik halinde iken, savaş sonrasında önce Bulgaristan'dan, sonraları Yunanistan ve Yugoslavya'dan gelen göçmenler buralara yerleşmişler.

Vakıf Köyü- Köy 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı sonrasında Bulgaristan'dan gelenlerce kurulmuştur.

Yazır Köyü- Kuruluş tarihi bilinmemekle birlikte, 1877-78 savaşı sonrasında buraya Bulgaristan'dan gelenler, geldiklerinde birkaç kulübenin varlığından söz etmektedirler. Daha sonra Yunanistan'dan da ailelerin geldiği köydeki eski bir Türk mezarlığının varlığı yerleşme tarihinin eskiye indiğini düşündürtmektedir.

Yenice Köyü- 1916 yılında Selanik Gevgeli ilçesi Bağdansa Köyünden gelen 120 hane tarafından kurulduğu bilinmektedir.
Görüldüğü üzere bölgenin nüfuslanmasında Türkiye'ye ve özellikle Trakya'ya Balkanlardan olan göçlerin önemli etkileri olmuştur. Enez'e de gerek Osmanlı döneminde gerekse Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Yugoslavya, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya gibi Balkan ülkelerinde yaşayan çok sayıda yurttaşımız Balkanlarda yaşanan olaylar sonucunda Ülkemize, Trakya'ya ve özelde Enez'e göç ederek yerleşmişlerdir.

YAŞ GRUPLARI, BAĞIMLI NÜFUS

Enez'de nüfusun cinsiyete göre dağılımına baktığımızda, erkek ve kadın nüfus arasındaki fark çok fazla değildir. Erkek nüfusu 5772 iken, kadın nüfusu 5294'tür. 0-14 yaş grubunda kadın erkek nüfusu arasındaki fark, kadın nüfusu lehine 10'dur. Faal nüfus olarak kabul edilen 15-64 yaş grubu değerlendirildiğinde erkek nüfusun kadın nüfustan 621 kişi daha fazla olduğu görülür. Erkek nüfus lehine olan bu fark 65 yaş üstü grupta tekrar kadın nüfusun lehine dönmekte olup, kadın nüfus fazlası 150 kişidir.

Nüfus piramidini incelediğimizde 1965 yılından sonra doğum oranlarında azalmaların olduğu ve az çocukluluk eğiliminin günümüze kadar sürdüğü görülmektedir. 55-59 yaş grubu dahil olmak üzere piramidin yukarı kısmına baktığımızda piramidin şeklinin gelişmekte olan ülke piramidi görünümünde olduğu görülür. Bu tarihten itibaren yani 1950'lerden 1965'lere kadar nüfus artışı durağanlaşmış, daha sonrasında da çocuk nüfus azalmaya başlamıştır. Görüldüğü üzere piramidin tabanı oldukça dardır. 20-24

Tablo 3: Nüfusun Cinse ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2011)

Yaş grubu	Toplam	Erkek	Kadın
0-4	524	269	255
5- 09	555	279	276
10-14	694	342	352
Bağımlı Nüfus	**1773**	**890**	**883**
15-19	688	382	306
20-24	872	588	284
25-29	652	357	295
30-34	682	360	322
35-39	743	400	343
40-44	719	381	338
45-49	841	423	418
50-54	867	433	434
55-59	846	430	416
60-64	675	349	326
Faal Nüfus	**7585**	**4103**	**3482**
65-69	579	277	302
70-74	461	213	248
75-79	331	150	181
80-84	245	103	142
85-89	79	30	49
90+	13	6	7
Bağımlı Nüfus	**1708**	**779**	**929**
Toplam	**11.066**	**5.772**	**5.294**

Kaynak: TÜİK 2011 Nüfus istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

yaş grubunda erkek nüfustaki fazlalık asker nüfusla ilişkilidir. Sınır ve sınıra yakın bölgelerdeki yerleşmelere ait nüfus piramitlerinde bunu görmek mümkündür (Akova, B. S., 2002).

Enez'de doğumlar diğer bölgelerle karşılaştırıldığında düşüktür.

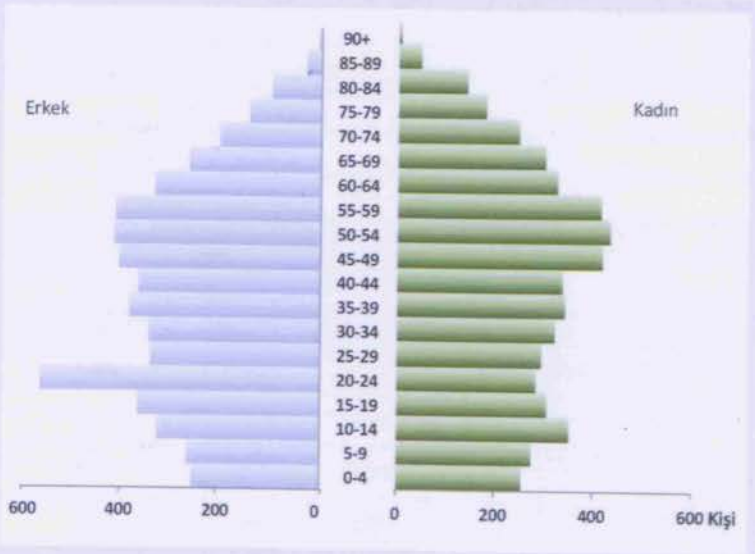

Grafik 3: Enez'in Nüfus Piramidi (2011).

Trakya genelinde gözlemlendiği gibi burada da ailelerin az çocuk sahibi olma eğilimi geçerlidir. Çocukların geleceğinin daha iyi şartlarda oluşturulabilmesi kaygısı, bu düşüncenin temelini oluşturmaktadır. Faal nüfus yüksek olup, bağımlı nüfus azdır. Nüfusun %68,5'ini faal nüfus oluştururken %31,5'ini bağımlı nüfus oluşturmaktadır. Bağımlı nüfus 0-14 yaş ile 65 ve yukarısında yaşlı nüfustan oluşmaktadır. Bağımlı nüfusun %16'sını çocuk nüfus, % 15,4'ünü yaşlı bağımlı nüfus oluşturmaktadır. Bu doğrultuda bir değerlendirme yaptığımızda bir kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı 0,45 olarak karşımıza çıkar. Bağımlı nüfusu köyler bazında değerlendirdiğimizde* bağımlı nüfus oranı %28,7 ile %36,3 arasında değişmektedir. En düşük bağımlı nüfus Abdurrahim köyde, en yüksek bağımlı nüfus ise Hasköy'dedir.

* 2000 yılı sonrasına ait köy bazında veriler bulunmadığından, en son veri olması ve bizi yanıltmayacağı gerekçesiyle 2000 yılına ait istatistik veriler değerlendirilmiştir.

Tablo 4: Enez'de Faal ve Bağımlı Nüfus (2011)					
Faal Nüfus	**Bağımlı Nüfus**	**Toplam**	**Faal Nüfus %**	**Bağımlı Nüfus %**	**Bir Kişinin Bakmakla Yükümlü Olduğu Kişi Sayısı**
7585	3481	11066	68,5	31,5	0,45

Tablo-5: Enez Köylerinde Faal ve Bağımlı Nüfus Oranı (2000 yılı % Olarak)				
Köy	**0-14**	**15-64**	**65+**	**Bağımlı Grup**
Abdurrahim (Merkez)	17,1	71,3	11,6	**28,7**
Büyükevren	19,7	70,9	9,3	**29,1**
Çavuşköy	20,3	65,3	14,4	**34,7**
Çeribaşı	15,6	70,4	13,9	**29,6**
Gülçavuş	13,7	68,6	17,7	**31,4**
Hasköy	15,5	63,7	20,8	**36,3**
Hisarlı	5,4	76,3	18,3	**23,7**
Işıklı	16,9	71,0	12,1	**29,0**
Karaincirli	17,4	69,6	13,0	**30,4**
Kocaeli	15,3	65,5	19,3	**34,5**
Küçükevren	19,0	64,8	16,1	**35,2**
Sultaniçe	22,0	70,3	7,7	**29,7**
Sütçüler	15,5	67,9	16,7	**32,1**
Şehitler	17,5	69,1	13,4	**30,9**
Umurbey	13,7	67,1	19,2	**32,9**
Vakıf	21,1	65,1	13,8	**34,9**
Yazır	16,7	69,2	14,1	**30,8**
Yenice	21,5	69,1	9,4	**30,9**
Kaynak- TÜİK 2011 Nüfus istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.				

NÜFUSUN EĞİTİM DURUMU

Okuma – yazma durumu nüfusun gittikçe azalması, özellikle eğitimli nüfusun Enez'de istihdam alanı bulamayarak bölgeyi terk etmesine rağmen eğitim düzeyi iyidir. Bölgede eğitime her zaman ayrı bir önem verilmiştir. Yaşlı nüfusun eğitim düzeyinin düşük olması bölgenin geçmişte barış ortamından uzak şartlarda bulunması, savaş şartlarının varlığı ve daha sonrasında da ancak yerleşebilme ve yaşamını devam ettirebilme mücadelesinde olmasıyla yakından ilgilidir.

Tablo 6: Bitirilen Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Nüfus (6 +yaş 2011)			
Bitirilen Eğitim Düzeyi	**Toplam**	**Erkek**	**Kadın**
Okuma yazma bilmeyen	443	112	331
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	1.213	540	673
İlkokul mezunu	3.101	1.507	1.594
İlköğretim mezunu	822	474	348
Ortaokul veya dengi okul mezunu	225	159	66
Lise veya dengi okul mezunu	556	380	176
Yüksekokul veya fakülte mezunu	144	96	48
Yüksek lisans mezunu	5	3	2
Doktora mezunu	1	0	1
Bilinmeyen	146	83	63
Toplam	**6.656**	**3.354**	**3.302**
Kaynak: TÜİK 2011 Nüfus istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.			

HANEHALKI BÜYÜKLÜKLERİ

Hane halkı büyüklüklerini incelediğimizde, genelde hane halkının çok kişiden oluşmadığını görüyoruz. Enez Merkezde 1064 hanenin ancak 12'si on ve daha fazla kişiden oluşmaktadır. Toplam hane sayısının %90'ından fazlasını oluşturan 961 hane de aile bireyleri 1 ile 5 kişi arasın olup, aileler 1 ile 5 kişiden oluşmaktadır. Köyleri incelediğimizde ise ancak dört köyde birer ikişer hane on ve daha fazla kişiden oluşmaktadır.

Tablo-7'de de görüldüğü üzere en yüksek veri olarak; 822 hane dört kişiden, 728 hane üç kişiden, 766 hane de iki kişiden oluşmaktadır.

Tablo 7: Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı Sayısı (2000Yılı*)

	Hanahalkı Büyüklüğü										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	Toplam Hanehalkı Sayısı
Enez Merkez	88	189	260	291	133	53	21	8	9	12	1.064
Köyler											
Abdurrahim	14	22	21	22	7	8	5	1		2	102
Büyükevren	7	71	61	81	34	13	7	1			275
Çavuşköy	17	42	19	43	15	15	5	2	2	1	161
Çeribaşı	4	17	22	14	10	10	3	1		1	82
Gülçavuş	9	37	19	14	8	3		1			91
Hasköy	12	40	15	19	17	10	6				119
Hisarlı	1	14	5	8	2			1			31
Işıklı	10	17	15	11	6	13	1				73
Karaincirli	32	59	55	49	31	7	3	1			237
Kocaeli	4	33	27	17	7	4					92
Küçükevren	13	22	22	17	10	4	3				91
Sultaniçe	21	51	71	100	55	14	4	3	4		323
Sütçüler	7	18	11	7	8	3					54
Şehitler	9	31	18	22	9	11	2	1	2		105
Umurbey	2	4	2	3	4	5	3				23
Vakıf	20	41	29	32	21	11	4	1	1		160
Yazır	10	16	11	14	8	4	1				64
Yenice	11	42	45	58	42	30	19	4	3	5	259
Toplam	**291**	**766**	**728**	**822**	**427**	**218**	**66**	**25**	**21**	**21**	**2342**

Kaynak: TÜİK 2011 Nüfus istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

*2000 yılı sonrasına ait köy bazında veriler bulunmadığından, en son veri olması ve bizi yanıltmayacağı gerekçesiyle 2000 yılına ait istatistik veriler değerlendirilmiştir.

TEMEL EKONOMİK FAALİYET OLARAK TARIMSAL FAALİYETLER

Enez ilçesinde nüfusun büyük bir bölümünü istihdam eden tarımsal faaliyetler, mekânın kullanımında temel fonksiyon olarak dikkati çekmektedir.

Kısaca arazinin kullanım biçimine de değinecek olursak;

Enez'de ormanlık alanlar 198 990 dekar, çayır ve meralar 19 800 dekar, tarım yapılan alanlar 174 810 dekar, tarım dışı alanlar 89 400 dekardır. Görüldüğü üzere, ormanlarla, otlak–meraların birlikte kapladığı alanların oranı % 45,3' e ulaşmakta olup, Enez'de orman alanları ve otlak–meralar önemli bir yer tutmaktadır. Ormanların ve otlak–meraların büyük bir kısmı Hisarlıdağ kütlesinde yer almaktadır.

Tablo 8: Enez ilçesi Arazi Varlığı (Dekar)

Tarım Arazisi	Çayır-Mera	Orman	Tarım Dışı	Toplam
174810	19800	198990	89400	483000

Kaynak: Enez Tarım İlçe Müdürlüğü 2005 yılı Tarım İstatistiklerinden Yararlanılmıştır.

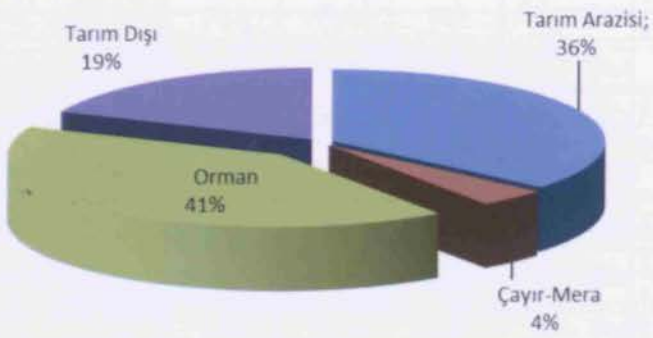

Grafik 4: Enez'de arazi kullanımı (%).

Kaynak: Enez Tarım İlçe Müdürlüğü 2005 yılı Tarım İstatistiklerinden Yararlanılmıştır.

Enez' de arazi kullanımını değerlendirdiğimizde kuru tarım alanlarının geniş yer tuttuğunu görürüz. Sulu tarım yapılan alanlar sadece %9.1 gibi bir orana sahip olup, yetersiz sulu tarım alanlarıyla bu oran ancak %11.1'e ulaşabilmektedir. Çeltik sahalarının dışında kalan araziye baktığımızda geniş alanları buğday tarlalarının kapladığını görürüz. Görüldüğü üzere sulama yapılan alanlar oldukça azdır. Bu kullanım biçimi bölgenin coğrafi potansiyeli ile uyum göstermemektedir.

Enez'de *arazi kullanımı ile toprakların sınıflandırılması değerlendirildiğinde*, (Tablo 9) Toplam arazinin yaklaşık % 32.9'u sahip olduğu nitelikler doğrultusunda kullanılmamaktadır. Arazinin % 26.6'sını kaplayan kuru tarım alanlarının % 86.8'ini derin ve orta derinlikteki topraklar oluşturmaktadır. I. sınıf toprakların yer aldığı 2795 hektar alan, II. sınıf toprakların yer aldığı 12933 hektar alan, III. sınıf toprakların yer aldığı 10744 hektar alan sahip olduğu niteliklerine uygun olarak kullanılmamakta, buralarda tarımsal faaliyetler yapılabilecekken, otlak mera, orman-fundalık ve ya diğer kullanımlar yer almakta, 144 hektarlık VI. sınıf toprakların yer aldığı alanda da orman-funda, otlak-çayır ve diğer kullanımlar yer alabilecekken, buralarda kuru tarım yapılmaktadır. Bu alanda arazi oldukça diktir. Bu husus arazinin gittikçe bozulmasına zemin hazırlamaktadır.

Tablo 9: Enez'de Arazi Kullanma Kabiliyet Sınıfları, Eğim Grupları, Derinlik Durumu ve Arazinin Kullanılma Biçimi

	Kullanma Şekli																							
	Kuru Tarım								Sulu Tarım										Çayır- Mera					
	Eğim Grupları				Derinlik				Eğim Grupları				Derinlik				Eğim Grupları				Derinlik			
Arazi Kullanma Kabiliyet Sınıfları (Hektar)	Düz	Hafif	Orta	Dik+	Derin	Orta derin	Sığ	Çok Sığ	Düz	Hafif	Orta	Dik+	Derin	Orta derin	Sığ	Çok Sığ	Düz	Hafif	Orta	Dik+	Derin	Orta derin	Sığ	Çok Sığ
I	1012				1012				1069				1069				953				953			
II	188	5609			1066	4731			64	936			847	153			131				131			
III			5077			3644	1433				68			68					1441			241	1200	
IV																				256			256	
Toplam	**1200**	**5609**	**5077**		**2078**	**8375**	**1433**		**1133**	**936**	**68**		**1916**	**221**			**1084**		**1441**	**256**	**1084**	**241**	**1456**	
V																								
VI				144							144													
VII									2831				2831				739				739			
Toplam				**144**					**2831**		**144**		**2831**				**739**				**739**			
Genel Toplam	**1200**	**5609**	**5077**	**144**	**2078**	**8375**	**1433**	**0**	**3964**	**936**	**212**	**0**	**4747**	**221**	**0**	**0**	**1823**	**0**	**1441**	**256**	**1823**	**241**	**1456**	**0**

	Kullanma Şekli																							
	Orman-Funda								Diğer Kullanımlar								Toplam							
	Eğim Grupları				Derinlik				Eğim Grupları				Derinlik				Eğim Grupları				Derinlik			
	Çayır-Mera								Orman- Funda								Diğer Kullanımlar							
	Eğim Grupları			Derinlik					Eğim Grupları			Derinlik					Eğim Grupları			Derinlik				
Arazi Kullanma Kabiliyet Sınıfları (Hektar)	Düz	Hafif	Orta	Dik+	Derin	Orta derin	Sığ	Çok Sığ	Düz	Hafif	Orta	Dik+	Derin	Orta derin	Sığ	Çok Sığ	Düz	Hafif	Orta	Dik+	Derin	Orta derin	Sığ	Çok Sığ
I	820				820				10				10				3864	0	0	0	3864	0	0	0
II		6876				6438	438		8	121			8	121			391	13542	0	0	2052	11443	438	0
III			3952	390		1756	2586				274			137	137		0	0	10812	0	0	5846	5356	0
IV												39			39		0	0	0	0	0	0	295	0
Toplam	**820**	**6876**	**3952**	**390**	**820**	**8194**	**3024**		**18**	**121**	**274**	**39**	**18**	**258**	**176**		**4255**	**13542**	**10812**	**0**	**5916**	**17289**	**6089**	**0**
V																	0	0	0	0	0	0	0	0
VI				5169			5169					46			46		0	0	144	5359	0	0	5215	0
VII				4620			4620										3570	0	0	4620	3570	0	4620	0
Toplam				**9789**			**9789**					**46**			**46**		**3570**	**0**	**144**	**9979**	**3570**	**0**	**9835**	**0**
Genel Toplam	**820**	**6876**	**3952**	**10179**	**820**	**8194**	**12813**	**0**	**18**	**121**	**274**	**85**	**18**	**258**	**222**	**0**	**7825**	**13542**	**10956**	**9979**	**9486**	**17289**	**15924**	**0**

Kaynak- Köy Hizmetleri Genel Müd.- 1993, Edirne İli Arazi Varlığı Çalışmasından Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

TARIMSAL FAALİYETLERDE ETKİLİ OLAN BAŞLICA FAKTÖRLER

Coğrafi faktörler Enez'de tarımsal faaliyetlerin daha da gelişebilmesi için oldukça elverişlidir. Arazi genelde hafif dalgalı ve düz yüzey şekillerine sahip olup, Enez ilçesinin önemli bir bölümünü, Ege denizine sularını boşaltan, ülkemiz için önemli bir su kaynağı olan Meriç nehrinin taşıyıp biriktirdiği alüvyonlarla oluşan Meriç deltası oluşturmaktadır. Meriç deltasında geniş sazlıklar, göller ve tarım alanları bulunur. Bölgede alüvyal tabanın çevresinde plato sahası yer almaktadır. Alüvyal taban ile platolar arasında bazı kesimlerde, farklı yükseltilerde taraça düzlüklerini görmek mümkündür. Meriç-Ergene kavşağının doğusunda yaklaşık 60-70 metre yükseltiye sahip olan aşınım yüzeyi güneye doğru yavaş yavaş alçalmaktadır. Bu yüzey aşağı kesimlerde kıyı taraçaları şeklinde işlenmiş, kıyıda dik falezlerle son bulmuştur. Sahada morfolojik açıdan bir çeşitlilik söz konusudur. Düz ve hafif dalgalı yüzey şekilleri içinde, Meriç vadisinin doğusunda alçak plato sahasında 400 metrelik yükseltisiyle Hisarlıdağ kütlesi yer almaktadır.

Fotoğraf 1: Hisarlıdağ'dan Gala Gölü'ne.

Enez'in doğusunda yüzey şekli inişli çıkışlı bir özellik göstermekte, vadi tabanlarını, onları ayıran yassı sırtlar izlemektedir. Arazi kısa boylu çok sayıda akarsuyla yarılmıştır. Yüzeyi parçalayan akarsuların ağızlarında deniz basmasıyla koylar oluşmuş, daha sonraları kıyı oklarıyla denizle ilişkileri kesilerek ilk önce tuzlu bataklıklar, sonra da alüvyal dolgulu alanlar oluşmuştur. (Göçmen,1976: 59-60). Söz konusu alüvyal alanlar, plato düzlükleri ve taraçalar belli başlı tarım alanlarını oluşturmaktadır. Hisarlı dağ ise hayvancılık faaliyetiyle özel bir öneme sahiptir.

Fotoğraf 2 : Enez'deki ayçiçek tarlalarından bir görünüm.

Bölgenin sahip olduğu morfolojik çeşitlilik, tarımsal faaliyetler için büyük avantajlar sağlamaktadır. Düz ve düze yakın arazi, diğer elverişli coğrafi şartların da desteğiyle geniş alanlarda çok çeşitli zirai ürünün yetiştirilmesini teşvik etmektedir. Bunlar arasında öncelikle çeltik olmak üzere, ayçiçeği, buğday, çeşitli sebzeler ve meyvelerden bahsetmek mümkündür.

Enez genelde yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı

Tablo 10: Ortalama Düşük Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı (°C)

Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	**Yıllık**
0,7	1,1	3,7	7,6	11,8	15,9	17,8	17,3	13,8	9,7	5,9	2,2	**9,0**

Kaynak: Meteoroloji verileri

Tablo 11: Aylık Ortalama Yağışların Aylara Göre Dağılımı (mm)

Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	**Yıllık**
62,4	54,7	64,6	46,7	33,6	31,4	19,7	12,9	25	58,4	91,2	95,9	**596,5**

Kaynak: Meteoroloji verileri

özellikler gösteren Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. İklim özellikleri bölgede çeşitli ekonomik faaliyetler için olumlu şartlar göstermektedir. Enez'de aylık ortalama sıcaklık değerleri 4°C ile 24,6 °C arasında değişmektedir. Ortalama sıcaklık değerleri yanısıra yüksek ve düşük sıcaklıklar da özellikle ziraat hayatında önemli ölçüde rol oynamaktadır. Bitkilerin çimlenme, yetişme, gelişme ve olgunlaşma evrelerinde yüksek ve düşük sıcaklıklar bitkileri olumsuz etkilemektedir. Yüksek sıcaklıklar aynı zamanda su kaynaklarının azalmasına da sebep olmakta, topraktaki nem kaybolmakta, bazı dereler kurumakta, su miktarı azalmaktadır. Ziraat hayatını olumsuz etkileyecek yüksek ve düşük sıcaklıklara bölgede sık rastlanmaz. Enez'de ortalama düşük sıcaklık, en düşük olarak ocak ayında 0,7°C dir. Düşük sıcaklıklar kış aylarına tekabül etmekte, bu aylar da vejetasyon devresi dışında kalmaktadır. Tablo 10 da görüldüğü üzere, ortalama düşük sıcaklıklar hiçbir zaman 0°C nin altında değildir.

Yağışlar birçok ekonomik faaliyetin direkt veya dolaylı olarak etkilemeleriyle önem kazanmaktadır. Özellikle zirai faaliyetlerde bitkilerin ihtiyaçları olan suyun temininde yağışlar büyük önem taşır.

Yağışın yıl içindeki dağılımını incelediğimizde ortalama yıllık yağış miktarının 596,5 mm olduğu Enez'de yağış miktarlarının Kasım, Aralık, Ocak, Şubat, Mart aylarında yüksek, Temmuz, Ağustos, Eylül aylarında düşük olduğu görülmektedir. Yağış değerlerinin düşük olduğu yaz mevsiminde gökyüzü açık, güneş radyasyonu

Tablo 12: Yağışların Mevsimlere Göre Dağılımı (mm) ve (%)olarak

	KIŞ	İLKBAHAR	YAZ	SONBAHAR	TOPLAM
mm.	213	144,9	64	174,6	596,5
%	35,7	24,3	10,7	29,3	100

Kaynak: Meteoroloji verileri

Tablo 13: Enez'de Büyük Toprak Gruplarının Dağılımı (Hektar)

Alüvyal topraklar	%	Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları	%	Hidromorfik Alüvyal Topraklar	%	Verimsiz Arazi	%	Toplam
2619	5.9	36654	82.05	3570	7.8	345	0.8	43188

Kaynak: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü- 1993, Edirne İli Arazi Varlığı Çalışması'ndan yararlanılmıştır.

kuvvetlidir. Buna bağlı olarak buharlaşmanın da fazla olduğu görülmektedir. Burada Haziran ayından itibaren su yetersizliği görülmektedir. Genellikle kış mevsimine tekabül eden aylarda yağışın yüksek olduğu görülmektedir. Tablo-11'de görüldüğü üzere yağışlar kış mevsiminde en yüksek değerlere ulaşmakta (213 mm), yağış miktarları itibariyle kış yağışlarını, sonbahar yağışları (174,6 mm), ilkbahar yağışları(144,9 mm) ve yaz yağışları (64 mm) takip etmektedir.

Yağışlar, ziraat hayatında bitkinin yetişmesinde, gelişmesinde, veriminde etkili olmakta, yağışların vaktinden önce veya sonra gerçekleşmesi ürünün verim ve kalitesini etkilemekte, hatta büyük zararlara sebep olabilmektedir. Mesela buğdayın başak yapma ve dane doldurma dönemlerinin hassas olduğu, yaklaşık Nisan ve Mayıs aylarında gerçekleşen yağışların verim üzerinde etkili olmaktadır. Dönem dönem sağanak şeklinde gerçekleşen yağışlar toprağın aşındırılarak akmasına, suyun toprak tarafından emilmeyerek, yüzey akışıyla taşkınlara, bunlara ilave olarak tarım alanlarının ve ürünlerin zarar görmesine sebep olmakta, ürünlerde verim ve kaliteyi düşürmektedir. Kurak devrenin görüldüğü bu sahalarda, su ihtiyacı belirgin olarak yaşanmakta, suyun yüzey akışıyla kaybolması sebebiyle su, daha da önem kazanmaktadır. Bölgede su erozyonu oldukça yaygındır. Bölge yer yer Meriç vadisi oluğundan gelen kuzey yönlü hava hareketlerinin de etkisinde kalmaktadır. İklim özellikleri bölge ziraati için olumlu şartlar göstermekte olup, çok çeşitli ürünün yetişmesine imkan tanımaktadır.

Tarımsal faaliyetin gerçekleşmesinde toprak özelliklerinin de önemi çok fazladır. Toprağın niteliğine bağlı olarak yetiştirilecek ürünlerde çeşit, verim, kalite itibariyle değişiklik görülebilmektedir.

Enez ilçesinin toprak kaynaklarına baktığımızda Kireçsiz Kahverengi Orman topraklarının açık bir farkla ilk sırayı aldığını görürüz. Geniş alanlar kaplayan Kireçsiz Kahverengi Orman toprakları bitkilerin yetişmesi için oldukça elverişlidir. Bu toprakları genel olarak kumlu tın ve siltli tın oluşturmaktadır.

Kireçsiz Kahverengi Orman topraklarını çok daha az bir oranla Hidromorfik Alüvyal topraklar (% 7.8) ve Alüvyal topraklar (%5.9) izlemektedir. Bölgede üçüncü derecede geniş alanlar kaplayan Alüvyal topraklar akarsuların taşıyıp getirdikleri ve biriktirdikleri malzemelerden oluştuğundan, toprağı meydana getiren malzeme oldukça çeşitlidir. Sahip oldukları özellikler sebebiyle oldukça verimli topraklardır. Bu sebeple zirai faaliyetler için çok önemli topraklardır.

Toprakları kabiliyetleri itibariyle değerlendirecek olursak Tablo 14 de de görüldüğü üzere II. ve III. Sınıf toprakların oldukça yoğun oldukları **(% 56.3)** ve I. ve IV. Sınıf topraklarla birlikte tüm toprakların % 65.7 sini oluşturdukları görülmektedir. Görüldüğü üzere Enez' de tarıma elverişli topraklar toplam alanın **% 65.7** sini oluşturmaktadır.

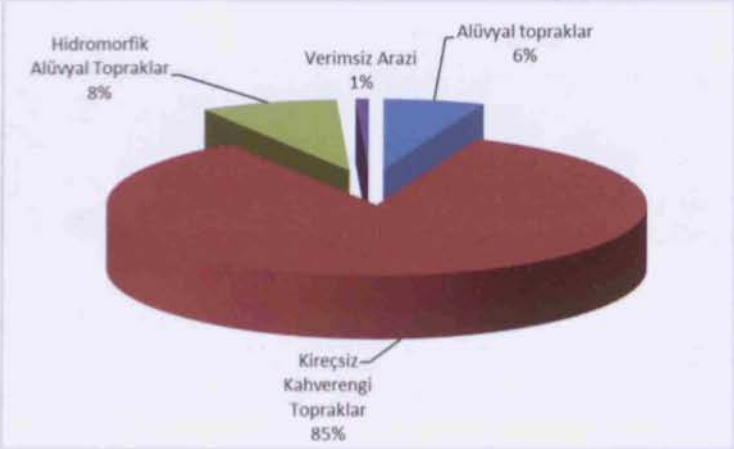

Grafik 5: Enez'de Büyük Toprak Grupları.a

Tablo 14: Enez'de Arazinin Sınıflarına Göre Dağılımı (Hektar)

I.Sınıf Arazi	%	II.Sınıf Arazi	%	III.Sınıf Arazi	%	IV.Sınıf Arazi	%	VI.Sınıf Arazi	%	VII.Sınıf Arazi	%	VIII.Sınıf Arazi	%	Toplam
3864	8.7	13933	31.2	11202	25.1	295	0.7	5359	11.9	8190	18.3	1826	4.1	44669

Kaynak: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü- 1993, Edirne İli Arazi Varlığı Çalışmasından Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Enez'in bulunduğu sahanın önemli bir kısmında eğimin fazla olmadığı görülmektedir. Arazinin % 76.4'ünü düz, hafif ve orta eğimli araziler oluşturmaktadır. Bu değerler ilçe ziraat hayatı açısından oldukça olumlu verilerdir. Arazinin eğimi ile toprak derinlikleri arasında da yakın bir ilişki görülmektedir. Toprak derinliklerinin eğimin arttığı yerlerde azaldığı gözlenmektedir. Sahadaki toprakların % 22.2'sini derin, % 40.5'ini orta derinlikte, % 37.3'ünü sığ topraklar oluşmaktadır.

Araştırma sahasında yukarıda da belirtildiği gibi su erozyonu oldukça yaygındır. Toplam alanın %99'unda su erozyonu görülmektedir. Zirai açıdan oldukça önem taşıyan su erozyonu, toprağın derecesine göre toprağı taşımakta, toprağın verimsizleşmesine sebep olmaktadır.

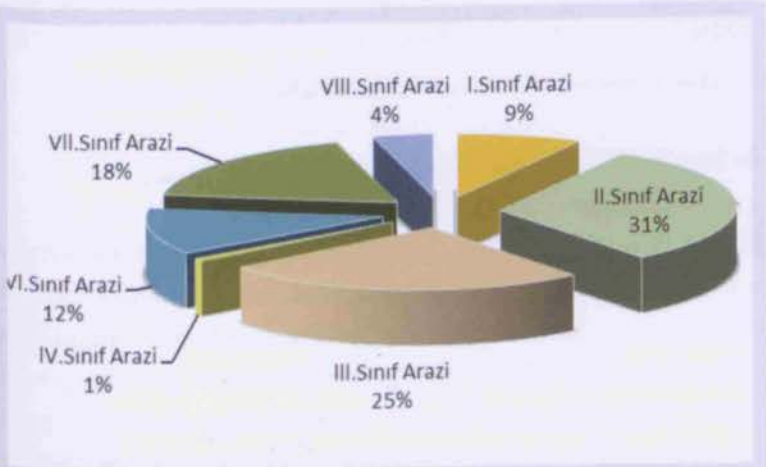

Grafik 6: Enez'de Arazi Sınıflarının Dağılımı (%).

Her ne kadar geniş alanlarda görülen su erozyonu çok şiddetli değilse de dikkat edilmesi ve önlemlerin alınması gerekmektedir (% 48,5'inde 1. dereceden, % 26,7'sinde 2. dereceden, %24'ünda 3. dereceden su erozyonu görülmektedir.4. dereceden su erozyonu yoktur.).*

Mevcut topraklar ve bunların kullanımı açısından diğer olumsuz durum, taban suyu seviyesinin yüksek olduğu toprakların ve çoraklaşan toprakların varlığıdır. Çoraklığın görüldüğü alanlar toplam alanın %8,3' ünü oluşturmaktadır. Taban suyunun yüksek olduğu alanlar ise %0,9 oranındadır. Bu hususta gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Su, insan yaşamının önemli bir faaliyeti olan ve primer sektör olarak isimlendirilen tarımsal faaliyetler için çok gereklidir. Su, zirai faaliyetlerin şeklini, yetiştirilen ürünlerin çeşidini, verimini belirleyen önemli bir faktördür. Bu sebeple bir bölgenin, bir yörenin coğrafi şartlarından birini oluşturan su kaynaklarının bilinmesi, değerlendirilmesi ve onlara hakim olunması öncelikle

* Su erozyonu kriterleri

1. Dereceden su erozyonu - Az erozyona uğramış, A katı veya sürülen katın %25'i aşınmış.
2. Dereceden su erozyonu – Orta derecede erozyona uğramış, A katı veya sürülen katın %25-75'i aşınmış.
3. Dereceden su erozyonu – Şiddetli derecede erozyona uğramış, A katının %75 inden fazlası ve B katının %50'si aşınmış.
4. Dereceden su erozyonu – çok şiddetli derecede erozyona uğramış, B katının tamamı veya büyük kısmı aşınmış.

kırsal kalkınma ve daha geniş anlamda da bölgesel kalkınma için önemlidir.

Bölgede su fazlasının özellikle kış mevsiminde görülmesi, yaz mevsiminde su kaynaklarının azalması, hatta yer yer bazı akarsu kollarının kuruması sebebiyle, sahada su potansiyelini koruyacak, verimliliğini arttıracak, kurak devrede suyu kullanılabilir duruma getirecek tesislerin kurulması kaçınılmazdır. Su kaynaklarının koruma, kullanma, devamlılık esası gözetilerek yararlanılması bölge ekonomisi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Su kaynakları başta ziraat olmak üzere, çeşitli ekonomik faaliyetlerin en önemli girdisini oluşturmaktadır. Tarımsal faaliyetlerde entansifleşmeyi beraberinde getirmektedir.

Bölgede su kaynaklarının varlığı jeolojik ve iklim özellikleriyle yakından ilgilidir. Kum ve çakıl tabakalarının olduğu yerlerde topraktaki sızma artmakta, yer altı suyu kaynakları oluşmaktadır. Bu depoların bulunduğu sahalar önemli akifer alanlarıdır. İklim özellikleri itibariyle de baktığımızda daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere yıllık ortalama yağış 596,5 mm. dir. Sahada yaz kuraklığı görülmekle beraber gerek yağış şartları gerekse nemlilik itibariyle bölgede aşırı bir kuraklık görülmemektedir.

Enez'in en önemli su kaynağını Meriç nehri oluşturmaktadır. Bunun dışında birçok su kaynağı da çevredeki yüksek kesimlerden gelmektedir. Özellikle yağışlı mevsimlerde, Meriç nehri zaman zaman taşmakta çevresini sular altında bırakmaktadır.

Enez ve çevresi su kaynakları bakımından hayli zengin bir yöremizdir. Hatta bu su kaynaklarından verimli yararlanmak maksadıyla, çeşitli koruma kullanma çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Hem su kaynaklarından hem de toprak kaynaklarından optimum düzeyde yararlanmak için bu kaçınılmazdır. Bölgede sık sık taşkınlar olmaktadır. Meriç nehri yatağından, seddelerin varolmasına rağmen sular taşarak çevredeki tarım alanlarını tehdit etmektedir. Bu alanlar genellikle çeltik ziraatının yapıldığı alanlardır. Taşkınlarla maddi manevi büyük zararlar olmaktadır. Suları kontrol edemediğimiz takdirde topraklardan yararlanmada da sorunlar çıkmaktadır. Su taşkınları sadece yakın civarla ilişkili olmayıp, Bulgaristan tarafında Meriç nehri üzerinde kurulan barajlardan da zaman zaman kaynaklanabilmektedir.

Fotoğraf 3 : Maddi manevi büyük zararlara sebep olabilen taşkın oluşumu.

Su kaynakları- Tarımsal faaliyetler İlişkisi

Eğim, derinlik ve diğer özellikleri itibariyle oldukça verimli arazilerin yer aldığı yörede zirai faaliyetlerin entansif olarak sürdürülmesi, yüksek verimde, sağlıklı ve sürekli ürün temininin de en temel şartı, gerekli zamanda gerektiği kadar ve gerektiği şekilde suyun temini oluşturmaktadır. Yöredeki su potansiyeli, gerek temininde gerekse kullanımında iyi bir şekilde değerlendirildiğinde su ihtiyacı önemli ölçüde giderilmiş olacaktır. Sulama konusunda

ve su kaynaklarının en verimli bir şekilde kullanılması hususunda, baraj ve göletlerin tesis edilmesi yanında, uygun sulama yöntemlerinden yararlanılması da oldukça önemlidir. Uygulanan yöntemler doğrultusunda kullanılan su miktarı daha fazla ve daha az olabilmektedir. Genelde daha az suyun kullanıldığı damlama sulama gibi yöntemler pek kullanılmamaktadır. Toprağın yapısına ve eğimine bağlı olarak sulama yöntemlerinde de farklılıklar görülmektedir. Tarımda kullanılan çok fazla su, toprak yapısına bağlı olarak toprakta tuzluluğa sebep olmaktadır. Bu tür problemleri arazide görmek mümkündür. Eğimli alanlarda gerçekleştirilen salma sulama yöntemiyle toprak akışı ortaya çıkmaktadır. Yağmurlama ve damlama sulama yöntemleriyle, daha az su harcayarak sulama yapmak mümkündür.

Ulaşım İlişkisi

Meriç Nehrinin denize döküldüğü deltanın hemen yanı başında yer alan Enez Limanı, toplam 840 metre uzunluğunda rıhtıma sahiptir. Liman, 400 ila 600 yat kapasiteli bir liman olup, daha çok balıkçı gemileri tarafından kullanılmaktadır.

Enez'de liman fonksiyonunun tekrar canlandırılması gelişiminin sağlanabilmesi için kaçınılmazdır. Ayrıca Yunanistan'ın Dedeağaç kenti ile Enez arasında feribot seferlerinin düzenlenmesi de çok faydalı olacaktır. Liman fonksiyonunun tekrar canlandırılmasıyla hem ticaret, hem turizm, hem de tarımsal faaliyetler daha iyi gelişecektir. Enez'in hinterlandı genişleyecek ve buna bağlı olarak ekonomik faaliyetler canlanacaktır.

Ulaşım potansiyeli itibariyle çok elverişli bir konuma sahip olmakla birlikte, günümüzde Enez, kolay ulaşılamayan, Edirne'yle dahi bağlantısı Keşan üzerinden gerçekleşen, kenarda kalmış bir yer gibidir. Ulaşıma dayalı sorunlar Enez'in kalkınmasını büyük ölçüde engellemektedir.

Batıda Yunanistan ve Bulgaristan sınırları, kuzeyde Kırklareli, Lalapaşa, doğuda Babaeski, Uzunköprü, Keşan arasında kalan doğu Trakya'nın yegane limanı Enez'dir. Tarihten hisse çıkartılarak yapılacak bölgesel ve yöresel kalkınma projelerinde, Enez'in liman fonksiyonunun canlandırılmasına ve Doğu Trakya'da Enez'i Edirne'ye doğrudan bağlayacak kuzey-güney istikametli iyi bir karayoluna şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. (Göney, 2005).

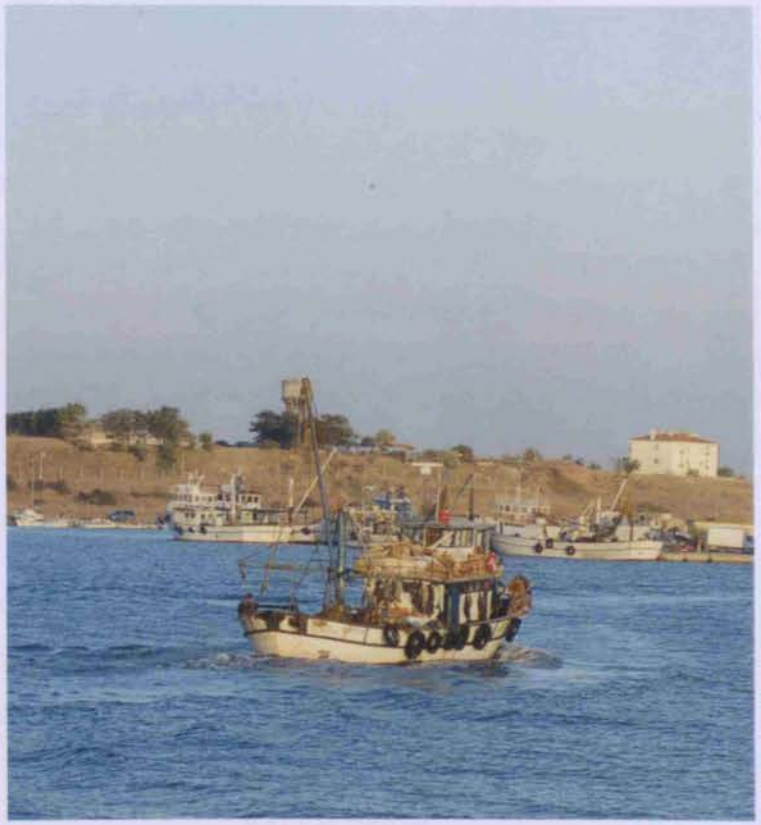

Fotoğraf 4 : Enez Limanı ve balıkçılar.

ENEZ'DE TARIM ALANLARININ DAĞILIŞI VE BİTKİSEL ÜRETİM

Tarıma ayrılan alanlar toplam arazinin % 36.1'ini oluşturmaktadır. Bu oran Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün arazi varlığı çalışmalarındaki değerlere göre %38'lere çıkmaktadır. Enez'in toprak kabiliyetlerini gösteren tabloyu incelediğimizde, tarıma elverişli alanların, toplam arazinin % 65.7'sini oluşturduğu görülmektedir. Görüldüğü üzere tarıma elverişli alanların önemli bir bölümü tarım dışı kalmaktadır. Ekilen tarla alanları ekili-dikili alanların % 96,7'sini, nadas alanı % 0,7'sini, sebze bahçeleri, % 0,7'sini, meyve bahçeleri % 1,9'unu oluşturmaktadır.

Tablo-15'de görüldüğü üzere tarla ürünleri yetiştiriciliği toplam ekili-dikili alanların % 96,7'sini oluşturmaktadır. Tarla bitkilerinin ekiliş alanı içinde en büyük payı tahıllar oluşturmaktadır. Ekimi yapılan başlıca tahıllar tablo 16 da görüldüğü gibi buğday, çeltik, arpa ve mısırdır. En fazla buğday yetiştirilmektedir. Sahada yetiştirilen diğer bir tarla ürünü de çeltiktir. Çeltik ekilen alanlarda önemli artışlar görülmüştür. 1991 yılında 5060 dekar alanda çeltik yetiştirilirken 2010 yılında çeltik yetiştirilen alanlar 15 538 dekara ulaşmıştır. Ülkemizde çeltik ziraatı çok yaygın olmayıp, ancak belirli bölgelerde yapılmaktadır. En önemli ekiliş alanlarından birini de Enez'in de sınırları içinde bulunduğu Trakya oluşturmaktadır. Bölge çiftçisi için çeltik ekimi her zaman önem taşımıştır. Çeltik üzerine yapılan araştırmalar sonucu çeltik verimi çok yükselmiştir. Pirinç ziraatinin ileri yöntemlerle yapıldığı ülkelerde mesela ABD'de sulama sistemleri geriye dönüşümlüdür. Suyun geriye dönüşümlü olması, arazi tesviyesi ve yüksek teknolojinin uygulanmasıyla kullanılan su miktarı oldukça azalmıştır (yaklaşık 1/3 oranında). Bundan da önemlisi çiftçilerin birleşmesiyle pirinç işleme fabrikaları ve ürünün pazarlamasına ilişkin birimler oluşturulmuş olup, çok iyi organize olmuşlardır. Bu organize hareketle pirincin üretimi, işlenmesi ve pazarlanması aşamalarında çeşitli araştırma, geliştirme çalışmaları yapmak için de pirinçten elde edilen gelirin

Fotoğraf 5 : Enez'de önemli bir gelir kaynağı olan çeltik tarlaları.

Tablo 15: Enez' de ekili dikili alanlar (dekar)

Yıl	Toplam Alan (dekar)	Ekilen Tarla Alanı (dekar)	Nadas Alanı (dekar)	Sebze Bahçeleri Alanı (dekar)	Meyve Alanı (dekar)*
1995	157.430	148.300	0	7.790	1.340
2010	151.987	146.969	1.058	1.015	2.945
%		96,7	0,7	0,7	1,9

*Meyve alanları plantasyon (toplu) alanlar olup, dağınık ağaçların alanları dahil edilmemiştir.

Kaynak: TÜİK, Tarım istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

bir kısmı bir fonda toplanmakta ve kendi içlerinde maddi sorunlarını halletmektedirler.

Çeltik birim alandan en yüksek gelir getiren ürünlerden biri olduğundan çiftçiler tarafından diğer ürünlere tercih edilmektedir. Su temin edildiği takdirde pirinçten elde edilen verim genelde diğer tahıllara göre özellikle çok geniş alanlarda yetiştirilen buğdaya göre daha yüksek olup pirinçten elde edilen gelir de çok daha yüksektir. Ülkemizde pirince olan talep yetiştirilen pirincin çok üstündedir. Pirinç yetiştiriciliği daha entansif bir şekilde yapıldığı takdirde verim daha yükselecek ve dış ülke fiyatları ile daha kolay rekabet edilebilecek, daha az miktarda ithalata gerek kalacaktır. Bu noktada bölgenin coğrafi potansiyeli oldukça uygundur. Bölgede verim yüksek olduğundan dış piyasa fiyatlarından daha az etkilenmektedir.

Yağlı Tohumlardan Ayçiçeği Enez'de tarla bitkileri üretim alanları içinde %49'u bulan buğdaydan sonra en geniş yer tutar. Bölgenin coğrafi şartları ayçiçeği bitkisinin yetişmesi için oldukça uygundur. Zaten üretim ve verimin yüksek olması da bunu göstermektedir. Ayçiçeği bitkisi yağ sanayinin önemli bir hammaddesini oluşturur. Bitkinin küspesi de hayvanların beslenmesinde önemli bir besin maddesidir.

Tablo 16: Enez'de tarla bitkileri (2010 yılı verileri)

Grup adı	Ürün adı	Ekilen alan (dekar)	Hasat edilen alan (dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Tahıllar	Çavdar	208	208	60	288
	Mısır (Dane)	15	15	12	800
	Çeltik	15.538	15.538	15.905	1.024
	Tritikale (Dane)	250	250	75	300
	Buğday (Diğer)	72.000	72.000	25.920	360
	Arpa (Diğer)	6.500	6.500	1.300	200
Baklagiller	Nohut	30	30	5	167
	Fasulye (Kuru)	200	200	30	150
Endüstriyel Bitkiler	Sekerpancarı	23	23	112	4.870
Yağlı Tohumlar	Susam	20	20	1	50
	Kolza (Kanola)	650	650	228	351
	Ayçiçeği (Yağlık)	45.700	45.700	11.354	248
Yumru Bitkiler	Soğan (Kuru)	70	70	21	300
	Sarımsak (Kuru)	15	15	2	133
	Hayvan Pancarı	650	650	3.900	6.000
Yem Bitkileri	Yonca (Yeşil Ot)	1.000	1.000	3.600	
	Fiğ (Yeşil Ot)	1.600	1.600	640	
	Mısır (Silajlık)	2.500	2.000	10.000	5.000

Kaynak: TÜİK, Tarım istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

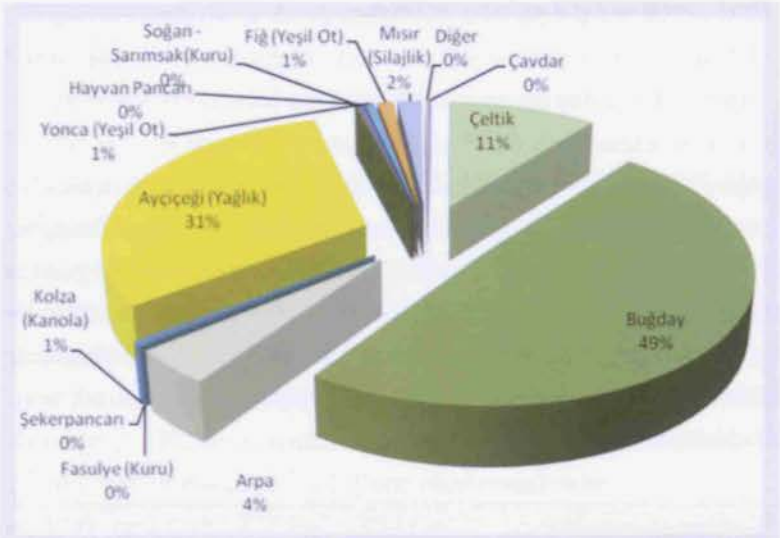

Grafik 7: Enez'in tarla bitkileri yetiştiriciliğinin türlerine göre dağılımı.

Endüstri bitkilerinden şekerpancarı Enez'de endüstri bitkileri grubundan hemen hemen tek üründür. Şekerpancarı üretiminde tohum, gübre, zirai ilaçlar gibi birçok girdiye ihtiyaç duyulmaktadır. Hem emek hem de para gerektiren şekerpancarı bitkisi son yıllarda bu isteklerinin karşılığı olarak fazla gelir sağlayamadığından, üretici şekerpancarı yetiştirmekten uzaklaşmaktadır. 1991 yılında 430 dekar alanda yetiştirilirken 2010 yılında şekerpancarının yetiştirildiği alan 23 dekara düşmüştür. Şekerpancarının işlenmesi sonucu arta kalan küspesi de hayvanlar için iyi bir besindir.

Yem bitkileri ekiliş alanının da mısır ilk sırayı almaktadır. Bunların dışında fiğ ve yonca yetiştirilmektedir.

Sahada entansif hayvancılığın gelişmesi için yem bitkilerinin gelişimi çok önemlidir. Yem bitkileri gerek taze, gerekse kuru olarak hayvanların yem ihtiyacını karşılamakta, hayvanlardan daha üstün kalitede ve miktarda et, süt elde edilmesini sağlamaktadır. Yonca, fiğ gibi yem bitkilerinin diğer bir özelliği de yetiştirildikleri toprakların verimini yükseltmeleridir. Özellikle azot bakımından zenginleşen topraklarda yem bitkilerinden sonra ekilen üründe yüksek verim ve kalite artışı görülmektedir. Enez'de bu hususa önem verilmesi ve daha geniş alanlarda yetiştirilmesi, hem bölgedeki hayvancılığın gelişmesinde etkili olacak hem de toprakların doğal olarak verimlilikleri artacaktır.

Bölgede yetiştirilebilecek sebze türleri oldukça fazladır. Ancak ülkemiz genelinde olduğu gibi sebze yetiştirilen alanlar daha önce de ifade edildiği üzere çok geniş sahalar kaplamazlar. Sebze üretiminde domates, 1991 yılı itibariyle bölgede en çok yetiştirilen ürünlerin başında gelirken, 2010 yılı itibariyle karpuz üretiminin gerisinde kalmıştır. Domates bitkisi doğrudan tüketildiği gibi gıda sanayinin de ham maddesini oluşturmaktadır. Özellikle salçanın hammaddesini oluşturması bakımından önemlidir. Enez'de karpuz, üretim miktarıyla ilk sırada yer almaktadır. Genelde geçirimli, besin maddesi itibariyle zengin topraklar kavun karpuz üretimi için oldukça elverişlidir. Sebze üretimi yazlık ve kışlık olmak üzere iki devrede gerçekleşmektedir. Kış mevsiminde genelde pırasa, lahana, ıspanak, marul gibi sebzeler yetiştirilmektedir. Sebze yetiştiriciliği emek isteyen bir zirai faaliyet olup, entansif çalışmayı gerektirmektedir. Toprağın belli sürelerle çapalanması, yabani otlardan temizlenmesi, gübrelenmesi, ilaçlanması, sulanması gereklidir. Sebze üretiminin daha geniş alanlarda ve entansif olarak yapılması bölge ve ülke ekonomisi açısından çok yararlı olacaktır.

Ayrıca bölgede bugün için pek az görülmekle birlikte örtü altı yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Örtü altı yetiştiriciliğinde esas, yetiştirilecek ürün için, üretimi, verimi, kaliteyi etkileyecek her türlü olumsuz faktörün bertaraf edilmesi ve bitki için optimum yetişme şartlarının temin edilmesidir. Gerek nüfus artışının ortaya

çıkardığı talep gerekse büyük ölçüde sebzelere dayalı dengeli beslenmeye gittikçe önem verilmesi ve dünya genelinde sebzelere olan talebin artışı son yıllarda sebze üretiminde miktar, verim ve kalitedeki artışı beraberinde getirmiş, örtü altı yetiştiriciliğinin önemini kat kat artırmıştır. Ülkemizde örtü altı yetiştiriciliğinin geliştiği alanlar sınırlı olup, genelde güney kıyılarımız başta olmak üzere üzere yer yer Ege kıyılarında ve Marmara Bölgesi'nde Yalova civarındadır. Bu sahalar, genel olarak çok az veya tamamen ısıtmasız şartlarda, plastik veya cam ile örtülü ve çoğunlukla bir iki dekarlık örtülü alanda ürünlerin yetiştirildiği sahalardır. Bölgede örtü altı yetiştiriciliği hemen hemen yok gibidir. Avrupa ülkelerinde çok daha olumsuz iklim şartlarında örtü altı yetiştiriciliğinin çok ileri düzeyde olduğu ve birim alandan elde edilen ürünün gerek kalitesinin gerekse veriminin çok yüksek olduğu düşünülürse

Tablo 17: Enez'de Sebze Üretimi

Grup adı	Ürün adı	Üretim(ton) 1991	Üretim(ton) 2010
Yaprağı Yenen Sebzeler	Lahana (Beyaz)	149	13
	Lahana (Kırmızı)	-	2
	Ispanak	31	20
	Marul (Göbekli)	-	14
	Marul (Kıvırcık)	-	2
	Pırasa		50
Baklagil Sebzeler	Fasulye (Taze)	48	38
	Bakla (Taze)	24	-
Meyvesi Yenen Sebzeler	Karpuz	7.186	1.125
	Kavun	-	120
	Kabak (Sakız)	-	23
	Hıyar	25	105
	Patlıcan	96	25
	Domates	8.700	220
	Domates (Salçalık)	-	88
	Biber (Dolmalık)	95	6
	Biber (Sivri)	324	21
	Biber (Salçalık)	-	21
Soğansı-Yumru-Kök Sebzeler	Sarımsak (Taze)	10	3
	Soğan (Taze)	203	4
	Turp (Bayır)	-	3
	Turp (Kırmızı)	-	3
Diger Sebzeler	Karnibahar	30	-

Kaynak: TÜİK İstatistik verilerinden yararlanılmıştır. Üretim İstatistikleri Veri Tabanı, Sebzeler (ISIC Rev3 Sınıflamasına göre) Sebzelerde, birden fazla ekilişlerin yarattığı mükerrer alanlardan dolayı, ürün ekiliş alanları verilememektedir. Sebze üretimine, örtüaltı üretimi de dahildir (açıkta sebze+örtüaltı)

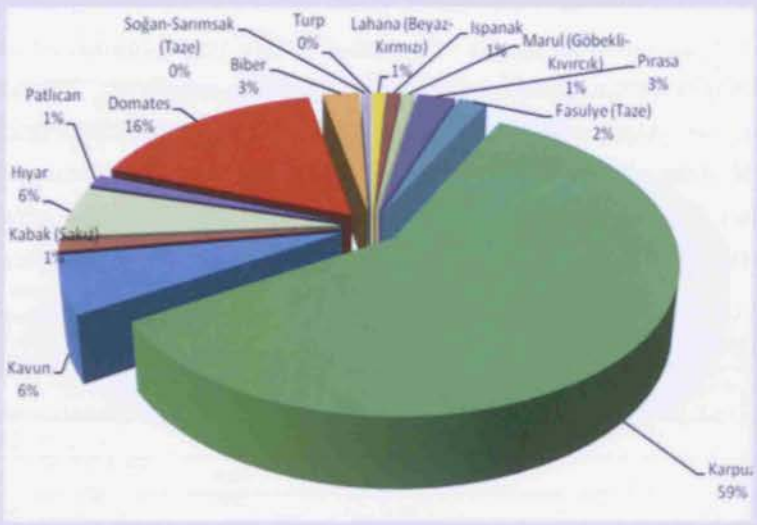

Grafik 8: Enez'de sebze üretimi.

çok daha uygun iklim şartlarına sahip ülkemizde örtü altı yetiştiriciliğinin daha geniş alanlarda yapılması gerekmektedir. Trakya'da sera kuruluşunda dikkat edilmesi gereken hususlar göz önüne alındığında, yöreye has sera tipi geliştirilerek beklenilen randıman alınacaktır. Bölgede iklim şartlarının Akdeniz kıyılarına göre daha sert geçtiği bir gerçektir. Ancak bu özelikler araştırma

Tablo 18: Örtüaltı Yetiştiriciliği (2010 Yılı)

Ürün adı	Üretim(ton)	Toplam Alan (dekar)	Yüksek Tünel (dekar)
Hıyar	75	5	5
Marul (Göbekli)	4		
Marul (Kıvırcık)	2		

Kaynak: TÜİK, Tarım istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 19: Enez'de Meyve Üretim Alanları, Ağaç Sayısı, Üretim ve Verim (2010 yılı)

Grup adı	Ürün adı	Toplu meyvelikle-rin alanı (dekar)	Üretim (ton)	Ağaç başına orta-lama verim (kg)	Meyve veren yaş-ta ağaç sayısı	Meyve vermeyen yaşta ağaç sayısı	Toplam ağaç sayısı
Yumuşak Çekirdekliler	Armut	24	450	15	30.000	1.440	31.440
	Ayva	0	80	20	4.000	0	4.000
	Elma (Golden)	20	323	60	5.375	1.500	6.875
	Elma (Starking)	20	323	60	5.375	475	5.850
	Elma (Grannys-mith)	7			0	1.000	1.000
	Elma (Diğer)	5	500	50	10.000	700	10.700
Tas Çekirdekliler	Erik	7	9	15	600	465	1.065
	Kayısı	0	10	20	500	0	500
	Kiraz	110	108	30	3.600	4.600	8.200
	Vişne	0	30	20	1.500	0	1.500
	Şeftali (Diğer)	0	40	20	2.000	0	2.000
Sert Kabuklular	Ceviz	777	105	30	3.500	8.735	12.235
	Badem	125	19	15	1.250	2.560	3.810
Üzüm ve **Üzümsüler**	Üzüm (Sofralık-Çekirdekli)	1.850	925	500	1.850	0	1.850

Kaynak: TÜİK, Tarım istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

sahasında örtü altı yetiştiriciliğinin yapılmasını engellememektedir. Nitekim başarıyla uygulanan örtü altı yetiştiriciliği örneklerinin varlığı bunu açıkça ortaya koymaktadır. Miktarı az olmakla birlikte yetiştiriciler tarafından seradan elde edilen ürünün daha kaliteli olduğu için daha kolay pazar bulduğu, ürünün yetiştirilmesi esnasında yapılan tüm harcamaları karşıladığı ifade edilmektedir. Ayrıca açıkta yetiştirilen ürüne göre daha fazla gelir elde ettiklerini belirtmektedirler. Örtü altı yetiştiriciliği ile mekândan en ideal biçimde yararlanılmaktadır.

Araştırma sahasında meyve yetiştirilen alanlar geniş yer tutmaz. Genelde her ailenin bahçesinde ve tarlalarında meyve ağaçları bulunmakla birlikte toplu meyvelikler çok fazla değildir. Toplu meyvelikler olarak üzüm bağları daha yaygındır. Meyve yetiştiriciliğinde üzüm üretimi önemlidir. Bölge üzüm yetiştiriciliği için uygun coğrafi şartlara sahiptir. Yeni yeni bağların tesisi teşvik edilmekle birlikte bunlar çok fazla değildir. Oysa bağ tesisi için elverişli alanlar oldukça fazladır.

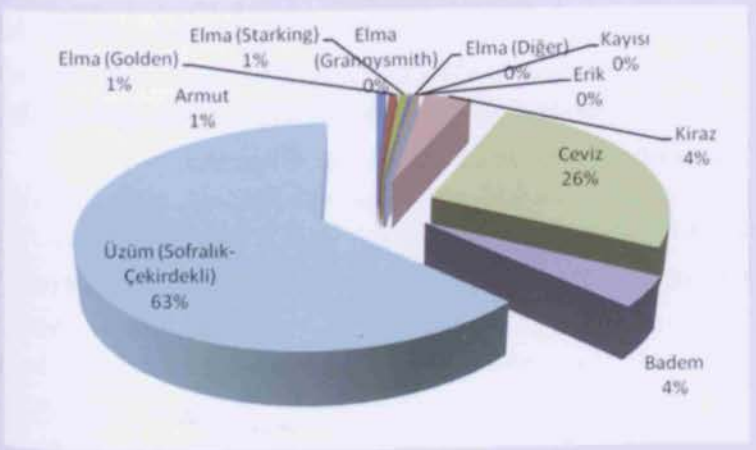

Grafik 9: Enez'de toplu meyveliklerin alanı (%).

Enez'de kavaklık ve söğütlükler de önemlidir. Bölgede kavak yetiştirilerek hem doğal ortam zenginleştirilebilecek hem de odun hammaddesi temin edilebilecektir. Kavak ağacı çabuk büyüdüğünden diğer ağaçlara oranla kavak ağacından daha kısa sürede ürün almak, dolayısıyla hammadde temin etmek mümkündür. Ayrıca ilk yıllarda kavağın altında bitkisel üretim de yapmak mümkündür. Kavak suyu seven bir bitkidir. Kavak uzun ömürlü ve fazla emek isteyen bir bitki olmadığından, pazarı da hazır olduğundan kavaklıklar gittikçe artmaktadır.

ENEZ'DE HAYVANCILIK

Enez'de tarımsal faaliyetler başta gelen bir ekonomik sektörü oluşturmaktadır. Tarımsal faaliyetler ve bunun içinde yer alan hayvancılık büyük bir potansiyele sahip olmakla birlikte, özellikle organik tarım için henüz bu potansiyel keşfedilmemiş olup, yeterince değerlendirilmemektedir. Turizm potansiyelinin de çok zengin olduğu yörede dikkatler daha çok turizm sektörüne dönmüştür. Büyükbaş hayvancılık, Enez'de Merkez de dahil olmak üzere her köyde yapılmaktadır. Yörenin sahip olduğu potansiyel, burada yapılan mevcut hayvancılığın ortalama beş katı daha fazlasının yapılabilmesi için uygun olduğu düşünülmektedir.

Enez'de yerli ırk olarak bu bölgeye has olan Boz step sığırı yetiştirilmektedir. Boz step sığırı, Dünya genelinde önemi gittikçe artan organik hayvancılık için yörenin büyük bir potansiyeli ve avantajıdır. Bu sığırlar doğal ortamın bir parçasını oluşturmaktadırlar. Boz step sığırı kendi kendine yavrulamakta, yavrularını büyütmektedir. Bu hayvanlar üzerinde insan müdahalesi hemen hemen yok gibi olduğundan etlerinin organik olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Boz step sığırının et kalitesi oldukça yüksek olup, etlerin tadı oldukça lezzetlidir. Tamamıyla

Fotoğraf: Boz Step Sığırı.

doğal şekilde beslenebildiklerinden, sürekli geniş bir alanda serbestçe hareket halinde olduklarından etlerinde yağ oranı oldukça düşüktür. Etlerde yağ oranının düşük olması, lezzetin fazlalığı sağlıklı beslenme açısından çok önemlidir.

Tablo-20'yi incelediğimizde 2010 istatistiklerine göre yörede yetiştirilen toplam 13 154 Büyükbaş hayvanın 11 adetini manda, 4145 adetini kültür sığırı, 6854 adetini melez sığır, 2144 adetini yerli sığırın oluşturduğu görülmektedir. Bu değerler de göstermektedir ki, genelde entansif hayvancılığın yayılmasına rağmen bölgede

Tablo 20: Enez'de Büyük Baş Hayvan Varlığı ve Süt Üretimi

Hayvan Adı	Yetişkin	Genç-Yavru	Toplam	Sağılan hayvan sayısı (baş)	Süt (Ton)
Sığır (Kültür)	3.354	791	4.145	1.660	6.599,37
Manda	8	3	11	4	3,977
Sığır(Melez)	5.925	929	6.854	3.355	9.682,13
Sığır(Yerli)	2.067	77	2.144	644	796,157
Toplam	11.354	1800	13.154	5.663	17.081,63

Kaynak: TÜİK, Tarım istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

yerli sığır ve melez sığırların hakimiyeti önemlidir ve olabildiğince yerli ırk korunmaya çalışılmaktadır. Ancak yerli sığırların sayısında azalmalar görülmektedir. Önlemler alınmadığı taktirde ve yeni açılımlar getirilmedikçe bu doğal üretim biçimi her an yok olmayla karşı karşıya kalma durumundadır. Genç yavru sayısına baktığımızda yerli sığırların sayısı melez ve kültür sığırlarıyla kıyaslandığında çok azdır. Genç –yavru kültür sığır sayısı 791 iken, Genç–yavru yerli sığır sayısı ancak 77'dir. Toplam 13 154 olan büyükbaş hayvanların 5663'ü sağılmakta ve toplam 17 081,63 ton süt elde edilmektedir.

Enez'de toplam 30 076 küçük baş hayvan bulunmakta olup, bunun 12 536'sı yerli koyun, 14 539'u kıl keçisi, 3001'i merinos koyunudur. Bunların 12 788'i sağılmakta ve 1062,625 ton süt elde edilmektedir. Elde edilen yün-kıl-tiftik ise toplam 42,438 tondur.

Tablo 21: Enez'de Küçük Baş Hayvan Varlığı

Hayvan Adı	Yetişkin	Genç-Yavru	Toplam	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	Süt (Ton)	Kırkılan Hayvan Sayısı (baş)	Yün Kıl Tiftik (ton)
Koyun (Yerli)	7.944	4.592	12.536	4.680	360,36	12.536	25,072
Keçi(Kıl)	10.845	3.694	14.539	7.346	661,095	10.845	7,613
Koyun(Merinos)	1.603	1.398	3.001	762	41,17	3.001	9,753
Toplam	20.392	9.684	30.076	12.788	1062,625	26.382	42,438

Kaynak: TÜİK, Tarım istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 22: Kümes Hayvanları ve Tek Tırnaklılar

Yumurta Tavuğu	Hindi	Kaz	At	Katır	Eşek
9452	750	3220	26	10	116

Kaynak: TÜİK, Tarım istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 23: Enez'de Arıcılık

Köy Sayısı	Yeni Kovan Sayısı	Eski Kovan Sayısı	Toplam Kovan	Bal Üretimi (ton)	Balmumu Üretimi (ton)
19	5.961	80	6.041	89,415	11,266

Kaynak: TÜİK, Tarım istatistikleri verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kümes hayvancılığında yumurta tavuğu yetiştiriciliği ilk sırada yer almaktadır. Yetiştirilen diğer kümes hayvanları ise kaz ve hindidir. Yetiştirilen at, katır ve eşek her zaman ve bütün kırsal yerleşmelerde olduğu gibi zirai işlerinde daima köylünün yanında olmuşlardır.

Enez'de 19 köyde arıcılık yapılmaktadır. Eski kovanlar oldukça azalmıştır. Toplam kovan sayısı 6041 olup bunun 5961'ini yeni kovanlar oluşturmaktadır. Toplam 89,415 ton bal üretilmiştir. Üretilen balmumu miktarı ise 11,266 tondur.

TARIMSAL FAALİYETLERDE GELİŞME HEDEFLERİ

1. BİTKİSEL ÜRETİME YÖNELİK HEDEFLER

Bölgede tarım alanlarından optimum ölçüde yararlanabilmek, sağlıklı bir şekilde kırsal kalkınmayı gerçekleştirmek için zirai metodların ve yetiştirilen ürün çeşitlerinin düzenlenmesi gerekmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere tarıma elverişli alanlar toplam arazinin yaklaşık 2/3'ünü oluşturmakta, bu alanların da yaklaşık % 38'inde bitkisel üretim yapılmaktadır. Çok fazla olmayan sulamalı ziraat alanlarının az bir bölümünde sulama yapılmaktadır. Bu değerleri incelediğimizde bitkisel üretimde özellikle bitki çeşitlerinin seçiminin mevcut coğrafi potansiyelden yararlanma ve gelişme için ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kuru tarım yapılan alanların yaklaşık %86.9'unu I. ve II. sınıf topraklar ile derin ve orta derinlikte topraklar oluşturmaktadır (tablo 9). Bu alanların sulu tarım alanlarına dönüştürülmesi ve buralarda entansif ziraat yapılması çok daha uygundur. Sebze ve meyve bahçeleri ekili-dikili alanlar içinde çok küçük bir paya sahiptir. Coğrafi şartların oldukça elverişli olduğu bölgede sebze yetiştirilen alanların ve meyveliklerin arttırılması zirai gelişme için kaçınılmazdır. Önceki bölümde açıkladığımız gibi sebze yetiştiriciliğinde çeşitlilik görülmekle birlikte, ekonomik anlamda iç ve dış pazara yönelik yetiştiricilik yapılmamaktadır. Domates dahil tüm diğer sebzeler iç pazar, dış pazar taze sebze ihtiyacı ve işlenebilecek ürün miktarı tespit edilerek üretilmelidir. Kurutulmuş sebze ve salça, konserve sanayi piyasadaki dalgalanmaların engellenmesinde sigorta işlevi görecektir.

Bitkisel üretimde diğer üzerinde durulması gereken grup, *baklagiller ve yem bitkileridir.* Bölgede baklagillerin üretimi de oldukça azdır. *Baklagil çeşitleri* toprağın verimliliğini arttırmakta, bir kısmı hayvan yemi olarak kullanılmakta, ayrıca nohut, fasulye gibi bazı baklagiller de beslenmemizde oldukça önemli yer tutmaktadır.

Hayvancılık faaliyetlerinin tarımsal faaliyet içinde özel bir yeri olduğu Enez'de, *yem bitkilerinin üretimi* yeterli değildir. Yem bitkileri de baklagiller gibi toprak verimini arttırmakta, hayvanlar için yem sağlamakta, tarlada bir yıl içinde başka bir ürünle (sanayi bitkileri ve hububat gibi) münavebeye girebilmekte, tarım alanından optimum fayda sağlanmasını temin etmektedirler.

Yağlı tohumlar grubunda da ayçiçeği dışında yağ bitkisi hemen hemen yok gibidir. Ayçiçeği bitkisi sanayinin ihtiyaç duyduğu hammaddeyi karşılayamamaktadır. Bu sebeble ayçiçeği üretiminde verim ve alan olarak ihtiyaç doğrultusunda önlemler alınmalı, ayrıca başka yağ bitkileri de devreye sokulmalıdır. Diğer yağ bitkileri arasında soya, yer fıstığı ve kanola (kolza)'yı saymak mümkündür.

Özellikle ekimi çok yaygın olmayan kanolanın (kolza) da tohumu %38-50 oranında yağ içermekte olup önemli bir yağ bitkisidir. Yağı çıkarıldıktan sonra arta kalan küspesi hayvan yemi olarak oldukça değerlidir. Kanola ana ürün olarak ekilmesi ve yaygınlaştırılması gereken bir bitkidir. Çünkü Kanola buğdaya göre daha önce hasat edilmekte, toprağın ikinci ürün için daha erken hazırlanmasını sağlamaktadır. Ayrıca soya, ayçiçeği vb. yağ bitkileri yağ fabrikalarında yaz sonunda işlendiklerinden, yaz döneminde ortaya çıkan boşluk kanola ile giderilebilecek, yağ fabrikaları bu dönemde kanolayı işleyebileceklerdir. Kanolanın masrafı az, getirisi ise yüksek olduğundan ekiminin yaygınlaştırılması uygun olacaktır.

Bu bitkilerin dışında iç ve dış pazar şartları takip edilerek ürün ekimine gidilmelidir. Alternatif ürün talepleri de genelde sözleşmeli üreticilik şeklinde gerçekleştirilmelidir. Böylece üreticinin yetiştirdiği ürünle baş başa kalması söz konusu olmayacaktır. Tarımsal faaliyetlerde *sözleşmeli tarımın* önemli bir yeri vardır. Türkiye Şeker Fabrikaları ülkemizde 1965 yılında ilk kez sözleşmeli şekerpancarı üretimi ile sözleşmeli üretimi gerçekleştirmişlerdir. Üretici – sanayici entegrasyonu dayanıksız olan bitkisel ürünlerin işlenerek çeşitli biçimlerde daha dayanıklı hale gelmesinde, pazarın çeşitlenmesinde etkili olmakta, fiyat ve gelir dalgalanmaları en aza inmektedir. Sözleşmeli tarım uygulamalarında üretici; ürettiği malı değerlendirmenin, sanayici; talep ettiği ürünü garanti etmenin rahatlığı içinde olmaktadır. Sözleşmeli üretim dünya genelinde üretici ile tüketici arasındaki ilişkilerden en yaygın olanından biridir.

Son yıllarda tarımsal faaliyetlerde organik ürün özel bir yer tutmaktadır. Organik tarım ürünleri dünya pazarlarında gün geçtikçe artan bir şekilde talep bulmaktadır. Sanayinin hızlı ve çoğu kez gelişigüzel gelişmesiyle ortaya çıkan katı ve sıvı atıklar, zirai faaliyetlerde bilinçsizce kullanılan zirai ilaçlar ve gübrelerden kaynaklı atıklar toprakların kirlenmesine, bozulmasına sebeb olmakta, tarımsal mekânın optimum şartlarda gereği gibi kullanımını engellemektedir. Bu açıdan bakıldığında da Enez ilçesinde arazinin uygun kullanımlara tahsis edilmesi, toprağın korunması çok büyük önem taşımaktadır. Enez'de de organik ürün yetiştiren birkaç bahçe görülmekle birlikte geliştirilmesi gereken bir faaliyet alanı olarak dikkat çekmektedir.

Günümüzde entansif bitkisel üretimde olduğu gibi entansif hayvancılıkta da en yüksek verimi elde etmek düşüncesi doğrultusunda genlerde yapılan değişiklikler, çeşitli kimyasalların kullanılması vb. uygulamalar hayvan sağlığını, hayvan refahını, dolayısıyla insan sağlığını tehtid eder duruma gelmiştir. Bu sebeplerle entansif hayvancılıktaki sorunları gidermek, hayvan refahını sağlamak için, hayvanların doğal hareketlerini yapabileceği, kimyasallardan uzak beslenebileceği, gerektiğinde tedavi edilebileceği şartların oluşturulduğu ekolojik hayvancılık, gittikçe önem kazanmaktadır. Organik hayvansal üretimde, üretimin en önemli aşamasını hayvan seçimi oluşturmaktadır. Organik hayvancılık işletmelerinde damızlık yada üretim için doğal şartlara, çevreye, iklim şartlarına ve hastalıklara karşı dayanıklı hayvanlar seçilmelidir. Bu sebeblerle bölgenin şartlarına uyum sağlayan yerli ırkların ve melez ırkların seçimi öncelik kazanmaktadır. Enez'de özellikle Hisarlıdağ kütlesinde bu en

temel koşul kendiliğinden oluşmuş bulunmaktadır. Enez'in organik üründe önemli bir potansiyelini yukarı kesimde hayvancılık yapan köyler oluşturmaktadır. Çataltepe mahallesi, Hisarlı, Çandır, Işıklı gibi köyler organik hayvancılık için uygun köylerdir. Burada sertifikalandırılmamasına rağmen, zaten organik olan hayvancılık yapılmaktadır.

Enez ilçesi organik hayvancılığın yapılabilmesi için elverişli şartlara sahiptir. Çok fazla yatırım yapılmaksızın bölgede sürdürülen hayvancılığın organik hayvancılık esasları doğrultusunda biraz düzenlenerek uygulamaya geçilmesiyle bölgede önemli bir potansiyel değerlendirilecek, elde edilecek gelirle bölgede yaşayan insanların refah seviyesi daha artacak, ayrıca bu ekolojik yaklaşımla, bölgede barınaksız sahada, yarı yabani olarak yaşayan ve soylarının devamı tehlike altında olan "Boz step sığır ırkı" da korunmuş olacaktır.

Bu yörede az da olsa ekonomik zorlamalarla kültür sığırları ırkı ve özelliklemelezırkısığırlararastlanmaklabirlikte,doğalhayvancılığın devam ediyor olması yöre halkının bu tür bir hayvancılıktan kolay kolay vazgeçemeyeceğini, dolayısıyla bilgilendirildikleri, yönlendirildikleri, teşvik edildikleri, ürünlerinin değerlendirilmesi gibi birtakım imkanların sağlanması halinde daha da iyi bir şekilde bu hayvancılık faaliyetini sürdüreceklerini göstermektedir.

Halihazırda devam eden Boz step sığırının gen kaynaklarının korunmasına ilişkin çalışmalar da bu yörede organik hayvancılığın yapılmasını kolaylaştıracak ve destekleyecektir. Aslında gerek Boz step sığırının gen kaynaklarının korunmasına ilişkin çalışmalar, gerekse organik hayvancılığın yapılması, her iki faaliyet birbirinin dinamiğini oluşturacaktır. Sadece korumaya yönelik olup, yöre halkını ekonomik anlamda desteklemeyen, dahası ekonomik faaliyetlerini engellemeye yönelik koruma çalışmaları özellikle yörede yaşayanların çoğu zaman onaylamadıkları, dolayısıyla her an aksamaların gözlendiği, çoğu kez gerçekleşemediği faaliyetler olmakta, maalesef başarılı sonuçlar vermemektedir. Oysa yöre halkının ekonomik faaliyetini güçlendirecek, onlara daha iyi bir yaşam standardı sağlayabilecek uygulamalar daha kolay onaylanacak, daha sağlıklı olarak gerçekleştirilebilecek, böylece ekolojik ortam da muhafaza edilecektir. İşte bu sebeplerle de organik hayvancılığın yörede teşvik edilmesi, uygulamaya konulması son derece önemlidir.

Burada yaşayan çiftçiler bir taraftan alışık oldukları eski geleneksel ekonomik faaliyetlerini devam ettirecekler, diğer taraftan kazançları daha iyi duruma geldiğinden daha iyi şartlarda yaşamlarını sürdüreceklerdir. Böylece hem doğal ortam korunmuş olacak, hem buralardaki ailelerin yaşamlarını iyi bir şekilde sürdürmeleri sağlanacak, hem de pazara ekolojik koşullarda yetiştirilmiş kaliteli ürünler sunulabilecektir. Bu faaliyetin yörenin kalkınmasında, nüfusun yörede tutulmasında önemli yeri olacağı ileri sürülebilir.

Enez'de arazi kullanımına baktığımızda ormanların 198 990 dekar, çayır ve meraların 19 800 dekar, tarım yapılan alanların 174 810 dekar olduğu görülür. Görüldüğü üzere ormanların ve otlak–meraların birlikte kapladığı alanların oranı % 45,3' e ulaşmakta olup, Enez'de orman alanları ve otlak–meralar önemli bir yer tutmaktadır. Ormanların ve otlak–meraların büyük bir kısmı Hisarlıdağ'da yer almaktadır. Bu sahada Boz step sığırları doğal ortama zarar vermeden, o ortamla bir bütün oluşturarak yaşamını sürdürmektedir. Böylece hem doğal ortam korunma şansına sahip olacak, hem de daha 2005 yılında gerçekleştirilen Enez'in Tarihi, Arkeolojisi ve Çevre Toplantısında önerdiğimiz *organik hayvancılık faaliyetiyle* yöre halkı daha iyi yaşam şartlarına ulaşma imkanına sahip olacaktır.

Organik hayvancılık yapacak olan aileler bilgilendirilmeli, desteklenmeli, üretim-pazarlama ilişkisi sağlıklı bir şekilde oluşturulmalı, elde edilen ürünlerin, talebin oldukça fazla olduğu organik hayvansal ürünler pazarına arzı düzenlenmelidir.

2. ZİRAAT ALANLARINA YÖNELİK HEDEFLER TARIMSAL ALANLARDA MÜLKİYET DURUMU

Mülkiyet özellikleri tarımsal faaliyetler üzerinde oldukça önemli etkiler yapmaktadır. Geçmişten günümüze, ülke genelinde olduğu gibi araştırma sahasında da mülkiyet durumunda büyük değişiklikler görülmüştür. Cumhuriyetten önce miri toprakların, vakıf arazilerin, büyük çiftliklerin yer aldığı bölgemizde, Cumhuriyetten sonra özel mülkiyete geçilmiştir. Geniş alanlarda Balkan'lardan ülkemize göç eden nüfus yerleştirilmiş veya serbest göçmen olarak gelenler mevcut çiftlik arazilerini satın alarak yerleşmişler ve çok sayıdaki çiftlik yeni köylerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Gün geçtikçe araziler parçalanmış, küçülmüş ve ekonomik olmaktan çıkmıştır. Türk medeni kanununda yer alan esaslar doğrultusunda, miras hukuku gereğince ölen bir kişinin malı varisler arasında eşit olarak dağıtılmakta, bireyler sahip oldukları mülkleri istedikleri gibi kullanma hakkına sahiptir olmaktadır. Bu uygulama eşitlik ve hakkaniyet bakımından doğru olmakla birlikte, arazinin parçalanmasına neden olmaktadır. Başlangıçta büyük sayılabilecek bir tarım arazisi zamanla bir ailenin geçimini temin edemeyecek kadar küçülmekte, bu durum işletmelerin bozulmasına da sebep olmaktadır.*

Ülke genelinde olduğu gibi Enez'de de küçük işletmeler çoğunluktadır. Büyük işletmelerin küçük işletmelere göre pek çok avantajları vardır. Bu sebeple tarımsal yapının iyileştirilmesinde, kırsal mekanın organizasyonunda optimum işletme büyüklüğünün saptanması büyük önem taşımaktadır.

Tablo-24 de görüldüğü üzere araziler oldukça küçük ve çok parçalıdır. 200 dekardan daha büyük araziye sahip hane sayısı sadece 33 olup, bunun ancak 1 tanesi 500 dekardan fazla araziye sahiptir. 1000 dekardan fazla arazi sahipliği de yoktur. Tarım işletmelerinin

* Medeni kanundaki ölen kişiye ait mal, mülkün eşit olarak dağıtılması ilkesi arazinin paylaşımı yanısıra, işletmenin kuruluşunda gelişiminde etkili olan mevcut araç-gerecin ve hayvan varlığının paylaşımını da gündeme getirmektedir. Böylece sadece arazi parçalanmakla kalmamakta işletme de parçalanmaktadır.

Tablo 24: Enez'de Hanelerin Sahip Olduğu Arazilerin Arazi Büyüklük Grubuna Göre Yerleşik Hane Sayısı, Arazi Parça Sayısı ve Büyüklüğü

	Arazi Büyüklük Grubu (dekar)								
	0-5	6-10	11-20	21-50	51-100	101-200	201-500	501-1000	Toplam
Hane Sayısı	27	65	188	595	599	210	32	1	1717
%	**1,57**	**3,79**	**10,95**	**34,65**	**34,89**	**12,23**	**1,86**	**0,06**	**100,00**
Arazi Parça Sayısı	42	309	460	2632	5253	2433	435	10	11574
%	**0,36**	**2,67**	**3,97**	**22,74**	**45,39**	**21,02**	**3,76**	**0,09**	**100,00**
Arazi (Dekar)	135	650	3423	23279	42101	28182	8101	550	106421
%	**0,13**	**0,61**	**3,22**	**21,87**	**39,56**	**26,48**	**7,61**	**0,52**	**100,00**

Kaynak: DİE-2002, 1997 Köy Envanterleri, Edirne 'den yararlanılmıştır.

% 81.77' si 20 ila 200 dekar arasında araziye sahiptir. Ancak çeltik üretimi yapılan alanlarda çok büyük işletmelerin varlığından söz etmek mümkündür.

Topraktan faydalanma biçimi ile arazi büyüklükleri arasındaki ilişkiye değinecek olursak; işletme büyüklüğüne bakılmaksızın tarla tarımının bütün işletmelerde ezici bir hakimiyeti olduğu saptanmaktadır. Küçük arazilerde entansif tarımla elde edilen verim ve geliri yükseltmek mümkünse de gerçek anlamda entansif tarım yapabilmek için geniş arazilere ihtiyaç vardır. Tarımsal makinelerin kullanımı 50 dekardan küçük arazilerde ekonomik olmamaktadır. Halbuki Enez'de en büyük pay bu gruptadır. Çeşitli mekanizasyon kullanımı dışında gübre, tohum, zirai ilaçlar gibi girdilerin kullanımı büyük işletmelerde daha ekonomik olmakta, büyük işletmelerin kredi temini, dış pazarlara uyumu ve diğer ekonomik faaliyetlerle ilişkileri daha kolay ve yapıcı olmaktadır. Bu farkı sahadaki çeltik üretim işletmelerinde görmek mümkündür.

Türkiye'nin 1991 genel tarım sayımı sonuçlarına göre ortalama işletme büyüklüğü 5,7 dekardır. Bölgede ortalama işletme büyüklüğü 6,5 ile 7,9 dekar arasında değişmektedir. Tarım işletmelerini Avrupa Birliği işletmeleriyle karşılaştırdığımızda *100 dekardan küçük* işletmeler Fransa'da toplam tarım alanının %5,6'sını, İngiltere'de %1,8'ini oluştururken bölgede %75'ini oluşturmaktadır. Bölgede küçük ölçekli işletmelerin oranı Avrupa Birliği Ülkeleri ile kıyaslandığında aradaki farkın çok önemli olduğu görülür. *500 dekardan büyük* topraklara sahip işletmeler ise Avrupa Birliğine ait ülkelerde ortalama %6,7 civarında, hatta İngiltere'de %33,1, Fransa'da %14,6'iken bölgede %1'den daha azdır. Ülke genelinde olduğu gibi bölgede de araziler fazla parçalı, dağınık parsellerden oluşmaktadır.

ARAZİLERİN DÜZENLENMESİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Arazi Toplulaştırma

Mekânın en iyi şekilde değerlendirilmesi için yapılan çalışmalardan birini arazi toplulaştırma çalışmaları oluşturmaktadır. Ülkemizde gerek nüfustaki artış gerekse miras hukukundaki uygulamayla araziler gittikçe parçalanmakta, küçülmekte ve düzensiz bir hal almaktadır. Bu parçalanmış ufak ve biçimsiz arazilerin birleştirilmesi ve düzenlenmesi için dünyada olduğu gibi ülkemizde de çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmaların amacı bir anlamda kırsal mekânın düzenlenmesini içermektedir. Arazilerin tarımsal faaliyet için ekonomik büyüklüğe ulaştırılmasıyla, bu alanlarda mekanizasyonun, gübrenin, tohumun, zirai ilaçların, suyun ideal şartlarda ve ekonomik olarak kullanımı, üretim, verim ve kalite artışlarına sebep olmakta, atıl alanlar kültüre alınmakta, üretim alanına daha kolay ulaşılmakta, sulama sistemleri daha iyi organize edilmekte, üretimin her aşamasında zaman, emek ve paradan tasarruf edilmektedir. Ülkemizde arazi toplulaştırma çalışmaları 1961 yılında başlamış, çeşitli değişiklikler yapılarak çalışmalar günümüze kadar gelmiş, ancak istenilen hedeflere ulaşılamamıştır. Arazi toplulaştırılması çalışmaları hangi aşamada olursa olsun, medeni kanundaki mal ve mülkün mirasçılar arasında eşit olarak dağılması hükmü değişmedikçe ve bu hususta arazinin parçalanmasını önleyecek düzenlemeler oluşturulmadıkça, arazilerin parçalanması, küçülmesi ve tarımsal faaliyetlerin gerilemesi kaçınılmaz olacaktır. Arazinin toplulaştırılması kırsal kalkınma açısından çok büyük önem taşımakla birlikte düzenlenen alan bir süre sonra tekrar aynı konumuna gelecek, bu uygulamada bir süreklilik olmayacak, zamanla arazi tekrar eski durumuna dönecekse bütün çalışmalar boşa gidecektir. Bu sebeple daha kalıcı önlemlerin alınması gereklidir.

Tarımsal Şirketler -Tarımsal Ortaklıklar

Ziraat alanlarına yönelik düzenleme hedefleri içinde arazi toplulaştırma çalışmaları yapılmalı, ancak diğer taraftan uzun vadeli çözümler de düşünülmeli, miras kanununda da yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Kişilerin mülkiyet hakkına dokunmadan, ancak toprak bütünlüğünü de koruyacak şekilde uygulamaların gündeme gelmesi gerekmektedir. Son zamanlarda ülkemizde çok yaygın olmamakla birlikte görülen tarımsal şirketler, belki de bu problemin aşılmasında kesin bir çözüm olmamakla birlikte, bir adım oluşturacaklardır.

Tarımsal şirketler ve ortaklıklar gerek ülkemiz gerekse bölge için tarımın optimum büyüklükteki arazilerde, entansif olarak gerçekleşmesini sağlaması bakımından oldukça önemlidir. Tarımsal işletmelerde, çiftçiler sahip oldukları toprağın verimliliğine ve toprağın büyüklüğüne göre hisse sahibi olacaklardır. Demokratik bir katılımla, profesyonel bir işletmeyle, ekonomik ve sosyal anlamda başarı artacaktır. Böylece bu işletmelerde tarım alanları da düzenlenecektir. İşletmelerin birçok girdiyi kendi bünyesi içinde temin etmesiyle girdilere dayalı harcamalar azalacaktır. Ayrıca bu tür işletmelerde istihdam da artacaktır.

Bölgede hayvancılık da oldukça önemlidir. Hayvancılık bu işletmelerin bir alt üretim kolu olarak ele alındığında, tarımsal mekân bu doğrultuda düzenlendiğinde hayvancılıkta da üretim ve verim artacaktır. Belirli alanlarda yem bitkilerinin diğer ürünlerle münavebeye sokulması, tarım topraklarının veriminin yükselmesini sağlayacak, hayvancılık faaliyetiyle, toprağı düzenleyen, toprağın verimini artıran organik gübre elde edilecektir. Yine birçok ürünün küspesi hayvancılık için değerlendirilecektir. Böylece belirli bir mekânda tarımsal üretim ile hayvancılık faaliyeti bütünleşik olarak belli bir mekânsal düzenleme içinde gerçekleşebilecektir. Bu şekilde gerçek anlamda örgütsel bir üretim başarılı bir tarımsal sanayinin de kurulmasını teşvik edecektir. Zirai faaliyetlerin zayıf noktaları bilinir ve bu doğrultuda çözümler üretilirse, insan yaşamı için vazgeçilmez olan ürünlerin yetiştiriciliğinde sık sık karşı karşıya kalınan zarar etme olgusu ortadan kalkacaktır.

Tarımsal şirketlerin oluşturulmasında örgütlenme oldukça önemlidir. Kırsal alanlarda gerçekleştirilecek her türlü faaliyette örgütlenme, faaliyetin başarısını artırmakta, kırsal alanın kalkınmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Ayrıca tarımsal şirketler sadece üreticiyi korumakla kalmayacak, tüketicilerinde uygun fiyata tarımsal ürünlere ulaşmasına yardımcı olacaktır.

Tarımsal Örgütlenme

Çiftçilerin tarımsal faaliyetlerini daha ideal şartlarda gerçekleştirmeleri, bunun için gerekli girdileri kolay ve uygun şartlarda temin edebilmeleri, kaliteli ve yüksek verim elde edebilmeleri ve bunu pazarlayabilmeleri, tarımsal faaliyetlerin tüm aşamalarıyla ilgili bilgi ve becerileri temin edebilmeleri için organize olmaları ve güç birliği oluşturmaları gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerde tarımsal faaliyetin entansif düzeyde yapılması ve köylünün çiftçi olması öncelikle tarımsal alanlarda örgütlenme ile yakından ilişkilidir.

DEĞERLENDİRME

Konum, yerel doğal kaynaklar, yerel sosyo-kültürel yapı, bilgi ve beceri, eğitim düzeyi gibi faktörleri kapsayan coğrafi potansiyelin farklılığı, çok çeşitli ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkmasına, dolayısıyla bölgelerin ileri düzeyde farklılaşmasında etkili olmuştur. Kırsal alanların çok iyi incelenmesi, kırsal mekânın düzenlenmesi,

dolayısıyla sosyo ekonomik ve kültürel kalkınmanın kırsal alanlara götürülmesi büyük önem taşımaktadır. Böylece ekonomik anlamda kendine yeten kırsal alanda, ileriye yönelik faaliyetlerde bulunan, çağdaş teknolojiye erişen, sosyal güvenceye sahip, sosyo-kültürel doygunluğa ulaşan bireyler kırsal alanları bırakıp, şehirlere gitmeyi istemeyecektir. Şehirlere göç ve buna dayalı problemler azalacak, kır ve şehir arasında ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda karşılıklı dengeli ilişkiler oluşacaktır.

Enez de sahip olduğu coğrafi potansiyeli ile karşılaştırıldığında gerek toprak işleme, gerekse hayvancılık faaliyetleri istenen düzeyde değildir. Bu hususta köylünün organize olması, kırsal alanlara yönelik projelerde köylünün katılımının sağlanması, mülkiyetin düzenlenmesi, köylünün yeni tarımsal yöntemlere entegrasyonun sağlanması gerekmektedir. Kaynakların rasyonel kullanımı, faaliyetlerin bütüncül bir şekilde ele alınması çok yönlü faydalar getirecek, arzu edilen gelişme sağlanacaktır.

Enez ve çevresindeki coğrafi potansiyel özellikle tarım ve turizm faaliyetlerinin var olması ve gelişebilmesi için geniş imkanlar sunmaktadır. Önemli olan bu potansiyelin iyi tespit edilmesi, değerlendirilmesi ve kullanılmasıdır.

Bölgenin batısında Meriç nehri boyunca yer alan geniş alanlarda genellikle çeltik ekimi yapılmaktadır. Enez'in doğu kesiminde yer alan tarım alanlarında daha entansif bir ziraatin yapılması, yöre halkını ekonomik olarak daha da rahatlatacaktır. Özellikle kirliliğin olmadığı tarım alanlarının organik tarıma tahsis edilmesi, bölgenin kalkınması açısından çok yararlı olacaktır. Son yıllarda "*Organik Tarım*" gelişmekte, Organik tarım ürünleri dünya pazarlarında gün geçtikçe artan bir şekilde talep bulmaktadır. Enez'de de organik ürün yetiştiren birkaç bahçe görülmektedir. 2005 yılında gerçekleştirilen Enez'in Tarihi, Arkeolojisi ve Çevre Toplantısında da belirttiğim gibi, Enez'in organik üründe önemli bir potansiyelini yukarı kesimde hayvancılık yapan köyler oluşturmaktadır. Çataltepe Mahallesi, Hisarlı, Çandır, Işıklı gibi köyler organik hayvancılık için ideal köylerdir.

Genelde gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik refah dendiği zaman doğal kaynaklar sınırsızca ve sorumsuzca kullanılmakta, bilinçsizce tamamen tüketilmektedir. Mevcut doğal kaynakları tüketmeden, üretime dönük, bölgeye ekonomik fayda sağlayacak, gerektiğinde birbirini destekleyecek faaliyetleri hayata geçirmek, kaynakların devamlılığını sağlamak açısından ve kalkınmayı gerçekleştirmek için kaçınılmazdır.

Enez ve çevresinin iktisadi kalkınmasında yapılacak planlamalarda mutlaka;

a) Aşağı Meriç ovası
b) Hisarlı dağın güney yamaçlarında esas itibariyle Enez-Keşan karayolunun güneyinde kalan ve genellikle Saroz Körfezinin kuzey çizgisi ile 50 m. İzohipsinin arasında bulunan yamaçlar, denizel pleistosen taraça düzlükleri ve kıyı ovaları ile İncirli deresi, Umurbey deresi, Karaköy deresi başta olmak üzere küçük delta ovaları,
c) Çandır yaylası denilen Hisarlı Dağı (423 m.) ile Çandır dağı (361 m.) kütlesi (Göney, 2005) ayrı ayrı ele alınmalı ve planlanmalıdır.

Tüm bunların üstünde yapılması gereken en önemli şey; var olan ulaşım ağının iyileştirilmesi ve geliştirilmesidir. Yıllardır ihmal edilen yörenin, gerek deniz yoluyla gerekse kara yoluyla, çevresiyle bağlantısı sağlanmalıdır. Hemen kuzeyinde bulunan

Edirne'ye Keşan üzerinden ulaşmak hiç de doğru değildir. Enez adeta köşeye sıkışmış gibidir. Bu durum Enez'in gelişmesini engellemektedir. Enez'i İpsala, Meriç, Kırcasalih ve Havsa üzerinden Edirne'ye doğrudan bağlayacak kuzey-güney yönlü iyi nitelikli bir karayoluna ihtiyaç vardır. Buna ilave olarak liman fonksiyonunun canlandırılması kaçınılmazdır. Batıda Yunanistan ve Bulgaristan sınırları, Kuzeyde Kırklareli ve çevresi, Doğuda Babaeski, Uzunköprü, Keşan arasında kalan Doğu Trakya'nın tek limanı Enez'dir. Ulaşım ağı iyileştirilmeksizin, gelişme için temel faaliyetler olarak gördüğümüz tarım, turizm ve balıkçılık faaliyetleri ne kadar iyileştirilirse iyileştirilsin hinderlandıyla bütünleşmedikçe, dışarıya açılamadıkça gerçek bir gelişmeden söz etmemiz mümkün olmayacaktır.

Coğrafi mekânı tanımak, coğrafi potansiyeli iyi değerlendirmek, doğal kaynakların en uygun kullanım şekillerinin tespit edilerek, mevcut potansiyel değerler arasındaki ilişkiyi iyi kurabilmek, planlamanın esasını oluşturacaktır. Coğrafi potansiyelin tespitinden sonra dikkat edilmesi gereken en önemli konu; kalkınma hedeflerini oluştururken ve söz konusu coğrafi olanaklardan yararlanmada kaynakların ve dolayısıyla faaliyetlerin devamlılığın sağlanmasıdır. Böylece araştırma sahasında doğal ve beşeri kaynakların en iyi bir şekilde kullanımıyla, bölge nüfusu istihdam edilecek, ekonomik ve sosyo-kültürel gelişme artacaktır.

KAYNAKÇA:

Ağanoğlu, H.Y., 2002: Osmanlı Döneminde Rumeli'den Türk Göçlerinin Genel Değerlendirmesi. Türklerin Rumeli'ye çıkışının 650. Yıldönümü. 650. Yıl Sempozyumu, Rumeli Dernek ve Vakıfları Yayınları, İstanbul.

Akova, B.S., 2002-a: Ergene Havzasında Mekansal Kullanımlar. Çantay Yay. İstanbul.

Akova, B.S., 2002-b: Ergene Havzasının Coğrafi Potansiyeli. Çantay Yay. İstanbul.

Akova, B.S., 2008: Potential of organic animal husbandry in Enez. Volume 20, Article #101. Retrieved July 15, 2008, from http://www.cipav.org.co/lrrd/lrrd20/7/akov20101.htm

Akova, B.S., 2009: Enez'in Kalkınmasında Coğrafi Faktörlerin Rolü (Doğal Faktörler). Coğrafya Dergisi, sayı 16, Sf. 1-25, İstanbul.

Ardel, A., 1959: Keşan-Enez Bölgesinde Coğrafi Müşahedeler. İ.Ü.Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayı 10, sf,138-145, İstanbul.

Arslan, S., 2008: Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskânları. Tarih Anabilim Dalı, Yakın Çağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Barkan, Ö.L., 1980: Türkiye'de Toprak Meselesi. Toplu Eserler 1, gözlem yay., İstanbul.

Başaran, S.: Ainos Kazıları (1971-1994). Anadolu Araştırmaları, XIV, sf.105-141, Edebiyat Fak. Bas., İstanbul.

Chambers, R.: 1983, Rural Development. İngiltere.

Çavuşoğlu, H., 2007: "Yugoslavya-Makedonya" Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri. Bahar 2007/Sayı:41, ss:123-154, Ankara.

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Rasat Bilgileri.

DİE, 1998: Türkiye'de Tarımsal Yapı ve İstihdam. (Editör- Tuncer Bulutay). DİE yay., Ankara.

DİE, 2002: 1997 Köy Envanteri, DİE yay. Ankara.

DİE, TÜİK: 1935-2011 Arası Nüfus İstatistikleri.

Enez Tarım İlçe Müdürlüğü, 2005 Yılı Tarım İstatistikleri, Enez.

Eren, A.C., 1966: Türkiye'de Göç ve Göçmen Meseleleri, Tanzimat Devri, İlk Kurulan Muhacir Komisyonu, Çıkarılan Tüzükler. Nurgök Matbaası, İstanbul.

Geray, C., 1962: Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler, Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi. (Teksir), Ankara: SBF Maliye Enstitüsü.

Göçmen, K., 1976: Aşağı Meriç Vadisi Taşkın Ovası ve Deltasının Alüviyal Jeomorfolojisi. İst. Üniv.Yay.İstanbul.

Göney, S., 1987: Türkiye Ziraatinin Coğrafi Esasları. İst. Üniv. yay. İstanbul.

Göney, S., 2005: Enez'in Tarihi, Arkeolojisi ve Çevre Toplantısı Kapanış Konuşması. Enez'in Tarihi, Arkeolojisi ve Çevre Toplantısı, Enez/Edirne.

Grigg, D.B., 1976: The Agricultural Systems Of The World. New York. http://www. catalca.bel.tr.

http://www.agri.ankara.edu.tr/soil sciences, Sulak Alanlar, Erişim 2012

http://www.enez.gov.tr, Erişim 2012

Irmak, A., Kurter,A., Kantarcı,D., 1980: Trakya'nın Orman Yetişme Bölgelerinin Sınıflandırılması. İst.Üniv.Yay. İstanbul.

İTO, 2000: Sınır Ticaretinin Türkiye Ekonomisine Etkileri. İTO Yay. İstanbul.

İTO, 1997: Türk Tarımında Mercimek ve Pirincin Yeri ve Önemi. İ.Ö. Yay İstanbul.

Knowles, R., Wareining, S., 1983: Economic And Social Geography, İngiltere.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1993: Edirne İli Arazi Varlığı. Ankara.

Köy İşleri Bakanlığı: Meriç Havzası Toprakları. Raporlar Serisi:6, Ankara.

Mansel, A.M., 1938: Trakya'nın Kültür Tarihi. Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu yay.İstanbul.

McCarthy, J., 1998: *Ölüm ve Sürgün*. Çev. Bilge Umar, İnkılap Yayınevi, İstanbul.

Resmi Gazete: 1.12.2004 tarihli, 5262 sayılı Organik Tarım Kanununa dayanılarak hazırlanan ve 10 Haziran 2005 tarih ve 25 841 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelik".

Şimşir, B., 1989: Rumeli'den Türk Göçleri. Belgeler, II, Ankara.

Şimşir, B., 1985: Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu, Bulgaristan'da Türk Varlığı. T.T.K. Basımevi, Ankara.

Tanoğlu, A., 1968: Ziraat Hayatı, İstanbul.

Tarım Orman Köyişleri Bakanlığı, 1988: Yerfıstığı Tarımı. Ankara.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2005: Tarımsal Araştırmalar Genel Müd., Marmara Hayvancılık Araştırma Enst., Trakya Üniv. Ziraat Fak. Zootekni Bölümü tarafından hazırlanmış çalışma (2005). Hazırlayanlar; İ.Soysal, M.Özder, O. Karadağ, T.Sezenler.

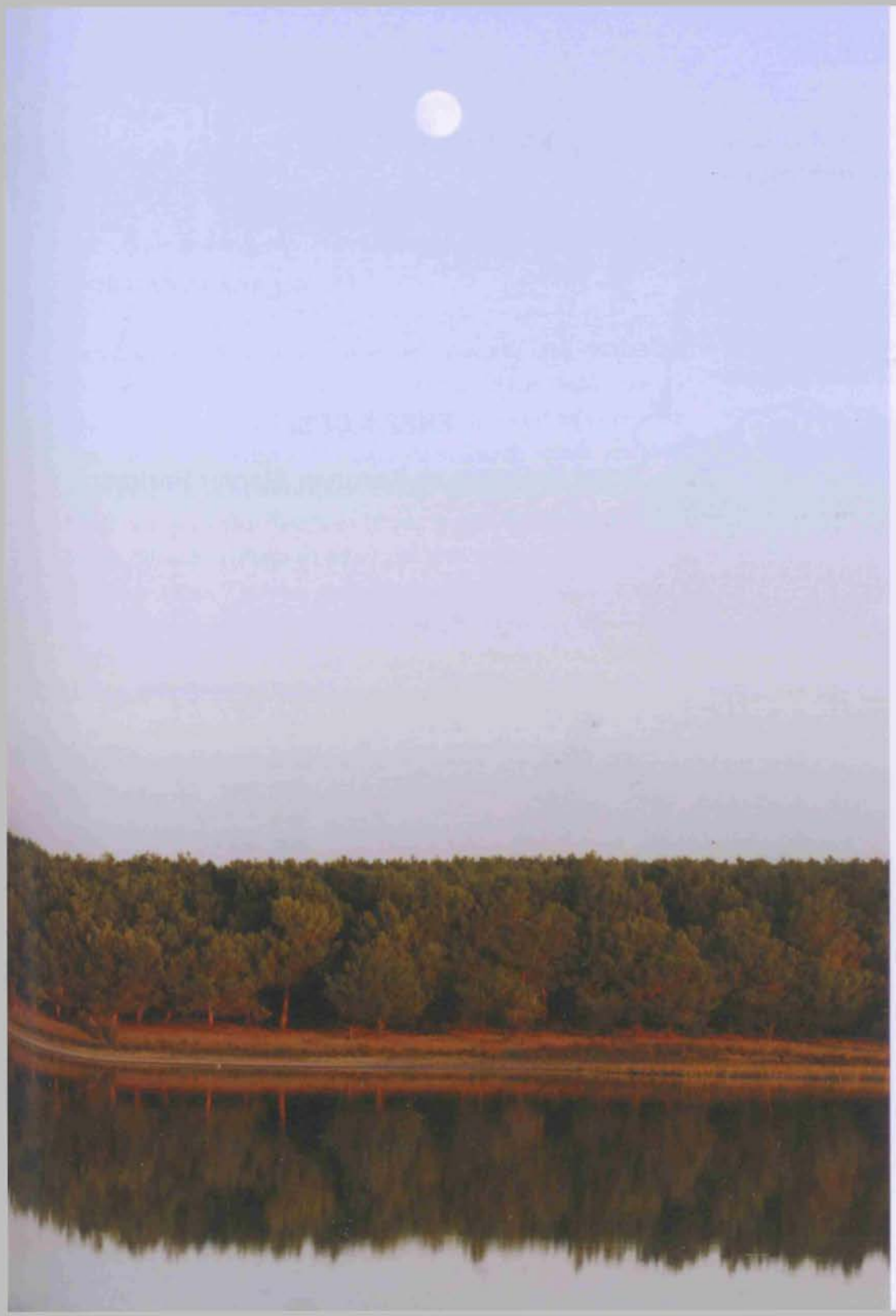

BÖLÜM 5

MEVCUT ARAZİ KULLANIMI ve KORUNAN ALANLAR

Yard. Doç. Dr. Ulaş Yunus ÖZKAN
Dr. Serdar BİLGİ

Fotoğraf 2: Enez İlçesi İskan Alanı (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 3: Enez'de Tarım Alanları (Foto: Ali Çıtak)

Abdurrrahim, Büyükevren, Çavuşköy, Çeribaşı, Gülçavuş, Hasköy, Hisarlı, Işıklı, Karaincirli, Kocaali, Küçükevren, Sultaniçe, Sütçüler, Şehitler, Umurbey, Vakıf, Yazır ve Yenice Köyleri iskan alanlarını oluşturmakta olup 898 ha'lık bir alanı kaplamaktadır.

İlçe merkezi, Meriç nehrinin denize döküldüğü yerde oluşan delta üzerinde kurulmuş olup, ilçe merkezi ve ona bağlı tüm yerleşim yerleri Meriç nehrinin oluşturduğu geniş delta ve vadi tabanı üzerinde yer almaktadır. İlçe merkezinin tamamına yakın kısmı sahip olduğu tarihi ve arkeolojik değerler nedeniyle Kültür Bakanlığı tarafından I. Derece Sit Alanı olarak ilan edilmiştir (Karadağ, 2000).

3. TARIM ALANLARI

İlçede halkın geçim kaynaklarının başında tarım ve hayvancılık gelmektedir. Meriç nehrinin Saroz Körfezine kavuştuğu düzlüklerde özellikle çeltik tarımı yapılırken, ilçenin doğu kısmında yer alan özellikle Yenice ovasında buğday, şeker pancarı, sebzecilik gibi tarım ürünleri çeşitlilik göstermektedir. İlçe genelinde meyve üretimi (kiraz, elma, ceviz vb.), tarla ürünleri üretimi (buğday, çeltik, ayçiçeği vb.) ve sebze üretimi (domates, karpuz vb.) gerçekleştirilmektedir (Karadağ, 2000; Anonim, 2010). Yüksek bir tarım potansiyeline sahip Enez'in 22153 ha alanı tarım amaçlı olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf-3).

4. SULAK ALANLAR

Sulak alanlar, sahip olduğu biyolojik çeşitlilik nedeniyle dünyanın doğal zenginlik müzeleri olarak kabul edilmektedir. Özellikle Su Kuşları Yaşam Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi (RAMSAR sözleşmesi)'nde sulak alanlar; doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan bütün sular, bataklıklar, sazlıklar ve turbiyerler olarak tanımlanmaktadır (Asan, 2012). Enez'in önemli arazi kullanım sınıflarından biri de, ilçede

Fotoğraf 4: Sulak Alanlar (Foto: Ali Çıtak)

3415 ha alan kaplayan sulak alanlardır. Bataklıklar ile birlikte Enez ilçe merkezinin kıyısında yer alan Dalya, Taşaltı gölleri, ilçe merkezinin kuzeyindeki Gala Gölü ve güneyindeki Işık, Peso ve Karagöl, ilçenin güneyinde Vakıf köyü yakınlarındaki Tuzla Gölü gibi irili ufaklı çok sayıda göl sulak alanları oluşturmaktadır (Fotoğraf-4).

Meriç Deltası, Türkiye-Yunanistan sınırında geniş sazlıklar, mevsimsel bataklıklar, tatlı ve tuzlu göller ve tarım alanlarından oluşan ülkemizin en önemli sulak alanlarından biridir. Deltada irili ufaklı göl ve lagünler bulunmaktadır. Enez ilçesinin yaklaşık 10 km kuzeydoğusunda kalan Gala Gölü, güneyinde Dalyan Gölü ve Gala Gölü'nün kuzeydoğusunda yer alan Sığırcı ve Pamuklu gölleri

ülkemiz sınırları içinde kalan göl ve lagünlerin en önemlileridir. Deltada bulunan geniş sazlıklar, mevsimsel bataklılar, tatlı ve tuzlu göller, su basar çayırlar çeltik alanları, söğüt ve ılgınlardan oluşan ağaçlıklar ve nehir boyunca uzanan galeri ormanları su kuşları için önemli habitatlar oluşturmaktadır. Meriç Deltası'nda yer alan göllerin en önemlisi Gala Gölü'dür. Gala Gölü, Büyük Gala ve Küçük Gala olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır (Eken, Bozdoğan, Isfendiyaroğlu, Kılıç, Lise, 2006).

5. KUMUL ve AÇIK ALANLAR

Enez ilçesinin kıyı kesimlerinde yer alan kumul alanları Türkiye'nin kuzey kumullarını oluşturan önemli 15 kumul alanlarından birisidir (Fotoğraf-5). Kumul alanları endemik ve nadir türleri barındıran zengin bitki örtüleri ile son derece değerli ve eşsiz habitat parçalarıdır. Ayrıca orman alanları ile sulak alanları birleştiren konumları ile oldukça yüksek rekreasyonel potansiyele sahip alanlardır (Yılmaz ve Serbest, 2005). Enez kıyıları, Büyükevren, Gülçavuş, Karaincirli, Sultaniçe, Vakıf kumulları Enez'in kumul alanlarını oluşturmakta olup 247 ha'lık bir alanı kaplamaktadır.

Enez ilçe sınırları içinde yer alan maden ocakları, orman içi açıklıklar, çayır ve mera alanları açık alanları oluşturmak olup (Fotoğraf-6) 2298 ha büyüklüğe sahiptir.

KORUNAN ALANLAR

Doğallık, bilimsellik, biyolojik, ekolojik, jeolojik, nesli tehlikede olma yada tarihi ve kültürel sahip olduğu kimi özgün niteliklerinden dolayı değerli görülen bazı alanların koruma altına alınması gerekmektedir. Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından korunan alanlar; "ekosistem hizmetleri ve kültürel değerlerle birlikte doğanın uzun vadede korunmasını sağlamak üzere, yasalar veya diğer etkin araçlarla açık bir şekilde tanımlanmış, kabul görmüş,

Fotoğraf 5: Enez'in Kıyı Kumulları (Foto: Ali Çıtak)

Fotoğraf 6: Sulak Alan Kenarlarında Yer Alan Çayırlıklar (Foto: Ali Çıtak)

ayrılmış ve yönetilen coğrafi alanlardır" şeklinde tanımlanmıştır (IUCN, 2012).

Sulak alan ve orman ekosistemini bir arada bulunduran, kuşların ana göç yolları üzerinde bulunan Meriç Deltası, nesli küresel ve bölgesel ölçekte tehlike altında bulunan kuş türlerinin üremesi ve kışlaması için küresel ölçekte öneme sahiptir. Meriç Deltası ilk olarak 1989 yılında Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi tarafından önemli kuş alanı (ÖKA) olarak belirlenmiştir. Enez ve İpsala ilçesi sınırları içerisinde yer alan Pamuklu ve Küçük Gala göllerini kapsayan 2.369 ha' lık alan 1991 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir. Bir yıl sonra 1992'de de Gala, Pamuklu gölleri, Dalyan Lagünü, Bücürmene Lagünü ve Taşaltı Lagünü'yle beraber "Doğal Sit Alanı" ilan edilmiştir. Gala Gölü Tabiatı Koruma Alanı 2369 ha olan sınırları 5 Mart 2005 tarihli Resmi Gazete 'de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararıyla 6.090 ha

Fotoğraf 7: Enez'de Korunan Alanlar Statüsü İçerisinde Yer Alan Sulak Alanlar (Foto: A.İ. GÖLÇEN)

Fotoğraf 8: Enez'de Korunan Alanlar Statüsü İçerisinde Yer Alan Arkeolojik SİT Alanı (Foto: Ali Çıtak)

çıkartılmış ve "Gala Gölü Milli Parkı" Türkiye'nin 36. Milli Parkı olarak ilan edilmiştir. Bir yıl sonra 2006 yılında 15.209 ha'lık alan Meriç Deltası olarak genişletilerek önemli doğa alanı (ÖDA) statüsüne kavuşmuştur.

Çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar kapsamında Enez'in farklı yasal düzenlemelerle koruma altına alınan doğal ve arkeolojik sit alanları Tablo 1'de verilmiştir (Yılmaz ve Serbest, 2005).

Tablo 1: Enez'in Doğal ve Arkeolojik Sit Alanları

Adı	Yeri	Özellikleri
Enez kıyıları	Enez	(19.09.1196/3379)I.-II. Derece Doğal Sit
Enez Büyük Gala Gölü Doğal Siti	Enez	(07.05.1992/1121) I. Derece Doğal Sit
Enez-Dalyan-Taşaltı-Işık ve Tuzla gölleri ile Büyük Gala Gölü ve çevresi	Enez	(07.05.1992/1121) II. Derece Doğal Sit
Enez-Sultaniçe'de Karagöl	Enez-Sultaniçe	(17.03.1995/2322) I. Derece Doğal Sit
Enez Gala Gölü Doğal Sit	Enez-İpsala Arası	(15.02.1991/834) I. Derece Doğal Sit
Çavuşköy Manastır Mevkii	Enez-Çavuşköy	(21.11.1991/1005) I. Derece Ark. Sit
Yeniceköy Manastır Mevkii	Enez-Yeniceköy	(21.11.1991/1005) I. Derece Ark. Sit
Hocaçeşme Höyüğü	Enez-Yeniceköy	(21.11.1991/1005) I. Derece Ark. Sit

KAYNAKLAR:

Anonim, 2005: Çanakkale Orman bölge Müdürlüğü Keşan Orman İşletme Müdürlüğü Enez Orman İşletme Şefliği Orman Amenajman Planı, III. Yenileme (2005-2014).

Anonim, 2010: Enez İlçe Tarım Müdürlüğü Çalışma Raporu ve Brifingi, Aralık 2010.

Anonim, 2012: T.C. Enez Kaymakamlığı, http://www.enez.gov.tr, (Son Erişim Tarihi: 30.04.2012).

Asan, Ü., 2012: Orman Amenajmanı Esasları (Temel Kavramlar, Amaçlar ve İlkeler) Ders Kitabı (Basım Aşamasındadır). İstanbul.

Dönmez, Y., 1990: Trakya'nın Bitki Coğrafyası. İ.Ü. Yayınları No:3601, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:51, İstanbul.

Eken, G., Bozdoğan, M., İsfendiyaroğlu, S., Kılıç, D.T. ve Lise, Y., 2006: Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları. Doğa Derneği, Ankara, Türkiye.

IUCN, 2012: Protected Areas-what are they, why have them?. http://www.iucn.org, (Son Erişim Tarihi: 15.05.2012).

Karadağ, A., 2000: Enez'in (Edirne) Kentsel Gelişim Süreci ve Yeni Gelişme Alanları. Ege Coğrafya Dergisi, 11(2000) 131-135, İzmir.

Yılmaz, R. ve Serbest, D., 2005: Saros Körfezi Kıyı Kumulları Üzerindeki Çevresel Etkilerin Araştırılması. Trakya Univ. J Sci, 6(2), 72-79.

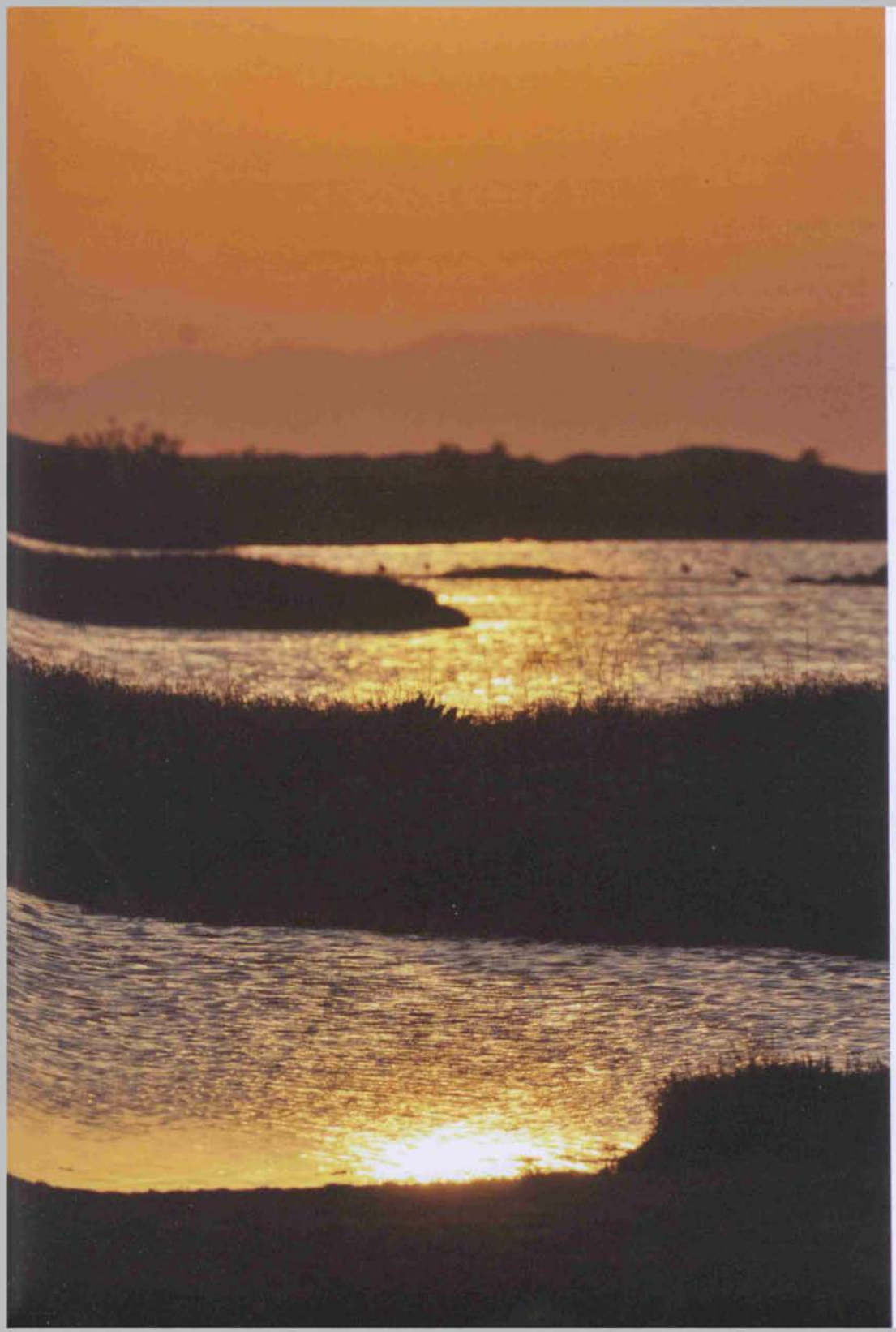

BÖLÜM 6

ENEZ'İN PEYZAJ KARAKTER BÖLGELERİ

Prof. Dr. Adnan UZUN
Dr. Gül Aslı AKSU
Dr. Mert EKŞİ
Ali İhsan GÖKÇEN

PEYZAJ (LANDSCAPE)

Peyzaj, Belirli ekolojik özelliklerle (klimatik, edafik, fizyografik, biyotik) diğer arazi parçalarından ayrılacak karakteristiklere sahip bir yeryüzü kısmı, bir arazi parçasıdır (Çepel N., 1990). İnsanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal ve/veya insani unsurların eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan bir alandır (Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, 2003). Kültürel tarihi faaliyetlerin gelişimi, insanın çevresiyle çok çeşitli çatışmalar yaşamasını da beraberinde getirmiştir. Bu çatışmalar peyzajların strüktürünün ve dinamiğinin parçalarıdır. İnsanlar da bu peyzajların içinde yaşarlar (Steinhardt ve ark., 2005).

Forman ve Godron (1986) **peyzajın üç karakteristiğini** şu şekilde tanımlamaktadır:

Strüktür: Farklı ekosistemler ve "öğeleri" arasındaki mekansal ilişkileri temsil eder. Daha ayrıntılı olarak ifade etmek gerekirse; enerji, maddeler ve çeşitlerin dağılımını; büyüklükler, şekiller, sayılar, türler ve düzenlerle ilişkili olarak sunar.

Fonksiyon: Mekansal öğelerin etkileşimi yani enerjinin, maddelerin ve türlerin tüm ekosistem boyunca akışıdır.

Değişim: Ekolojik mozaiklerin strüktür ve fonksiyon bakımından zaman içerisindeki farklılaşmasıdır.

Bu karakteristiklerin sağlıklı bir şekilde incelenebilmesi için peyzaj desenlerinin, desenlerin alt bileşeni olan arazi parçalarının arazi mozaiği içerisindeki etkileşimlerinin ve tüm bu mozaiklerin ve etkileşimlerin zaman içerisinde nasıl değişim gösterdiğinin irdelenmesi gerekmektedir (Steinhardt ve ark., 2005).

Bir peyzajın veya bölgenin mekansal modeli tamamen üç öğe tipi tarafından oluşmaktadır. Bu evrensel öğeler (arazi parçaları, koridorlar ve matrisler) tamamen farklı peyzajların karşılaştırılmasında ve genel prensiplerin geliştirmesinde araçtır. Onlar aynı zamanda mekansal modelleri, hareketleri, akışları ve değişimleri sıkıca kontrol ettikleri için, arazi kullanım planlaması ve peyzaj mimarlığının da araçlarıdır (Darmstad W. E. ve ark., 1996).

Tanımından ve karakteristiklerinden de anlaşılacağı gibi peyzaj, doğrudan doğal ve/veya kültürel faktörlerin etkisi altındadır. Dolayısıyla bir peyzajı sınıflandırırken hangi yaklaşımla ele alınacağı önem kazanmaktadır.

PEYZAJ SINIFLAMASI

Makzoumi ve Pungetti (1999)'ye göre Peyzaj sınıflaması, değerlendirmesi yapılan Peyzajın gözlenen benzer özelliklere dayanan farklı sistemlere ayrılmasıdır. Bir alanın peyzajı oldukça değişiklik göstereceği için bu sistemler de en uygun ölçeğe göre gruplandırılmalıdır. Bu maksatla:

• Önce "peyzaj bölgeleri" yani "bir alanın fiziksel olarak farklılık gösteren bölgeleri" saptanmalı ve coğrafi sınırlarla tanımlanmalıdır (bir alanın yüksek ve alçak bölgeleri gibi).

• Daha sonra mevcut alan kullanımı ve alanın ekolojik özelliklerine göre "peyzaj tipleri" yani "bir alanın arazi kullanımı ve ekolojik özellikleri" belirlenmelidir.

• Doğal orjinli peyzaj sistemleri, peyzajın homojen özellikler gösterdiği " peyzaj karakter bölgeleri"ne yani "alan içindeki benzer karakteristiklerin bir araya getirilmesiyle oluşmuş bölgelere" ayrılmalıdır.

• Fiziksel bir sınır (yol, patika, ağaçlar, canlı çit, su...) tarafından sınırlandırılan 'peyzaj parselleri' saptanmalıdır.

• Her bir peyzaj parseli, farklı ekotipler biçiminde tekil peyzaj elemanları içerdiği için bu 'peyzaj elemanları' ortaya konmalıdır.

Fotoğraf 1: Hisarlıdağ eteklerinden Enez İlçe Merkezi'nin görünümü. (Foto: Ali Çıtak).

PEYZAJ KARAKTER BÖLGELERİ

Enez, pek çok canlıya yaşama ortamı sağlayan, çeşitli oluşumların bir araya geldiği özel bir alandır. Bunlar arasında Aşağı Meriç Taşkın Ovası'nda yer alan Bücürmene, Dalyan, Taşaltı, Gala, Armutlu ve Sığırcı lagün gölleri, başlı başına birçok canlıya ev sahipliği yapan habitatlardır (Fotoğraf-2). Yine sazlıklar, mevsimsel bataklıklar, tatlı ve tuzlu göller, subasar çayırları, galeri ormanları Meriç Nehri'nin hayat verdiği diğer yaşama ortamlarıdır. Ayrıca nehrin taşıdığı verimli alüvyonlu topraklar ve eğimi az olan geniş ovalar, çeltik tarlalarının burada yoğunlaşmasına sebep olmuştur (Fotoğraf-1). Enez kıyı bandının hemen kuzeyinde yer alan ormanlık alan, tarım alanları ile deniz arasında bir geçiş zonu niteliğindedir. Genelde fazla inişli-çıkışlı olmayan bir topoğrafyaya sahip olan Enez'de 423 m yüksekliğiyle Hisarlıdağ, başlı başına karakteristik yapısı olan bir bölgesidir. Sahil Bandı, hem doğal güzellikleri hem de kullanıcıya sunduğu imkanlar bakımından önemli bir karakteristik sergilemektedir. Enez İlçe Merkezi ve çevresi, farklı medeniyetlerin geçiş noktası olması dolayısıyla önemli kültürel zenginliklere, tarihi kalıntılara sahiptir. Yani kültürel anlamda önemli bir karakteristiktir.

Fotoğraf 2: Dalyan Lagün Gölü'nde balık tutanlar. Arkada Hisarlıdağ. (Foto: Ali Çıtak).

Tüm bu kültürel ve doğal ayrıcalıklarla donatılmış özel alanlar, bir araya gelerek Enez'in kimliğini ortaya koymaktadır. Yani bunlar, Enez'in yapı taşlarını teşkil etmektedir. Bu kadar fazla doğal ve kültürel değerin buluştuğu bir yerde, ilerleyen zamanda insan baskısının tahrip edici bir boyuta ulaşmaması için öncelikle alanın kimliğinin ortaya konulması gerekmektedir. Bu da ancak bir peyzajın işlevsel ve görsel özelliklerine göre sınıflara ayrılması ve bu sınıflar arasındaki ilişkilerin yorumlanmasıyla mümkün olabilmektedir.

Nitelikli bir alan, peyzaj karakter bölgeleri bakımından ele alındığında, bu karakter bölgeleriyle ilgili olumlu ve olumsuz yönler karşımıza çıkmaktadır. İleride yapılması olası bir peyzaj planlamasında bu yönler arasında koruma – kullanma ihtiyaçlarının dengelenmesi gerekmektedir. Çünkü canlılar arasında yaşadığı ortama en çok zarar veren insanoğlunun, "fayda sağlama ihtiyacı"nın da göz ardı edilmemesi gerekir. Bu ihtiyaç ihmal edildiğinde, gerçekçi çözümlerin üretilmesi mümkün olamadığı gibi, neticede yine bu ihtiyacı odaklı hareket edecek olan insan, bilinçsizce bir tüketici ve bazen farkında olmadan bazen ise maalesef bilinçli olarak bir yok edici haline gelecektir. Bir alan için en büyük yıkım başlangıcı olan **"kimliksizleşme"** gün geçtikçe popüleritesi artan Enez için en önemli tehdittir. Bu nedenle Enez'in kimliğini teşkil eden "Peyzaj Karakter Bölgeleri" bu bölümde ele alınıp değerlendirilmiştir.

Yukarıdaki sınıflandırma sistemi ele alındığında hem doğal hem de kültürel açıdan önemli değerlerin kucaklaştığı bir konumda olan Enez, ölçeği itibariyle "**Peyzaj Karakter Bölgeleri**" (PKB) bakımından ele alınmaya uygun bulunmuştur. Alanda benzer

karakteristiklerin bir araya geldiği "**altı adet**" bölge tespit edilmiştir (Harita-1).

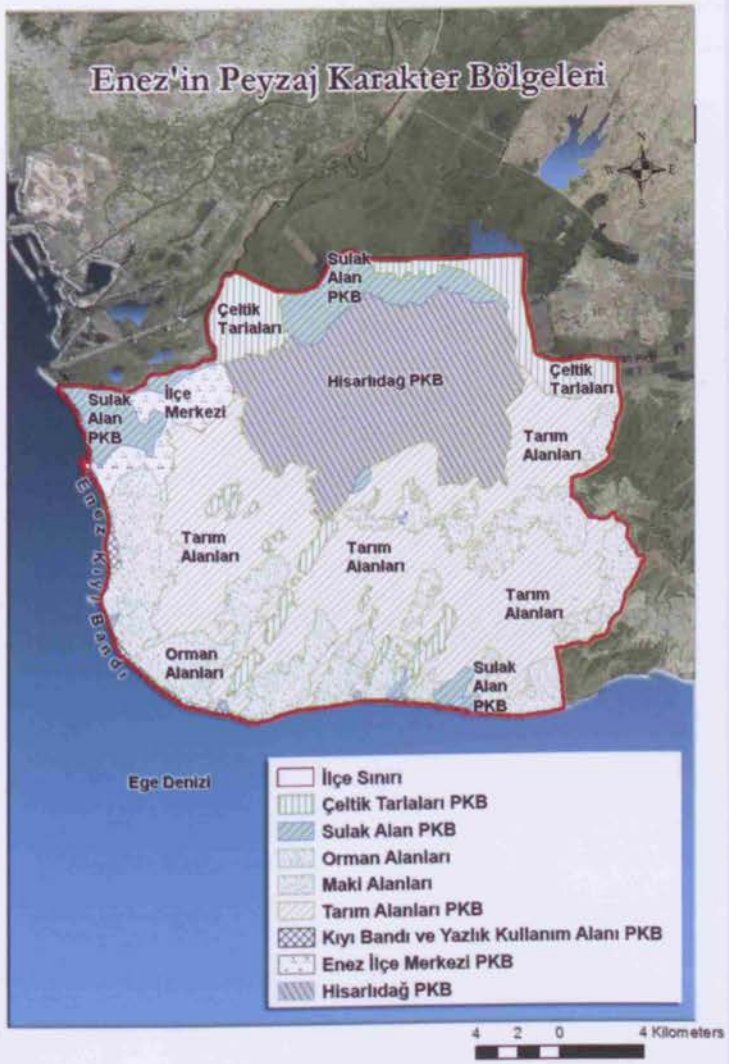

Harita 1: Enez'in Peyzaj Karakter Bölgeleri. (Uydu Görüntüsü: ArcINFO.10 Basemap).

1. HİSARLIDAĞ PEYZAJ KARAKTER BÖLGESİ

Hisarlıdağ (423), alçak plato sahası olan Enez İlçe sınırları dahilinde yer alan en yüksek alandır. Burası geniş ölçüde *Quercus cerris* ormanlarının yayılma sahasıdır. Meşeler bilhassa kuzeyde ve doğu bakılarda 7-8 m boyunda, saf birlikler halindedir. Araya az miktarda *Acer campestre* karışır. Vadi içlerinde Gürgenler hakim duruma geçer. Bu tepelik sahanın güney ve batı bakılarında meşe ormanları tahribe uğramış ve yerini maki elemanları almıştır. Kıyı bölgelere doğru yaklaştıkça orman toplulukları yerini makiye bırakır. Özellikle meşe ve kızılçam ormanlarının tahrip edildiği yerlerde maki yaygındır. Ormanların kıyıya kadar indiği yerlerde ise maki, orman altını teşkil eder. Bu kesimde maki kıyıdan itibaren 300-350 m yüksekliğe kadar çıkar (Dönmez, 1968).

Hisalıdağ'ın güneye bakan yamaçları doğal kızılçam ormanlarının yayılış alanı içerisinde kalmaktadır. Ancak bu kesimde kızılçam ormanlarının tahrip edilmesi sonucu meşeler baskın duruma geçerek geniş alanlar kaplamaya başlamıştır (Zal, 2006).

Hisarlıdağ'ın Gala Gölü kıyılarından itibaren batı bakısı *Phillyrea latifolia*, *Quercus coccifera*, *Rosa sempervirens*, *Paliurus aculeatus*, *Cistus* ve *Crataegus monogyna*'lardan oluşan bir çalı formasyonu ile kaplıdır. Bunların boyları 2-3 m civarındadır. 100 m'den itibaren daha ziyade *Phillyrea latifolia* hakim olur ve diğer elemanlar azalır. *Phillyrea latifolia*' nın boyu bu seviyelerde daha da uzamış ve 3-4 m ağaççıklar halini almıştır. Maki elemanları Hisarlıdağ'ın güney bakılarını da aynı şekilde kaplar. Kuzey bakılarda ise maki elemanları tamamen ortadan kalkar. Enez ile Kocaali köyü arası, esasında *Quercus ithaburensis* ormanlarının yayılma sahasıdır. Ancak tahrip edilen bu ormanın yerini Hisarlıdağ eteklerinde görülen maki elemanları almıştır (Dönmez, 1968).

Meşe ormanları zaman içerisinde aşırı sosyal baskılardan dolayı önemli ölçüde niteliğini yitirmiştir. Doğal meşe ormanları oldukça bozulmuş ve yer yer maki alanlarına dönüşmüştür. Genel bir değerlendirme sonucu olarak yörede doğal niteliğini koruyabilmiş meşe formasyonlarının alanı 301 ha. civarındadır. Buna ek olarak yarı doğal meşe ormanları 915 ha. lık bir alan kaplamaktadır. Geri kalan meşe formasyonları tahrip sonucu makilik alanlara dönüşmüştür (7856 ha). Bozuk meşe alanlarında çoğunlukla saçlı meşe (*Quercus cerris*) yaygın duruma geçmektedir (Fotoğraf-4) (Zal, 2006).

Hisarlıdağ, alçak plato sahasındaki tek yükselti olmasıyla, kendine özgü bitki örtüsü ve yaşama ortamlarıyla ayrı bir karakteristik sergilemektedir

Fotoğraf 3: Hisarlıdağ. (Foto: Ali Çıtak).

(Fotoğraf-3). Kuzeydeki çeltik tarlalarıyla güneydeki kuru tarım alanları arasındaki bir ayıraç gibidir. Meriç nehrinin Ege Denizi'ne dökülmeden önceki son belirgin kıvrımında yer alan Hisarlıdağ, adeta nehri son bir kez frenleyerek eteklerinde verimli alüvyonlu toprakların birikmesini sağlar. Bu yapı, içerisinde Gala Gölü'nün de yer aldığı besin bakımından zengin sulak alanları teşkil etmektedir.

Enez'de Hisarlıdağ ve çevresindeki orman alanlarının dışında kalan orman alanları tamamen ağaçlandırma ile elde edilmiş ormanlardır. Genel olarak deniz kıyısına yakın yerlerde kızılçam (*Pinus brutia*), fıstıkçamı (*Pinus pinea*), sahilçamı (*Pinus pinaster*) ve sedir (*Cedrus libani*) gibi türlerle ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır. Buna karşılık Hisarlıdağı'ın doğusunda kireçsiz kahverengi orman

Fotoğraf 4: Hisarlıdağ eteklerinde ağaç toplulukları arasında doğal kırsal alan. (Foto: Ali Çıtak).

topraklarının yer aldığı aşınım yüzeyleri üzerinde çoğunlukla yapraklı türlerin meydana getirdiği karışık ormanlar tesis edilmeğe çalışılmıştır. Çoğunlukla yalancı akasya (*Robinia pseudoacacia*), kokarağaç (*Ailanthus altissima*) ve akçaaağaçtan (*Acer* sp.) meydana getirilen bu karışık orman formasyonu, kızılçam ağaçlandırmaları ile yer yer kesintiye uğramaktadır. Şabanmera Köyünün güneyinde Kaynakdere vadisi boyunca ve Makta Tepe civarında karışık ormanlar içerisinde ardıçlar (Juniperus sp.) lekeler halinde yer almaktadır (Zal, 2006).

Genel olarak bakıldığında Enez'de ağaçlandırma ormanları, kıyı bandıyla kuru tarım alanları arasında bir tampon bölge ve aynı zamanda geçiş zonu teşkil etmektedir.

Hisarlıdağ Peyzaj Karakter Bölgesi'nin,

Olumlu yönleri:

- 423 m yükseltiyle Enez'e hakim bir manzara noktasıdır.
- Meşe ormanları, maki ve garig topluluklarıyla çeşitli yaşama ortamlarına sahiptir.
- Sahil kesimini nispeten kuzeyin sert iklim koşullarından korur ve perdeler.

Olumsuz yönleri:

- Edafik koşullar açısından yörede doğal ormanların çok geniş alanlara yayılması gerekmektedir. Ancak bugün sadece Hisarlıdağ'ın kuzey eteklerinde doğal ormanların dar bir alanda yayıldığı görülmektedir. Yörede arazilerin tarıma uygun olması nedeniyle doğal ormanların büyük bir kısmı tahrip edilmiş ve ortadan kaldırılmıştır. Bugün de Hisarlıdağ'ın kuzey yamaçlarında eğimin uygun olduğu yerlerdeki ormanlar, tarım ve hayvancılık sonucu tahrip olmaktadır (Zal, 2006).

2. ENEZ İLÇE MERKEZİ PEYZAJ KARAKTER BÖLGESİ

Eski çağlarda "Ainos" olarak bilinen, bugünkü Enez, Kuzey Ege sahilinde Meriç (Hebros) Nehri'nin denize döküldüğü alanda kurulmuş eski bir yerleşim alanıdır. Bu alanda Ege Denizi, yaklaşık 15 bin yıl önce Uzunköprü'ye kadar uzanan bir körfez biçiminde idi. Bulgaristan'dan çıkan, önce Edirne'ye, oradan da güneye kıvrılarak Ergene ile birleşen ve Ege'de denize ulaşan Meriç Nehri'nin söz konusu dönemlerde çok daha kuzeyde bu körfeze döküldüğü ve alüvyon taşıyarak bugünkü sahile kadar delta ve bu deltada lagünler oluşturduğu jeomorfologların yaptıkları araştırmalardan anlaşılmaktadır (Başaran, 2008).

Antik Ainos kenti denizden yüksekliği 25 m olan miyosen kalker bir yarım ada üzerinde kurulmuştur. Bugünkü Orta Çağ Kalesi, Eski Çağda üzerinde dini ve siyasi yapıların bulunduğu kentin akropolisini oluşturuyordu (Fotoğraf-5). Eski Çağın ünlü tarihçisi Herodotos ve coğrafyacı Strabon, Enez'in iki limanlı bir kent olduğundan söz ederler. Enez'de bugün kalenin güney-güneybatısında yer alan Dalyan Gölü ve şehrin doğusundaki Taşaltı Gölü Antik Ainos kentinin biri lodosa diğeri poyraza karşı doğal korunaklı dış limanları idi. Meriç (Hebros) Nehri kentin hemen yanından kıvrılarak önce kuzeye, sonra batıya doğru uzanır. Bu nehrin zamanla sürüklediği ve halen sürüklemekte olduğu alüvyonlar delta oluşturarak, kuruluş döneminde deniz kenarında olan Enez'i, bugün yaklaşık 5 km içerde bırakmıştır (Başaran, 2008).

Başaran (2008)'e göre İlk Çağda Ainos, Balkanları Anadolu ve Ege'ye bağlayan kara, deniz ve nehir yollarının kesiştikleri zorunlu geçiş yolu üzerinde kurulmuş önemli bir liman şehriydi. Ainos'un yaşamında ve gelişiminde, limanları kadar kara ve su yolları aracılığı

Fotoğraf 5: Enez Kalesi görünümü. (Foto: Ali Çıtak).

ile yapılan ticaret kuşkusuz önemli rol oynamıştır. Yakın zamanlara kadar ticaret gemileri, güvenli olan Meriç Nehrini kullanarak Karadeniz kıyılarındaki diğer kentlere kolayca ulaşılıyordu. Enez'in önemi yalnızca bu limanlardan kaynaklanmıyordu; o dönem için karayolları da oldukça önem taşıyordu.

Enez (antik Ainos) Kalesi, yüksekliği 25 m olan bir surla çevrilidir. Kale duvarları, 16 adet kule ile desteklenmektedir. Kalenin batısındaki duvarlara bitişik durumda, kuzey ve güney tarafları 3.00 m kalınlıkta duvar ve kulelerle desteklenmiş oldukça büyük iç limanı yer almaktadır (Başaran, 2008).

Bu tarihi özellikleri ile Enez İlçe merkezi ve bu merkezin limana bağlandığı bölge bir Peyzaj Karakter Bölgesi olarak ele alınmıştır (Harita-1). Günümüzde Prof. Dr. Sait Başaran önderliğinde devam eden arkeolojik kazılar, Enez'in tarihteki yeri ve önemi hakkında birçok ipucu vermektedir. Tarihte birçok medeniyetin gelip geçmiş olduğu bu merkez, barındırdığı tarihi mirasla, kültürel bir karakteristik sergilemektedir.

Günümüzde ilçe merkezinde yer alan yapılar bu zengin kültürün karakteristiğini yansıtmaktan uzaktır (Fotoğraf-7).

Fotoğraf 6: Kale içinde yer alan Fatih Cami (Ayasofya Kilisesi)'nden görünüm. (Foto: Ali Çıtak).

Fotoğraf 7: Kale içinden Enez İlçe Merkezi'nin görünümü. (Foto: Ali Çıtak).

Enez İlçe Merkezi'nin Peyzaj Karakter Bölgesi olarak,

Olumlu yönleri:

- Coğrafi, tarihi ve kültürel zenginliklere sahip olması ve yapılan arkeolojik kazılarla bu zenginliklere her geçen gün yenilerinin kazandırılıyor olması.
- Tarih boyunca birçok medeniyetin geçiş, hatta odak noktası olduğu için, bu kültürlerin izlerini yansıtıyor olması.
- Meriç Nehri kanalıyla Karadeniz'e bağlanması dolayısıyla, önemli bir geçiş ve liman kenti olarak yüzyıllar boyunca bir kimliğe sahip olması ve bu kimliğini kültürüne yansıtabilmiş olması.
- Yerel ekonomiyi kalkındıracak sürdürülebilir çözüm arayışı içinde olunması.

Olumsuz yönleri:

- Tarihi ve kültürel zenginlikleri yansıtacak uluslar arası öneme sahip kültür ve eğitim alanlarına (açıkhava müzesi gibi) sahip olmaması.
- İlçe merkezinde yeni yapılan konutların, yüzyılların yaşanmışlığıyla oluşan kent kimliğini yansıtamaması.
- Yerel ekonomiye, sürdürülebilir kalkınma ivmesini kazandıracak çözümlerin (organik tarım, organik hayvancılık, kültür turizmi, doğa gözlemciliği v.s.) henüz tam anlamıyla getirilememiş olması.

3. SULAK ALAN PEYZAJ KARAKTER BÖLGELERİ

Meriç Deltası, Yunanistan-Türkiye sınırındaki geniş sazlıklar, mevsimsel bataklıklar, tatlı ve tuzlu göller ile tarım alanlarından oluşan bir sulak alan sistemidir. Bulgaristan'da Rila Dağı'ndan doğan Meriç Nehri; Tunca, Arda ve Ergene gibi büyük yan kolları içerisine aldıktan sonra İpsala'nın kuzeyinden itibaren geniş bir yatakta akmaya başlar. Meriç –Ergene kavşak noktasından itibaren başlayan bu geniş yatak, aynı zamanda Aşağı Meriç Taşkın Ovasının da başladığı yerdir ve önemli bir kısmı Yunanistan sınırları içerisinde kalır. Taşkın ovası, Meriç Nehri'nin taşıdığı alüvyonların depolanması ve yatay yönde yer değiştirmesi sonucu oluşmuş ender bir alandır (Er, 2006). Deltada iki büyük göl Gala ve Enez (Dalyan Gölü) gölleri dışında birçok küçük göl bulunur. Örneğin: Pamuklu Gölü, Sığırcı Gölü, Domuz Gölü, Küçük Gala Gölü, Hüzmene Gölü, ve küçük Göl (Ertan ve ark. 1989). Enez lagün kompleksi, Dalyan (Peso), Işık (Üzmene) ve Taşaltı olmak üzere üç ana gölden oluşmaktadır (Akyol ve Ceyhan, 2010). Bu göller, Meriç Nehri'nin Ege Denzi'ne açıldığı ağız kısmında oluşmuş lagün gölleridir (Akova, 2008). Tatlı suyla tuzlu suyun kesişim noktasında yer alan bu morfolojik oluşumların biyo-çeşitliliği fazladır.

Deltanın büyük bölümü Yunanistan tarafındadır. (Evroz Deltası). Nehrin güneydoğusundaki alanların çoğu kamış ve sazlıklar arasına yayılmış söğüt ve ılgın ağaçlarıyla kaplıdır. Bu alanlar kuşlar için çok uygun beslenme bölgeleridir (Fotoğraf-8) (Ertan ve ark. 1989).

Byfield ve Özhatay (2005) tarafından Önemli Bitki Alanı (ÖBA) olarak tanımlanan Meriç Deltası, Meriç Nehri Vadisi'nin aşağı kesimlerinde yer alan su basan ova, kıyı lagünleri, tatlısu gölleri ve killi topraklar üzerinde gelişmiş boylu bataklık bitki topluluklarını içerir. Alanın florası su, bataklık ve mevsime bağlı su basan hafif tuzlu meralarda yetişen ve Avrupa'da azalmaya yüz tutmuş taksonlar bakımından zengindir. Florada başta *Nymphoides peltata*, *Sium latifolium* ve *Trifolium ornithopodioides* olmak üzere Türkiye'de çok nadir olarak yetişen bitki türleri bulunur. ÖBA'da Bern Sözleşmesi Ek Liste I' de yer alan iki tür (*Salvinia natans* ve *Trapa natans*) yetişir. İçerdiği hafif tuzlu ve tatlısu habitatları ve Avrupa-Sibirya flora elemanlarıyla ÖBA, Marmara Bölgesi'nin en iyi durumdaki beş sulak alanından ve Türkiye'nin en önemli dört tatlısu sisteminden biridir.

Meriç Deltası ÖBA'sı, Meriç Nehri Vadisi'nin aşağı kesimlerinde yer alan su basan ova bataklık bitki toplulukları, kıyı lagünleri ve tatlısu göllerinin bir karışımını içerir. Alüvyal balçık ve sert killi topraklar üzerinde bulunan ÖBA'nın genişliği nehir vadisinin bu noktasında yaklaşık 15 km'yi bulur. Alanda önemli doğal özelliklerini koruyan yerler çoğunlukla iki bölüm halinde sıralanmıştır: Nehir ağzına yakın oluşmuş bir dizi kıyı lagünü (toplam 550 ha kaplayan Bücürmene, Dalyan ve Taşaltı lagünleri) ve Enez'in 7 km kuzeydoğusundaki eski Gala Gölü yatağında yer alan Tatlısu gölüyle birlikte bataklık bitki toplulukları (Byfield ve Özhatay, 2005). Subasar ormanlar 1940'lardan beri giderek küçülmüştür. Kışın büyük kısmı sular altında kalan deltada fazla sular set ve kanallarla Meriç'e boşaltılır. Yörede çeltik ekimi, hayvancılık, göllerde balıkçılık yapılır (Fotoğraf-9). Göller ve deltanın bir bölümü Hazine'ye aittir. Vakıf ve Orman Genel Müdürlüğü'ne ait araziler de vardır (Ertan ve ark. 1989).

Fotoğraf 8: Gala Gölü'nde gün batımı. (Foto: Ali Çıtak).

Gala Gölü ve çevresinde yer alan diğer göller ise Meriç Nehri'nin yatak değiştirmesi ve alüvyonların birikmesiyle oluşmuştur. Küçük Gala ve Pamuklu göllerini içine alan 2369 hektarlık kısım 1991 yılında Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiştir. Alan, 1992 yılında sit alanı ilan edilmiş, 2005 tarihinde bakanlar kurulu kararıyla Milli Park statüsüne dönüştürülmüş, 05-03-2005 tarihinde yürürlüğe giren "Gala Gölü Milli Parkı" statüsüyle sınırları daha da genişletilmiş, sınırlar revize edilerek alan 6090 hektara çıkarılmıştır (Akova, 2008). Bu 6090 ha' lık kısma Gala Gölleri, Pamuklu Gölü ve Koyuntepe Sazlıkları dahildir (Er, 2006).

Alandaki en zengin bitki örtüsünü, göllerin kenarındaki Tatlısu (açık su) toplulukları oluşturur. Burada *Myriophyllum spicatum, Potamogeton pectinatus* ve ülke çapında nadir bulunan *Nymphoides peltata* gibi türler yer alır. Büyük su kaynaklarında sucul bitki örtüsünün azlığı sudaki kirletici oranının oldukça yüksek olduğunu gösterir. Hemen bitişikteki bataklık bitki toplulukları içindeki, açık su habitatlarında daha zengin bir sucul flora görülür (Byfield ve Özhatay, 2005). Byfield ve Özhatay (2005)'ın burada gerçekleştirdiği botanik çalışmalarda su içinde ve üstünde yüzen yaklaşık 19 tür belirlediği görülmektedir. Bu türler: *Ceratophyllum demersum,*

Fotoğraf 9: Gala Gölü'nde sazlık alanlar ve otlayan hayvanlar. (Foto: Ali Çıtak).

Hydrocharis morsus-ranae, Lemna gibba, L. minor, L. trisulca, Myriophyllum spicatum, Najas marina, N. minor, Nymphoides peltata, beş *Potamogeton* türü, *Ranunculus trichophyllus, Salvinia natans, Trapa natans, Vallisneria spiralis* ve *Zannichellia palustris.*

Göllerin kenarlarında ve sürekli su altında bulunan diğer bölümlerde geniş bataklık bitki toplulukları yer alır. Bu bitki örtüsünde baskın olarak *Phragmites australis, Schoenoplectus lacustris, Sparganium erectum* ve *Typha angustifolia* görülür. Buradaki bitki toplulukları genellikle monospesifik karakterde olmakla birlikte, açık alanlar çoğunlukla *Butomus umbellatus, Oenanthe aquatica, Sagittaria sagittifolia* ve ülke çapında nadir *Sium latifolium* gibi su yüzüne çıkan türler de dahil zengin bir flora içerir. Uzun boylu sazlıklardan oluşan bataklık bitki topluluklarının kenarlarına doğru, otlamanın etkisi ile açık ve daha kısa boylu bir bitki örtüsü gelişmiştir. Bu bitki örtüsünde bol miktarda *Bolboschoenus maritimus, Butomus umbellatus, Schoenoplectus litoralis* yer alır (Byfield ve Özhatay, 2005).

Bitki örtüsü, sulak alan sisteminin kenarında mevsime bağlı su basan hafif tuzlu meralara geçiş yapar. Büyükbaş hayvanların yoğun bir şekilde otladığı bu bitki örtüsünde *Aeluropus litoralis, Plantago maritima, Polypogon monspeliensis, Salicornia* spp. ve *Spergularia* spp. baskındır. Bu bitki örtüsü daha kurak yerlerde *Hordeum murinum – Tamarix smyrnensis* relikt çalı topluluklarıyla yer değiştirir. Bu nemli meralar *Frankenia pulverulenta* (Trakya'da yalnız burada kayıtlıdır), *Myosurus minimus, Pulicaria vulgaris* ve *Trifolium ornithopodioides* gibi lokal ve nadir bitki türlerine ev sahipliği yapar (Fotoğraf-12) (Byfield ve Özhatay, 2005).

Fotoğraf 12: Lagün gölü kenarı bitki örtüsü. (Foto: Ali Çıtak).

SULAK ALANLAR PEYZAJ KARAKTER BÖLGELERİ'NİN NADİR BİTKİ TÜRLERİ

AVRUPA ÖLÇEĞİNDE TEHLİKE ALTINDAKİ TÜRLER [2 TAKSON]

Salvinia natans [R], *Trapa natans* [n/l].

ULUSAL ÖLÇEKTE NADİR DİĞER TÜRLER [5 TAKSON]

Myosurus minimus [V], *Nymphoides peltata* [R*], *Sium latifolium* var. *lancifolium* [n/l*], *Trifolium ornithopodioides* [n/l*], *Vallisneria spiralis* [R] (Byfield ve Özhatay, 2005).

Meriç Deltası farklı sumru ve balıkçıl türleri ile kaşıkçı (*Platalea leucorodia*) ve çeltikçi (*Plegadis falcinellus*) gibi bölgesel ölçekte tehlikedeki türler için önemli bir üreme alanıdır. Nesli dünya ölçeğinde tehlikedeki tepeli pelikan (*Pelecanus crispus*) yüksek saylarda kışlamaktadır (Fotoğraf-10). Delta, bazı kış aylarında küçük karabatağın (*Phalacrocorax pygmeus*) dünya nüfusunun önemli kısmını barındırmaktadır (Er, 2006). Özellikle göç mevsiminde sürü halinde birçok kuş türünü burada görmek mümkündür (Fotoğraf-11).

Nesli küresel ölçekte tehlike altındaki Avrupa gelengisi (*Spermophilus citellus*) ve farekuyruklu yediuyur *Myomimus roachi*) ve beyazkesicidişli körfare (*Nannospalax leucodon*) Meriç

Fotoğraf 10: Gala Gölü'nde pelikan sürüsü. (Foto: Ali Çıtak).

Deltası'ndaki önemli memeli türleridir (Er, 2006).

İçsu balıkları açısından zengin olan deltada nesli küresel ölçekte tehlike altındaki *Vimba melanops* yaşamaktadır (Er, 2006).

Başaran (2008)'a göre, beslediği kuşlardan dolayı bugün Milli Park ilan edilen meşhur Gala Gölü, antikçağda olduğu kadar yakın zamanlara değin balık üretim merkeziydi. Özellikle yayın, turna, sazan ve yılan balığı açısından çok zengindi. Ancak, çevrede sürdürülen çeltik ekimi neticesinde yapılan sulama sırasında çeltiğe atılan suni gübreler ve kimyasallar, göldeki yaşamın tükenmesine neden olmuştur. Ancak, göl ve çevresinin 2005 yılında Milli Park olarak ilan edilmesi ve gölün çevresine drenaj için kanallar açılmasından sonra, çeltiğe atılan suni gübre ve kimyasalların göle ulaşması önlenmiştir. Ayrıca, bölgeye avlanma yasağı getirilerek yaban yaşamın tekrar canlanmasına olanak sağlanmıştır.

Ancak açılan drenaj kanallarının da yaban hayatı üzerinde habitatları ayırıcı etkisi olmuştur.

Sahile dik olarak uzanan ve Saros Körfezi'ne dökülen irili ufaklı birçok akarsuyu, iç kısımlardaki karasal etkiyi deniz etkisiyle buluşturan koridorlar niteliğindedir. Bu anlamda karasal ekosistemleri sulak alan ekosistemlerine bağlayan önemli ünitelerdir.

Fotoğraf 11: Gala Gölü'nde sazlıklar ve kuş sürüleri. (Foto: Ali Çıtak).

Sulak Alanların Peyzaj Karakter Bölgesi olarak,

Olumlu yönleri:

- Kuşlar için çok uygun beslenme ve üreme bölgeleri olması (Ertan ve ark. 1989),
- Çok sayıda su kuşunun bölgede kışın barınıyor olması (Ertan ve ark. 1989),
- Hayvan gözlemcileri için eşine az rastlanır özellikteki alanlar barındırması,
- Biyo-çeşitliliğin çok zengin olması,
- Sürdürülebilir yaklaşımlarla ele alındığında faydalanmaya yönelik birçok mahsul (su ürünleri, sazlar v.b.) sunması, bu anlamda yöre halkına gelir kaynağı teşkil etmesi.
- Bilimsel araştırmalar için nitelikli bir araştırma sahası olması.

Olumsuz yönleri:

- Meriç Deltası yörede tarımın hızla gelişimi karşısında doğal güzelliklerini kaybetmektedir (Ertan ve ark. 1989).
- Arazi elde etmek amacıyla Gala Gölü'nü kuzeyden besleyen suların göle girişi setler yapılarak, kanallar açılarak engellenmektedir. Bu da göl su düzeyinin düşmesine neden olmaktadır. Yine arazi eldesi için sazlar kesilip, yakılmaktadır (Ertan ve ark. 1989).
- Sulak alanların sunduğu ürünlerden koruma-kullanma dengesi gözetmeksizin faydalanılması, bu eylemlerin de alandaki habitatlara kalıcı zararlar vermesi,
- Bölgenin Türkiye'de avcılığın en yaygın olduğu yerlerden biri olması, kuluçka zamanı yumurta toplanması ve çeltik tarlalarının yayılması bölgedeki kuş faunasını olumsuz yönde etkilemektedir (Ertan ve ark. 1989).
- Deltadaki en önemli tehdit su rejimine yapılan müdahalelerdir. 1970'li yıllarda başlayan kurutma projeleri ile İpsala-Enez arasında kalan daimi sulak alanlar büyük ölçüde azalmıştır (Er, 2006).
- Bulgaristan sınırları içinde yer alan baraj kapaklarının zaman zaman açılması sellere neden olarak yörede gerek yerleşim alanları gerekse canlılar için büyük sorun oluşturmaktadır (Er, 2006).
- Geçmişte balık stokları bakımından oldukça zengin olan göller, Meriç Nehri'nin yatağının değiştirilmesi, taşkın önleme seddeleri ile Meriç Nehri ve göllerin, dolayısıyla da deniz bağlantısının bozulması ve yoğun kirlilik nedeniyle önemli ölçüde azalmıştır (Er, 2006).
- Özellikle Gala Gölü çevresindeki çeltik tarlalarında yapılan suni gübreleme ve ilaçlama işlemlerinin göl suyunu kirletmesi.

4. KIYI BANDI ve YAZLIK KULLANIM ALANLARI PEYZAJ KARAKTER BÖLGESİ

Enez 30 km'lik deniz kıyısına sahip bir kıyı yerleşmesidir. Burada kıyı alanlarında görebildiğimiz çeşitli morfolojik üniteleri görmek mümkündür. Kıyı bandına dik olarak uzanan irili ufaklı akarsular, denize açıldıkları ağız kısımlarında kumullar oluşturmuşlardır. Yüzeyi parçalayan akarsuların ağızlarında deniz basmasıyla koylar oluşmuş, daha sonraları kıyı oklarıyla denizle ilişkileri kesilerek ilk önce tuzlu bataklıklar, sonra da alüvyal dolgulu alanlar oluşmuştur (Akova, 2008).

Kendine özgü flora ve faunaya sahip kıyı kumulları, ekosistemin önemli bir parçasıdır. Kumullar ekolojik açıdan çok duyarlı biyotoplardır. Kumul bitkilerinin çoğu, kumul alanlardan başka yerlerde yaşamlarını sürdüremezler (Yılmaz ve Serbest, 2005). Bu özelliklerinden dolayı kıyı bandında korunması gereken en önemli doğal yapı kıyı kumullarıdır.

Otlarla stabilize olmuş kumullar, setlere göre çok daha fazla esneklik göstermektedirler. Bir tek dalga etkisine tam olarak karşı koyamazlar ancak bu etkinin de şiddetini azaltıp absorbe ederler. Buna karşılık duvarlar, dalgaların tüm şiddetini davet ederler ve sonunda denizin dipten oyucu sinsi etkisine yenik düşerler (McHarg, 1967). Dolayısıyla kıyı kumullarının doğal otsu florasıyla birlikte muhafaza edilmesi, kumulun stabilitesi için elzemdir. Kumullar aynı zamanda *Emys orbicularis* (Benekli Kaplumbağa) gibi türler için yumurtlama alanıdır (Demirsoy, 2006). Özellikle akarsuların denizle buluştuğu noktalar, Benekli Kaplumbağa gibi bazı türler için önemli birer beslenme, üreme ve barınma ortamıdır. Bu nedenle ekosistemler için önem teşkil eden bu alanlarda daha korumacı bir yaklaşım sergilemek gerekmektedir. Çünkü özellikle kumsala sahip kıyı alanları, insanların rekreatif amaçlarla tercih ettikleri alanlardır.

Fotoğraf 13: Enez Kıyı Bandı'nda kumsal alan. (Foto: Ali Çıtak).

Hassas türler için kilit noktası olan bu akarsuyuyla denizin kesişme noktalarının insan baskısından uzak tutulması gerekir. Dolayısıyla kıyı alanlarında koruma – kullanma dengesi kapsamında, dış etkenlere karşı hassas olan bu habitatlara müdahale ederken çok dikkatli olmak gerekmektedir. Öncelikle alandaki biyotopların hassas ölçeklerde ele alınıp incelenmesi, iyi bir şekilde analiz edilmesi ve gerekiyorsa bundan sonra kullanım kararlarının verilmesi gerekir. Kıyı kullanımlarının ise alanın doğal yapısını minimum düzeyde tehdit edecek donatılarla gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Fotoğraf-13). Mümkün olduğunca doğal malzemelerin tercih edilmesi, özellikle habitatların parçalanmasına sebep olacak yol ağlarının minimum düzeyde tutulması, kıyı bandını koruyabilecek tedbirler arasındadır. Ayrıca kaplumbağa, balık gibi canlıların üreme alanlarının tespit edilmesi ve makul bir tampon mesafeden fazla yaklaşılmaması gerekir.

Fotoğraf 14: Sahilden kum alımı. (Foto: Ali Çıtak).

Kıyı Bandı ve Yazlık Kullanım Alanlarının Peyzaj Karakter Bölgesi olarak,

Olumlu yönleri:

- Yapısı bozulmadan muhafaza edilmiş olan kumulların, kendine özgü flora ve faunaya sahip barınma, üreme ve beslenme ortamları olarak yörenin biyoçeşitliliğine önemli bir katkı sağlaması.
- Kıyı kumullarının doğal otsu vejetasyonlarıyla, kıyıyı dış etkilere karşı koruması.
- Kumsalların rekreatif faaliyetler için imkanlar sunması.
- Kumulların tatlı suların denize kavuştuğu noktada bir geçiş bölgesi olarak yer alması.
- Yazlık konutların, konut sahipleri tarafından alınabilecek basit tedbirlerle bazı türler içim barınma ortamı haline getirilebilir olması. Örneğin cephede ve çatı saçağında yapılacak basit düzenlemeler, yarasalar ve kırlangıçlar için yuvalama imkanı sağlamaktadır. Yeşil çatı tesis edilmesi, hem otsu bitkilere yaşama ortamı sunmakta, hem de konutun ısı ve rutubet yalıtımına katkı sağlamaktadır. Yine konut bahçelerinin düzenlenmesinde yerel türlerin tercih edilmesi, çevrenin doğal yapısının korunmasına bir nebze katkı sağlayacağı gibi, egzotik ve istilacı türlerin tercih edilmesi bir o kadar tehlikeli olmaktadır.

Olumsuz yönleri:

- Denize yakın olabilmek için yapılan yazlık konutların, kumul alanlarına ve barındırdıkları habitatlara zarar vermesi.
- Yazlık konutların ürettiği atık sularının, kirliliğe sebep olması.
- Yazlık konutların uzun süre kalan kullanıcı profilini çekmesi ve alanın bakirliğini bozması. Bu da özellikle bu alanlarda yapılacak planlamalarda koruma-kullanma dengesinin titizlikle gözetilmesini gerekmektedir. Yaşama ortamları çok iyi analiz edilmeli ve kararlar bu bulgular doğrultusunda alınmalıdır.
- Farklı faaliyetlerde kullanılmak üzere kıyıdan kum alınmasıyla kumul yapısını önemli boyutlarda bozulması (Fotoğraf-14).

5. TARIM ALANLARI PEYZAJ KARAKTER BÖLGESİ

Aşağı Meriç Taşkın Ovası yükseltisi birkaç yüz metreyi geçmeyen aşınım yüzeyleri ile çevrilmektedir. Bu platoluk alanlar kuru tarım için elverişli alanlardır. Bu nedenle de tahıl ve ayçiçeği tarımı bu alanlarda yaygın olarak yapılmaktadır. Genelde nöbetleşe bir ekim sistemi ile bir yıl tahıl (çoğunlukla buğday) ekilen yerler, ertesi yıl ayçiçeği tarımına ayrılmaktadır (Zal, 2006). Ayçiçek tarlaları, neredeyse Trakya'nın vazgeçilmez sembolü haline gelmiştir. Bölge ekonomisine de önemli katkı sağlamaktadır. Sıra sıra dizilmiş ayçiçekleri, ve en ufak rüzgar etkisiyle salınan tahıl tarlaları, görsel açıdan da yöreye önemli bir değer katmaktadır. Ancak yapılacak bütün zirai faaliyetlerde organik üretime geçilmesi, hem ürün kalitesini arttırma hem de civardaki yaşama ortamlarını koruma açısından elzemdir. Çünkü tarımsal faaliyetlerde kullanılan ilaçlar ve suni gübreler, böceğinden kuşuna, balığına, tüm canlıları tehdit etmekle birlikte, yer altı sularına karışarak insan sağlığına da zarar verebilecek durumdadır. Oysa Enez, hayvancılığından, tarımına, balıkçılığına kadar birçok zenginlikle donatılmış, dolayısıyla sürdürülebilir dengelerin kolaylıkla yakalanabileceği potansiyele sahip bir alandır. Bu potansiyelin çok iyi bir şekilde analiz edilmesi ve değerlendirilmesi gerekir. Koruma-kullanma dengesini yakalamayı sağlayacak en önemli tedbirlerden birisi de budur.

Tarım Alanları Peyzaj Karakter Bölgesi olarak,

Olumlu yönleri:

- Ayçiçek ve tahıl tarlalarının karakteristik bir görsel etki

yaratması. Özellikle Ayçiçek tarlalarının sarısı Trakya'nın vazgeçilmezlerindendir (Fotoğraf-15).

- Tarım ürünlerinin yöre ekonomisine önemli katkı sağlaması.
- Tarım alanlarının kendine özgü bazı canlılara (tarla faresi gibi) yaşama ortamı sunması.
- Tarlalara beslenmek üzere gelen canlıların (tarla faresi) başka canlılara (yılan, yırtıcı kuşlar) besin kaynağı olması ve bu şekilde tarım alanlarının besin zincirinde önemli bir yer alması.

Olumsuz yönleri:

- Üretimde kullanılan ilaçların ve suni gübrelerin, canlıları ve dolayısıyla yaşama ortamlarını tehdit etmesi.
- Maki ya da ormanla kaplı alanlara nazaran tür çeşitliliğinin azalması.

6. ÇELTİK TARLALARI PEYZAJ KARAKTER BÖLGESİ

Meriç Nehri boyunca yapılan taşkın seddelerin gerisindeki arazilerde çeltik tarımı yapılmaktadır. İpsala yöresi ülkemizin en fazla çeltik üretiminin yapıldığı yerdir ve yıllık üretim Türkiye'nin toplam üretiminin dörtte birini karşılar. Alanda çeltik üretiminin yanı sıra su ürünleri avcılığı yapılmaktadır (Er, 2006).

Çeltik tarımının ekonomik getirisinin yüksek olması, bu tarımsal faaliyete olan talebi hızla arttırmış ve 1970'li yıllarda başlayan kurutma projeleri ile ve yapılan belirlemelere göre 2004 yılına kadar İpsala-Enez arasında kalan daimi sulak alanlar 14147 ha.dan 5139 ha düşmüştür. Diğer bir ifadeyle mevcut doğal sulak alanın bu dönem içerisinde %64'ü kurutulmuştur. Buna karşılık İpsala

Fotoğraf 15: Enez'de tarımsal faaliyetler. Trakya'nın karakteristiği; "Ayçiçek tarlaları". (Foto: Ali Çıtak).

yöresi ülkemizin en fazla çeltik üretiminin yapıldığı yer olmuş, yıllık çeltik üretimi Türkiye'nin toplam üretiminin ¼'ünü karşılar duruma gelmiştir (Zal, 2006).

Tarımsal açıdan yöre için en büyük öneme sahip ürün çeltiktir. Nitekim İpsala ve Enez yöresi Edirne ilinde ve ülkemiz genelinde çeltik üretimi ile tanınan bir yöredir.

Fotoğraf 16: Çeltik tarlası. (Foto: Ali Çıtak).

Fotoğraf 17: Hasat çalışmaları. (Foto: Ali Çıtak).

KAYNAKÇA:

Akova, B. S., 2008: Enez'in Kalkınmasında Coğrafi Faktörlerin Rolü (Doğal Faktörler). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, Sayı: 16, Sayfa: 1-25, İstanbul.

Akyol, O., Ceyhan, T., 2010: Enez Dalyanı (Edirne, Kuzey Ege) Balıkçılığı. Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, Cilt:27, Sayı:1:31-34, İzmir.

Başaran, S., 2008: Trakya'da Bir Prenslik Merkezi: Ainos Antik Kenti. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul.

Çepel, N., 1990: Ekoloji Terimleri Sözlüğü. Almanca-İngilizce-Türkçe. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları. İ.Ü. Yayın No: 3618 O.F. Yayın No: 414. İstanbul.

Darmstad W. E., Olson J. D., Forman, R. T. T., 1996: Landscape Ecology Principles in Landscape Architecture an Land-use Planning. Harward University Graduate School of Design, Island Press, American Society of Landscape Architects. ADB.

Demirsoy, A., 2006: Türkiye Omurgalıları. Türkiye Omurgalı Faunasının Sistematik ve Biyolojik Özelliklerinin Araştırılması ve Koruma Önlemlerinin Saptanması. Sürüngenler. Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Proje No: 90-K-1000-90, Ankara.

Dönmez, Y., 1968: Trakya'nın Bitki Coğrafyası. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları. İ.Ü. Yayın No: 1321. C.E. Yayın No: 51. Taş Matbaası, İstanbul.

Er, E.S.K., 2006: Meriç Deltası. Kitap Bölümü. Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları. Editörler: Eken G., Bozdoğan M., İsfendiyaroğlu S., Kılıç D. T., Lise Y., Doğa Derneği, Ankara.

Ertan, A., Kılıç, A., Kasparek, M., 1989. Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları. Doğal Hayatı Koruma Derneği. İstanbul.

Forman R.T.T., Godron M., 1986: Landscape Ecology. John Wiley & Sons. New York.

Makzoumi, J.; Pungetti, G., 1999: Ecological Landscape Design and Planning. The Mediterranean Context. E & FN Spon, London.

McHarg, I. L., 1992: Design With Nature. John Wiley & Sons, Inc. Canada.

Byfield A., Özhatay N., 2005: Meriç Deltası. Kitap Bölümü. Türkiye'nin 122 Önemli Bitki Alanı. Editörler: Özhatay N., Byfield, A., Atay S., WWF, Türkiye.

Steinhardt U., Blumenstein O., Barsch H., 2001: Lehrbuch der Landschaftsökologie. Spektrum Akademischer Verlag. Heidelberg.

Yılmaz R., Serbest D., 2005: Saros Körfezi Kıyı Kumulları Üzerindeki Çevresel Etkilerin Araştırılması. Trakya University Journal, 6(2): 72-79.

Zal, N., 2006: Aşağı Meriç Vadisi Taşkın Ovası'nın Biyosfer Rezervi Olarak Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi. Ankara.

BÖLÜM 7

ENEZ'İN TURİZM ve REKREASYON POTANSİYELİ

Yard. Doç. Dr. Nurgül ERDEM
Yard. Doç. Dr. A. Yeşim ÇAĞLAYAN KAPTANOĞLU
Doç. Dr. İsmet AKOVA

TURİZM TANIMI VE KAPSAMI

Turizm sektörü özellikle 20. yy'ın ikinci yarısından itibaren ekonominin önemli ve özel bir sektörü haline gelmiştir. Küresel ölçekte genel bir değerlendirme yapıldığında farklı ekonomik sektörler arasında en hızlı gelişenin turizm sektörü olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde uluslararası turizm hareketine katılan turist sayısının yaklaşık olarak 1 milyar kişiye ve turizm sektörünün ekonomik büyüklüğünün 950 milyar dolara ulaştığı (UNWTO, 2012) istatistik verilerden anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak yeryüzündeki birçok ülke ve bölge, turizm sektörünün yarattığı bu ekonomik değerden daha fazla pay alabilmek için kıyasıya bir mücadele içine girmiştir. Bu mücadelede öne çıkabilmek için turizm olayı bütün yönleriyle ele alınarak, değerlendirilmekte ve gelişme stratejileri oluşturulmaktadır.

Ekonomik hayattaki öneminin artmasına bağlı olarak turizm faaliyetleri birçok bilim dalının ilgi alanına girmiştir. Başta ekonomi olmak üzere tarih, coğrafya, sosyoloji, hukuk, psikoloji ve siyaset gibi farklı bilim dalları turizm olayı ile ilgilenmektedir. Ekonominin önemli bir sektörü olarak turizmin değişik bilim dallarının ilgi alanına girmesi nedeniyle, her bir bilim dalı tarafından ayrı bir şekilde tanımlanmaktadır. Örneğin Dünya Turizm Örgütü'ne göre; kendi olağan çevresinin dışında bir yere, belirlenmiş bir süreden daha az kalmamak üzere gidilen ve ana amacı ziyaret ettiği yerde para kazanılan bir faaliyet denemesi dışında seyahat etmek olan kişinin faaliyetleri (WTO, 1991) olarak tanımlamaktadır. Toskay'a göre turizm; insanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür (Toskay, 1983:39). Köksal'a göre ise; turizm, insanların bulundukları yerden başka bir yere veya ülkeye gitmeleri ve orada belli bir süre kalmaları, tekrar kendi yerlerine ya da ülkelerine dönme ile ilgili etkinliklerdir (Köksal, 1994:1). Turizmin kendine özgü karakteri farklı tanımlamaların yapılmasına neden olmaktadır. Ancak bu tanımların bazı ortak özelliklerinin bulunduğu da dikkat çekmektedir. Bunlar;

a) Seyahatin devamlı ikamet edilen ve çalışılan yerin dışına yapılması,

b) Konaklama sırasında turizm sektörünün ürettiği mal ve hizmetlerin alınması,

c) Konaklamanın geçici olması,

d) Gelir elde etme amacının bulunmaması,

e) Sürekli ikamet ettikleri yere geri dönmesi şeklindedir.

İnsanlar boş zamanlarını iyi geçirmek için ilgi alanlarına uygun çeşitli turizm ve rekreasyon faaliyetlerine katılmaktadırlar. Gerek rekreasyon faaliyetleri, gerekse turistik faaliyetler insanların hayat kalitesini arttırmalarına yardımcı olduğundan etkileşim halindedir. Bu nedenle rekreasyon ile turizm yakın bir ilişki içindedir.

REKREASYON KAVRAMI ve TURİZM İLİŞKİSİ

Rekreasyon ile turizm faaliyetlerinin çoğu zaman iç içe geçmiş gibi görünmesi, birbirlerinden ayrılmasını da güçleştirmektedir. Rekreasyon ve turizm benzer etkinlikleri benzer mekanlarda gerçekleştirmelerine rağmen farklı iki faaliyettir. Arasındaki temel fark ise; turizmin seyahat ve konaklama şartları dışındaki tüm özelliklerinin rekreasyon için de geçerli olmasıdır.

Rekreasyon ve turizm arasındaki ilişki aşağıdaki gibi açıklanabilir (Hazar, 2003:30).

-Gerek rekreasyonda gerekse turizmde doğal ve beşeri değerler

(insan yapısı olan tarihi eserler, kültürel değerler v.b.) kaynak olarak kullanılmaktadır.

-Bir yöre veya ülkedeki insanların rekreasyona yönlendirilmesi, turistik rekreasyonun ve dolayısı ile iç turizmin gelişmesini sağlayacaktır.

-Rekreasyon alanları (Orman alanları, spor tesisleri, gösteri alanları, piknik alanları, koşu yolları, v.b.) ve buralardaki organize etkinlikler, alana canlılık getirmektedir. Örneğin; paket tur kapsamında gidilen festivallerin, önemli sportif karşılaşmaların izlenmesi gibi olaylar turizm ile rekreasyon arasındaki bağı ortaya koymaktadır.

-Rekreasyon alanları ve oluşturulan işletmeler, turistler için boş zaman değerlendirme imkanı yaratmaktadır. Bu nedenle bir bölgedeki cazibe, faydalılık, kolay elde edilebilirlik özelliklerine sahip rekreasyon etkinlikleri, turistlerin konaklama sürelerini uzatmalarına neden olmasıyla da önem kazanmaktadır.

Halen kullanıldığı sekli ile batı dillerinden Türkçeye geçen "rekreasyon", Latincedeki re=yeniden ve creare=yaratma sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuş yeniden yaratma anlamındaki recreare sözcüğünün karşılığı olup; oyun, eğlence, yenilenme, yeniden oluşma anlamlarını taşımaktadır (Pehlivanoğlu;1987).

Kaplan, rekreasyonu kişinin tekrar yaratılarak yenilenmesi ve ekonomik kazanç getiren eylemlere hazırlanması olarak tanımlamaktadır (Pehlivanoğlu;1987).

Gülez (1983)'e göre rekreasyon; genellikle serbest zamanlar içinde yapılan, bireyin kendi isteği ve iç itimi sonucu oluşan, onu fiziksel ve düşünsel yönden yeniden canlandırmayı amaçlayan, bireyin toplumsal, ekonomik ve kültürel olanakları ve yaşadığı toplumun yapısına bağımlı olarak yaptığı fiziksel, düşünsel etkinlikler bütünüdür.

Tüm bu tanımlamalarda; kavramın niteliğini belirleyici ortak bazı özelliklere yer verilmiştir. Genel kapsamlı bir rekreasyon tanımı oluşturan Akesen (1978) rekreasyonu "bireylerin beğenisi bakımından doyurucu, ruhsal ve bedensel yenilenme amacı taşıyan, aynı zamanda bireyin sosyal, kültürel, ekonomik ve fizyolojik olanakları ile bağımlı boş zaman kullanımlarını içeren eylem ya da eylemlerdir" şeklinde tanımlamıştır.

Rekreasyonla ilgili olarak Driver ve Tocher (1970) tarafından verilen temel koşullar, oldukça açık bir şekilde ortaya konulmaktadır. Beş maddeden oluşan söz konusu koşullar şunlardır:

- Rekreasyon, bu yöndeki uğraşlardan oluşan bir yaşamdır.
- Rekreasyonel uğraşların, rekreasyoncular tarafından üstlenilmesi gerekir.
- Rekreasyonel uğraşlar, kendi kendini ödüllendirmedir. Bunların yapısında zevk öğesi mevcuttur.
- Rekreasyonel uğraşlar, rekreasyoncuların kişisel ve serbest seçimlerine bağlıdır.
- Bu uğraşlar, ancak zorunlu zamanlar dışında ortaya çıkar (Yılmaz, 2008).

Görüldüğü gibi kişilerin rekreasyonel faaliyette bulunması onların boş zaman süreleri ile yakından ilişkilidir.

Kişilerin artan boş zamanları ve maddi olanakları, bireysel rekreasyonel faaliyetlerin turizm kapsamında gerçekleşmesine ve turizm pazarının büyümesine olanak tanımaktadır.

Boş zamanın çoğalması ile beraber nüfus artışı, insanların hareket olanaklarının artışı, iletişim ve eğitim alanlarındaki gelişmeler, toplumsal değerlerin değişmesi, çevre koruma bilincinin gelişmesi

gibi nedenler günümüzde rekreasyonel talepleri insanların öncelikli talepleri haline getirmektedir (Kuvan, 1991).

Bu talepleri karşılayabilmek amacıyla kentsel ve kırsal alanlarda, açık ve kapalı mekânlarda, aktif ya da pasif olarak çok çeşitli rekreasyonel faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

ENEZ'DEKİ TURİZM VE REKREASYON FAALİYETLERİ

Yeryüzündeki herhangi bir bölgenin turizm uygulamalarına sahne olabilmesi kendine özgü çekiciliklere sahip olmasıyla mümkündür. Çekicilikler bazen doğal faktörlere bağlı olarak ortaya çıkarken, bazı durumlarda beşeri unsurlar ön plana çıkmaktadır. Bazı durumlarda ise, hem doğal hem de beşeri olayların birlikteliği çekici faktörü meydana getirmektedir.

ENEZ'İN DOĞAL ÖZELLİKLERİNİN TURİZM VE REKREASYONA KATKISI

Genel olarak değerlendirildiğinde doğal faktörlerin fiziki coğrafya özelliklerinden kaynaklandığı ifade edilebilir. Herhangi bir yöredeki topoğrafya özellikleri, sıcaklık, yağış, nem ve rüzgar gibi iklim özellikleri, litolojik özellikler, kıyı özellikleri, doğal flora ve fauna, su varlıkları turizm sektörünün ve rekreasyonel aktivitelerin çeşitli şekillerinin ortaya çıkmasına ve sürdürülmesine olanak sağlamaktadır.

1. İKLİM

Enez'de etkili olan iklim özellikleri genel olarak değerlendirildiğinde, yörenin turizmin gelişmesi ve çeşitlenmesi açısından oldukça elverişli şartlara sahip olduğu görülmektedir. İklim özellikleri bölgede başta deniz turizmi olmak üzere eko-turizm, kırsal turizm veya alternatif

Fotoğraf 1 ve 2: Kumsalda güneşlenme alanları (Ali Çıtak).

turizm olarak isimlendirilebilecek çeşitli turizm faaliyetlerinin yapılabilmesine imkan hazırlamakta ve desteklemektedir. Bu imkanların da iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Enez'de egemen olan iklim koşulları genel olarak değerlendirildiğinde; yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı özellikler gösteren Akdeniz iklim tipinin etkisi altında kaldığı görülmektedir. Sıcaklık, yağış, nem ve rüzgar gibi iklim özellikleri bölgede sürdürülen çeşitli ekonomik faaliyetler için olduğu gibi, turizm sektörü açısından da olumlu koşullara sahiptir. Kıyı kuşağında yer alan kumsallar ile uygun iklim şartları deniz turizmi uygulamalarının ön plana çıkmasının temel sebebi olarak belirtilebilir.

Enez'deki sıcaklık şartları turizm faaliyetleri açısından değerlendirdiğinde, Akdeniz bölgesindeki kadar uzun bir süreye sahip olmamakla birlikte, deniz turizmi açısından bütün yaz mevsimi boyunca turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi açısından destekleyici bir rolü bulunmaktadır. Normal bir insan için termal konfor 16,7°C ile 24,7°C arasındadır. Fakat 18,0°C ile 22,8°C arası ideal olarak hesaplanmıştır (Sungur, 1978). Enez'de, Mayıs ayı ile birlikte termal konfor eşik değerlerinin üzerinde gerçekleşen sıcaklıkların neredeyse Ekim ayına kadar devam ettiği görülür. Bu değerler doğrultusunda yörede yılda 5 ay süresince sıcaklıkların termal konfor sınırları içinde var olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 3 ve 4: Enez sahili (Ali Çıtak)

Beşeri koşulların iyileştirilmesine bağlı olarak özelde deniz turizminin genelde ise, başta eko-turizm olmak üzere, her türlü kırsal turizm ve rekreasyon faaliyetleri için sıcaklık şartlarının uygun özellikler taşıdığı anlaşılmaktadır. Kırsal turizm; kırsal kültür, doğal çevre ve tarımla bütünleşen ayrıca diğer turizm türleriyle de son derece kolay kaynaşabilen bir turizm türüdür. O yüzden çeşitli yerel, ulusal ve uluslararası girişimlerle içeriği zenginleştirilen kırsal turizm, dünyanın pek çok ülkesinde insanları tatil için kırsal alanlara çekebilmektedir (Soykan, 1999). Kırsal turizm uygulamaları da özde mahalli doğal ve beşeri çekiciliklere bağlı olması nedeniyle kırsal kalkınmanın sağlanması sürecinde yararlanılması gereken bir turizm şeklidir.

Yağış, turizm faaliyetleri üzerinde etkili olan diğer önemli bir iklim elemanıdır. Turistler tatillerini geçirmek üzere gittikleri bölgede genellikle havanın yağışlı olmasını istemezler. Enez'de gerek yağış miktarları, gerekse yağışlı günler sayısı yaz mevsiminde oldukça azdır (Akova, 2008: 12). Akdeniz ikliminin görüldüğü bölgede yazlar kurak geçmektedir. Diğer aylarda görülen yağış miktarları da turizm faaliyetlerini olumsuz etkileyecek düzeyde değildir.

Deniz turizminin ön plana çıktığı bir bölgede turizm faaliyetleri açısından açık ve kapalı günlerin önemi tartışılmayacak kadar fazladır. Açık günlerin çokluğu turizm faaliyetlerinin sürdürülmesi açısından avantaj yaratırken, turistlerin gerek denize dayalı gerekse deniz dışındaki rekreasyon faaliyetlerini daha rahat bir şekilde yapmalarına olanak sağlamaktadır.

Açık günlerin sayısı yılda ortalama 105 günü bulurken, açık ve kapalı günlerin sayısı Nisan ayının ortalarında eşitlendikten sonra Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında bu fark en yüksek değerlere ulaşmaktadır. Bu aylarda açık günlerin toplam sayısı 63 gün olup, açık günlerin yarısından fazlası yaz mevsimi ve etrafındaki aylarda karşımıza çıkmaktadır ki, bu aylar turizm

Fotoğraf 5 ve 6: Yöresel ulaşım araçları (Ali Çıtak).

faaliyetleri için en uygun aylardır. Bu aylara isabet eden kapalı günlerin sayısı ise ihmal edilebilecek kadar az olup, 1 günden daha azdır (DMİ İpsala'ya Ait veriler).

Turizm faaliyetlerinde önemli olan diğer bir iklim faktörü olarak güneşlenme süresi karşımıza çıkmaktadır. Özellikle denize dayalı turizm faaliyetlerinde oldukça belirleyici etkisi bulunan güneşlenme süreleri Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında en yüksek değere

Fotoğraf 7: Enez sahillerinde rüzgar sörfü (Ali Çıtak).

ulaşarak güde 10-11 saati bulmaktadır. Mayıs ve Eylül aylarında da nispeten yüksek seyretmekte ancak özellikle kış ayları olmak üzere diğer aylarda güneşlenme süresi azalmaktadır.

İnsanlar için gerekli olan termal konforun sağlanmasında sıcaklığın yanı sıra rüzgârların da önemli etkisinin olduğu bilinmektedir. Rüzgarlar insan hayatı üzerinde genellikle ferahlatıcı etkiye sahip iklim parametresi olarak rol oynamaktadır. Sıcaklık ve nemin insan üzerinde meydana getirdiği rahatsız edici etkisi, esen rüzgarlar sayesinde ortadan kalktığı veya azaldığından rahatlatıcı bir rolü bulunmaktadır.

Dolayısıyla rüzgarlar, Enez'de gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerden biri olarak turizm sektörü açısından da önem kazanmaktadır. Rüzgarların hızı ve yönü yelken, rüzgar sörfü (windsurf) paraşüt gibi deniz sporlarının yapılabilirliği üzerinde etkili olduğundan bu gibi alternatif turizm şekillerinin varlığına neden olmasıyla da ayrıca önem kazanmaktadır.

Enez ve çevresi uzak ve yakın çevresinde gerçekleşen farklı atmosfer sistemlerin etkisiyle oluşan rüzgarların etkisinde kalmaktadır. Kuzey rüzgârlarının hâkim olduğu bölgede, güney, güneybatı yönlü rüzgarların da ikinci derece bile olsa önemli olarak değerlendirilebilecek etkiye sahiptir. Özellikle denizden esen sabah rüzgarlarının etkisiyle oluşan deniz kirliliği nedeniyle ziyaretçiler daha çok öğleden sonra denize girmeyi tercih etmektedirler.

Fırtınalı gün sayısı yılda ortalama 12,7 dir ve bu fırtınalı günlerin yarısından çoğu (DMİ İpsala'ya Ait veriler) kış aylarında gerçekleştiğinden turizm ve rekreasyon faaliyetleri açısından herhangi bir olumsuzluğundan söz edilemez.

Yıllık ortalama nispi nemin % 72 olduğu Enez'de ortalama nispi nem miktarı kış mevsiminde % 80'in; ilkbahar ve sonbahar aylarında %70'in, yaz mevsimi olarak kabul edilebilecek Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül aylarında ise % 60'ın üzerinde gerçekleşmektedir (DMİ İpsala'ya Ait veriler). Bu özellik, turizm faaliyetine katılanların günlük hareket ve faaliyetlerinde kendilerini daha iyi hissetmelerine neden olduğundan önem taşımaktadır.

Görüldüğü gibi iklim elemanlarının herhangi bir bölgenin turizm faaliyetlerine uygun olup olmadığı veya hangi turizm çeşitlerinin yapılabileceği açısından önemi bulunmaktadır. Günümüzde insanlar tatillerini geçirecekleri bölgeyi tercih ederken, yörenin güneşlenme imkan ve sürelerini, sıcaklık durumunu, yağış durumunu, nemin insanı rahatsız edip etmediğini, rüzgarın yaşamlarını etkileyip etkilemeyeceğini yani genel olarak iklim elemanlarının durumunu her geçen gün daha fazla dikkate alarak karar vermektedirler.

Akdeniz iklim özelliklerinin görüldüğü Enez'de, gerçek Akdeniz iklimine göre yaz ve kış mevsimlerinde sıcaklıklar biraz daha düşük değerler göstermektedir. Turizm faaliyetlerini sınırlayan, düşük sıcaklıklar ve yağışlar gibi olumsuzluklar Enez'de genellikle deniz turizmi sezonun dışında görüldüğünden, iklim özellikleri yüzey şekilleri ve bitki örtüsü gibi diğer özelliklerle birleştiğinde hemen hemen bütün yıl çeşitli turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi açısından Enez'in uygun koşullara sahip olduğu görülmektedir (Akova 2008: 15).

2. KIYI ÖZELLİKLERİ

Orman ve deniz ekosistemlerini bir arada bulunduran Enez, gerek ılıman iklimi, gerek yüzey şekilleri, gerekse su kaynakları itibariyle zengin bir fauna ve flora sahası olarak önemli bir turizm

Fotoğraf 8 ve 9: Enez'de sulak alanlar (Dalyan ve Gala Gölü) (Ali Çıtak).

Fotoğraf 10 ve 11: Enez'den görüntüler (Taşaltı Gölü'nden Hisarlı Dağ manzarası) (Ali Çıtak).

Fotoğraf 12: Enez'de ikinci konutlar (yazlıklar)(Ali Çıtak).

potansiyeline sahip olup, suya bağlı rekreasyonel aktiviteler için de geniş olanaklar sunmaktadır. Enez'in Saroz körfezi kıyısında yer alması, çok sayıda göl, sulak alan, kıyı oku, kıyı kumulu ve lagün gibi farklı morfolojik ünitelerin bulunması; turizm faaliyetleri açısından uygun ortamların varlığına zemin hazırlamaktadır (Ardel, 1959).

Doğal güzellikleri, tarihi yapısı irili ufaklı lagün gölleri ve eşsiz uzunlukta uzayıp giden sahili ile maviyi ve yeşili birleştiren yapıdadır. Kuş göç yolu üzerinde olması nedeniyle de eşsiz kuş çeşitliliğinin alan içerisinde gözlemlenebilmesi mümkündür. Aynı zamanda verimli delta topraklarında yetiştirilen çeltik tarlalarının görselliği, eşsiz güzellikteki gün doğumu ve gün batımında oluşan renk cümbüşü gibi görsel estetiğe dayalı unsurları bünyesinde toplayan Enez, özellikle fotoğrafçılıkla ilgilenen kişilerin dikkatini bu bölgeye çekmektedir. Ancak gerekli ve yeterli tanıtımın yapılamamış olması nedeniyle de fotoğrafçılık aktivitesi bu bölgede yeni yeni gelişme göstermektedir.

Yukarıda belirtilen bütün turizm ve rekreasyon şekilleri açısından zengin potansiyele sahip olmasına rağmen Enez'deki turizm faaliyetlerinin odak noktası deniz turizmidir. Enez'deki uzun ve geniş plajlar, turizme yönelik faaliyet gösteren özel sektöre veya kamu kuruluşlarına ait bütün işletmelerin, tatillerini ikinci konut olarak kullandıkları yazlıklarında geçirenlerin ve günübirlik kullanıcıların ortaya çıkardığı deniz turizminin varlığının temel nedenidir.

Deniz kıyıları sadece Enez'in değil, ülkemiz ve dünya turizm hareketlerinin vazgeçilmez öğesi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Uygun iklim koşullarıyla desteklenen deniz kıyısındaki 30 km.lik uzun ve geniş kumsalı, Enez'in önemli bir cazibe alanı olmaktadır. Bu özelliği ile Türkiye'nin kayda değer kesintisiz kumul sahiline sahip olan ender yerlerindendir. Diğer taraftan rüzgarın etkisi ile oluşan kumul hareketlerinin deniz kenarındaki yazlık konut alanlarına baskısı, deniz turizmini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Uzunca bir süre yalnızca yakın çevresinin turizm ve rekreasyon ihtiyacını karşılayan kıyı şeridinde, sonraları bazı kamu kurum ve kuruluşlarının sosyal tesislerinin yer almaya başladığı görülmektedir. Bu tesislerin varlığı kimi yerde kıyı bandı kullanımını sınırlandırabilmektedir. Başlangıçta barakaların bulunduğu kıyı kesiminde, günümüzde barakaların yerini ikinci konutların aldığı görülmektedir.

Enez turizminin önemli bir özelliği olarak iç turizm hareketine sahne olduğu ve turistlerin genellikle Edirne ve Edirne'ye komşu veya yakın illerden geldiği söylenebilir. Deniz turizmi için gelen turistlerin %98 i yerli turist olup, turistlerin çoğunluğu Edirne, Kırklareli, Uzunköprü ve İstanbul'dan gelmektedir.

3. SULAK ALANLAR

A. Meriç Deltası

Meriç Nehri Türkiye Yunanistan sınırını meydana getirdiği gibi, üzerinde büyüklü küçüklü birçok gölün de bulunduğu geniş bir deltaya sahiptir. Enez ilçesinin 10 km kadar kuzeydoğusunda Gala gölü yer alırken, güneyinde Dalyan gölü bulunmaktadır. Sığırcılı ve Pamuklu gölleri, Gala Gölü' nün Kuzeydoğusunda yer almaktadır. Bunların dışında Domuz Gölü, Mücürmene Gölü ve Küçük Göl'ün yer aldığı bilinmektedir. Enez'deki diğer yüzey sularını ise göller ve göletler meydana getirmektedir.

Başta Gala Gölü olmak üzere sulak alanlar ve çevresi özellikle avcılık olmak üzere, kuş gözlemciliği, sportif balıkçılık gibi alternatif turizm kapsamında birçok faaliyetin uygulanabilmesi için potansiyel oluşturmaktadır.

Meriç Deltası batı yönünden gelen göçmen kuşların güzergâhı üzerindeki ilk sulak alan olması nedeniyle dikkat çekmektedir. Bu sebep ile göl, kuş varlığı bakımından oldukça zengindir. Bölge, göçmen kuşların kışlaması için her türlü avantaja sahiptir. Bölgedeki göller, sazlıklar, bataklıklar, çeltik sahaları, çayırlık alanlar, söğüt ve ılgın gibi zengin bitki topluluklarının varlığı göçmen kuşları olduğu gibi göçmen balıkları da kendisine çekmekte ve onlar için iyi bir üreme, beslenme, kışlama alanı oluşturmaktadır.

Deltayı kışlama ve kuluçka alanı olarak kullanan çok sayıda kuş türünün varlığı, yılın hemen her döneminde kendine has canlı bir hayatın oluşumuna katkı sağlayarak, deltanın turizm ve rekreasyonel potansiyelini ve çekiciliğini arttırmaktadır. Barındırdığı yaban hayatı ile kuş gözlemciliği, balıkçılık ve avcılık

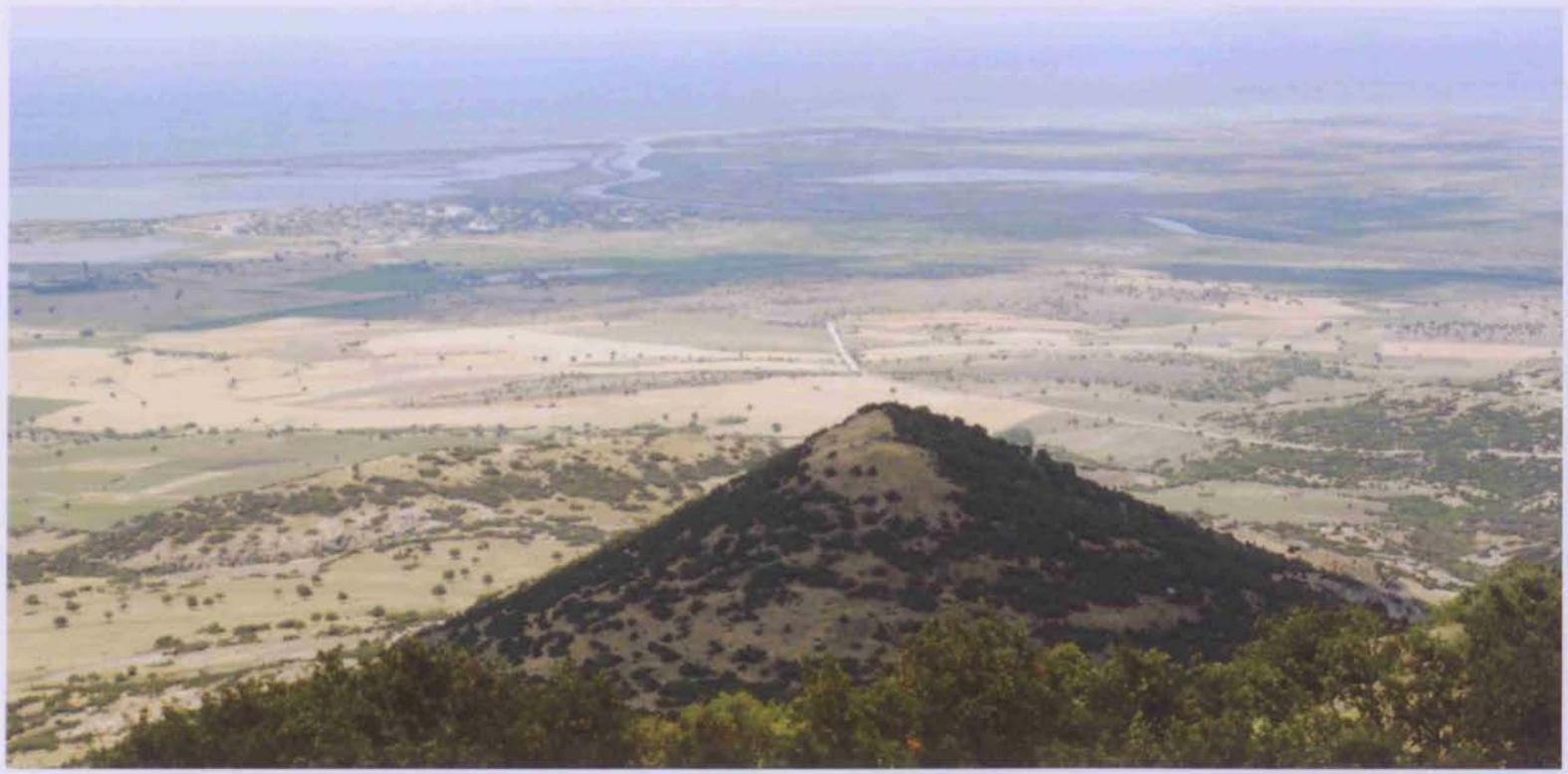

Fotoğraf 13: Hisarlı Dağı'ndan Enez, Meriç Deltası ve Yunanistan sınırına bakış (Ali Çıtak).

gibi rekreasyonel kullanımlar için uygun ortamlar meydana getirmektedir. Bölge, turizm faaliyetlerinin çeşitli şekilleri özellikle de ekoturizm uygulamaları için önemli bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. Çünkü ekoturizmin doğal çevre ve sosyal hayat üzerindeki olumlu etkilerinin fazla olması, bu turizm şeklinin varlığının sebebini meydana getirmektedir. Soykan (2008)'a göre ekoturizm doğal ve kültürel kaynakları temel alan ve bunları tahrip etmeyen küçük ölçekli bir turizm türüdür.

Ekoturistlerin istek ve beklentilerinin diğer turizm şekillerine katılanlardan farklı olması ekoturizm uygulamaların en güçlü yönünü oluşturmaktadır. Örneğin ekoturizm uygulamaları için kitle turizminde olduğu gibi, büyük yatırımlar yerine küçük yatırımlar daima tercih edilmektedir. Ekoturizm kitle turizminin aksine, turizmi yıl içine yayarak, doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmaya ve tahribatı düzeltmeye değil, önlemeye yönelik planlama yaparak uzun vadeli ekonomik çıkarı gözetmeye çalışır (Öztunalı, 1998:304). Ayrıca ekoturizm doğayı koruma özelliğine sahip olduğu gibi, bir taraftan faklı bir turistik ürün sunması nedeniyle turizm sektörünün büyük ve gelişmekte olan bu yeni sahasına daha kolay girilmesine imkan tanırken, diğer taraftan dış tanıtımda ve uluslararası toplum nezdinde prestij kazanılmasına da yardımcı olabilecek niteliğe sahiptir.

Fotoğraf 14: Lagün göletleri ve hayvancılık (Ali Çıtak). Gala gölü.

Büyükevren, Küçükevren, Karaincirli, Kocaali, Sultaniçe ve Gülçavuş gibi denize yakın ve kıyısı olan köyler ile Enez merkezde, balıkçılık hem geçim kaynağı olarak ön plana çıkmakta, hem de yaz turizmi için gelen kişilere rekreasyonel olanaklar sunmaktadır.

Enez, doğal güzellikleri ve Meriç deltasının alana kazandırdığı fauna olanakları nedeniyle avcılık ve balıkçılık açısından da değer kazanmıştır. Yılda 15 tona yaklaştığı bilinen yılan balığı avcılığı Meriç deltasının ağzının Yunanistan sınırlarına akacak şekilde değiştirilmesi nedeniyle günümüzde oldukça azalmıştır.

Enez nüfusunun % 60'ının avcılık ruhsatı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra civar il ve ilçelerden de oldukça yoğun olarak avlanmak

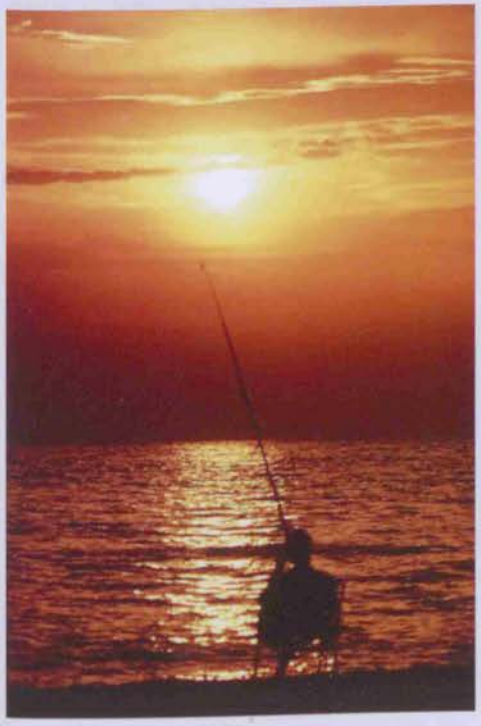

Resim 15 ve 16: Enez'de balık avcılığı (Ali Çıtak).

Fotoğraf 17: Sazlık alanlar (Dalyan Gölü) (Ali Çıtak).

üzere bölgeye turist gelmektedir. Kış aylarında Gala gölü ve çevresinde ördek avı, sonbahar aylarında ise muhtelif yerlerde (özellikle Enez'in güneyinde yer alan ormanlık alanlarda) kırlangıç, bıldırcın gibi kuşların avı yapılmaktadır.

B. Gala Gölü ve Çevresi

Meriç ile bağlantılı olan Gala Gölü'nün yüzölçümü yaklaşık 7,7 km^2 dir. Meriç Nehrinin taşıdığı alüvyonlarla zaman zaman göl ayağı

Fotoğraf 18: Göç halinde flamingo sürüsü (Ali Çıtak).

kapandığından Gala Gölü ve çevresindeki arazi sular altında kaldığı gibi Gala Gölü ile Pamuklu Göl birleşmektedir. Gala Gölü'nün suları çok tuzlu olduğundan kullanıma uygun değildir. Gölün çevresi bütünüyle bataklık olup, sazlık ve kamışlıklarla kaplıdır.

Gala Gölü'nün Hisarlı Dağı yamaçlarında kuş gözlemi yapmak için oldukça müsait alanlar bulunmaktadır. Gala Gölü Tabiat Parkı sınırları içerisinde bir adet gözetleme kulesi bulunmaktadır. Böylece kuş gözlemciliği için Gala Gölü, Domuzgölü Gölü ve Pamuklu Gölü bir noktadan gözlemlenebilmektedir. Görülebilecek kuş çeşitliliği için sonbahar ve ilkbahar ayları en uygun zamanlardır. Pelikanlar için konaklama ve geçit alanı oluşturan Gala Gölü, Dalyan Gölü ve çevresinde yıl boyu gözlem yapılabilmektedir.

Aynı zamanda Gala Gölünün başlangıç noktası olan "Kurtbaşı" ismi verilen alanda piknik yapılmaya imkan veren tesisler mevcuttur. Bu tesisler ziyaretçilerin günün değişik zaman dilimlerinde, yitirdikleri enerjilerini yeniden kazanabilmeleri için yaşadıkları alanlardan günübirlik, kısa bir süre için de olsa uzaklaşarak doğa ile bütünleşmelerine ve rekreasyonel gereksinimlerini gidermelerine olanak sağlamaktadır.

Fotoğraf 19: Enez ve çevresinde kuş gözlemciliği (Ali Çıtak).

Fotoğraf 20: Meriç Deltası ve Çeltik tarlaları (Ali Çıtak).

Gala Gölü'nün kuzeyinden başlayıp kuzeye doğru Meriç Nehri'ne, Pamuklu Göl'ü çevreleyip güney ve güneydoğuya doğru ilerleyen çeltik tarlaları, Enez'in ekonomisine büyük katkı sağladığı gibi, alana fotoğrafçılık gibi rekreasyonel faaliyet amacıyla gelen turistlere önemli estetik perspektifler sunmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde Gala Gölü Milli Parkı piknik, kamping, fotoğrafçılık, kuş gözlemciliği, avcılık, trekking (doğa yürüyüşü) gibi birçok rekreasyonel faaliyetlere ortam sağlamaktadır.

C. Dalyan Gölü ve Çevresi

Enez İlçesi'nin güneyinde yer alan Dalyan Gölü'nün alanı yaklaşık 3,4 km^2 i bulmakla beraber, göl alanının göle dökülen akarsuların taşıdığı su miktarına bağlı olarak yaz ve kış mevsiminde değişiklik gösterebildiği de bilinmektedir. Gölün suyu sodyumlu ve tuzlu olup kullanılamaz. Göl çevresi kumlarla kaplıdır ve doğal bitki örtüsünden yoksundur (Göçmen, 1976). Gölün güney batısında Kovalak, Işık (Mücürmene) ile Buz Gölleri yer almaktadır. Dalyan Gölü ile Taşaltı Gölü'nü ayıran sınır Enez'i sahile bağlayan karayoludur. Dalyan Gölü'nün güney kıyılarında kuş gözlem noktaları bulunmaktadır.

D. Taşaltı Gölü

Dalyan Gölü'nün doğusunda yer alan Taşaltı Gölünün alanı yaklaşık olarak 70 hektarı bulmakla birlikte mevsimlere göre değişmektedir. Kışın yağışların etkisiyle göl alanı genişlerken, yaz mevsiminde ise beslenme kaynaklarının azalmasına bağlı olarak daralmaktadır. Gölün suyu, orta derecede tuzlu olup, sığ bir göldür. Gölün güneyinde Sazlı Göl ve Tatlısu Gölleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 21: Gala Gölü ve Dalyan Gölü (Ali Çıtak).

E. Küçük Tuzla Gölü

Tuzla Gölü, kuzeyden Vakıf Köyü, doğuda İrik Tepesi, güneyden ise Saroz Körfezi ile çevrilidir. Alanı mevsimlere göre değişen gölün suları çok tuzlu olup, kullanılamaz. Göl çevresi kumluktur ve doğal bitki örtüsü bakımından yoksundur.

F. Mücürmene (Işık) Gölü

Dalyan Gölü'nün güneyinde yer alan Mücürmene Gölü mevsimlere bağlı olarak değişebilen alanı 76 hektar, ortalama derinlik ise sığ olarak kabul edilebilecek 50-80 cm arasında değişmektedir (Göçmen, 1976). Suyu sodyumlu ve tuzlu olduğundan kullanıma uygun değildir. Sazlık ve kamışlıklarla kaplı kuzey ve doğu bölümlerinin dışında kalan kıyıları bitki örtüsünden yoksun kumluklardan oluşmaktadır.

4. ORMAN ALANLARI

Açık hava rekreasyonu tiplerinin gereksinme duyduğu doğal çevrelerin en sık kullanılanı ormanlık alanlar olmaktadır (Çağlayan, 1999).

Geçmiş plan döneminde üretim ormanı olarak planlanmış olmasına karşın, sosyal yapının değişmesi ve turizm etkinliklerinin artması sonucu, tatil yerlerini çevreleyen Enez'in ormanlık alanları insanların beden ve ruh sağlığına, mutluluğuna, doğa sevgisini tatmaya ve ruhen yenilenmelerine hizmet etmesi amacıyla rekreasyonel faaliyetlere ayrılmıştır. (Amenajman Planı, 2005).

Özellikle Gala Gölü Tabiat Parkı'nda yer alan orman alanlarında mevcut rekreasyon tiplerinden birisi "günübirlik doğa yürüyüşleri" (trekking)'dir. Enez'in güneyinde yer alan ormanlık alanlar, topoğrafyası ve sahip olduğu manzara değerleriyle günübirlik doğa yürüyüşleri için önemli imkanlar sağlamaktadır. Çevre il ve ilçelerden geziler düzenlenmektedir (Yılmaz, 2006:130). Aynı zamanda Enez Karagöl mevkiinden başlayıp güneye doğru ilerleyen ormanlarda orman içi rekreasyon alanları tesis edilmiştir.

Özellikle kayalık alanlardaki yürüyüşler, kullanıcılar için önemli bir aktif rekreasyon aktivitesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

ENEZ'İN KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİN TURİZM VE REKREASYONA KATKISI

1. KONAKLAMA

İkinci konutların sayısı Enez'de oldukça fazlalaşmış ve zaman içinde kapladıkları alanlar gittikçe genişlemiştir. İlçe merkezinde yazlık konutların sayısı diğer konutların sayısını 3-4 kat geçmiştir. Bu artış kıyı boyunca devam etmektedir. Otel, motel ve pansiyonculuk çok fazla gelişmemiştir. Bu önemli potansiyel turizm sektörü için gerçek anlamda kullanılamamakta ve bölge bu potansiyelden tam anlamıyla yararlanamamaktadır. Ancak, ikinci konutlar, ev sahipleri tarafından gelen turistlere konaklama amacıyla kiralanmaktadır.

Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünün 2008 yılı verilerine göre Turizm Bakanlık belgeli herhangi bir tesis bulunmamakla birlikte Sultaniçe Köyü'nde bir adet Turizm Bakanlığı yatırım belgeli 40 yatak kapasiteli bir butik otel yer almaktadır. Enez'de Belediye Belgeli konaklama tesislerinin sayısı iki adet olup, bu tesislerden bir 3/A sınıfında ve yatak kapasitesi 25 adettir. Diğer tesisin sınıfı 2/A, yatak kapasitesi ise 30 adettir. Böylece her iki tesisin toplam yatak kapasitesi 55 adet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Doğal ve beşeri çekiciliklerinin sahip olduğu önemli turizm potansiyeline karşılık ilçenin konaklama olanaklarının son derece sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle Kışlaaltı Mevkii'nde yer alan atıl durumdaki tarihi kervansarayın (İngiliz Kışlası) restorasyonu gerçekleştirilerek konaklama ünitesi olarak kullanıma açılması alanın konaklama potansiyelini ciddi ölçüde arttıracağı düşünülmektedir.

Fotoğraf 22: İngiliz Kışlası- Kervansaray (Ali Çıtak).

2. KÖYLER

Enez ilçesine bağlı 19 adet nahiye ve köy bulunmaktadır. Bunlardan 7 tanesinin denizle bağlantılı sahili mevcuttur.

Gülçavuş Köyü sahilinde liman bulunmaktadır. Denize kıyısı olan köylerde de Karaincirli hariç, turizm için ikinci konut/yazlıkları yer almaktadır.. Hemen hemen tüm sahil köylerinde balıkçılık yapılmaktadır.

Enez'in en yüksek rakımına sahip ve tek dağı olan Hisarlı Dağı eteklerine kurulmuş Hisarlı Köyü'nde büyükbaş hayvancılık oldukça yaygındır. (Buradaki büyükbaş hayvancılık tamamen doğal koşullarda yapılmaktadır. Hayvanlar sahipli olmalarına rağmen kesinlikle ormanda açık havada gecelemekte, yaz-kış besin ihtiyacını kendileri doğadan sağlamakta hatta doğumlarını bile ormanda kendi başlarına gerçekleştirmektedir). Bu hayvancılık şekli kırsal turizm uygulamaları için turistler açısından çekici bir faktör olarak kabul edilebilir.

Gala Gölü çevresi ve delta ağzı alanlarda ise çeltik tarımı yapılırken, diğer alanlarda kuru tarım yapılmaktadır.

Fotoğraf 23: Enez'in kültürel değerlerinden Has Yunus Bey Türbesi (Ali Çıtak).

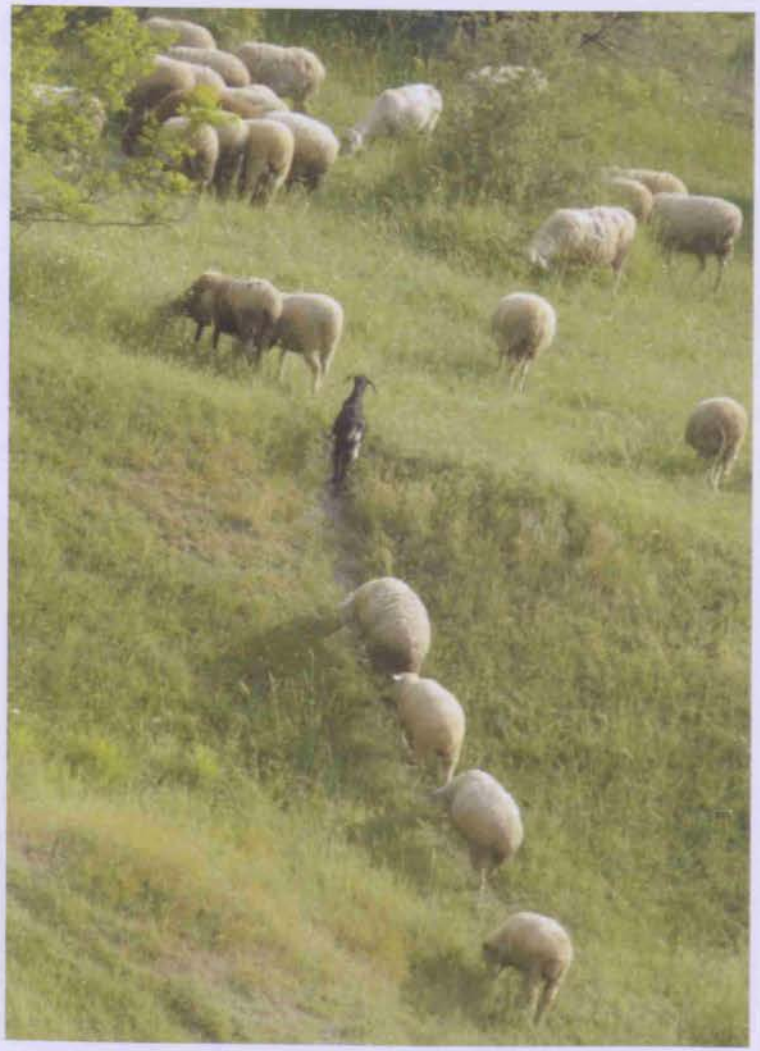

Fotoğraf 24: Enez köylerinde hayvancılık (Ali Çıtak).

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanların her geçen gün artan turizm ve rekreasyon taleplerini karşılayabilecek tarihi, kültürel ve doğal zenginlikler açısından Enez son derece önemli imkanlara sahiptir. Enez'deki turizm faaliyetleri genellikle deniz turizmi ağırlıklı ve yakın çevresine yönelik gerçekleşmektedir. Halbuki ilçenin sahip olduğu doğal ve kültürel çevre zenginlikleri göz önüne alındığında, sadece Trakya'dan gelenlere değil çok daha geniş bir çevreye hitap edebileceği böylece turizm sektörünün yörenin kalkınmasında günümüzdekinden çok daha fazla katkı sağlayabilecek potansiyel gücü bulunduğu anlaşılmaktadır.

Turizm sektörünün bugüne kadar Enez'in doğal ve kültürel potansiyeli paralelinde gelişememiş olmasının avantaja dönüştürülmesi ise mümkündür. Çünkü alanın gerek doğal, gerekse kültürel değerleri, turistlerin önem verdikleri özgün niteliklerinden herhangi bir şey kaybetmeden günümüze ulaşmıştır. Her türlü turistik değerin yanı sıra, farklı koruma statülerine sahip doğal güzelliklerin ve beşeri çekiciliklerin sürdürülebilir turizm ilkeleri ışığında sektörün kullanımına sunulması, Enez'in turizmin olanaklarından geç yararlanmaya başlamasından kaynaklanan olumsuzlukların fırsata dönüştürülmesine imkan sağlayacaktır. Böylece kültürel değerlerin yozlaşması önlendiği gibi, doğal zenginliklerin mevcut ekolojik dengelerini korumaları da sağlanmış olacaktır.

Deniz turizmi, avcılık, balıkçılık, kuş gözlemciliği, fotoğrafçılık, ekoturizim ve trekking (doğa yürüyüşü) gibi farklı turizm ve rekreasyon şekillerinin ihtiyaç duyduğu düzenlemelerin yapılması ve birbirlerine entegre edilmesi önemli olduğu gibi, hangi turizm şeklinin hangi bölgede gerçekleştirileceğinin belirlenmesi yani turizm planlamasının yapılması da gerekmektedir. Böylece her bir turizm faaliyetinin etkinlik bölgesi saptanmış olacağı gibi, bu faaliyetlerin gerektirdiği düzenlemelerin sürdürülebilir turizm

Fotoğraf 25: Enez'de rekreasyon (Ali Çıtak).

Fotoğraf 26: Hisarlı Dağı batı etekleri (Ali Çıtak).

anlayışı içinde ele alınmasına olanak tanıyacaktır. Bu yaklaşım, turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin belirli bir zaman dilimine sıkışıp kalmasını önleyecek ve yıl geneline yayılmasına yardımcı olacaktır. Turistik işletmelerin daha verimli çalışması ve sektörün yaratacağı istihdamın sezonluk olmaktan çıkmasına yardımcı olacağından dikkate alınması gereken bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu planlamanın boyutları Enez ile sınırlı olmayıp, genel olarak Trakya'nın turizm planlamasının yapılmasını da gerektirmektedir. Sonuç olarak planlı gelişmenin sağlanması Enez ekonomisinin turizm sektörü olanaklarından bugünkünden çok daha fazla yaralanmasına neden olacağından, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesinde önemli rol oynayacaktır.

Enez bir kıyı yerleşimi olduğuna göre, burada kara yolu ile ulaşım olanaklarının yanı sıra, hem ticaret, hem de ulaşım amaçlı deniz yolu ulaşım imkanlarının da geliştirilmesi önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Deniz ulaşımının aktif olarak hayata geçirilmesi için hali hazırda bir liman bulunmaktadır. Bu limanın hem ulusal hem de uluslararası taşımacılık açısından kullanılır hale getirilmesi, Enez turizmi ve ekonomisi için önemli ve öncelikle üzerinde durulması gereken konular arasında yer almalıdır. Sürdürülebilir bir ekonomik kalkınmanın ve turizm gelişmesinin sağlanabilmesinin ön koşulu, Enez'in yakın ve uzak çevresiyle olan ulaşım imkanlarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Başta ulaşım sorunu olmak üzere turizm sektörünün gerektirdiği otel, motel ve kamping gibi konaklama imkanlarının ortaya çıkartılması ve turizm sektörü için vazgeçilmez derecede öneme sahip olan bar, disko ve kafeterya gibi eğlence olanaklarının tesisi, bölgenin turizm potansiyelinin hayata geçirilmesi açısından önemli ve gereklidir.

Enez Türkiye'nin güney sahilleri kadar hızlı gelişen bir deniz turizmine sahip değildir. Bunun nedeni kısa süren yaz sezonu ve sınırlı tesis olanakları ile açıklanabilir. Oysa Saroz Körfezi gibi doğal ve kültürel özelliklerini korumuş bir bölgede yer alan Enez, eko turizm ve kırsal turizm gibi tüm yıla yayılan alternatif turizm ve rekreasyon olanakları için bulunmaz bir değerdir.

Sonuç olarak, Enez, deniz turizminin yanı sıra özellikle doğal ve arkeolojik alanları da kapsayan kültür turizmine, kuş gözlemciliği, fotoğrafçılık, doğa yürüyüşlerini kapsayan ekoturizm ve kırsal turizme, kongre turizmine, dalgıçlık, balıkçılık, rüzgar sörfü gibi alternatif rekreatif kullanımlara çok zengin bir ortam sağlamaktadır. Enez'in doğal ve kültürel özelliklerinin bu yönde tanıtımının arttırılması ve geleceğe yönelik stratejik kararların bu potansiyeli dikkate alınarak hayata geçirilmesi, turizm ve rekreasyonel açıdan gerçekleştirilmek istenen hedeflere büyük bir hızla ulaşılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Akova, S., 2008: İ.Ü. Enez'in kalkınmasında coğrafi faktörlerin Rolü (Doğal Faktörler). İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Coğrafya Dergisi Sayı 16, Sayfa 1-25, İstanbul.

Akesen, A., 1978: Türkiye'de Ulusal Parkların Açıkhava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları. Doktora Tezi, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları No:2484, Orman Fakültesi Yayın No: 262, İstanbul.

Ardel, A, 1959: Keşan-Enez Bölgesinde Coğrafi Müşahedeler. İ.Ü.Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayı 10, Sf,138-145, İstanbul.

Çağlayan, A.Y., 1999: Belgrad Ormanında Rekreasyonel Talep Özelliklerinin Saptanması. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çanakkale Orman Bölge Müdürlüğü, 2005. ENEZ Orman İşletme Şefliği, Orman Amenajman Planı 3. Yenileme Raporu 2005-2014

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Rasat Bilgileri

Edirne Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008, Çevre Durum Raporu, Edirne.

Göçmen, K, 1976: Aşağı Meriç Vadisi Taşkın Ovası ve Deltasının Alüviyal Jeomorfolojisi. İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul.

Gülez, S., 1983: Kıyısal Alanların Rekreasyonel ve Turistik Yönden Planlamasında Yeni Bir Yaklaşım. 7. Dünya Şehircilik Günü Kıyılar Kolokyumu, Trabzon.

Hazar, A., 2003: Rekreasyon ve Animasyon. Detay Yayıncılık, Ankara.

Köksal, A., 1994: Turizm Coğrafyası. Ankara.

Kuvan, Y., 1991: Rekreasyon Planlaması ve Modern Kent Yaşamı. İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Cilt:41, Sayı: 1-2, İstanbul.

Öztunalı, K.G., 1998: Batı Akdeniz Kıyıları Taşıma Kapasitesi ve Ekoturizmi. Türkiye Kıyıları 98, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferans Bildirileri Kitabı.

Pehlivanoğlu, T., 1987: Belgrad Ormanının Rekreasyonel Potansiyeli ve Planlama İlkeleri Tespiti. Doktora Tezi, İ.Ü. İstanbul.

Soykan, F., 1999: Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm. Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi (Türkçe), Yıl:10, Mart-Haziran, Sf:67-75.

Soykan, F., 2003: Kırsal Turizm ve Türkiye İçin Önemi. Ege Coğrafya Dergisi 12, İzmir.

Sungur, K.A., 1978: Burdur, Acıgöl Depresyonları ve Tefenni Ovasının Fiziki Coğrafyası. Coğrafya Enstitüsü Yayını, İstanbul.

Toskay, T. 1983: Turizm, turizm olayına genel yaklaşım. Der Yayınları, İstanbul.

UNWTO, 2012: World Tourism Barometer.

Yılmaz, R., 2006: Saroz Körfezi'nin Turizm ve Rekreasyonel kullanım potansiyeli üzerine bir araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, Sayı: 1, Yıl: 2006, ISSN: 1302-7085, Sayfa: 124-135

WTO, 1991: Recommended Measures for Tourism Safety.

BÖLÜM 8

ENEZ KIYI BANDI PEYZAJ PROJESİ ÖRNEĞİ

Yard. Doç. Dr. Nurgül ERDEM
Sara DADRAS
Merve ASLAN
Hüseyin BÜYÜKBEKTAŞ

ENEZ BELEDİYESİ KIYI BANDI PEYZAJ PROJESİ ÖRNEĞİ

1. KONUM

Enez'in kuzeyinde Meriç Nehri ve Yunanistan sınırı, güneyinde Saroz Körfezi, doğusunda Keşan İlçesi ve batısında da Ege Denizi yer almaktadır. Enez ve yakın çevresinde alüvyon toprak hareketleri ve deniz taşkınları sonucunda oluşan lagünler ve göller bulunmaktadır. Bu göllerden Dalyan ve Taşaltı gölleri arasından bulunan kara yolu ile Enez ilçe merkezinden Enez Limanına ulaşılmaktadır.

Trapez" mevkii olarak adlandırılan bu bölgede limanın kuzeyinde kalan Kovalak Gölü, Işık (Mücürmene) Gölü, doğusunda ise Sazlı Göl ve Tatlı Su Gölü yer almaktadır. Limanın yer aldığı Trapez Mevkiinden başlayarak güneye doğru Kışaltı mevkii boyunca uzanan ikinci konutlar /yazlıklar bulunmaktadır.

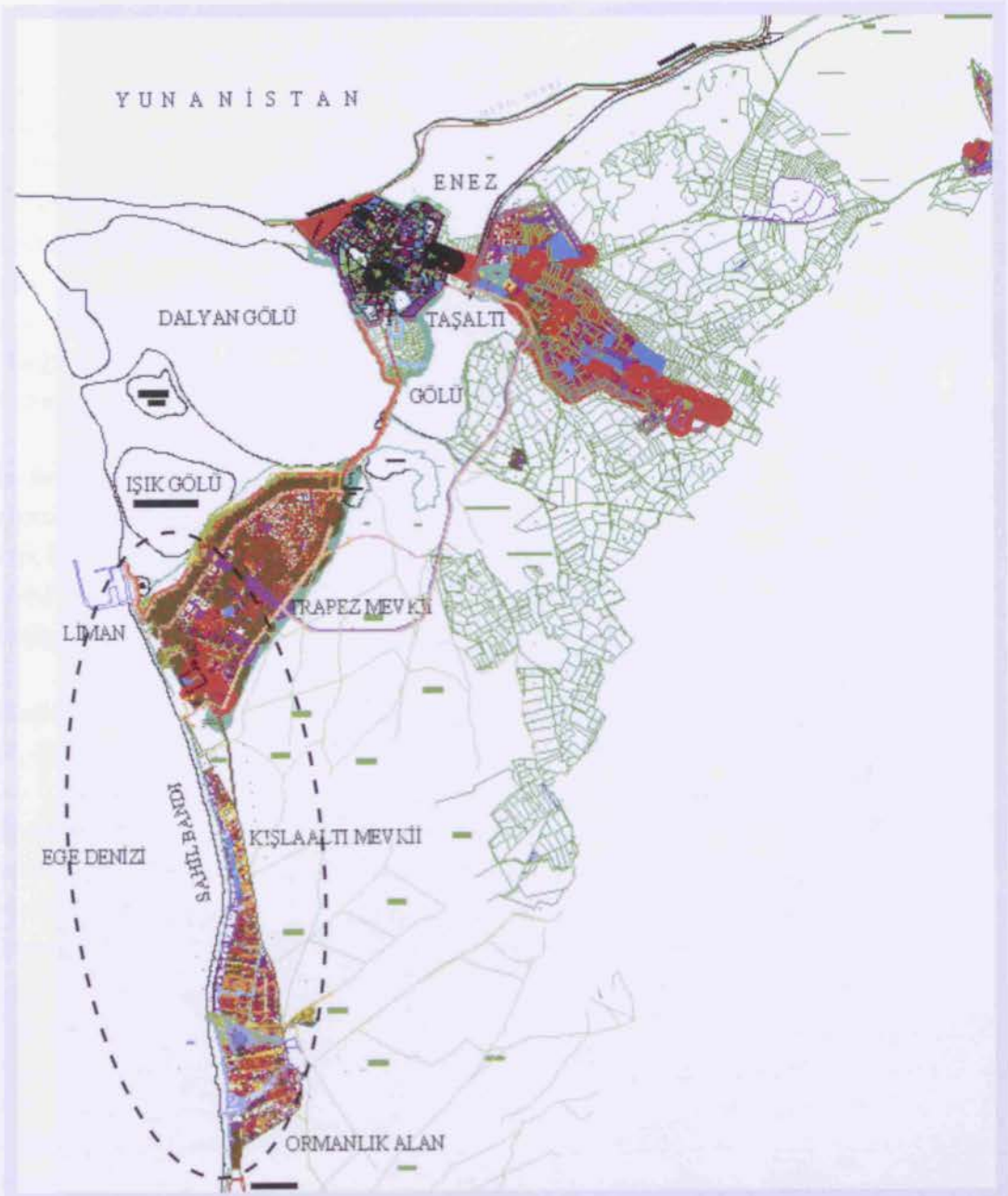

Şekil 1: Enez İlçesi ve Sahil Bandı İmar Paftası (Enez Belediyesi İmar Planı 1988).

Kışaltı mevkii, Platin dere ve DSİ kanalının denize döküldüğü delta alanı ile son bulmaktadır. Delta alanından başlayan ormanlık alan Karagöl mevkii boyunca uzanmaktadır.

Proje alanı; Limandan başlayarak Karagöl mevkiinin başlangıç noktası olan ormanlık alana kadar uzanan yazlık konutlar ile Ege denizi arasında kalan, yaklaşık 7 km.lik sahil bandını kapsamaktadır. (Şekil1) Aynı zamanda Platin Dere ve DSİ Kanalının karayolu ile birleştiği nokta olan Kışlaaltı Caddesi üzerinde yer alan köprüye kadar ilerlemektedir (Şekil 1).

2. KONSEPT KARARLARI

Enez bilindiği üzere Neolitik çağlara dayanan köklü bir yerleşim alanıdır. Tarih boyunca limanları ile ön plana çıkan önemli bir ticaret şehri olmuştur. Günümüzde bu özelliğini yöre ve yakın çevresi için bir deniz turizmi (ikinci konut) odağı olma özelliğine dönüştürmüştür. İlçe sınırları içerisinde yer alan irili ufaklı birçok göl ve lagünler nedeniyle de oldukça özel doğal alanlara sahiptir. Hem tarihi hem doğal güzellikleri hem de deniz turizmi ile bulunduğu bölge içerisinde odak noktası konumundadır.

Enez,
- doğal morfolojik özellikleri nedeniyle bünyesindeki zengin bitki ve hayvan (flora ve fauna) çeşitliliği,
- kuruluşundan günümüze kadar gelmiş arkeolojik eserleri,
- uzun ve geniş kumsalları,
- yakın çevresindeki tabiat parkı,
- sınırları içerisindeki kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis ve kamp alanları,
- Yunanistan sınırında yer alması ve farklı sosyo – kültürel özelliklere sahip olması,
- sessiz sakin ve bakir tabiatı ile günümüzün hızla değişen ve gelişen alternatif turizm anlayışı için potansiyel bir alan durumundadır.

Kısa süren (3-4 ay) deniz turizmi ile ayakta durmaya çalışan Enez ilçesi için bu özellikler yaz – kış turizmini destekleyecek ve bölgeye yeni bakış açıları kazandıracak niteliktedir. "Enez Belediyesi Kıyı Bandı Peyzaj Projesi' yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde ele alınarak oluşturulmuş ve Enez'e doğal, kültürel ve tarihi değerlerini daha geniş kitlelere aktarmasına olanak sağlayacak, kısa olan yaz turizm sezonunu tüm yıla yayabilecek kullanımlar kazandırmayı hedeflemiştir.

Yaz aylarında yaklaşık 65 – 70 bin nüfusa ulaşan Enez ilçesi sahilde yer alan ikinci konutlar ve günübirlik kullanımlar ile **deniz turizmini,** arkeolojik çalışmalar sonucu ortaya çıkartılan tarihi mimari yapılar (höyük, akropol, manastır, kilise vb.) ile **kültür turizmini**, irili ufaklı lagünler, göller, sazlık ve sulak alanları ile bu alanlar sayesinde oluşan eşsiz güzellikteki flora ve fauna çeşitliliği ile **ekolojik turizmi** desteklemektedir. Ayrıca sahilde yer alan üniversitelere ait kamp alanlarının yıl boyu bilimsel toplantılara olanak sağlar hale getirilmesi ile de **kongre turizmi** açısından desteklenebilir durumdadır. Meriç deltasının verimli topraklarında yapılan tarım faaliyetlerinin (özellikle eşsiz görsel güzellikler sunan çeltik tarlalarının) yanı sıra kendine has özellikleri ile irili ufaklı sahil ve dağ köylerinin kırsal turizm potansiyeli Enez için yadsınamaz bir gerçektir.

"Enez Belediyesi Kıyı Bandı Peyzaj Projesi' ile günümüzde yaz turizmi için ön planda olan sahil bandına (proje alanına), yukarıda özellikleri açıklanan günümüzde kabul görmüş alternatif turizm olanaklarının kullanıldığı bir kimlik kazandırılmak istenmiştir. Özellikle yurt dışında başarılı örnekleri bulunan bu tarz **konsept**

kimlikli alanlar araştırılarak proje alanına en uygun olanlar seçilmiş ve projeye uyarlanmıştır.

Bu doğrultuda yukarıda Şekil 1'de sınırları belirlenen proje alanının konsepti (teması); **"turizm, ekoloji ve sürdürülebilirlik"** olarak belirlenmiştir.

- **Turizm:** alternatif turizm seçeneklerinin proje alanına yansıtılarak daha geniş kitlelere ulaşan ve yıl boyu kullanılabilen fonksiyon alanlarını,

- **Ekoloji:** Enez'in doğal yapısını sahile kadar taşınan yeşil alan koridorlarını ve bu yeşil alan koridorları içerisinde turistlerle iç içe olabilecek endemik ve yerel bitki ve hayvan varlıklarının ortamlarını ve fonksiyon alanlarını,

- **Sürdürülebilirlik:** doğal, kültürel ve sosyal yapıyı günümüz koşullarında en az enerji kullanımı, en az doğa tahribatı ile gelecek nesillere aktarımını sağlayacak çevreci bir yaklaşımı konu alan bir tasarım anlayışını temsil edecek konular projenin ana yapısını oluşturmaktadır.

3. ZONLAMALAR

"Enez Belediyesi Kıyı Bandı Peyzaj Projesi" ni kapsayan alan, içerisinde ve yakın çevresinde bulunan liman, yazlık konutlar, sosyal tesis ve kamp alanları, dere ve kanallar, göl ve lagünler, açık ve yeşil alanlar, ana ve tali yollar, kıyı kenar çizgisi, değişken sahil (kumul) genişlikleri, kullanıcı yoğunlukları gibi kriterler değerlendirildiğinde farklı kullanım bölgelerine ayrılmaktadır. Aynı zamanda alan içerisinde proje konsepti (turizm, ekoloji ve sürdürülebilirlik) doğrultusunda oluşturulacak farklı kullanıcı kimliklerine ve kullanıcı kapasitesine sahip fonksiyon alanları bulunmaktadır. Proje alanında fiziksel ve çevresel verilerle oluşan kullanım bölgeleri ile proje konsepti sonucunda oluşturulan farklı kullanıcı profillerine hitap eden fonksiyon alanları birleştirilmiş ve proje alanı dört farklı zona (bölgeye) ayrılmıştır.

Proje alanında yer alan bu zonlamalar;
- Doğa koruma ve eko turizm
- Eğlence ve spor aktiviteleri
- Öğrenci ve kongre turizmi
- Restoranlar dır.

Her bir zon içerdiği konsept doğrultusunda farklı fonksiyon alanları ve gerekli donatı elemanları ile desteklenecek şekilde tasarlanmıştır. Alanın zonlara ayrılması kullanıcılar açıcında bir bölünme getirmeyecektir. Sadece kullanıcı tercihlerine göre fonksiyon alanları bu zonlamalarda farklılık gösterecektir.

A. DOĞA KORUMA ve EKO TURİZM ZONU

Bu zon, Şekil'2 de görüldüğü üzere proje alanının en güneyinde bulunan, Kışlaaltı mevkiinde yer almaktadır. Platin Dere ve DSİ kanalının denize döküldüğü delta alanını da kapsamaktadır. Alan içerisinde derenin her iki yanlarında ve iki dere arasında yazlık konut siteleri yer almaktadır. Dere ve kanal çevresinde mülkiyeti Enez Belediyesi ve hazineye ait yapılaşmamış boş araziler yer almaktadır. Başta bu boş alanlar ile delta alanları birleştirilerek sahilden başlayıp dere boyunca içeriye kadar uzanan yeşil koridorlar (kollar) tasarlanmıştır.

Yeşil koridorlar dere ve kanal kenarlarında en dar kısım 3 m. sahil tarafında da en geniş kısmı 250 m. olan iki kol şeklindedir. Bu

Şekil 2: Doğa Koruma ve Eko Turizm Zonu.

kollar lagün, göl, orman, sulak alan, sazlık gibi özellikli bir eko sistemin iç kısımlardan başlayıp dere deltası boyunca uzanarak sahile ulaşmasını sağlayan yeşil koridorlar şeklinde zon içerisinde yer almaktadır. Ekolojik işlevinin yanı sıra bu alan içerisindeki yapılaşmamış boş ve yeşil alanlar (özellikle mülkiyeti hazine ve Enez Belediyesine ait olan) , yeme içme mekanları, organik pazar, dinlenme alanları, çocuk oyun alanları, özellikli bitki gösteri alanları, yürüyüş ve bisiklet parkurları gibi kullanıcılara aktif rekreasyon olanakları sunan fonksiyon alanları olarak tasarlanmıştır.

Platin Deresinin denize ulaştığı aks üzerinde tasarlanan ahşap iskele ile kara – deniz ilişkisi sağlanmaya çalışılmıştır. Dere deltaları arasında kalan sahilde yer alan kumsal alanlar bu ilişkiyi kuvvetlendirecek fonksiyon alanları ile desteklenmiştir.

İki dere arasında yer alan geniş kumul sahilinde ikinci bir odak noktası oluşturulmuştur. Bu merkez alanda iskele yapısı ile deniz turizmi için gelen turistlere ve yazlık konut kullanıcılarına hitap eden yeme içme mekanları (büfeler) ile bölgenin ekolojik bilgilerinin verilebileceği toplanma dağılma mekanları olarak da düşünülebilecek meydanlara yer almaktadır. Ayrıca alan içerisinde duş, wc, güneşlenme alanları gibi tüm sahil bandında yer alan donatılar da yer bulunmaktadır.

Proje alanı genelinde kara – sahil ilişkisini kesin olarak birbirinden ayırmak amacıyla sahil 50m. çizgisi (kıyı kenar çizgisi) boyunca uzanan ahşap yaya aksı tasarlanmıştır. Fonksiyon alanları için gerekli (elektrik, su, atık su gibi) altyapı tasarlanan yaya aksı güzergahı boyunca yerleştirilmiş ve böylece kullanım kolaylığı sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, bu yaya aksı deniz kullanımlı fonksiyon alanları ile yeme içme mekanlarını, alışveriş mekanlarını, duş, wc gibi diğer fonksiyon alanlarını birbirinden ayıran bir hat olarak konumlanmaktadır. Bu ayırım ile kıyı kenar çizgisi boyunca uzanan kamuya açık sahil kumulları deniz rekreasyonunu kesintisiz bir şekilde devam edebilecektir. Ahşap yaya aksı aynı zamanda kumul hareketlerinin kesintiye uğramasını engellemek amacıyla alttan kumun serbestçe hareket etmesine olanak tanıyan kazıklar üzerine oturtulan bir yol şeklinde düzenlenmiştir. Kullanım kolaylığı açısında bu yol konstrüksiyonu kışın sökülüp yazın monte edilebilecek (demonte) bir sistemdir. Böylece sahil boyunca bu sistem ile bakım kolaylığı, dayanıklılık ve uzun süre kullanım olanakları sunan daha ekonomik, çevreci ve ekolojik bir yaya aksı çözümü getirilmiştir.

Şekil 3: Eğlence ve Spor Zonu.

B. EĞLENCE ve SPOR ZONU

Platin Deresinin hemen kuzeyinden başlayıp Trakya üniversitesi Kamp alanına kadar uzanan bu zon, geniş bir alana yayılan sahil kumul bandı ile dikkat çekicidir (Şekil 3). Kışlaaltı Mevkiinde bulunan yoğun yazlık konutlar, "Eğlence ve Spor Zonu" nun batısında sınır boyunca yer almaktadır. Yazlık siteler ile sahil arasında tek gidiş gelişe olanak sağlayan dar bir karayolu bulunmaktadır. Bu yol, yazlık konut ve günübirlik kullanıcılar için sahile araç ile ulaşabilecekleri tek karayolu ulaşımıdır. Bu nedenle mevcutta günübirlik kullanıcılar açısında büyük sorun teşkil eden otopark alanları, karayolu güzergahı boyunca konumlandırılmıştır.

Zon çevresinde yer alan sitelerin sınırlarını oluşturan ve sahile dik gelen yollar aracılığı ile alana sınır oluşturan bu karayoluna yaya ve araç ile ulaşım sağlanabilmektedir. Site aralarından sahile dik gelen bu ulaşımlar demonte ahşap sahil yoluna kadar uzanmakta ve bu noktada sonlanmaktadır. Sahilde tasarlanan üç adet iskeleye ulaşan ve sahili dik bölen akslar haricinde yol bulunmamaktadır. Böylece sahil bütünlüğü kesintiye uğramadan ve parçalara ayrılmadan kumul sürekliliği korunmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda kumul sahil bandı kullanımını sınırlandırmamak amacıyla bu zon içerisindeki fonksiyon alanları "sahil ahşap yol" ile karayolu arasına yerleştirilerek sahil bütünlüğü desteklenmiştir. Fonksiyon alanları ve mimari yapılar (büfe, wc, duş vb.) yeşil alanlar ile çevrelendirilerek

görsel estetik sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca "Doğa Koruma ve Eko Turizm" zonunda oluşturulan yeşil koridor ile birleşen bu yeşil alanlar, proje alanı içerisindeki yeşil alan sisteminin ekolojik, görsel ve alansal sürekliliğinin sağlaması hedeflenmiştir. Bu yeşil alanlar, fonksiyon alanlarının birbirinden ayrılmasına da yardımcı olacaklar ve kendi ekosistemlerini oluşturacaklardır. Aynı zamanda sahil boyunca ahşap yaya aksı ve karayolu arasında kalan yeşil alanlarda kumul hareketlerini önleyici bitkiler kullanılarak sahil kumul hareketliliğinin kontrol altına alınması tasarlanmıştır.

Yaz turizmini destekleyecek olan bu zon içerisinde üç adet iskele ve çevresinde oluşturulan odak noktaları yer almaktadır. Bu odak noktaları yaz turizmini eğlenceli hale getiren ve aynı zamanda spor yapma olanağı sağlayan deniz ve denize dayalı spor aktivite alanlarını içermektedir. Spor aktiviteleri turizm sezonu boyunca kalıcı diğer zamanlarda ise kaldırılacak (demonte) şekilde tasarlanmıştır. Böylece kullanım sezonu dışında sahil kendi eko sistemi içerisinde kendi kendini yenileyebilen, temizleyebilen bir yapıda yer alacaktır.

Proje genelindeki yaklaşım sahildeki kullanımın tüm alana yayılması şeklindedir. Amaç, özel kullanımlı alanlar oluşturmak yerine (konut, kamp, restoran vb) kullanımların, tamamen açık kesintisiz geniş kumul sahil bandının (kamusal alanlardan) tamamını kapsamasıdır. Bu kamusal sahil bandına hizmet edecek olan duş, wc, büfe gibi donatı elemanları sahil ahşap yolu boyunca belirli sıklıklarla tekrarlanacak şekilde proje alanı içerisinde yer almaktadır.

Kumul sahil bandı boyunca belirli aralıklarla yer alan gölgeleme alanları (şemsiye, pergola gibi) bulunmaktadır. Bu gölgeleme elemanları da bakım ve kullanım kolaylığı sağlayan demonte (sökülüp takılabilen) elemanlar olarak tasarlanmıştır. Böylece kış aylarında tamir ve bakımları yapıldıktan sonra deniz sezonu ile birlikte yerine takılabilecek olan gölgeleme elemanları sahil bandı ekosistemi içerisinde bir engel oluşturmamış olacaktır.

C. ÖĞRENCİ ve KONGRE ZONU

İstanbul Üniversitesi ve Trakya Üniversitesi kamp alanlarının yer aldığı Trapez Mevkiinin kuzeyinde bulunan" Öğrenci ve Kongre Zonu", projede sahilinde en dar olan bölgede bulunmaktadır (Şekil4). Alan dar olmasına rağmen kamusal sahil bandının sürekliliği, ahşap sahil yaya yolunun kesintiye uğratılmadan devam ettirilmesi ile sağlanmıştır.

Kullanım yoğunluğu düşünüldüğünde daha geniş bir alan içerisinde yer alması tercih edilecek olan bu kamp alanları, kamu sahil bandı da dikkate alındığında daha da sınırlandırılmaktadır.

Şekil 4: Öğrenci ve Kongre Zonu.

Kongre, gençlik, arkeolojik ve sanat turizmini destekleyici fonksiyon alanlarına yer verilen bu zonda, özellikle kamp alanlarını kullanan turistlere yönelik aktivitelere yer verilmiştir. Genç turistlerin el becerilerini geliştirici ve yöre halkı ile turist çocukların bilgi ve becerilerini arttırıcı sanat kurslarının yapılabileceği alanlar, açık hava derslikleri, açık hava sergi alanları gibi kültürel aktivite noktaları alan içerisindeki toplanma dağılma mekânları bulunan meydanlar yer almaktadır.

Öğrenci ve Kongre zonunun Spor ve Eğlence zonundaki fonksiyon alanlarına yakın olması ve sahil bandının dar olması nedenleri ile kamp alanını kullanın kişilerin sportif faaliyetleri için ayrıca alan ayrılmamıştır.

D. RESTORANLAR ZONU

Şekil 5: Restoranlar Zonu.

Trapez mevkiinde yer alan restoranlar zonu liman yapımından sonra kumulların bu alana dolması ile oluşmuş bir alandır. Kumsalı oluşturan dolgu alan ile kumsalın doğusunda kalan alan arasında kot farklılığı 3-4 m. ye varan yar şeklinde yükseltiler bulunmaktadır (Şekil 5).

Bu alanın topografik özelliğinden yararlanılarak alanın yar kısmı ses ve gürültünün konutlara ulaşmasını engelleyecek şekilde mimari ile çözümlenen yeme içme mekânları tasarlanmıştır. Böylece proje alanı boyunca kumsal alanın doğusunda yer alan yazlık konutların sessiz sakin yapısını bozmayan, yüksek ses yoğunluklu ve müzik içerikli bar, disko, restoran gibi eğlence mekânlarını bu zonda toplamak mümkün olmaktadır.

Bu alandaki mekânların kullanılabilirliğini artırabilecek en büyük nedenlerden birisi de kara ulaşımının yanı sıra Enez Limanının yanında yer alması nedeniyle deniz ulaşımı olacaktır. Restoranların bulunduğu yapı bloklarının üst kısmında (Ege Caddesi boyunca) alanın kullanıcı yoğunluğunu karşılayabilecek otopark alanları yer almaktadır. Alanın kumsal bölümünde tüm sahil boyunca devam eden ahşap yaya aksı, güneşlenme mekânları, iskele ve meydanlar ile wc, duşlar gibi donatı elemanları da bulunmaktadır. Ahşap sahil yolunun liman ile birleşim noktasında toplanma ve dağılma mekânı olarak tasarlanan meydan ile proje alanı son bulmaktadır.

4. SONUÇ

"Enez Belediyesi Kıyı Bandı Peyzaj Projesi" Enez' e yaz kış turizm olanağı sağlayabilecek, bünyesindeki ekolojik, tarihsel ve kültürel güzelliklerini daha geniş kitlerere aktarımını kolaylaştırabilecek, alternatif turizm olanakları ile ekonomik olarak daha fazla gelir getirebilecek bir sistemi kurgulamaktadır.

Aynı zamanda bu kurgu yöre halkınına yabancılaşmayan, onları da hem katılımcı hem de kullanıcı olarak içine çekecek sürdürülebilir bir sistemi kapsamaktadır.

Yörenin bu kadar değerli ve neredeyse bakir kalmış bu sahil alanının çevreci bir yaklaşımla fonksiyonel, estetik, ekonomik ve yenilikçi bir yapı içerisinde tasarlanması ve hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Henüz fikir projesi olarak hazırlanan bu proje yakın zamanda uygulama projelerinin de hazırlanması ile en kısa süre içerisinde Enez halkına ve turistlere hizmet eder konuma gelmesi hedeflenmektedir.

5. ENEZ BELEDİYESİ KIYI KENTİ SAHİL BANDI PEYZAJ TASARIM PROJESİ, ALAN KULLANIM PAFTASI

EKLER

1- Ek liste 1: Enez İlçesinde Bulunan Bitkiler
2- Ek liste 2: Kuzey Ege Denizi'nde yaygın olarak bulunan balıkların listesi.
3- Ek liste 3: Gala Gölü'nde rastlanan balık türlerinin listesi.
4- Ek liste 4: Meriç Nehri'nde yaygın bulunan balıkların listesi.
5- Ek liste 5: Enez ve Çevresinde yaşayan Amfibiler (Kurbağa/İki Yaşamlılar).
6- Ek liste 6: Enez ve çevresinde sürüngen türleri.
7- Ek Liste 7: Enez ve Gala Gölü'nde gözlemlenen kuş türleri ve kırmızı liste kategorileri.
8- Ek liste 8: Enez ve çevresinde tespit edilen memeli türleri.

EKLER

Ek liste 1: Enez İlçesinde Bulunan Bitkiler

Aşağıda verilen literatür kayıtlarına dayanarak oluşturulan Enez ve çevresinin bitki listesi 96 familyaya dahil 370 takson içermektedir. Tüm habitatlarıyla Enez ilçesini kapsayan bir flora araştırması doğal olarak bu sayıyı çok arttıracaktır. Listede verilen taksonların sıralanışı Türkiye Florasına göre düzenlenmiştir. Enez Bitkileri listesi oluşturulurken yararlanılan kaynaklar parantez içinde kaynak numarası verilerek belirtilmiştir.

Enez bitki listesinin oluşturulmasında yararlanılan kaynaklar:(1) Özçelik &Yarcı (1999); (2) Secmen & Leblebici (1991); (3) Kireç &Yarcı (1999); (4) Baytop (1969); (5) Baytop (1971); (6) Baytop & Ertem (1971); (7) Baytop (1972); (8) Özhatay (1984 a); (9) Ozhatay (1984 b); (10) Özhatay ve diğ. (1999); (11) Vladimirov, V. & al. (2007a); (12) Vladimirov, V. & al. (2007b); (13) Vladimirov, V. & al.(2008a); (14) Vladimirov. & al. (2008 b); (15) Vladimirov & al.(2010a); (16) Vladimirov & al. (2010 b); (17) Kaya (2010); (18) Bayfield &. Özhatay (1998); (19) Altınayar& Onursal (1982); (20) Dönmez (1990); (21) Hügli (1999); (22) Kantarcı, (1976); (23) Yaltırık&Eliçin (1982); (24) Ersoy (2009) (EDTU) http://edtuherbarium.trakya.edu.tr/tr/db/veri.sql erişim: 23.05.2012)

Enez'in Eğrelti ve Tohumlu Bitkileri

PTERIDOPHYTA

EQUISETACEAE
Equisetum sylvaticum L. (3)
E. arvense L. (3)

ISOETACEAE
Isoetes histrix Bory (EDTU 7953)

SALVINIACEAE
Salvinia natans (L.) All (19)

GYMNOSPERMAE

PINACEAE
Pinus brutia Ten (20)
P. pinaster L. (egzotik-Amenajman planı)
P. pinea L.(Amenajman planı)

EPHEDRACEAE
Ephedra distachya L. subsp. *monostachya* (L.) Riedl.(10)

DICOTYLEDONES

RANUNCULACEAE
Consolida phrygia (Boiss.) Soo' subsp. *thessalonica* (Soo') Davis (3)
C. regalis S.F. Gray subsp. *regalis* (3)
C. regalis S.F. Gray subsp. *paniculata* (3)
*C. orientalis (*J. Gay) Schrödinger (13)
Adonis flammea Jacq. (3)
Ranunculus scandicinus (Boiss.) Davis (3)
R. muricatus L. (3)
R. arvensis L. (3 - EDTU 7046)
R. ficaria subsp. *ficariiformis* Rouy & Fouc. (1-3)
Myosurus minimus L.(18)
Nigella arvensis L. (EDTU 2090)
Anemone coronaria L. (EDTU 5679)
PAEONIACEAE
Paeonia peregrina Mill.(12)

NYMPHAEACEAE
Nymphaea alba L. (2 - 19)

BERBERIDACEAE
Leontice leontopetalum L. subsp. *leontopetalum* (3)

PAPAVERACEAE
Glaucium corniculatum (L.) Rud. subsp. *corniculatum* (3)
G. flavum Crantz. (17)
Roemeria hybrida (L.) DC. subsp. *hybrida* (3)
Papaver rhoeas L. (1-3)
P. argemone L. (3)
P. hybridum L. (3)
Hypecoum procumbens L. (3-17)
H. imberbe Sibth.&Sm. (1)
H. ponticum Velenowsky (1)
Fumaria kralikii Jordan (1)
F. officinalis L. (3)
F. parviflora Lam. (1)

BRASSICACEAE/CRUCIFERACEAE

Cakile maritima Scop. (17)
Brassica nigra (L.) Koch. (3)
Sinapis alba L. (1)
S. arvensis L. (1-3)
Diplotaxis tenuifolia (L.) DC. (3)
Raphanus raphanistrum L. (3-17)
Calepina irregularis (Asso) Thellung (3)
Rapistrum rugosum (L.) All. (EDTU 6839)
Conringia orientalis (L.) Andrz. (3)
Lepidium ruderale L. (3)
Cardaria draba (L.) Desv. subsp. *draba* (3)
Thlaspi perfoliatum L. (3)
T. violascens Boiss. (1)
Capsella bursa-pastoris (L.) Medik (3)
Myagrum perfoliatum L. (3)
Neslia apiculata Fisch., Mey. & Ave-Lall. (3)
Bunias erucago L. (3)
Alyssum repens Baumg. Subsp. *trichostachyum* (Rupr.) Hayek var. *trichostachyum* (3)
A. minus (L.) Rothm. var. *micranthum* (Meyer) Dudley (1)
A. umbellatum Desv. (17)
Erophila verna (L.) Chevall. subsp. *verna* (1-3)
Cardamine tenera Gmel. (1)
Malcolmia chia (L.) DC. (1)
Sisymbrium officinale (L.) Scop. (3)
S. altissimum L. (3)
S. polyceratium L.(1)

RESEDACEAE

Reseda lutea L. var. *lutea* (3)

CISTACEAE

Cistus creticus L. (20)
C. salviifolius L.(20)

VIOLACEAE

Viola arvensis Murray (3)

PORTULACACEAE

Portulaca oleracea L. (3)

CARYOPHYLLACEAE

Cerastium anomalum Waldst. & Kit. (3)
C. pumilum Curtis (EDTU 7201)
C. glomeratum Thuill. EDTU (7202)
Holosteum umbellatum L. var. *umbellatum* (3)
Spergula arvensis L. (3 - EDTU 7190)
Spergularia marina (L.) Gris. (3-10)
S. media (L.) C. Presl. (2)
S. bocconii (Scheele) Asch. & Graebner (2)
Dianthus calocephalus Boiss. (15)
D. giganteus d'Urv. (15)
D. corymbosus Sibth. & Sm.(EDTU 476-477)
Vaccaria pyramidata Medik. Subsp. *grandiflora* (Fisch. ex DC.) Hayek var. *grandiflora* (3)
Agrostemma githago L. (3)
Gypsophyla muralis L. (EDTU 7197)
Silene kotschyi Boiss. (10)
S. subconica Friv. (EDTU 2070)
S. italica (L.) Pers. (EDTU 2069)

POLYGONACEAE

Polygonum lapathifolium L. (2)

P. maritimum L.(17)
P. aviculare L. (3)
Rumex conglomeratus Murray (3)

CHENOPODIACEAE
Chenopodium album L. subsp. *album* var. *album* (3)
Atriplex hastata L. (2)
Halimione portulacoides (L.) Aellen (2-17)
Arthrocnemum fruticosum (L.) Moq. (2)
Salicornia europea L. (2)
S. perennis Mill.(17)
Sueda prostrata Pallas subsp. *prostrata* (2)
Salsola soda L. (2)
S. tragus L (syn: *Salsola ruthenica* Iljin) (17).

AMARANTHACEAE
Amaranthus retroflexus L. (3)

TAMARICACEAE
Tamarix smyrnensis Bunge (1-2)

GUTTIFERAE (HYPERICACEAE)
Hypericum perforatum L. (EDTU 2194)
H. rumeliacum Boiss. (EDTU 2202)

MALVACEAE
Malva sylvestris L. (3)
Malvella sherardiana (L.) Jaub & Spach. (3)
Althaea cannabina L. (3)
A. officinalis L. (2)

GERANIACEAE
Geranium molle L. subsp. *molle* (3)
Erodium cicutarium (L.) L'Herit subsp. *cicutarium* (3)
E. ciconium (L.) L'Herit (1)

ACERACEAE
Acer campestre L. (22)

RHAMNACEAE
Paliurus spina-christi Miller (20-22-23)

ANACARDIACEAE
Pistacia terebinthus L. (17)
Cotinus cogygyria Scop. (EDTU 5920)

FABACEAE
Vicia villosa Roth. subsp. *villosa* (3)
V. peregrina L. (3)
V. lutea L. var. *hirta* (Balbis) Lois. (3)
V. pannonica Crants. var *pannonica* (3)
V. sativa L. subsp. *nigra (*L.) Ehrn. (3)
V. narbonesis L. var. *narbonensis* (3)
V. galilaea Plitm & Zoh.(EDTU 7011)
Lathyrus annuus L. (3)
L. sativus L. (3)
L. aphaca L. (3)
Trifolium nigrescens Viv. subsp. *petrisavii* (Clem.) Holmb. (EDTU 7388)
T. campestre Scherb. (3 - 18)
T. repens L. var. *repens* (13)
T. spumosum L. (3)
T. arvense L. (3)

T. purpureum Lois. var. *purpureum* (3)
T. purpureum Loisel var. *laxiusculum* (Boiss.& Balnche) Hossain (16)
T. balansae Boiss. (3)
T.tenuifolium Ten. (EDTU 7395)
T. scabrum L. (10)
T. apertum Bobrow. (EDTU 6995)
T. speciosum Willd. (14)
T. resupinatum L.(EDTU 7008)
T. glomeratum L.(14)
T. hirtum All. (15)
T. cherleri L.(15)
T. lappaceum L. (15)
T. echinatum Bieb. (3)
T. ornithopodioides L. (18)
Melilotus officinalis (L.) Desr. (3)
Medicago marina L. (17)
Trigonella monspeliaca L. (3)
Lotus corniculatus L. var. *tenuifolius* L . (2)
Coronilla parviflora Wild. (EDTU 7000)
Onobrychis armena Boiss.&Huet (1)

ROSACEAE
Rosa sempervirens L. (20)
Crataegus monogyna L. (20-22)
Pyrus amygdaliformis Vill. var. *amygdaliformis* (21)
Prunus spinosa L. subsp. *dasphylla* (Schur.) Domin. (23)
Rubus caesius L. (23)

LYTRACEAE
Lytrum virgatum L. (2-9)
L. hyssopifolia L. (2)

ONAGRACEAE
Epilobium parviflorum Schreber (2)

TRAPACEAE
Trapa natans L. (2)

HALORAGIDACEAE
Myriophyllum spicatum L. (2)

APIACEAE/UMBELLIFERAE
Eryngium campestre L. var. *campestre* (3)
E. maritimum L. (10)
Sium latifolium L. var. *lancifolium*.(18)
Oenanthe fistulosa L. (2)
Oenanthe aquatica L. (2)
Berula erecta (Hudson) Coville (2)
Myrrhoides nodosa (L.) Canon (3)
Scandix australis L. subsp. *grandiflora* (L.) Thell. (3)
S. pecten-veneris L. (3)
Torilis arvensis (Huds.) Link. Subsp. *neglecta* (Sprengel) Thelung (3)
Apium graveolens L. (2)

CORNACEAE
Cornus mas L. (23)

ASTERACEAE/COMPOSITAE
Cnicus benedictus L. var. *benedictus* (3)
Xanthium spinosum L. (3)
X. strumarium L. subsp. *strumarium* (3-10)
Filago vulgaris Lam. (1-3)
F. pyramidata L. (3)

Logfia minima (Sm.) Dumort (10)
Bellis perennis L. (1)
Senecio vulgaris L. (1-3)
Anthemis tinctoria L. (EDTU 2152)
A. cretica L. subsp. *tenuiloba* (DC.) Grierson (1)
A. tomentosa L. subsp. *tomentosa* (3-17)
Otanthus maritimus (Linnaeus) Hoffmannsegg et Link. (17)
Matricaria chamomilla L. var. *chamomilla* (3)
Artemisia santonicum L. (2)
Cirsium arvense (L.) Scop. subsp. *arvense* (2)
Carduus pycnocephalus L. subsp. *albidus* (Bieb.) Kazmi (3)
Centaurea solstitialis L. *solstitialis* (3)
Echinops ritro L. (3)
Cichorium intybus L. (3)
Taraxacum scaturiginosum C. Hagl. (1)
Chondrilla juncea L. var. juncea (3-17)
Inula brittanica L. (2)
Pulicaria dysenterica (L.) Bernh. (2)
Helminthotheca achioides (L.) Holub. (EDTU 6782)

LENTIBULARIACEAE
Utricularia austrialis R. Br. (19)

PRIMULACEAE
Cyclamen coum Miller. var. *caucasicum* (C. Koch.) Meikle (1)
Anagallis arvensis L. var. *arvensis* (3)
Samolus valerandi L. (2)

OLEACEAE
Jasminum fruticans L. (20-23)
Fraxinus ornus L. subsp. *ornus* (20-22)
Philyrea latifolia L. (17-20-22-23)

MENYANTHACEAE
Nymphoides peltata (S. G. Gmelin) O. Kuntze (2 - 19)

GENTIANACEAE
Centaurium pulchellum (Swartz) Druce (2)

CONVOLVULACEAE
Convolvulus arvensis L. (3)
C. betonicifolius Miller subsp. *betonicifolius* (3)
Calystegia soldanella (L.) R. Br. (17)

CUSCUTACEAE
Cuscuta campestris Yuncker (3)

BORAGINACEAE
Heliotropium europaeum L. (3)
H. hirsutissimum Grauer (3)
Asperugo procumbens L. (3)
Myosotis stricta Link. ex Roemer & Schultes (3)
Lithospermum arvense L. (EDTU 5757)
Neotostema apulum (L.) Johnstone (3)
Echium italicum L. (3)
E. plantagineum L. (3)
Anchusa *azurea* Miller var. *azurea* (3-17)
Borago officinalis L. (1)

SOLANACEAE
Solanum nigrum L. (3)
S. dulcamara L. (3)
Datura stramonium L. (5)
Hyoscyamus albus L. (5)
Physalis alkegengi L. (EDTU 4736)

SCROPHULARIACEAE

Kickxia spuria (L.) Dumort. subsp. *integrifolia* (Brot) R. Fernandez (3)

Veronica bozakmanii M.A. Fischer (3)

V. grisebachii S.M. Walters (3)

V. triphyllos L. (3)

V. triloba (Opiz) Kerner (1)

V. hederifolia L. (3)

V. longifolia L. (4)

Verbascum mucronatum Lam. (11)

V. pinnatifidum Vahl. (EDTU 2839)

V. sinuatum L. (EDTU 2844)

V. purpureum(Janka) Huber-Morath. (EDTU 2845)

V. mucronatum Lam. (EDTU 2944)

V. ovalifolium Donn ex Sims. subsp. *thracicum* (Velen.) Murb. (EDTU 8395)

OROBANCHACEAE

Orobanche nana Noe ex G. Beck. (3)

LAMIACEAE/LABIATAE

Teucrium scordium L. subsp. *scorpioides* (Schrader) Maire &Petit. (2)

T. chamaedrys L. (24)

Stachys palustris L. (2)

S. cretica L.(EDTU 2197)

Prunella laciniata (L.) L. (24)

Clinopodium vulgare L. subsp. *vulgare* (24)

C. vulgare L. subsp. *arundanum* (Boiss.) Nyman (24)

Phlomis pungens Willd. var. *laxiflora* Velen (3)

Thymus comptus Friv. (24)

T. longicaulis C. Presl. subsp. *subisophyllus* (Barbas) Jalas (24)

Salvia amplexicaulis Lam (24)

Lamium amplexicaule L. (1-3)

Mentha pulegium L. (2-3)

M. aquatica L. (2)

PLUMBAGINACEAE

Limonium bellidifolium (Gouan) Dumort. (2)

L. angustifolium (Tausch) Turrill (17)

PLANTAGINACEAE

Plantago major L. subsp. *intermedia* (Gilib.) Lange (2)

P. coronopus L. subsp. *coronopus* (3)

P. lagopus L. (3)

SANTALACEAE

Osyris alba L.(20)

ARISTOLACHIACEAE

Aristolachia bodamae Dingler (EDTU 3080)

EUPHORBIACEAE

Chrozophora tinctoria (L.) Rafin (3)

Euphorbia helioskopia L. (1)

E. amygdaloides L. var. *robbiae* (Turril) Roddiffe-Smith (3)

E. agraria Bieb.(6)

E. exigua L. (EDTU 6930)

URTICACEAE

Urtica urens L. (1)

ULMACEAE

Ulmus minor Miller (20)

FAGACEAE
Quercus robur L. (EDTU 6744)
Q. petraea (Mattuschka) Liebl. Subsp. *iberica* (Steven ex Bieb.) Krassiln. (EDTU 4008)
Q. pubescens Willd. (22)
Q. frainetto Ten. (22)
Q. ithaburensis Olivier subsp. *macrolepis* (Kotschy.) Hedge&Yaltırık (17-20-23)
Q. cerris L.(22)
Q. coccifera L. (17-20-22)
Q. infectoria L. (22)

CORYLACEAE
Carpinus orientalis Miller (22)

CERATOPHYLLACEAE
Ceratophyllum demersum L. (2 - 19)

RUBIACEAE
Galium verum L. subsp. *verum* (3)
G. aparine L. (3)

MONOCOTYLEDONES

BUTOMACEAE
Butomus umbellatus L. (2 - 19)

ALISMATACEAE
Sagittaria sagittifolia L. (4 - 19)
Alisma lanceolatum With. (2-3)

HYDROCHARITACEAE
Hydrocharis morsus-ranae L. (2 - 19)
Vallisneria spiralis L. (2)

NAJADACEAE
Najas marina L. (2 - 19)
N. minor All. (2 - 19)

POTAMOGETONACEAE
Potamogeton natans L. (3)
P. perfoliatus L. (2-19)
P. panormitanus Biv. (2)
P. pectinatus L. (2)
P. pusillus L.(19)

RUPPIACEAE
Ruppia maritima L. (2)

LEMNACEAE
Spirodella polyrhiza (L.) Schleiden (2)
Lemna minor L. (2-3)
L. trisulca L. (2)

ARACEAE
Dracunculus vulgaris Schott. (EDTU 2221)

LILIACEAE
Ruscus aculeatus L. (22)
Asparagus acutifolius L. (22)
Allium amethystinum Tausch. (EDTU 2160)
A. myrianthum Boiss. (3)
A. pallens L. subsp. *pallens* (8)
A. flavum L. subsp. *tauricum* (Besser ex Reichenb.)Stearn (8)
A. scorodoprasum L. subsp. *rotundum* (L.) Stearn (3-7)

A. sphaerocephalon L. subsp. *sphaerocephalon* (9)
A. nigrum L. (3)
A.guttatum Steven subsp. *sardoum* (Moris) Stearn. (9)
Ornithogalum umbellatum L. (3)
O. oligophyllum E.D.Clarke (1)
O. pyrenaicum L.(EDTU 3158)
Tulipa hellespontica Degen (EDTU 3079)
Muscari comosum (L.) Miller (3)
M. neglectum Guss. (3)
Fritillaria stribrnyi Vel. (7)
F. pontica Wahlenb.(EDTU 1896)
Gagea pratensis (Pers.) Dumort. (3)
G. vilosa (Bieb.) Duby. var. *villosa* (3

IRIDACEAE
Iris pseudacorus L. (2)
Crocus pallasii Goldb. (EDTU 6202)
Gladiolus atroviolaceus Boiss (EDTU 6928)

ORCHIDACEAE
Orchis coriophora L. (EDTU 8216)
O. tridentata Scop. (EDTU 8196)
O. laxiflora Lam. (EDTU 6056)
O. morio L. (EDTU 6054)
O. purpurea Hudson (EDTU 6096)
O. mascula (L.) L. subsp. *pinetorum* (Boiss. et Kotschy) G. Camus (EDTU 6116)
O. mammosa Desf. (EDTU 6180)

SPARGANIACEAE
Sparganium erectum L. subsp. *erectum* (2)

TYPHACEAE
Typha angustifolia L. (2-3)
T. domingiensis Pers. (2)

JUNCACEAE
Juncus littoralis C. A. Mey. (2)
J. maritimus Lam. (1-2-17)
J. bufonius L. (17)
J. compressus Jacq. (2)
J. gerardi Loisel. subsp.*gerardi* (2)
J. gerardi Loisel. subsp. *libanoticus* (Thieb.) Snog. (2)

CYPERACEAE
Cyperus capitatus Nazaré (17)
C. longus L. (2-3)
C. glaber L. (3)
C. diformis L. (3)
Eleocharis mitracarpa Steudel (2)
Schoenoplectus lacustris (L.) Palla subsp.*lacustris* (2 - 19)
S. lacustris (L.) Palla subsp. *tabernaemontanii* (C. C. Gmelin) A. &D. Löve (2)
S. litoralis (Schrader) Palla (2)
Bolboschoenus maritimus (L.) var. *maritimus* (2)
Scirpioides holoschoenus (L.) Sojak (2-17)
Carex divisa Hudson (2)

POACEAE/GRAMINAE
Agropyron pectiniforme Roem. & Schult. (4)
Eremopyrum triticeum Gaertner) Nevski (3)
Hordeum marinum Hudson var. *marinum* (2-3)
H. murinum L. subsp. *murinum* (3)
Ammophila arenaria (L.) Link (17)

Agrostis gigantea Roth. (2)
Bromus diandrus Roth. (3)
B. sterilis L. (17)
Avena barbata Pott ex Link. subsp. *barbata* (3)
Alopecurus myosuroides Hudson var. *myosuroides* (3)
Phleum exaratum Hochst. Subsp. *exaratum* (3)
Polypogon monspeliensis (L.) Desf. (2-17)
Festuca heterophylla Lam. (17)
Lolium perenne L. (3)
L. annuum Lam. (17)
Poa trivialis L. (1)
Puccinella distans (Jacq.) Parl. Subsp. *distans* (3)
P. intermedia (Schur) Janchen (2)
P. convoluta (Horn.) Fourr. (2)
Parapholis incurva (L.)C.E. Hubbert (17)
Phragmites australis (Cav.) Trin. Ex Steudel (2-3-17)
Aeluropus littoralis (Gouan) Parl. (2)
Cynodon dactylon (L.) Pers. var. *dactylon* (2-3)
Crypsis aculeata (L.) Aiton (2)
Echinochloa crus-galli (L.) P. Beauv. (2-3)
Digitaria sanguinalis (L.) Scop. (3)
Paspalum paspaloides (Michx.) Scribner (2-3)
Sorghum halepense (L.) Pers. var. *halepense* (3)
Phacelurus digitatus (Sm.) Griseb. (2)

Ek liste 2: Kuzey Ege Denizi'nde yaygın olarak bulunan balıkların listesi.

	Bilimsel İsmi	Türkçe İsmi	IUCN kriteri
1	*Galeus melastomus* (Rafi.-Schmaltz, 1810)	Lekeli Kedi Balığı	LC
2	*Scyliorhinus canicula* (Linnaeus, 1758)	Küçük Benekli Kedi Balığı	LC
3	*Mustelus asterias* (Cloquet, 1821)	Yıldızlı Köpekbalığı	LC
4	*Mustelus mustelus* (Linnaeus, 1758)	Köpekbalığı	LC
5	*Mustelus punctulatus* (Risso, 1827)	Benekli Köpekbalığı	DD
6	*Hexanchus griseus* (Bonnaterre, 1788)	Altı Yarıklı Canavar	NT
7	*Dasyatis pastinaca* (Linnaeus, 1758)	Deniz Kedisi	NT
8	*Gymnura altavela* (Linnaeus, 1758)	Kazıkkuyruk	NE
9	*Myliobatis aquila* (Linnaeus, 1758)	Deniz Kartalı	DD
10	*Pteromylaeus bovinus* (G. Saint-Hilaire, 1817)	Folya Balığı	DD
11	*Dipturus oxyrinchus* (Linnaeus, 1758)	Sivriburun Vatoz	NT
12	*Raja clavata* (Linnaeus, 1758)	Dikenli Vatoz	NT
13	*Raja miraletus* (Linnaeus, 1758)	Aynalı Vatoz	LC
14	*Raja radula* (Delaroche, 1809)	Vatoz	DD
15	*Etmopterus spinax* (Linnaeus, 1758)	Kadife Köpekbalığı	LC
16	*Oxynotus centrina* (Linnaeus, 1758)	Domuz Köpekbalığı	VU
17	*Squalus acanthias* (Linnaeus, 1758)	Mahmuzlu Camgöz	VU
18	*Squalus blainville* (Risso, 1827)	Gricamgöz Köpekbalığı	DD
19	*Squatina squatina* (Linnaeus, 1758)	Keler Balığı	CR
20	*Torpedo marmorata* (Risso, 1810)	Elektrik Balığı	DD
21	*Chimaera monstrosa* (Linnaeus, 1758)	Tavşan Balığı	NT
22	*Conger conger* (Linnaeus, 1758)	Mığrı Balığı	----
23	*Ophisurus serpens* (Linnaeus, 1758)	Diknli Yılan Balığı	----
24	*Chlorophthalmus agassizi* (Bonaparte, 1840)	Yeşilgöz Balığı	----
25	*Hoplostethus mediterraneus* (Cuvier, 1829)	Kütük Balığı	----
26	*Alosa agone* (Scopoli, 1786)	Tirsi	LC
27	*Sardina pilchardus* (Walbaum, 1792)	Sardalya	----
28	*Sprattus sprattus* (Linnaeus, 1758)	*Çaça*	----
29	*Engraulis encrasicolus* (Linnaeus, 1758)	Hamsi	----
30	*Gadiculus argenteus* (Guichenot, 1850)	Pamukçuk Balığı	----
31	*Merlangius merlangus* (Linnaeus, 1758)	Mezgit	----
32	*Micromesistius poutassou* (Risso, 1827)	Mavi Mezgit	----
33	*Trisopterus minutus* (Linnaeus, 1758)	Tavuk Balığı	LC
34	*Molva macrophthalma* (Rafi.-Schmaltz, 1810)	Uzun Gelincik Balığı	----
35	*Coelorinchus caelorhincus* (Risso, 1810)	Fare Balığı	----
36	*Hymenocephalus italicus* (Giglioli, 1884)	Kılkuyruk Fare Balığı	----
37	*Merluccius merluccius* (Linnaeus, 1758)	Berlam	----

38	*Phycis blennoides* (Brünnich, 1768)	Sakallı Mezgit	----
39	*Phycis phycis* (Linnaeus, 1766)	Sakallı Mezgit	----
40	*Lophius budegassa* (Spinola, 1807)	Fener Balığı	----
41	*Ophidion barbatum* (Linnaeus, 1758)	Kayış Balığı	----
42	*Ophidion rochei* (Müller, 1845)	Kayış Balığı	----
43	*Argentina sphyraena* (Linnaeus, 1758)	Derinsu Gümüşü	----
44	*Blennius ocellaris* (Linnaeus, 1758)	Kelebek Horozbina	----
45	*Callionymus fasciatus* (Valenciennes, 1837)	*Üzgün* Balığı	LC
46	*Callionymus lyra* (Linnaeus, 1758)	*Üzgün* Balığı	----
47	*Trachurus mediterraneus* (Steindachner, 1868)	Sarı Kuyruk *İstavrit*	----
48	*Trachurus picturatus* (Bowdich, 1825)	*İstavrit*	----
49	*Trachurus trachurus* (Linnaeus, 1758)	Karagöz *İstavrit*	----
50	*Spicara maena* (Linnaeus, 1758)	*İzmarit*	----
51	*Spicara smaris* (Linnaeus, 1758)	*İzmarit*	----
52	*Cepola macrophthalma* (Linnaeus, 1758)	Kurdele Balığı	----
53	*Deltentosteus quadrimaculatus* (Valenciennes, 1837)	Dörtbenek Kayabalığı	----
54	*Gobius niger* (Linnaeus, 1758)	Kömürcün Kayası	----
55	*Lesueurigobius friesii* (Malm, 1874)	Sivrikuyruk Kayabalığı	----
56	*Coris julis* (Linnaeus, 1758)	Güneş Balığı	LC
57	*Symphodus tinca* (Linnaeus, 1758)	Lekeli *Çırçır* Balığı	LC
58	*Mullus barbatus* (Linnaeus, 1758)	Barbunya	----
59	*Mullus surmuletus* (Linnaeus, 1758)	Tekir	----
60	*Scomber colias* Gmelin, 1789	Kolyoz	LC
61	*Scomber scombrus* (Linnaeus, 1758)	Uskumru	LC
62	*Serranus cabrilla* (Linnaeus, 1758)	Hani Balığı	----
63	*Serranus hepatus* (Linnaeus, 1758)	Benekli Hani	----
64	*Serranus scriba* (Linnaeus, 1758)	Yazılı Hani	----
65	*Boops boops* (Linnaeus, 1758)	Kupes	----
66	*Dentex dentex* (Linnaeus, 1758)	Sinağrit	----
67	*Dentex macrophthalmus* (Bloch, 1791)	Patlakgöz Mercan	----
68	*Diplodus annularis* (Linnaeus, 1758)	*İsparoz*	----
69	*Diplodus puntazzo* (Cetti, 1777)	Sivriburun Karagöz	----
70	*Diplodus vulgaris* (G. Saint-Hilaire, 1817)	Karagöz	----
71	*Oblada melanura* (Linnaeus, 1758)	Melanurya	----
72	*Pagellus acarne* (Risso, 1826)	Yabani Mercan	----
73	*Pagellus bogaraveo* (Brünnich, 1768)	Kocagöz Mercan	----
74	*Pagellus erythrinus* (Linnaeus, 1758)	Kırma Mercan	----
75	*Pagrus pagrus* (Linnaeus, 1758)	Fangri Mercan	EN
76	*Spondyliosoma cantharus* (Linnaeus, 1758)	Sarıgöz Balığı	----
77	*Sphyraena sphyraena* (Linnaeus, 1758)	Iskarmoz	----
78	*Sphyraena viridensis* (Cuvier, 1829)	Iskarmoz	----

79	*Trachinus draco* (Linnaeus, 1758)	Trakonya	----
80	*Trachinus radiatus* (Cuvier, 1829)	Trakonya	----
81	*Lepidopus caudatus* (Euphrasen, 1788)	Palaska Balığı	----
82	*Uranoscopus scaber* (Linnaeus, 1758)	Tiryaki Balığı	----
83	*Arnoglossus imperialis* (Rafi.-Schmaltz, 1810)	Küçük Pisi Balığı	LC
84	*Arnoglossus laterna* (Walbaum, 1792)	Dil Balığı	----
85	*Arnoglossus rueppelii* (Cocco, 1844)	Küçük Pisi Balığı	LC
86	*Arnoglossus thori* (Kyle, 1913)	Küçük Pisi Balığı	----
87	*Citharus linguatula* (Linnaeus, 1758)	Kancaağız Pisi Balığı	----
88	*Symphurus nigrescens* (Rafi.-Schmaltz, 1810)	----------	----
89	*Lepidorhombus boscii* (Risso, 1810)	Benekli Pisi Balığı	----
90	*Lepidorhombus whiffiagonis* (Walbaum, 1792)	Pisi Balığı	----
91	*Scophthalmus maximus* (Linnaeus, 1758)	Kalkan Balığı	----
92	*Scophthalmus rhombus* (Linnaeus, 1758)	*Çivisiz* Kalkan Balığı	----
93	*Microchirus ocellatus* (Linnaeus, 1758)	Beneklidil Balığı	----
94	*Microchirus variegatus* (Donovan, 1808)	Lekeli Dil Balığı	----
95	*Monochirus hispidus* (Rafinesque, 1814)	Küçük dil Balığı	----
96	*Solea solea* (Linnaeus, 1758)	Dil Balığı	----
97	*Scorpaena elongata* (Cadenat, 1943)	*İskorpit*	----
98	*Scorpaena maderensis* (Valenciennes, 1833)	*İskorpit*	----
99	*Scorpaena notata* (Rafi.-Schmaltz, 1810)	Benekli *İskorpit*	----
100	*Scorpaena porcus* (Linnaeus, 1758)	*İskorpit*	----
101	*Scorpaena scrofa* (Linnaeus, 1758)	Lipsoz	----
102	*Helicolenus dactylopterus* (Delaroche, 1809)	Derinsu *İskorpiti*	----
103	*Peristedion cataphractum* (Linnaeus, 1758)	Dikenli *Öksüz*	----
104	*Chelidonichthys cuculus* (Linnaeus, 1758)	Dikenli Kırlangıç	----
105	*Chelidonichthys gurnardus (*Linnaeus, 1758)	Benekli Kırlangıç	----
106	*Chelidonichthys lastoviza* (Bonnaterre, 1788)	Mazak Balığı	----
107	*Chelidonichthys lucernus (*Linnaeus, 1758)	Kırlangıç Balığı	----
108	*Lepidotrigla cavillone* (Lacepède, 1803)	Küçük Kırlangıç	----
109	*Trigla lyra* (Linnaeus, 1758)	*Öksüz* Balığı	----
110	*Macroramphosus scolopax* (Linnaeus, 1758)	Trompet Balığı	LC
111	*Syngnathus typhle* (Linnaeus, 1758)	Deniz *İğnesi*	----
112	*Maurolicus muelleri* (Gmelin, 1789)	Işıldak Balığı	----
113	*Capros aper* (Linnaeus, 1758)	Peri Balığı	----
114	*Zeus faber* (Linnaeus, 1758)	Dülger Balığı	----

Ek liste 3: Gala Gölü'nde rastlanan balık türlerinin listesi.

	Bilimsel İsmi	Türkçe İsmi	IUCN kriteri
1	*Perca fluviatilis* Linnaeus, 1758	Tatlısu Levreği	LC
2	*Rutilus rutilus* (Linnaeus, 1758).	Kızılgöz Balığı	LC
3	*Cyprinus carpio* Linnaeus, 1758	Sazan Balığı	VU
4	*Scardinius erythrophthalmus* (Linnaeus, 1758)	Kızılkanat Balığı	LC
5	*Carassius auratus* (Linnaeus, 1758)	Havuz Sazanı	----
6	*Esox lucius* Linnaeus, 1758	Turna Balığı	LC
7	*Abramis brama* (Linnaeus, 1758)	Çapak Balığı	LC
8	*Tinca tinca* (Linnaeus, 1758)	Yeşil Sazan	LC
9	*Leuciscus aspius* (Linnaeus, 1758)	Delice Balığı	----
10	*Sander lucioperca* (Linnaeus, 1758)	Sudak	LC
11	*Blicca bjoerkna* (Linnaeus, 1758)	Tahta Balığı	LC
12	*Lepomis gibbosus* (Linnaeus, 1758)	Güneş Balığı	----
13	*Squalius cephalus* (Linnaeus, 1758)	Tatlısu Kefali	LC
14	*Anguilla anguilla* (Linnaeus, 1758)	Yılan Balığı	CR
15	*Silurus glanis* Linnaeus, 1758	Yayın Balığı	LC
16	Gobiidae sp.	Kaya Balıkları	

Ek liste 4: Meriç Nehri'nde yaygın bulunan balıkların listesi.

	Bilimsel İsmi	Türkçe İsmi	IUCN kriteri
1	*Neogobius fluviatilis* (Pallas, 1814)	Kayabalığı	LC
2	*Silurus glanis* Linnaeus, 1758	Yayın Balığı	LC
3	*Squalius orpheus* Kottelat & Economidis 2006	Tatlısu Kefali	LC
4	*Ctenopharyngodon idella* (Valenciennes, 1844)	----------	----
5	*Cyprinus carpio* Linnaeus, 1758	Sazan Balığı	VU
6	*Lepomis gibbosus* (Linnaeus, 1758)	Güneş Balığı	----
7	*Abramis brama* (Linnaeus, 1758)	Çapak Balığı	LC
8	*Aphanius fasciatus* (Valenciennes, 1821)	----------	LC
9	*Leuciscus aspius* (Linnaeus, 1758)	Delice Balığı	----
10	*Vimba melanops* (Heckel, 1837)	Eğrez Balığı	DD

Ek liste 5: Enez ve Çevresinde yaşayan Amfibiler (Kurbağa/İki Yaşamlılar).

	Bilimsel İsmi	Türkçe İsmi	IUCN kriteri
1	*Triturus karelini* (Strauch, 1870)	Pürtüklü Semender	LC
2	*Rana dalmatina* Bonaparte, 1840	Çevik Kurbağa	LC
3	*Pelophylax ridibundus* (Pallas, 1771)	Ova Kurbağası	LC
4	*Hyla arborea* (Linnaeus, 1758)	Ağaç Kurbağası	LC
5	*Pseudepidalea viridis* (Laurenti, 1768)	Gece Kurbağası	LC
6	*Bufo bufo* (Linnaeus, 1758)	Siğilli Kurbağa	LC
7	*Bombina bombina* (Linnaeus, 1761)	Kırmızılı Kurbağa	LC

Ek liste 6: Enez ve çevresinde sürüngen türleri.

	Bilimsel İsmi	Türkçe İsmi	IUCN kriteri
1	*Testudo hermanni* Gmelin, 1789	Trakya Tosbağası	NT
2	*Testudo graeca* Linnaeus, 1758	Tosbağa	VU
3	*Emys orbicularis* (Linnaeus, 1758)	Benekli Kaplumbağa	NT
4	*Mauremys rivulata* Valenciennes, 1833	Çizgili Kaplumbağa	---
5	*Mediodactylus kotschyi* Szczerbak, 2003	İnce Parmaklı Keler	---
6	*Laudakia stellio* (Linnaeus, 1758)	Dikenli Keler	---
7	*Pseudopus apodus* Pallas, 1775	Oluklu Kertenkele	---
8	*Podarcis erhardii* (Bedriaga, 1882)	---	LC
9	*Podarcis muralis* (Laurenti, 1768)	Duvar Kertenkelesi	LC
10	*Podarcis siculus* (Rafinesque, 1810)	İstanbul Kertenkelesi	LC
11	*Podarcis tauricus* (Pallas, 1814)	Trakya Kertenkelesi	LC
12	*Darevskia praticola* (Eversmann, 1834)	Çayır Kertenkelesi	NT
13	*Lacerta trilineata* Bedriaga, 1886	İri Yeşil Kertenkele	LC
14	*Lacerta viridis* (Laurenti, 1768)	Yeşil Kertenkele	LC
15	*Ablepharus rueppellii* (Gray, 1839)	İnce Kertenkele	LC
16	*Natrix natrix* (Linnaeus, 1758)	Yarı Sucul Yılan	LC
17	*Natrix tessellata* (Laurenti, 1768)	Su Yılanı	LC
18	*Elaphe sauromates* Pallas, 1811	Sarı Yılan	---
19	*Eryx jaculus* Linnaeus, 1758	Mahmuzlu Yılan	---
20	*Dolichophis caspius* Gmelin, 1789	Hazer Yılanı	---

Ek Liste 7: Enez ve Gala Gölü'nde gözlemlenen kuş türleri ve kırmızı liste kategorileri.

	Bilimsel İsmi	Türkçe İsmi	IUCN kriteri
1	*Gavia arctica* (Linnaeus, 1758)	Kara Gerdanlı Dalgıç	LC
2	*Tachybaptus ruficollis* (Pallas, 1764)	Küçük Batağan	LC
3	*Podiceps cristatus* (Linnaeus, 1758)	Bahri	LC
4	*Podiceps nigricollis* Brehm,1 831	Kara Boyunlu Batağan	LC
5	*Phalacrocorax carbo* (Linnaeus, 1758)	Karabatak	LC
6	*Phalacrocorax aristotelis* (Linnaeus, 1761)	Tepeli Karabatak	LC
7	*Phalacrocorax pygmeus* (Pallas, 1773)	Küçük Karabatak	LC
8	*Pelecanus onocrotalus* Linnaeus, 1758	Ak Pelikan	LC
9	*Pelecanus crispus* Bruch, 1832	Tepeli Pelikan	VU
10	*Botaurus stellaris* (Linnaeus, 1758)	Balaban	LC
11	*Ixobrychus minutus* (Linnaeus, 1766)	Küçük Balaban	LC
12	*Nycticorax nycticorax* (Linnaeus, 1758)	Gece Balıkçılı	LC
13	*Ardeola ralloides* (Scopoli, 1769)	Alaca Balıkçıl	LC
14	*Bubulcus ibis* (Linnaeus, 1758)	Sığır Balıkçılı	LC
15	*Egretta garzetta* (Linnaeus, 1766)	Küçük Ak Balıkçıl	LC
16	*Casmerodius albus* (Linnaeus, 1758)	Büyük Ak Balıkçıl	LC
17	*Ardea cinerea* Linnaeus, 1758	Gri Balıkçıl	LC
18	*Ardea purpurea* Linnaeus, 1766	Erguvani Balıkçıl	LC
19	*Ciconia nigra* (Linnaeus, 1758)	Kara Leylek	LC
20	*Ciconia ciconia* (Linnaeus, 1758)	Leylek	LC
21	*Plegadis falcinellus* (Linnaeus, 1766)	Çeltikçi	LC
22	*Platalea leucorodia* Linnaeus, 1758	Kaşıkçı	LC
23	*Phoenicopterus roseus* Pallas, 1811	Flamingo	LC
24	*Cygnus olor* (Gmelin, 1789)	Kuğu	LC
25	*Cygnus columbianus* (Ord, 1815)	Küçük Kuğu	LC
26	*Cygnus cygnus* (Linnaeus, 1758)	Ötücü Kuğu	LC
27	*Anser albifrons* (Scopoli, 1769)	Sakarca	LC
28	*Anser anser* (Linnaeus, 1758)	Boz Kaz	LC
29	*Tadorna ferruginea* (Pallas, 1764)	Angıt	LC
30	*Tadorna tadorna* (Linnaeus, 1758)	Suna	LC

31	*Anas penelope* Linnaeus, 1758	Fiyu	LC
32	*Anas strepera* Linnaeus, 1758	Boz Ördek	LC
33	*Anas crecca* Linnaeus, 1758	Çamurcun	LC
34	*Anas platyrhynchos* Linnaeus, 1758	Yeşilbaş	LC
35	*Anas acuta* Linnaeus, 1758	Kılkuyruk	LC
36	*Anas querquedula* Linnaeus, 1758	Çıkrıkçın	LC
37	*Anas clypeata* Linnaeus, 1758	Kaşıkgaga	LC
38	*Netta rufina* (Pallas, 1773)	Macar Ördeği	LC
39	*Aythya ferina* (Linnaeus, 1758)	Elmabaş Patka	LC
40	*Aythya nyroca* (Güldenstaedt, 1770)	Pasbaş Patka	LC
41	*Aythya fuligula* (Linnaeus, 1758)	Tepeli Patka	LC
42	*Clangula hyemalis* (Linnaeus, 1758)	Telkuyruk	LC
43	*Mergellus albellus* (Linnaeus, 1758)	Sütlabi	LC
44	*Mergus serrator* Linnaeus, 1758	Tarakdiş	LC
45	*Milvus migrans* (Boddaert, 1783)	Kara Çaylak	LC
46	*Haliaeetus albicilla* (Linnaeus, 1758)	Ak Kuyruklu Kartal	LC
47	*Circaetus gallicus* (Gmelin, 1788)	Yılan Kartalı	LC
48	*Circus aeruginosus* (Linnaeus, 1758)	Saz Delicesi	LC
49	*Circus cyaneus* (Linnaeus, 1766)	Gökçe Delice	LC
50	*Accipiter gentilis* (Linnaeus, 1758)	Çakır	LC
51	*Accipiter nisus* (Linnaeus, 1758)	Atmaca	LC
52	*Buteo buteo* (Linnaeus, 1758)	Şahin	LC
53	*Buteo rufinus* (Cretzschmar, 1827)	Kızıl Şahin	LC
54	*Aquila pomarina* Brehm, 1831	Küçük Orman Kartalı	LC
55	*Aquila clanga* Pallas, 1811	Büyük Orman Kartalı	VU
56	*Pandion haliaetus* (Linnaeus, 1758)	Balık Kartalı	LC
57	*Falco tinnunculus* Linnaeus, 1758	Kerkenez	LC
58	*Falco vespertinus* Linnaeus, 1766	Aladoğan	NT
59	*Falco columbarius* Linnaeus, 1758	Boz Doğan	LC
60	*Falco subbuteo* Linnaeus, 1758	Delice Doğan	LC
61	*Falco peregrinus* Gmelin, 1788	Gökdoğan	LC
62	*Coturnix coturnix* (Linnaeus, 1758)	Bıldırcın	LC
63	*Rallus aquaticus* (Linnaeus, 1758)	Sukılavuzu	LC

64	*Porzana pusilla* (Pallas, 1776)	Küçük Suyelvesi	LC
65	*Gallinula chloropus* (Linnaeus, 1758)	Sutavuğu	LC
66	*Fulica atra* Linnaeus, 1758	Sakarmeke	LC
67	*Haematopus ostralegus* Linnaeus, 1758	Poyrazkuşu	LC
68	*Himantopus himantopus* (Linnaeus, 1758)	Uzunbacak	LC
69	*Recurvirostra avosetta* Linnaeus, 1758	Kılıçgaga	LC
70	*Glareola pratincola* (Linnaeus, 1766)	Bataklıkkırlangıcı	LC
71	*Charadrius dubius* Scopoli, 1786	Küçük Halkalı Cılıbıt	LC
72	*Charadrius hiaticula* Linnaeus, 1758	Halkalı Cılıbıt	LC
73	*Charadrius alexandrinus* Linnaeus, 1758	Akça Cılıbıt	LC
74	*Pluvialis squatarola* (Linnaeus, 1758)	Gümüş Yağmurcun	LC
75	*Vanellus spinosus* (Linnaeus, 1758)	Mahmuzlu Kızkuşu	LC
76	*Vanellus vanellus* (Linnaeus, 1758)	Kızkuşu	LC
77	*Calidris minuta* (Leisler, 1812)	Küçük Kumkuşu	LC
78	*Calidris ferruginea* (Pontoppidan, 1763)	Kızıl Kumkuşu	LC
79	*Calidris alpina* (Linnaeus, 1758)	Kara Karınlı Kumkuşu	LC
80	*Philomachus pugnax* (Linnaeus, 1758)	Döğüşkenkuş	LC
81	*Gallinago gallinago* (Linnaeus, 1758)	Suçulluğu	LC
82	*Scolopax rusticola* Linnaeus, 1758	Çulluk	LC
83	*Limosa limosa* (Linnaeus, 1758)	Çamurçulluğu	LC
84	*Limosa lapponica* (Linnaeus, 1758)	Kıyı Çamurçulluğu	LC
85	*Numenius arquata* (Linnaeus, 1758)	Kervançulluğu	LC
86	*Tringa erythropus* (Pallas, 1764)	Kara Kızılbacak	LC
87	*Tringa totanus* (Linnaeus, 1758)	Kızılbacak	LC
88	*Tringa stagnatilis* (Bechstein, 1803)	Bataklık Düdükçünü	LC
89	*Tringa nebularia* (Gunnerus, 1767)	Yeşilbacak	LC
90	*Tringa ochropus* Linnaeus, 1758	Yeşil Düdükçün	LC
91	*Tringa glareola* Linnaeus, 1758	Orman Düdükçünü	LC
92	*Actitis hypoleucos* (Linnaeus, 1758)	Dere Düdükçünü	LC
93	*Arenaria interpres* (Linnaeus, 1766)	Taşçeviren	LC
94	*Larus melanocephalus* Temminck, 1820	Akdeniz Martısı	LC
95	*Larus minutus* Pallas, 1776	Küçük Martı	LC
96	*Larus ridibundus* Linnaeus, 1766	Karabaş Martı	LC

97	*Larus genei* Breme, 1839	İnce Gagalı Martı	LC
98	*Larus canus* Linnaeus, 1758	Küçük Gümüş Martı	LC
99	*Larus michahellis* Naumann, 1840	Gümüş Martı	LC
100	*Larus cachinnans* (Pallas, 1811)	Hazar Martısı	LC
101	*Sterna nilotica* (Gmelin, 1789)	Gülen sumru	LC
102	*Sterna caspia* Pallas, 1770	Hazar Sumrusu	LC
103	*Sterna sandvicensis* Latham, 1787	Kara Gagalı Sumru	LC
104	*Sterna hirundo* Linnaeus, 1758	Sumru	LC
105	*Sterna albifrons* Pallas, 1764	Küçük Sumru	LC
106	*Chlidonias hybrida* (Pallas, 1811)	Bıyıklı Sumru	LC
107	*Chlidonias niger* (Linnaeus, 1758)	Kara Sumru	LC
108	*Chlidonias leucopterus* (Temminck, 1815)	Ak Kanatlı Sumru	LC
109	*Columba livia* Gmelin, 1789	Kaya Güvercini	LC
110	*Columba oenas* Linnaeus, 1758	Gökçe Güvercin	LC
111	*Columba palumbus* Linnaeus, 1758	Tahtalı	LC
112	*Streptopelia decaocto* (Frivaldzsky, 1838)	Kumru	LC
113	*Streptopelia turtur* (Linnaeus, 1758)	Üveyik	LC
114	*Cuculus canorus* Linnaeus, 1758	Guguk	LC
115	*Athene noctua* (Scopoli, 1769)	Kukumav	LC
116	*Apus apus* (Linnaeus, 1758)	Ebabil	LC
117	*Apus melba* (Linnaeus, 1758)	Ak Karınlı Ebabil	LC
118	*Alcedo atthis* (Linnaeus, 1758)	Yalıçapkını	LC
119	*Merops apiaster* Linnaeus, 1758	Arıkuşu	LC
120	*Upupa epops* Linnaeus, 1758	İbibik	LC
121	*Dendrocopos syriacus* (Hem. and Ehrenberg, 1833)	Alaca Ağaçkakan	LC
122	*Melanocorypha calandra* (Linnaeus, 1766)	Boğmaklı Toygar	LC
123	*Calandrella brachydactyla* (Leisler, 1814)	Bozkır Toygarı	LC
124	*Calandrella rufescens* (Vieillot, 1820)	Çorak Toygarı	LC
125	*Galerida cristata* (Linnaeus, 1758)	Tepeli Toygar	LC
126	*Alauda arvensis* Linnaeus, 1758	Tarlakuşu	LC
127	*Lullula arborea* (Linnaeus, 1758)	Orman Toygarı	LC
128	*Riparia riparia* (Linnaeus, 1758)	Kum Kırlangıcı	LC
129	*Hirundo rustica* Linnaeus, 1758	Kır Kırlangıcı	LC

130	*Hirundo daurica* Linnaeus, 1771	Kızıl Kırlangıç	LC
131	*Delichon urbicum* (Linnaeus, 1758)	Ev Kırlangıcı	LC
132	*Anthus campestris* (Linnaeus, 1758)	Kır İncirkuşu	LC
133	*Anthus pratensis* (Linnaeus, 1758)	Çayır İncirkuşu	LC
134	*Anthus spinoletta* (Linnaeus, 1758)	Dağ İncirkuşu	LC
135	*Motacilla flava* Linnaeus, 1758	Sarı Kuyruksallayan	LC
136	*Motacilla citreola* Pallas, 1776	Sarı Başlı Kuyruksallayan	LC
137	*Motacilla cinerea* Tunstall, 1771	Dağ Kuyruksallayanı	LC
138	*Motacilla alba* Linnaeus, 1758	Ak kuyruksallayan	LC
139	*Troglodytes troglodytes* (Linnaeus, 1758)	Çıtkuşu	LC
140	*Prunella modularis* (Linnaeus, 1758)	Dağbülbülü	LC
141	*Turdus merula* Linnaeus, 1758	Karatavuk	LC
142	*Turdus pilaris* Linnaeus, 1758	Tarla Ardıcı	LC
143	*Turdus philomelos* Brehm,1831	Öter Ardıç	LC
144	*Turdus iliacus* Linnaeus, 1766	Kızıl Ardıç	LC
145	*Turdus viscivorus* Linnaeus, 1758	Ökse Ardıcı	LC
146	*Cettia cetti* (Temminck, 1820)	Kamışbülbülü	LC
147	*Locustella luscinioides* (Savi, 1824)	Bataklık Kamışçını	LC
148	*Acrocephalus melanopogon* (Temminck, 1823)	Bıyıklı Kamışçın	LC
149	*Acrocephalus schoenobaenus* (Linnaeus, 1758)	Kındıra Kamışçını	LC
150	*Acrocephalus scirpaceus* (Hermann, 1804)	Saz Kamışçını	LC
151	*Acrocephalus arundinaceus* (Linnaeus, 1758)	Büyük Kamışçın	LC
152	*Hippolais pallida* (Hem. and Ehrenberg, 1833)	Ak Mukallit	LC
153	*Sylvia melanocephala* (Gmelin, 1789)	Maskeli Ötleğen	LC
154	*Sylvia hortensis* (Gmelin, 1788)	Ak Gözlü Ötleğen	LC
155	*Sylvia curruca* (Linnaeus, 1758)	Küçük Ak Gerdanlı Ötleğen	LC
156	*Sylvia communis* Latham, 1787	Ak Gerdanlı Ötleğen	LC
157	*Sylvia atricapilla* (Linnaeus, 1758)	Kara Başlı Ötleğen	LC
158	*Phylloscopus collybita* (Vieillot, 1817)	Çıvgın	LC
159	*Phylloscopus trochilus* (Linnaeus, 1758)	Söğütbülbülü	LC
160	*Regulus ignicapilla* (Temminck, 1820)	Sürmeli Çalıkuşu	LC
161	*Erythropygia galactotes* (Temminck, 1820)	Çalı Bülbülü	LC
162	*Erithacus rubecula* (Linnaeus, 1758)	Kızılgerdan	LC

163	*Luscinia luscinia* (Linnaeus, 1758)	Benekli Bülbül	LC
164	*Luscinia megarhynchos* (Brehm, 1831)	Bülbül	LC
165	*Phoenicurus ochruros* (Gmelin, 1774)	Kara Kızılkuyruk	LC
166	*Phoenicurus phoenicurus* (Linnaeus, 1758)	Kızılkuyruk	LC
167	*Saxicola rubetra* (Linnaeus, 1758)	Çayır Taşkuşu	LC
168	*Saxicola torquatus* (Linnaeus, 1766)	Taşkuşu	LC
169	*Oenanthe isabellina* (Temminck,1829)	Boz Kuyrukkakan	LC
170	*Oenanthe oenanthe* (Linnaeus, 1758)	Kuyrukkakan	LC
171	*Oenanthe pleschanka* (Lepechin, 1770)	Alaca Kuyrukkakan	LC
172	*Oenanthe hispanica* (Linnaeus, 1758)	Kara Kulaklı Kuyrukkakan	LC
173	*Muscicapa striata* (Pallas, 1764)	Benekli Sinekkapan	LC
174	*Ficedula parva* (Bechstein, 1794)	Küçük Sinekkapan	LC
175	*Ficedula albicollis* (Temminck, 1815)	Halkalı Sinekkapan	LC
176	*Ficedula hypoleuca* (Pallas, 1764)	Kara Sinekkapan	LC
177	*Panurus biarmicus* (Linnaeus, 1758)	Bıyıklı Baştankara	LC
178	*Aegithalos caudatus* (Linnaeus, 1758)	Uzun Kuyruklu Baştankara	LC
179	*Parus caeruleus* Linnaeus, 1758	Mavi Baştankara	LC
180	*Parus major* Linnaeus, 1758	Büyük Baştankara	LC
181	*Remiz pendulinus* (Linnaeus, 1758)	Çulhakuşu	LC
182	*Lanius collurio* Linnaeus, 1758	Kızıl Sırtlı Örümcekkuşu	LC
183	*Lanius minor* Gmelin, 1788	Kara Alınlı Örümcekkuşu	LC
184	*Lanius senator* Linnaeus, 1758	Kızıl Başlı Örümcekkuşu	LC
185	*Lanius nubicus* Lichtenstein, 1823	Maskeli Örümcekkuşu	LC
186	*Garrulus glandarius* (Linnaeus, 1758)	Alakarga	LC
187	*Pica pica* (Linnaeus, 1758)	Saksağan	LC
188	*Corvus monedula* Linnaeus, 1758	Küçük Karga	LC
189	*Corvus frugilegus* Linnaeus, 1758	Ekin Kargası	LC
190	*Corvus corone palescens* Linnaeus, 1758	Leş Kargası	LC
191	*Corvus corax* Linnaeus, 1758	Kuzgun	LC
192	*Sturnus roseus* (Linnaeus, 1758)	Alasığırcık	LC
193	*Sturnus vulgaris* Linnaeus, 1758	Sığırcık	LC
194	*Passer domesticus* (Linnaeus, 1758)	Serçe	LC
195	*Passer hispaniolensis* (Temmick, 1820)	Söğüt Serçesi	LC

196	*Passer montanus* (Linnaeus, 1758)	Ağaç Serçesi	LC
197	*Fringilla coelebs* Linnaeus, 1758	İspinoz	LC
198	*Serinus serinus* (Linnaeus, 1766)	Küçük İskete	LC
199	*Carduelis chloris* (Linnaeus, 1758)	Florya	LC
200	*Carduelis carduelis* (Linnaeus, 1758)	Saka	LC
201	*Carduelis spinus* (Linnaeus, 1758)	Kara Başlı İskete	LC
202	*Carduelis cannabina* (Linnaeus, 1758)	Ketenkuşu	LC
203	*Coccothraustes coccothraustes* (Linnaeus, 1758)	Kocabaş	LC
204	*Emberiza citrinella* Linnaeus, 1758	Sarı Çinte	LC
205	*Emberiza cirlus* Linnaeus, 1766	Bahçe Çintesi	LC
206	*Emberiza schoeniclus* (Linnaeus, 1758)	Bataklık Çintesi	LC
207	*Emberiza hortulana* Linnaeus, 1758	Kirazkuşu	LC
208	*Emberiza melanocephala* Scopoli, 1769	Kara Başlı Çinte	LC
209	*Miliaria calandra* (Linnaeus, 1758)	Tarla Çintesi	LC

Ek liste 8: Enez ve çevresinde **tespit edilen memeli türleri.**

	Bilimsel isim	Türkçe isim	IUCN kriteri
1	*Erinaceus roumanicus* Barrett-Hamilton, 1900	Balkan Kirpisi	LC
2	*Neomys anomalus* Cabrera, 1907	Bataklık Böçekçili	LC
3	*Crocidura leucodon* (Hermann, 1780)	Çiftrenkli Beyazdişli Böçekçil	LC
4	*Crocidura suaveolens* (Pallas, 1811)	Küçük Beyzadişli Böçekçil	LC
5	*Talpa europaea* Linnaeus, 1758	Avrupa Köstebeği	LC
6	*Rhinolophus ferrumequinum* (Schreber, 1774)	Büyük Nalburunlu Yarasa	LC
7	*Rhinolophus hipposideros* (Bechstein, 1800)	Küçük Nalburunlu Yarasa	LC
8	*Rhinolophus euryale* Blasius, 1853	Akdeniz Nalburunlu Yarasası	NT
9	*Rhinolophus blasii* Peters, 1866	Blasius Nalburunlu Yarasası	LC
10	*Nyctalus leisleri* (Kuhl, 1817)	Küçük Ağaç Yarasası	LC
11	*Nyctalus noctula* (Schreber, 1774)	Akşamcı Yarasa	LC
12	*Pipistrellus pipistrellus* (Schreber, 1774)	Cüce yarasa	LC
13	*Pipistrellus nathusii* (Keyserling and Blasius, 1839)	Sertderili (=Pürtükderili) Yarasa	LC
14	*Plecotus auritus* (Linnaeus, 1758)	Kahverengi Uzunkulaklı Yarasa	LC
15	*Plecotus austriacus* (Fischer, 1829)	Gri Uzunkulaklı Yarasa	LC

16	*Myotis emarginatus* (E.Geoffroy, 1806)	Kirpikli Yarasa	LC
17	*Myotis nattereri* (Kuhl, 1817)	Sacaklı yarasa	LC
18	*Myotis bechsteini* (Kuhl, 1817)	Büyük Kulaklı Yarasa	NT
19	*Myotis blythii* (Tomes, 1857)	Küçük Farekulaklı Yarasa	LC
20	*Myotis capaccinii* (Bonaparte, 1837)	Uzunayaklı Yarasa	VU
21	*Canis aureus* (Linnaeus, 1758)	Çakal	LC
22	*Vulpes vulpes* (Linnaeus, 1758)	Tilki	LC
23	*Martes foina* (Erxleben, 1777)	Kaya Sansarı	LC
24	*Mustela nivalis* Linnaeus, 1766	Gelincik	LC
25	*Meles meles* (Linnaeus, 1758)	Porsuk	LC
26	*Felis silvestris* Schreber, 1775	Yaban Kedisi	LC
27	*Sus scrofa* Linnaeus, 1758	Yaban Domuzu	LC
28	*Lepus europaeus* Pallas, 1778	Tavşan	LC
29	*Sciurus vulgaris* Linnaeus, 1758	Kızıl Sincap	LC
30	*Spermophilus citellus* (Linnaeus, 1766)	Gelengi	VU
31	*Glis glis* (Linnaeus, 1766)	Yediuyur	LC
32	*Dryomys nitedula* (Pallas, 1778)	Ağaç Yediuyuru	LC
33	*Myomimus roachi* (Bate, 1937)	Fare benzeri Yediuyur	VU
34	*Arvicola terrestris amphibius* (Linnaeus, 1758)	Susıçanı	LC
35	*Cricetulus migratorius* (Pallas, 1773)	Cüce Avurtlak	LC
36	*Apodemus sylvaticus* (Linnaeus, 1758)	Dağ Faresi	LC
37	*Apodemus flavicollis* (Melchior, 1834)	Sarı Boyunlu Orman Faresi	LC
38	*Rattus rattus* (Linnaeus, 1758)	Sıçan	LC
39	*Rattus norvegicus* (Berkenhout, 1769)	Göçmen Sıçan	LC
40	*Mus musculus* Linnaeus, 1758	Ev faresi	LC
41	*Mus macedonicus* Petrov and Ruzic, 1983	Sarı Ev Faresi	LC
42	*Myocastor coypus* (Molina, 1782)	Su Maymunu	LC

TERMİNOLOJİ:

Bu bölüm, kitap metinlerinde yer alan özel terimler hakkında daha fazla bilgi almak isteyen değerli okuyucular için hazırlanmıştır. Terimler bölüm ayrımı yapılmaksızın alfabetik olarak sıralanmıştır.

TERMİNOLOJİ

Amenajman Planı: Ormanlardan beklenen ürün ve hizmetleri yetişme ortamının elverdiği ölçüde sürekli olarak sağlayabilmek için, plan üniteleri itibariyle orman alanlarının neresinde ne zaman ve ne yapılacağını açıklayan teknik plan.

Beşeri: İnsan ve insan ile ilgili her türlü faaliyet

Bozuk Orman: Tepe kapalılığı %10 ve daha az olan ormanlar.

Delta: Akarsuların denize ulaştıkları yerlerde taşıdıkları maddeleri biriktirmesiyle oluşan genellikle üçgen şekilli alüvyal ovalardır.

Ekosistem: Canlılarla (hayvanlar, bitkiler, mikroorganizmalar) içinde bulundukları maddi ortamı birleştiren fonksiyonel (işlevsel) bütün.

Ekoturizim: (Doğa tabanlı turizm) Ekonomik, toplumsal ve estetik gereksinimleri karşılarken çevresel kaynakların sürekliliğini sağlayarak turizme yönelik kazançlar aramayı amaç edinen bir turizm yaklaşımı.

Fauna: Belli bir bölgeyi paylaşan hayvan topluluklarının genel adı

Flora: Belli bir bölgeyi paylaşan bitki topluluklarının genel adı

Kıyı Oku (Kıyı Kordonu): Dalga ve akıntıların, kıyı boyunca sürükledikleri kumulları kıyıdan denize doğru biriktirmeleri ile bir ucu karaya bağlı, ince, uzun şekilli kum birikintileridir.

Kongre Turizmi: Bilimsel etkinlikler amacıyla düzenlenen konferans, toplantı gibi etkinlerin sebep olduğu turizm hareketleridir.

Koru Ormanı: Tohumdan gelen ya da ekim ve dikim yoluyla yetişen orman.

Koruya Tahvil: Tamamı sürgün kökenli bireylerden oluşan baltalıkların koru ormanlarına dönüştürülmesi çalışmaları.

Lagün (Deniz Kulağı): Dalga ve akıntıların birlikte oluşturduğu kıyı oklarının bir koy veya körfezin önünü kapatması sonucunda meydana gelen ve deniz ile bağlantısı kesilmiş göllerdir.

Litoloji: Yer kabuğunu meydana getiren kayaçları inceleyen bilim dalı

Morfoloji: Yer şekillerini inceleyen bilim anlamına gelir.

Orman Fonksiyonu: Orman ekosistemini oluşturan canlı ve cansız elemanların karşılıklı etkileşimleri ile zaman içinde kendiliğinden ortaya çıkan mal ve hizmetler.

Sulak Alan: Doğal ya da yapay, sürekli ya da mevsimsel, tatlı, acı ya da tuzlu, durgun veya akan su kütleleri, bataklıklar, turbalıklar ve gelgitin çekilmiş anında derinliği altı metreyi aşmayan deniz sularıdır.

Sürdürülebilirlilik: Bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği

olan herhangi bir sistemin işlevini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketilmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden kullanılması.

Termal Konfor: İnsanın; sıcaklık, nem ve rüzgar hızı gibi iklim şartları açısından, bedensel ve zihinsel faaliyetlerini sürdürürken, belli bir rahatlık içinde bulunmasını ifade eder.

Topoğrafya: Çeşitli yeryüzü şekillerine verilen ortak isim.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ
2013/27721

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Katkılarıyla Hazırlanmıştır.